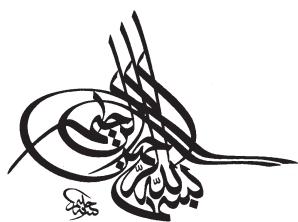

Mtuma Mteule
Muhammad Mustafa

مُحَمَّد
مُسْتَفَى

Othman Nuri Topbash

1

Istanbul / 2022

Mtume Mteule

Muhammad Mustafa

- 1 -

Othman Nuri Topbash

Jina la Asili: Hazret-i Muhammed Mustafâ
-Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem- 1

Mwandishi: Othman Nuri Topbash

Msimamizi Mkuu: Abdi Mohamed Adam

Mfasiri: Juma Mwakimatu

Mhariri: Ibrahimu H. Kabuga

Msanifu jalada: Altinoluk Graphics

Kupangiliwa vizuri na: Sarkhan Isgandarov
Nijat Garibov

ISBN: 978-9944-83-680-7

Mchapaji: Erkam Printhouse

Anuani: İkitelli Organize Sanayi Bölgesi
Mah. Atatürk Bulvari, Haseyad
1. Kısım No: 60/3-C Başakşehir,
İstanbul, Turkey

Simu: (+90-212) 671-0700 pbx
(+90-212) 671-0748

Barua pepe: info@islamicpublishing.org

Tovuti: www.islamicpublishing.org

Language: Swahili / Kiswahili

Mtume Mteule

Muhammad Mustafa

- 1 -

Othman Nuri Topbash

Kuhusu Mtukufu Mtume ﷺ, Allah ﷺ, anasema ndani ya Qur'an Tukufu:

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ

“Na hakika wewe una tabia tukufu.” (al-Qalam, 68: 4)

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أَسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمُتَّبِرِّجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرِ وَذَكَرَ اللَّهُ كَثِيرًا

“Hakika nyinyi mnayo ruwaza njema kwa Mtume wa Mwenyezi Mungu kwa anaye mtaraji Mwenyezi Mungu na Siku ya Mwisho, na akamkumbuka Mwenyezi Mungu sana.” (al-Ahzab, 33: 21)

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلِّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلَوَاتُ اللَّهِ وَسَلَامُوا تَسْلِيمًا

“Hakika Mwenyezi Mungu na Malaika wake wanamsalia Nabii. Enyi mlion amini! Msaleni na mumsalimu kwa salamu.” (al-Ahzab, 33: 56)

وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

“Na anacho kupeni Mtume chukueni, na anacho kukatazeni jiepush-
eni nacho. Na mcheni Mwenyezi Mungu. Hakika Mwenyezi Mungu
ni Mkali wa kuadhibu.” (al-Hashr, 59:7)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ

“Enyi mlion amini! Mt'iini Mwenyezi Mungu, na mt'iini Mtume, wala msiviharibu vitendo vyenu.” (Muhammad, 47:33)

وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالصِّدِيقِينَ وَالشَّهَدَاءِ
وَالصَّالِحِينَ وَحَسْنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا

“Na wenye kumt'ii Mwenyezi Mungu na Mtume, hao wa pamoja na wale alio waneemesha Mwenyezi Mungu mionganoni mwa Manabii, na Masiddiqi, na Mashahidi, na Watu wema. Na uzuri ulioje kuwa pamoja na watu hao!” (An-Nisa, 4: 69)

أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّهُ مَنْ يُحَادِدُ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَأَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا ذَلِكَ الْخُرُبُ الْعَظِيمُ

“Je, hawajui ya kwamba anaye shindana na Mwenyezi Mungu na Mtume wake, basi huyo atapata Moto wa Jahannamu adumu humo?
Hiyo ndiyo hizaya kubwa.” (at-Tawaba, 9: 63)

Mjumbe wa Mwenyezi Mungu ﷺ anasema:

“Nilitumwa kukamilisha tabia njema.” (Muwatta’, Husnul-Khukuz, 8)

“Kila kitu na kila mtu mbinguni na ardhini anatambua kuwa mimi ni Mjumbe wa Mwenyezi Mungu isipokuwa majinni na wanadamu waasi.” (Ahmad ibn Hanbal, Musnad, III, 310)

“Ninakuachieni vitu viwili ambavyo mkishikamana navyo hamtapotea milele. Kitabu cha Mwenyezi Mungu (Qur'an Tukufu) na Sunnah za Mtume Wake” (Muwatta’, Qadar, 3)

Maneno yafuatayo yanatoka kwa Mawlana Rumi:

“Muda wote ninaoishi katika mwili huu, mimi ni mtumwa wa Qur'an na vumbi la njia ya Muhammad Mteule..

Ninajitenga na Yule atakayesimulia kutoka kwangu chochote kilicho kinyume na hili.”

DIBAJI

*Kiunganishi cha mwanzo na cha mwisho
katika mfululizo wa mitume,
Mwema katika dunia zote mbili,
Mtume wa watu na majini,
Kiongozi wa eneo takatifu,
Mwanga wa viumbe wote na huruma ya ulimwengu,*

MTUME MUHAMMAD MUSTAFA ﷺ

Ukizingatia kuwa ni mwangaza wa Muhammad ﷺ ndiyo un-aotoa sababu ya uhai wa viumbe wote, haiwezekani kutenda haki (katika simulizi), kwa kutumia maneno haya dhalili, kuelezea maisha ya kipekee na yasiyo doa, katika binadamu aliyeheshimika, ‘kipenzi’ cha Muumba. Lakini, manufaa yasiyohesabika yanamsubiri kila mtu, kwa mazingatio ya umahiri, katika kuthubutu kuyasimulia maisha ya Mtume aliyebarikiwa, na kuzifikisha sifa zake kwa vizazi vipyta. Hivyo, tutajichukulia kuwa mionganoni mwa waliopewa hesima, iwapo kupitia kazi hii, tutaweza kupokea muono japo mdogo wa tabia ya kipekee ya Mtume ﷺ na kuiga tabia zake adhimu. Ifahamike kwamba tupo mbali sana na kunadi kuwa tumemuelewa na hivyo kumsimulia Mtume ﷺ kama anavyostahiki. Kwa heshima ya ubora wa mjumbe wa Mwenyezi Mungu ﷺ, maneno yetu ni vyema yaka-chukuliwa kama mtiririko mwembamba wa mwanga uliojipenyeza kupitia nguo iliyofunikwa juu ya taa. Mwenyezi Mungu ﷺ ananadi:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنِيرْ جُوَا اللَّهُ وَالْيَوْمَ
الْآخِرِ وَذَكَرَ اللَّهُ كَثِيرًا

“Hakika mnao katika mjumbe wa Mwenyezi Mungu mfano mwema kwa yule aliye na matumaini katika Mwenyezi Mungu na siku inayokuja na anayemkumbuka Mwenyezi Mungu kwa ziada.”
(al ahzab, 21)

Mwenyezi Mungu pia anaapa kwa maisha ya Mtume ﷺ ili kuonyesha ubora wa maisha yake katika muonekano mtukufu. “Kwa maisha yako!...” (al-Hijr,72). Kwa hiyo, haiwezekani kamwe kuelewa na kukusanya kwa ukamilifu maisha haya ya uhakika na yaliyonyanyuliwa, kwa kutumia maneno dhalili tu.

Sheikh Ghalib, mmoja kati ya watu mahiri katika ushairi wa Ki-uthmaniyyah, anatoa maelezo juu ya mapenzi na heshima aliyo-nayo juu ya Mtume aliyebarikiwa ﷺ kama ifuatavyo:

Bwana... Sultan wa mitume wote, mfalme aliye kielelezi, upon-yaji wa kudumu, Bwana wa wanaohitaji na wanaoumwa, Bwana, wewe ndiye roho ilio thamani katika viumbwe wa Mwenyezi Mungu, Aliyeapa juu ya maisha yako, Bwana, kwa maneno matakatifu yaliyo teremshwa, *Ahmad, Mahmud na Muhammad*, wewe ndiye, uliyesifiwa zaidi kuliko wote.

Huruma kwetu kutoka kwa Mwenyezi, uliotiwa nguvu kuititia utakatifu....

Thamani ya Mtume ﷺ ipo juu sana katika muono mtakatifu, hadi Mwenyezi Mungu ﷺ anachukulia utiifu kwa Mtume ﷺ kuwa ni utiifu kwake yeye Mwenyezi Mungu ﷺ. utovu wa utiifu hata kidogo kwa Mtume ﷺ aliyebarikiwa, inatosha kutengua matendo mengine ya kidini na kuyafanya yasiwe na maana.Heshima kwa

Mtume ﷺ ndiyo inayochukuliwa kama kipimo cha huruma; hata kumzungumzisha Mtume kinyume na utaratibu ilichukuliwa kama masalia ya ujinga. Hivyo, Mwenyezi Mungu Mtukufu anasisitiza haja ya kumkumbuka Mtume ﷺ katika nyoyo na ndimi zetu na hata kutuamrisha sisi kusoma katika swala za kila siku:

“Amani iwe juu yako ee Mtume ﷺ, pia huruma na Baraka za Mwenyezi Mungu!”

السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيَّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

Ingawa kumsalimia mtu wakati akiwa katika Swala kwa kawaida hubatilisha swala hiyo, Mwenyezi Mungu ﷺ hakuiondoa salamu hii ya Mjumbe wake kutoka kwenye ubatili huo tu, bali pia ameifanya kuwa ni lazima. Kuhusiana na jambo hili, Imam al-Ghazali anase-ma:

“Kama unavyotoa salamu kwa Mtume ﷺ, mchukulie yeye (mtume) kama yupo katika moyo wako. Uwe na uhakika kuwa salamu hizo zitamfikia na atazijibu kwa njia iliyo bora zaidi.” (Ihyau Ulumi'd-Din, I, 224)

Khalid al-Baghdadi, Sheikh maarufu wa ki-Naqshbandi, katika barua yake ya nne katika Maktubut, anamnukuu msomi mjuzi Shihab ibn-i Hajar al makki akisema:

“Tunaposoma «as-salamu alayka» katika mkao wa swala, salamu hizi zimeelekezwa kwa Mtume ﷺ. Mfano wake ni kama vile Mwenyezi Mungu amfahamishe mjumbe wake juu ya swala za waja wake duniani. Baada ya kushuhudia swala hizo za wafuasi wake duniani, Mtume ﷺ atatoa ushahidi kwa niaba yao. Pia, kukumbuka uwepo wake wa kiroho, pamoja nasi wakati wa swala kunaongenza umakinifu wa nyoyo na uzingatiaji.”¹

1. Maktubat-t- Mawlana Khalid, uk 118; Risalatu'r- Rabita, (Mawlana Safiyyuddin, katika Rashahat gloss) uk. 225-226.

Ni vigumu kuelewa na kueleza kwa kina maisha yenyeye thamani ya Mtume. Kwa kulitaja jina lake, nia yetu ni kuyapa heshima tu maneno yetu, na labda kujaribu kujipa heshima sisi wenyeewe. Kwa hiyo tunawasihi wasomaji wetu kutuwia radhi kwa udhaifu wa maneno yetu katika kuwasilisha thamani ya Mtume aliyebarikiwa.

Bila shaka, ndimi zitakabiliwa na kilema na upungufu kama ule wa uelewa, upungufu unaosababishwa na kushindwa kuelewa na kufikiria rehema za Mtume. Mtume ni zana inayodumu maisha, kuifikia inategemea jitihada na ukweli wa mapenzi aliyonayo mja juu yake. Tunaomba msaada wa Mwenyezi Mungu atupe uwezo wa kuyafikia maisha ya Mtume na uwezo wa kuchota kutoka katika maisha yake. Na kwamba atusamehe makosa yetu tutakayoyafanya katika jitihada za kuyaweka maisha yake hayo katika maandishi.

Katika mwenendo kama wa wale watukufu waliotutangulia, hapa tunarudia:

Ee Mwenyezi Mungu! wapi watakapojisitiri wakosaji kama utaamua kuwasamehe wale walioongoka na wasikivu tu katika waja wako? Watamuomba nani tena (waliokosa) kama utaonesha huruma yako kwa wale wachamungu na walio na hofu juu yako?²

Nasi pia tunachukua hifadhi katika bahari ya huruma takatifu na kuomba msamaha kwa ajili ya kukengeuka kwa ndimi zetu ambako hatukukusudia. Ee Mwenyezi Mungu! Kwa ajili ya Mtume Muhammad tafadhali tusamehe.

Amin!

Wapenzi wasomaji!

Kazi tunayoifikisha kwenu hapa ni upanuzi (muendelezo) wa toleo la nne la *Nebiler Silsilesi*, kilichopigwa chapa mara ya mwanzo kwa lugha ya Kituruki. Nakala tatu za mwanzo zimetanda juu ya mitume iliyopita. Toleo la nne, muainisho wa maisha na zama za Mtume Muhammad ﷺ, imepanuliwa katika toleo hili kuwa vitabu viwili vikubwa, cha mwanzo kikizingatia kipindi cha Makka na cha pili kikizingatia kipindi cha Madina katika maisha ya Mtume ﷺ.

Namshukuru kwa dhati Murat Kaya kwa usaidizi wake katika kuvipata vyanzo vya hadith na maisha ya Mtume ﷺ. Shukurani zangu pia zinawaendea wafasiri ambao wamefanya kazi nzuri ya kuiwasilisha kazi hii katika lugha ya Kiingereza. Nayataja kwa heshima kubwa majina ya waandishi waliotangulia na maisha na zama za Mtume ﷺ. Naomba msamaha na huruma ya Mwenyezi Mungu ﷺ kwa niaba yao. Mafanikio yanatoka kwa Mwenyezi Mungu ﷺ pekee.

Othman Nuri Topbash

Januari 2005

Uskudar

UTANGULIZI

Umuhimu wa kujuua maisha ya Mtume katika kuuelewa na kuufuata Uislam.

Kuna vipengele vingi tofauti katika kujenga elimu na hulka ya mtu. Kwa sababu binadamu wanajenga hulka zao, na pia lugha zao, dini na ubora wa maadili yao kulingana na mifano hai wanayoiona imewazunguka. watu ambao wanaowaona muhimu kati yao wana-chukuliwa kama kigezo bora. Isipokuwa kwa mifano michache, hivi ndivyo asili ya binadamu ilivyo. Mfano, kila mtoto anajifunza kuse-ma kutokana na wazazi wake kisha anaendelea kujifunza lugha nyiningine na hata ajifunzapo lugha hizi nyiningine, ni kwa kuiga mifa-no mingine tu.

Msukumo wa kuiga ni muhimu katika ujenzi wa hulka katika kila binadamu. Elimu kwa kiasi kikubwa ni kuweka mifano ili iigwe, mibaya ama mizuri. Mtu anaujenga muonekano wake kwa vivutio vilivyompendeza katika mazingira ya mzungukayo kwa kadri ya umakini wake katika kuiga. Japokuwa lugha inamjia mtu moja kwa moja pasi na jitihada za nje, dini na hulka za kiroho humjia mtu kulingana na jitihada zake.

Sababu iliyopo katika jitihada hii ni kuwa pamoja na nguvu ya azma aliyonayo mtu, amepewa pia nafsi na uwepo wa Shetani am-baye ni mtihani mkubwa. Hivi vizuizi viwili vikuu vinamzuia mtu kuingiza katika matendo tabia njema na kumsukuma kwenda kinyume chake. Hivyo kuna uhitaji mkuu wa mitume na watu wema, watu walio na nyoyo laini ambao wameyaboresha maisha

yao ya kiroho. Katika hali hiyo wameunda hulka zao, na wamezifunga nafsi zao na kumfukuza shetani. Kinyume na hapo, mtu hawezi kuuepukana na utovu wa mazingatio, upotoshwaji na utovu wa utiifu. Vitu ambavyo vinaweza kumgharimu uongofu. Ni kwa sababu hii pia, binadamu hufuata nyayo za wale wanaowavutia, wawe wazuri au waovu, na juu ya watu hao wanajenga hulka zao. Ni masikitiko kuona siku hizi wakosaji na wasio na maadili, walioshindwa na nafsi zao, wakiacha miongozo yao miovu kuyaathiri maisha yao. Hili ni tukio la kuwaruhusu watu wasio sahihi kukalia enzi za nyoyo zao, na matokeo yake kuishia kujidanganya wao wenyewe.

Rumi anaelezea mgongano wa hali ya mwanaadamu katika mistari ifuatayo:

Si jambo la kushangaza kumuona mwana kondoo akimkimbia mbweha, sababu mbweha ni adui yake. Lakini kumuona mwana kondoo akiwa na mapenzi na mbweha... hii ni sababu ya mshangao!

Badala ya kuziachia nyoyo zetu kwa mbweha katika uwepo wetu mfupi duniani na hivyo kupoteza Baraka za daima, ni lazima tuzik-abidhi kwa mfano ulio bora, kiongozi wa ulimwengu, kiongozi wa mitume, Muhammad kiongozi ﷺ. Kumtii kwa upendo na kumfanya yeye mfalme wa nyoyo zetu. Kumpenda kumefanya lazima na Mwenyezi Mungu³ kama ilivyoelekezwa katika Aya nyingi ndani ya Qur'an.

النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ

“Nabii ni bora zaidi kwa waumini kuliko nafsi zao.” (al-Ahzab, 6)

Kwa maneno ya Mtume ﷺ yaliyosimuliwa na Abu Hurayra, kumpenda yeye (mtume) ni hitaji la kiimani.

“Kwa yeye ambaye maisha yangu yamo mikononi mwake, hamna kati yenu atakayekuwa na imani hadi atakaponipenda mimi

3. Angalia Surat Tawba, 24.

UTANGULIZI

zaidi ya baba yake na watoto wake.” (Bukhari, Kusanyo la 1, Kitabu cha 2, Nambari 15⁴⁾

Yafuatayo yaliyosimuliwa na Abdullah ibn Hisham ﷺ, yan-adhihirisha kiwango cha mapenzi kati yetu na Mtume ﷺ.

“Siku moja Omar ﷺ alikwenda matembezini na Mtume wa Mwenyezi Mungu ﷺ. Wakati fulani Mtume akauchukua mkono wa Omar, kitendo ambacho kilimpelekea Omar kusema:

“Kwa Mwenyezi Mungu, nakupenda sana”.

“Hata zaidi ya wanao Omar?” Mtume ﷺ akamuuliza.

“Ndiyo!”

“Zaidi ya familia yako pia?”

“Ndiyo, ewe Mtume wa Mwenyezi Mungu.”

“Zaidi ya mali yako?”

“Ndiyo Mtume wa Mwenyezi Mungu, zaidi ya mali yangu!”

“Na zaidi ya nafsi yako?” kisha akauliza mjumbe wa Mwenyezi Mungu ﷺ.

“La, mjumbe wa Mwenyezi Mungu,” Omar ﷺ akajibu kwa kusita.

“Imani yako kamwe haitokuwa kamili Omar hadi utakaponipenda mimi zaidi ya nafsi yako.”

Hivyo Omar ﷺ kaondoka na kukaa peke yake kisha akarudi baada ya kitambo kifupi. Akiwa kasimama katikati ya msikiti, akasema kwa sauti ya juu:

“Mjumbe wa Mwenyezi Mungu, sasa nakupenda zaidi ya nafsi yangu!”

4. Angalia Bukhari, Iman, 9, 14; Muslim, Iman, 67.

“Barabara, Omar; barabara!” Mjumbe mwema ﷺ akajibu kumaanisha kuwa hapo tu ndiyo imani ya Omar imekamilika. (Bukhari, Ayman, 3)

Vinavyohitajika kabla ya mapenzi ni kumkumbuka mara kwa mara Mtume ﷺ na kufungamana na matendo na mawazo. Ili kupata moyo uliojaa na mapenzi ya Mtume, mtu anahitajika kujifunza mwenendo wa maisha yake na kuuiga kwa uangalifu na heshima. Bila ya kuyajua maisha yake na kuupamba moyo na mapenzi yake, Uislam hauwezi kuwekwa katika matendo kiukamilifu. Njia ya kuyapata mapenzi ya Mwenyezi Mungu ﷺ inaambatana na mapenzi kwa Mtume ﷺ. Lakini kumpenda Mtume kunahitaji kumjua mwanzo na pasipo kumpenda Mtume kwa kupindukia, mtu hawezi kukamilisha imani yake. Ni kwa sababu hii Mtume aliyebarikiwa alichukua umakini katika kuyaasisi mapenzi haya, kuelezea kwa wafuasi wake kila kipengele cha vipi kuyaendeleza mapenzi stahiki.

Akiwa katika vilele vya mitume, maisha ya mjumbe mwema wa Mwenyezi Mungu ﷺ yanakusanya na kuchupa tabia njema zote takriban za miaka elfu mia moja na ishirini inayosadikika mitume ilikuwepo. Si tu alikuwa na kipaji cha kuongoza watu wa nyakati zake, pia alibarikiwa na uwezo wa kuongoza vizazi vijavyo hadi saa ya mwisho, kama *khatamun Nabiyyin*, kikomo cha mitume yote.

Mtume Muhammad ﷺ ndiye mtume pekee na hakika ndiye mtu pekee ambaye kila dakika ya maisha yake yamenakiliwa.

Ni sehemu ndogo tu ya maisha elekevu ya mitume iliyopita am-bayo imetufikia sisi. Mtume mwema ﷺ anabakia kuwa pekee katika mlolongo huu uliobarikiwa ambaye maisha yake yanajulikana kwa undani kuanzia matukio ya kila siku ya maisha yake hadi matukio nyeti ya kijamii. Elimu hii kwa rehema ya Mwenyezi Mungu ﷺ itapekezwa kutoka kizazi kimoja hadi kingine hadi mwisho wa nyakati.

Hivyo, kinachoyapa nguvu maadili ya kiislamu na kuupandisha daraja Uislamu kutoka kuwa nadharia kwenda kwenye vitendo ni hoja ya kuwepo kwa mifano elekevu ya matendo yaliyobarikiwa ya Mtume yaliyonakiliwa kwa ukamilifu wa maelezo yake na kuhifadhiwa hadi leo bila ya kubadilishwa.

Kama binadamu, tunatakiwa kuchukua maadili mema ikiwemo kumuamini Mwenyezi Mungu , kushukuru, kutosheka na maamuzi ya masuala matakatifu, subira katika yale yanayotukuta, ushujaa, kujitoa muhanga kwa ajili ya wengine, utu wema, na mengineyo. Kuongezea, tunatakiwa kuwa madhubuti licha ya misukosuko ya kidunia. Mtume Muhammad ni zawadi kutoka kwa Mwenyezi Mungu kwa wanadamu katika kuweka misingi bora ya maadili ya kuigwa na watu wengine.

Mtume mwenye Baraka alianza maisha yake kama yatima tu, mtu dhalili sana katika jamii, akapitia vipindi vigumu hadi kufikia kilele cha kuwa Mtume na kiongozi wa nchi. Katika misingi tofauti ya kimaisha, hizi ngazi zake tofauti za maisha ni vigezo na mifano kwa watu kuiga na kufuata. Kutohana na misukosuko hii katika mambo tofauti, watu wenye asili tofauti wanaweza kuchukua mafunzo kutoka kwenye maisha yake yenye Baraka, si kinadharia tu bali hata kimatendo.

Hivyo basi marejesho sawia kwa Mwenyezi Mungu yanayolingana na rehema zake zisizo kipimo si mengine ila ni kujifunza maisha ya Mtume kwa moyo ulioja ari na shauku ya kiroho. Kujifunza huko lazima kupelekee kwenye matendo na ufundishaji wa wengine. Lakini cha muhimu pia katika kufanya hivyo, ni kuchukua tahadhari ya kuyaendea maisha yake kwa usahihi, kwani matendo ya Mtume yako ya aina mbili:

1. Matendo yanayomhusu Mtume mwenywewe; mfano alivyosi-mama usiku kuswali hadi miguu kumvimbba, au alivyofunga mfulilizo, au alipotoa kila alichokuwa nacho (hata kama kilikuwa kikubwa

kama mlima Uhud akisema) kama sadaka bila ya kubakisha chochote kwa ajili yake binafsi isipokuwa alichokibakisha kwa ajili ya kulipa deni, na alivyofariki bila kuacha urathi na kukataza kupokea misaada si kwake yeje tu, bali hata kwa kizazi chake hadi mwisho wa uhai.

Japokuwa Mtume ﷺ alikuwa binadamu kama wengine (Bukhari, Salat 31, Ahkam 20), lakini imesadikika kuwa aliwakataza wafiasi wake wasimuige katika kufunga mfululizo bila ya mapumziko. Alisema, “Mimi siyo kama nyie, sababu najaaliwa chakula na kinywaji na Mwenyezi Mungu ﷺ.” (Bukhari, mokusanyo wa 3, Kitabu cha 31, Nambari 145)

Waumini hawana nguvu za kuweza kumuiga Mtume ﷺ katika mambo magumu kama haya. Hivyo basi vitendo hivi vinamgusa yeje tu, na wafiasi hawaruhusiwi kumuiga katika mambo hayo.

2. Vitendo vya kuigwa ulimwengu mzima. Mienendo ya Mtume ﷺ ni kwa ajili ya binadamu wote wa nafasi zote za kijamii na asili zote kwa kadri ya uwezo wao.

Hatulazimiki kuiga matendo mema ya Mtume katika kifungu nambari moja hapo juu. Matendo mema yaliyo juu sawa na mawingu ambayo haiwezekani kuyaiga. Lakini kwa yaliyoainishwa katika kifungu cha pili hapo juu, tunalazimika kuyaiga katika maisha yetu yote hadi tutakapovuta pumzi ya mwisho. Katika mazingatio ya umuhimu wa maisha ya Mtume ﷺ, imekuwa ni jambo la kawaida kwa Waturuki kuwaita watoto wao *Mehmetcik*, yaani “Muhammad mdogo”, wakiwa na hamu ya kuwashawishi watoto hawa kumfanya Mtume ﷺ kiigizo chao kwa kadri ya uwezo wao na kuyaweka katika uhalisia matendo ya Mtume.

Kuyaelewa maisha ya Mtume pia ni muhimu sana katika kuelewa busara na maadili ya Qur'an Tukufu, kama inavyoelekezwa hapa:

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

UTANGULIZI

“Ameteremsha haya Roho muaminifu, Juu ya moyo wako, ili uwe katika waonyaji, kwa lugha ya kiarabu ilio wazi”. (al-Shuara, 193-195)

Sambamba na haya, kipindi chake cha miaka 23 ya utume ni maelezo ya Qur'an Tukufu, hivyo haiwezekani kujaribu kukielewa kitabu hiki kitakatifu bila ya kuelewa maisha yake.⁵

Kuelewa kwa ukamilifu utamaduni wa kiislam, unamuhitaji mtu kupokea motisha kutoka katika maisha yake mazuri ya miaka 23. Maisha ya kiroho yanakamilishwa tu kupitia msukumo sahihi ambao unapatikana kutoka kwa Mtume ﷺ. Maisha yake adhimu ni kama mchoro, ambao uzuri wote wa Uislam umedhihirishwa.

Si wale wanaolingania watu katika Uislam, wala walimu wanoweza kufanya kazi yao bila ya kuyafahamu maisha ya Mtume ﷺ. Kwa sababu ye ye ndiye kiigizo chema katika ufundishaji na kulingania watu katika Uislamu. Hii itaunganisha elimu na moyo, na hivyo kuweka uwiano baina ya vitu hivyo viwili.

Kijana mdogo anayetaka kuwa mwaminifu katika jamii yake, kiongozi wa taifa anayetamani kuwa kiongozi mwadilifu, mwanamume anayetafuta kuwa mume na baba mwenye mapenzi kwa mkewe na wanawe, jemedari wa jeshi anayejitahidi kushinda na kwa

5. Ukweli wa maneno usipodhihirishwa kwa mifano ya kimatendo, bila shaka mfuataji atakengeuka, hii ni kwa sababu watu mara zote huviilewa vitu kinadharia kwa vigezo vya matukio yao binafsi na kwa kulingana na daraja za uelewa wao binafsi. Mifano madhubuti inakuja kwa umbo ambalo ukweli fulani wa kinadharia ulistahiki uwe kama hivyo na kwa maana hiyo basi kunakuwa hamna nafasi ya ubishi juu ya suala hilo. Maoni yote kwa hiyo yalijotolewa kwa ajili ya ubinadamu yamesababisha utofauti katika matendo kwa ajili ya kutokuwepo kwa misingi madhubuti ya uainishaji. Uislam katika misingi hii una utajiri wa usahihi na haufananki na muundo mwininge wowote; na uwezekano wa hili ni kwa ajili ya mtume ﷺ kuileta katika umbo dhahiri nadharia za ukweli kupitia hulka yake iliyojitekeza katika maisha yake na kunakiliwa kwa maisha haya na wafuasi wake pindi tu yalipojiri, katika ukamilifu wake na baada ya hapo yakapokezwa hadi kizazi chetu.

muhtasari, waislamu wote kutoka ngazi zote za maisha, wana kii-gizo chema katika maisha ya Mtume ﷺ (Siyar'un-Nabi)⁶.

Busara iliyopo katika uteuzi wa ukanda wa Arabia kama sehemu ya kuzaliwa Uislam.

Ili kuweza kuelewa vizuri uchaguzi wa Arabia kama sehemu ya kuzaliwa Uislama, tunahitajika kujua uhalsia, mila na tabia za Waarabu pamoja na masuala ya kijiografia na ya kijamii ya wakazi wa eneo hili.

Dola mbili zilizokuwa katika hatamu wakati huo, Wa-Banza-nite na Wa-Persia, Zote zilikuwa jirani wa ardhi ya kiarabu. Wa-Banzanite walikuwa na manowari nyingi na pia walikuwa na matatizo katika masuala ya kidini na wafuasi wao. Viongozi wao waliupotosha Ukristo kwa kuubadilisha kwa kuangalia matashi yao binafsi. Katika mabaraza ya kanisa, walitangaza vifungu fulani vya Bibilia kuwa ni vitakatifu na vingine kuwa ni uzushi unaokengeusha kanuni za imani ya Kikristo. Walitumia adhabu ya kuwatenga baadhi, kwa sababu za kisiasa na haikuwa jambo geni kwa kiongozi mpya, kumtenga kiongozi aliyemtangulia. Kodi nzito zilizowekwa juu ya wananchi na rushwa iliyokithiri katika ngazi za kiutawala zilikengeusha jamii katika msingi wake.

Wa-Persia pia walikuwa katika hali mbaya kimaadili na kisiasa. Kwa kuruhusu mtu kumuo mama na mwanawe kwa wakati mmoja, dini ya ki-Zoroastria ilikuwa inaleta mtafaruku katika utu wa ki-

6. “Hakuna mtu ye yeyote awezaye kuchukua hatua kwenda mbele zaidi ya itikadi za Muhammad. Pamoja na mafanikio yote yaliyopatikana katika bara la Ulaya, sheria na itikadi zilizowekwa, havitoshi kitu kwa kulinganisha na maadili ya kiuslam. Sisi mataifa ya bara la Ulaya, pasi na nafasi zote za mafanikio zilizosheheni sababu ya maendeleo hayani kama hatua ya mwanzo tu katika ngazi ambayo kilele chake ndipo aliposimama Muhammad. Bila ya shaka, hakuna wa kumshinda katiko shindano hili. Na kitabu hiki (Qur'an), kitabu ambacho kina uhalsia wa kipekee ki matendo, daima hakiwezi kuacha kutia nguvu za kimaelekezi na kitayakusanya mataifa yote kukizunguka.” (Johan von Goethe)

UTANGULIZI

binadamu. Mazde alikuwa akinadi na kuelekeza kuwa kama hewa, maji na moto ulivyo kwa matumizi ya wote, basi na viumbe pia walikuwa na haki sawa juu ya wanawake, ambao wangeweza kuwatumia kwa pamoja bila ya ubaguzi kama mali zao nyiningine.

Wakati huu maisha ya Wagiriki yalikuwa katika mduara usio kikomo; mabishano ya kifalsafa na imani za kishirikina. India bado walikuwa wamebakia katika kiza cha kutokuwepo kwa maendeleo kimaadili na kijamii.

Waarabu kwa upande mwingine, walikuwa wakiishi katika jamii iliyokuwa imefungamana karibu huku imezungukwa na jangwa. Hali hii ikawafanya kuwa salama kutokana na uvamizi wa kivita au maadili kutoka nje. Walikuwa hawajawahi kutawaliwa hivyo basi walikuwa kama malighafi ambayo haijaharibiwa na maadili yoyote ya kigeni. Walikuwa hawajachafuliwa.

Maadili mema kama heshima, uaminifu, ukarimu, uzawa, ushujaa, na uvumilivu bado yalikuwepo japokuwa yalikuwa yakioneckana kwa kiwango cha juu mno au kiwango dhaifu sana. Kulikuwa hamna mizani sahihi juu ya viumbe. Bila ya muongozo wa kuonyesha njia ya kweli walikuwa wakiishi katika kiza cha ujinga.

Ujinga na utumwa katika nafsi zao ulizifunika tabia zao nzuri, chini ya ubinadamu wao. Kwa hofu ya watoto wao wa kike kulazimishwa katika vitendo vya kihuni pindi watakapokamatwa kama watumwa katika vita, mapagani hawa wa kiarabu waliwaua watoto wao wa kike kwa kuwazika wakiwa hai japo mama za watoto hawa hawakuafiki. Wakati mwingine watu hawa wangetoa katika mahitaji yao ya kimsingi ili tu kuilinda hadhi yao ya ukarimu. Ujasiri na utovu wao wa hofu uliwasababishia kujiingiza katika vita visivyo-malizika. Matokeo ya vita hivyo ilikuwa ni umwagaji mkubwa wa damu. Ujio wa Uislamu na chipuko la Mtume ﷺ uliubadilisha muonekano huu na kupeleka matendo yote yasiokuwa sahihi kimaadili

kwenda kwenye usahihi, hivyo kuondoa mwisho mbaya wa tabia njema zilizokuwa ndani yao.

Sababu nyingine ya kuchaguliwa Arabia kama kizazi cha Mtume wa mwisho ilikuwa ni kuondoa wasiwasi wowote ambaو ungeweza kuzuka juu ya ukweli wa utume wa mjudumbe wa Mwenyezi Mungu ﷺ. Kwa kuwa Waarabu walikuwa watu wasiokuwa na elimu, walikuwa wameachwa huru kutokana na athari za maadili na falsafa zilizozizunguka nchi nyingine. Kama Mtume ﷺ angekuwa msomi na mjuzi wa maadili na elimu za mienendo ya mataifa jirani na maandiko ya dini zao, basi bila shaka wasiwasi ungezuka kuwa Mtume ﷺ alizusha utume wake kwa kujifunza kutoka kwa wengine. Vilevile, kuzingatia uhasimu wa jadi kutokana na historia zao, Wa-Persia na Banzanite pengine wangepata muda mgumu kuukubali Uislamu kama ungetokea katika mazingira haya. Pia ingewapeleke watu wengine kufikiria kuwa Uislamu ni zao la mazingira na siyo Wahyi wa Mwenyezi Mungu mwenye nguvu. Kuondoa shaka na dhana kama hizo, Uislamu ukashushwa katika jamii isiyoolimika kupitia Mtume ﷺ ambaye hakujua kusoma wala kuandika.

Arabia pia ina bahati ya kuwepo katika sehemu ya kati katika ramani ya ulimwengu. Kati ya Ulaya, Asia na Afrika hivyo kuwezesha usambaaji na uenezaji wa Uislamu.⁷ Qur'an Takatifu inaielezea Makka kama sehemu isiyofaa kwa kilimo,⁸ hivyo kulazimu watu wake kusafiri ili kujikimu kimaisha. Jamii zinazojishughulisha na kilimo kwa kawaida hukaa sehemu moja. Pia, wasanii wa mikono hujikita sehemu moja kwenye karakana zao na wala si watu wa kusafiri. Kama wafanyabiashara, watu wa Makka walishaizoea hali ya kusafiri masafa marefu, tabia ambayo ilikuwakama baraka katika uenezaji Uislamu. Manufaa walioyapata kutokana na uwezo wao wa kusafiri nchi za

7. Angalia Muhammad Ilyas Abdulghani, *Tarihu Makka*, p. 12-13.

8. Angalia Ibrahim, 37

UTANGULIZI

mbali na uzoefu wao katika kuchanganyika na watu tofauti ndiyo sababu nyingine ya Uislamu kushushwa kwa watu wa Makka.

Kwa nia takatifu, Kiarabu kikarehemewa kuwa lugha itakayotumika kama chombo cha kuueneza Uislam kutokana na ufasaha wa lugha yenyewe. Ikifananishwa na lugha nyinginez, lugha ya kiarabu ina nafasi ya juu kuzingatia vigezo vya mrandano wa kisarufi, uundaji wa maneno kilugha, unyambulishi na mengineyo mengi. Kiarabu kina uwezo wa kufikisha maana tata kwa mkato bila ya kupoteza maana. Utajiri wa lugha hii unaipa uwezo kuwasilisha dhana za kinadharia na kifikra katika mfumo mahiri na wa kuvutia. Lugha ya Kiarabu ilikamilisha ukuaji wake mapema, hivyo kuifanya kuwa lugha pekee kwa wakati huo iliyo na uwezo wa kufikisha nia takatifu katika njia timilifu zaidi.

Ukanda wa Arabia pia ni mazingira yaliyobarikiwa. Baba wa babu yake Mtume Muhammad ﷺ aliishi katika maeneo haya na alijengwa Kaaba, misingi ya Kaaba ambayo ilikuwepo kitambo kama ilivyo historia ya binadamu. Sambamba na kufahamika hoja hii ya kihistoria, watu wa Makka walijiona kama warithi wa urari wa kiroho wa Ibrahim na Ismail ﷺ. Hii ni sababu nyingine iliyosaidia kukubalika na kueleweka kwa Uislamu.

Japokuwa mtu anaweza kuainisha sababu nyingine nyingi zilizopelekea kuchaguliwa kwa ardhi hiyo kuteremsha Uislamu, sababu kuu ipo katika busara iliyopo ndani ambayo hatuwezi kufahamu na inafahamika na Mwenyezi Mungu ﷺ peke yake. Kwa hiyo tunaiazimika kuhitimisha mjadala huu kwa maneno: Mwenyezi Mungu ﷺ anajua zaidi akikusudiacho.

Makka: Mama wa miji.

Unajulikana kama mama wa miji, Makka pia unajulikana kama “Becca” na “mji salama”. Ki Babiloni, maneno Makka na Becca yana

maana ya “nyumba”. Sehemu kubwa ya Makka imezungukwa na Yemen kusini mwake, bahari ya mediteranian kwa kaskazini, ghuba ya Persia kwa mashariki na bahari ya Sham magharibi mwake. Makka ipo katika makutano ya njia za kimabara (intercontinental routes). Hususani Afrika, pale ambapo Jeddah kama bandari kwenye bahari ya Sham, ilikuwa kiungo muhimu katika kuziunganisha Makka na njia za bahrini. Eneo la Makka ilipo Kaabah lilikuwa likiitwa *al-Batha* na sehemu ya mjini katika mji huu ukiitwa *Batn'u Makka*.

Mji wa Makka uliasisiwa na Mtume wa Mwenyezi Mungu ﷺ, Ibrahimu ﷺ. Ibrahimu pia ni baba wa mitume. Mke wa Ibrahimu akiitwa Sarah alikuwa hajapata mtoto. Sarah akampa Ibrahimu ﷺ binti mtumwa aitwae Hajar, ili Ibrahimu ﷺ amuoë binti huyu. Kuto-ka kwenye ndoa hii, Ismail ﷺ akazaliwa, mtoto ambaye nuru ya mtume ikapitia kinyume na matamanio ya Sarah ambaye alitamani nuru hii ipitie kwake yeye. Kwa kuona hili, sarah akawa mwenye majonzi na huzuni na akamuomba Ibrahimu ﷺ amchukue Hajar pamoja na mwana wao Ismail ﷺ na kwenda sehemu ya mbali. Sababu hii iliyopelekea kuondoka kwa Ibrahimu ﷺ ni sababu ya nje tu, lakini huu ulikuwa ni mpango mtakatifu. Kwa hiyo kwa amri ya Mwenyezi Mungu ﷺ, Ibrahimu ﷺ akawapeleka Makka akiongozwa njia na malaika Jibril. Walipofika Makka, Jibril akamwambia Ibrahimu afanye makazi yake hapo. Lakini Ibrahimu ﷺ akakaidi na kusema:

“Hii sehemu siyo nzuri kwa kilimo wala ufugaji.”

Jibril akamtuliza na kusema:

“Ndiyo...lakini kutokana na kizazi cha watoto wako, mtume atatokea. Na kwa kupitia yeye utakamilika neno takatifu, maneno ya upweke wa Mwenyezi Mungu ﷺ {*tawhid*} (Ibn-I Sa'd, I, 164) Abdullah b. Abbas⁹ ﷺ anaelezea:

9. Abdullah ibn Abbas ﷺ ni mtoto wa Abbas na hivyo binamu wa mtume mwema ﷺ Mama yake ni Umm'ul-Fadhl Lubaba, mwanamke ambaye aliuukubali Uislam

UTANGULIZI

“Mtume Ibrahim alimchukua mama yetu Hajar na mwanawewe Ismail, akiwa bado mchanga, kwenda Makka. Aliwaacha nyuma katika mti karibu na chemchem ya maji ya Zamzam ikitubiria kuchimbwa. Pia aliwapa kikapu cha tende na jagi la maji. Alipokuwa yupo karibu kurudi, Hajar akauliza:

“Je Mwenyezi Mungu kakuamrisha utuache hapa katika ardhi hii isiyo rutuba?”

“Ndiyo,” akajibu Ibrahim.

“Hajar kasha akasema kwa imani kubwa kwa Mweyezi Mungu:

“Kwa hali hiyo, Mwenyezi Mungu atatulinda. Hatutatelekezwa.”

Kisha Hajar akamrudia mwanawewe Ismail. Ibrahim, akaanza kutembea akirudi alikotokea. Pindi tu Ibrahim alipotokomea asionekane na Ismail na Hajar akafungua mikono yake akiielekeza mbinguni na kuomba:

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرَّيْتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ
رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْتَدَةً مِنَ النَّاسِ تَهُوِي إِلَيْهِمْ
وَارْزُقْهُمْ مِنَ الشَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ

mara tu baada ya mama Khadija ﷺ. Mara baada ya kuzaliwa kwake, miaka mitatu kabla kuhama kwa mtume ﷺ kutoka Makka kwenda Madina, Abdullah alipelekwa kwa mtume ﷺ ambaye alikichukua kichanga hicho kwenye mikono yake na akamsugua mtoto huyu kwenye sehemu ya juu ngumu ndani ya mdomo wake kwa tende ambayo alikuwa ameitaufuna. Kwa tukio hili llijulikanalo kama *tahnik*, Ibn Abbas baadaye alikuwa tofauti katika watu. Baadaye, mjambe wa Mwenyezi Mungu mwenyewe alimfanya dua katika matukio mawili tofauti. Katika tukio moja kati ya hayo alisema “Mwenyezi Mungu, mpe elimu ya kina katika dini na mfundishe Qur'an!” Kwa ajili hiyo basi akawa mfuasi mwenye muono wa Qur'an na hili likampelekea kupewa jina la *at-Tarjuman*, yaani mfasiri. Pia alijulikana kama Hibr'ul-Ummah, ikimaanisha mjuzi zaidi katika waumini. Pamoja na marudio, alelezza jumla ya hadithi 1660. Alitumia miaka michache ya mwisho ya uhai wake akiwa kipofu na alifariki dunia Ta'if mwaka 687 (H.68) akiwa na umri wa miaka 71.

“Ewe Mola wangu mlezi! Hakika mimi nimewaweka baadhi ya dhuriya zangu katika bonde lisilokuwa na mimea, kwenye nyumba yako takatifu, ewe Mola wetu mlezi, ili washike sla. Basi zijaalie nyoyo za watu zielekee kwao, na waruzuku matunda, ili wapate kushukuru.” (Ibrahim, 37)” (Bukhari, Anbiya, 9)

Akimuacha mwanawe wa pekee na mkewe nyuma katika ardhi isiyokuwa na rutuba, Ibrahim ﷺ akaomba kwa Mwenyezi Mungu ﷺ katika njia ifuatayo:

Mwenyezi Mungu ﷺ akazikubali dua zake, ila akawaengua wale wasioamini kutokana na rehema yake katika maneno yafuatayo:

رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الشَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ
مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمُ الْآخِرِ

“Ee Mola wangu mlezi! Ufanye huu uwe mji wa amani, na uwaruzuku watu wake matunda, wale wanaomuamini Mwenyezi Mungu na siku ya mwisho.” (al-Baqara, 126)

Hadi leo, kwa ajili ya dua za Ibrahim ﷺ, Mwenyezi Mungu anazijaza nyoyo za mahujaji mapenzi na heshima katika kuielekeea Kaaba takatifu. Roho zinapata utulivu usiomithilika katika ardhi zile takatifu.

قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمْتَعْهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرْهُ إِلَى عَذَابِ النَّارِ
وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

“...akasema: na mwenye kukufuru pia nitamstarehesha kidogo, kisha nitamsukumiza kwenye adhabu ya moto napo ni pahala paba-ya mno pa kurejea.” (al-Baqara, 126)

UTANGULIZI

Maji yale machache yalioachwa na Ibrahim kwa Hajar yalimalizika katika muda mchache tu. Akiwa na tumaini la kupata maji, Hajar alikimbia kati ya milima ya Safa na Marwa mara saba. Umbali uliopo kati ya milima hii miwili ni kama mita mia nne (400). Alipokuwa aki-kimbia kati ya milima hii miwili alikuwa pia akimtizama mwanawе kwa jicho la pembedi. Lakini hakukuwa na dalili ye yote ya uhai mae-neo yaliowazunguka; hakukuwa na binadamu wala hata ndege. Ali-poufikia tena mlima wa Marwa akasikia sauti ikimuamrisha:

“Kaa kimya na usikilize!”

“Ndiyo, nakusikia...tafadhalni nisaidie kama unaweza!” akajibu.

Kisha akamuona malaika akiwa anachimba chemchem ya Zam-zam kwa kutumia ama mbawa zake au miguu yake. Maji yakatoka kwa kishindo. Kwa furaha Hajar akajaza kiriba chake. lakini kadri alivivoyachukua maji yale kwa kukingiliza na mikono yake, ndiyo maji yale yaliivyo zidi kutoka. Mara hiyo hiyo akaanza kutengeneza kijisima kidogo kuzunguka chemchem ile kuyakusanya yale maji yaliyotiririka huku akirudia maneno ‘zam zam’ kama kuyasihi yale maji kusimama kutiririka (‘zam zam’ ina maana ‘sitisha, sitisha’).

Mjumbe wa Mwenyezi Mungu ﷺ alisema, “Mwenyezi Mungu na amshushie huruma yake mama wa Ismail! Kama asingefanya hima kukijaza kiriba chake na maji kutoka kwenye kisima cha Zam zam, Zam zam ungekuwa mkondo unaotiririka duniani.” Ibn Abbas akaongeza, “Mtume Ibrahim kamleta Ismail na mamake Makka na alikuwa akimnyonyesha Ismail na alikuwa na kiriba cha maji.” (*Bukhari, Enbiya*, 9)

Mama na mwana waliendelea kuishi kutokana na maji ya Zam zam. Baada ya kitambo kifupi, kabilia la Jurhum walipokuwa wakipita siyo mbali sana na kisima cha Zam zam wakamuona ndege akiruka juu na chini katika eneo fulani. Wakahisi kutakuwa na uhai sehemu hiyo hivyo wakatuma watu wawili kwenda kuchunguza. Walipokiona kile kisima cha Zam zam, wakaomba ruhusa kukaa

karibu nacho. Hajar akawaruhusu kukaa kama tu hawatosema kuwa wanakimiliki kisima hicho. Kabilia la Jurhum wakakubali na hivyo wakawa ni kabilia la kwanza kukaa Makka.

Na muda, Makka ikawa ni jiji. Kabilia la Huza'a waliuteka mji wa Makka kwa nguvu mwaka 207 waliponyimwa ruhusa kuweka maskani yao ndani ya mji huo. Watoto wa Ismail hawakufungama-na na upande wowote katika vita hivi na kwa sababu hiyo hawakuguswa wala kudhuriwa. Waliuongoza mji huu kwa kipindi kirefu, katika kipindi ambacho walikengeuka kutokana na mila za Ibrahim na kuanza kuunga mkono uabudu wa masanamu na kuipa nguvu imani hii kengeufu. Walimuweka sanamu aliyeitwa Hubal. Watoto wa Ibrahim walipopata nguvu zaidi chini ya uongozi wa Qusayy, waliwatimua Huza'a kutoka Makka katika mwaka wa 440.

Qusayy alianzisha Dar'un-Nadwa ambayo ilifanya kazi kama bunge la jiji la Makka likifanya kazi pamoja na taasisi nyingine alizoziasisi za kijamii na kidini. Majukumu kama kuongoza jeshi katika vita, ulinzi wa bendera (qiyadah), kuishughulikia kaabah (sidanah, hijabah), kuwapa maji mahujaji(sikayah) na kuwalisha mahujaji kutokana na kodi zilizokusanywa (ridanah) vyote vilikuwa chini ya Qusayy. Kabla ya kifo chake, akaagiza katika wosia wake kuwa majukumu yake anawaachia wanawe wa kiume Abd'ud-Dar na Abd Menaf, na huu ndiyo ukawa mwanzo wa kupitisha majukumu haya kutoka kwa baba kwenda kwa watoto.¹⁰

Wakazi wote wa Makka waliweza kujiunga na vikao vya bunge pindi tu watakapofika miaka 40. Ila, ilikuwa ni kanuni kuwa ni familia au viongozi wa koo wanaoweza kuhusika. Na ilikuwa bunge hili ambalo lilitumika baadaye kuupinga ujumbe wa Mtume .

Mabaraza mengine au *nadi*, pia yalitumika kwa ajili ya mikusanyiko ya kijamii na shughuli nyingine pamoja na kutumika kwa ajili ya kufanyia maamuzi ya kijeshi na kisiasa.

10. Angalia Ibn Hisham, I, 135-142.

Kwa kuwa udongo wa Makka haukuwa mzuri kwa shughuli za kilimo, wakazi waliendeleza maisha yao kimsingi kwa kupitia biashara. Makka hivyo ikawa kiunganishi muhimu katika maisha ya kibashara ya mkondo ule wa Arabia. Biashara ilikuwa hai na ikien-delea kwa misimu yote ya kiangazi na baridi. Kikomo cha misafara hiyo ya kibashara ilikuwa Syria kwa nyakati za baridi na Yemen kwa nyakati za kiangazi. Walitumia ngamia kubeba mizigo na bidhaa za biashara na wakati mwingine walifika ngamia hadi elfu mbili katika msafara mmoja. Ustawi wa maisha Makka uliopatikana kupitia biashara ulikuwa mkubwa hata Mwenyezi Mungu akawakumbusha juu ya upendeleo huu wa kipekee wakati wa kualikwa katika Uislam:

لَا يَلَفِ قُرْيْشٌ إِيلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيفِ فَلَيُعِبُدُوا رَبَّ هَذَا
الْبَيْتِ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ

“Kwa walivyozoea Maquireshi, kuzoea kwao safari za baridi na siku za joto. Basi nawamwabudu mola mlezi wa nyumba hii, ambaye anawalisha wasipate njaa na anawalinda na khofu.” (Quraysh, 1-4)

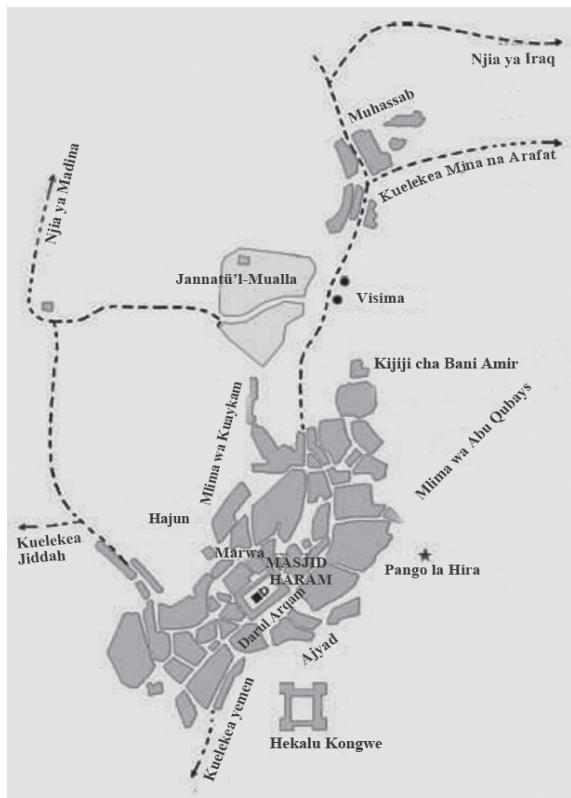
Biashara za misafara hazikuwa rahisi katika mkondo wa Arabia kwa sababu ya uhasama na kutokuwepo kwa dola kuu ya kisiasa. Ni katika miezi maalum tu ndipo vita na uharamia wa aina yeoyote kwenye njia ulikatazwa, ambapo wafanya biashara walihisi kuwa huru na salama kuendelea na shughuli zao. Hata katika hali kama hii, bado Makka ilikuwa na kipaumbele kulinganisha na sehemu nyinginezo. Wakati mwezi salama ulikuwa ni Rajab, Makka ilikuwa na miezi mingine minne zaidi ya salama ikiitwa *al-Ashuru'l Hurum*. Kwa miezi minane iliyosalia, taasisi ya *Basl* ililinda mali za familia nyingi zisije kuingia kwenye mikono ya waporaji.¹¹

Makka ilikuwa ikifanya maonyesho matatu ya kibashara yaliy-oitwa *Ukaz, Majannah* na *Dhu'l - majaz*. Maonyesho haya yalikuwa

11. *Angalia Hamidullah*, I, 24-25

yakifanywa katika nyakati za hijja kwa kuzingatia kalenda ya kijahili. Maonyesho yaliwavutia watu kwa kiasi kikubwa, na hivyo kuwaufaisha wafanyabiashara wa Makka kwa kuwaletaa kipato kizuri.

Kwa kuwa Makka ilikuwa eneo mabsusi kwa ajili ya nyumba ya Mwenyezi Mungu, dola nyingi zilivutiwa na sehemu hii. Licha ya majaribio mengi ya kuuteka mji huu wa Makka, majaribio haya hayakufanikiwa na mji huu ukabakia na uhuru wake. Hata Wa-Binzanti, waliokuwa makini kupanua utawala wao katika mwambao wa Arabia hawakufanikiwa kuuteka mji huu.

Historia ya Kaabah na utukufu wake.

Kaabah, ambayo imetajwa mara mbili katika Qur'an, kwa maana ya nje au ya kawaida, inamaanisha kitu chenye umbo mraba. Licha ya majina yake mengine yaliyotajwa katika Qur'an kama *al-Bayt*, *baytullah*, *al-Baytu'l-Atiq*, *al-Baytu'l Haram*, *al-Baytul-Muharram*, *al-Masjidu'l-Haram*, mara nyingi inaitwa *Kaaba-i-Muaz-zama*, ikimaanisha Kaaba inayoheshimika sana.¹² Historia ya Kaabah inaanza na mtume Adam ﷺ binadamu wa kwanza. Aliposhuka ulimwenguni, alipewa kazi ya kujenga sehemu ya kufanya ibada katika viwanja ambavyo Kaabah imesimama leo.¹³ Hii imetajwa kwenye Qur'an katika mstari ufuatao:

12. Kaabah ilisimikwa kwenye nguzo ambazo zilikuwa na umbali wa takriban mita 1.5 Kuta zake zina jumla ya mawe ya Basalt 1614 ya aina tofauti tofauti yaliyotoka sehemu tofauti tofauti za mji wa Makka. Kwenye pembe ya mashariki ni Hajar'ul-Aswad, jiwe jeusi. Limewekwa ndani ya chombo cha fedha na jiwe hili linaonyesha mwanzo na mwisho wa mzunguko. Kona ya mashariki ya Kaabah inaitwa *Rukn'ul-Hajar'ul-Aswad* au *Rukn'uss-sharqi*, kona yake ya kaskazini *Rukn'ul-Iraqi*, kona ya magharibi inaitwa *Rukn'us-Shami* na kona yake ya kusini *Rukn'ul Yamani*. Mfereji unayoyaelekeza maji ya mvua kutoka kwenye dari la Kaabah (*Mizab'ul-The Kaabah*) inaitwa mfereji wa dhahabu. Kutokea kwenye Kaabah, mita 3 za mwanzo za eneo lilirozungukwa na ukuta wa nusu mduara, ulio na urefu wa mita 1.32 na upana wa 1.55 unauchipuka mkabala na kona ya mashariki ya magharibi ya nyumba takatifu kati ya *Rukn'ul Iraqi* na *Rukn'us-Shami* unaithwa *Hatim*. Sehemu hii iliiongezwa kwenye jengo kuu la kaabah liliinuliwa na Ibrahim ﷺ. Kwa ajili ya ufinyu wa vifaa vya kujengea, watu wa quraysh hawakuwa na budi ila kuliacha nje wakati wa ukarabati wake. Sehemu iliyoibakia ya mita 5.56 ijulikanayo kama *Hijrul-the Kaabah*, *hijru Ismail* au *Hatira* ndiyo sehemu haswa ambayo Ibrahim ﷺ alipotengeneza kivuli cha mti wa *arak* kwa ajili ya Hajar na mwanawе Ismail. Kwa mujibu wa maelezo, wote Hajar na Ismail (amani iwe juu yao) wamezikwa sehemu ya *Hijr*. Kwa hiyo imeshurutishwa kisheria kufanya mzunguko wa *tawaf* ukiwa nje ya *Hijr*. Mlango wa Kaabah upande wa kaskazini mashariki nyumba hii una urefu wa mita 225 kutoka kwenye ardhi. Sehemu iliypopo kati ya mlango na *Hajar'ul-Aswad* inaitwa *Multazam*. Urefu haswa wa Kaabah ni mita 14. Urefu wa *Multazam* ni mita 12.84 na ule wa *Hatim* ni 11.28. Hatim na *Rukn'ul-Yamani* zimetenganishwa na umbali wa mita 11.52. Unaoshikilia sehemu ya juu kwa ndani ni nguzo tatu zilizopangwa katikati kutoka kusini hadi kwenye *Hatim*. Ngazi kwenda juu inapatikana kwenye mkono wa kushoto wa kiingilio ambayo pia ina mlango wake unaoitwa *Bab'ut-Tawbah*, mlango wa kutubu. Kuta za ndani za Kaabah na paa lake zimefanikwa na kitambaa cha rangi ya kijani kilichotengenezwa na Hariri. (Muhammad Ilyas Abdulghani, uk. 33-66; *Kamil Miras*, *Tecrid Tercemesi*, VI, 17-20)
13. Angalia Tabari, *Tarih*, I, 124

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لِلَّذِي بِيَكَةَ مُبَارَّكًا
وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ

“Hakika nyumba ya kwanza waliowekewa watu kwa ibada ni ile iliyoko Bakka, iliyobarikiwa na yenye uwongofu kwa walimwengu wote.” (Al-Imran, 96)

Alipoulizwa na Abu Dharr رض¹⁴ mjumbe wa Mwenyezi Mungu ﷺ alidhihirisha kuwa jengo la kwanza kujengwa katika uso wa dunia ni Kaabah na la pili ni msikiti wa Aqsa, msikiti mtakatifu uliopo Jerusalem.¹⁵ Bonde la Makkah hivyo likachaguliwa kama sehemu takatifu kuanzia mwanzo wa historia. Baada ya mafuriko ya Nuh عليه السلام, Kaabah ikabakia kwa muda mrefu chini ya mchanga. Ikajengwa tena upya na Ibrahim miaka mingi baada ya kumuacha mwana-we na mkewe katika ardhi hiyo. Alipotembelea familia yake Makka baada ya miaka kadhaa na kumuona mwanawewe amekuwa kijana, Ibrahim عليه السلام akamwambia:

“Mola wetu anatuamuru kujenga nyumba kwa ajili yake... na wewe utanisaidia!”

Ismail عليه السلام ambaye alikuwa bado kijana akabeba mawe na Ibrahim عليه السلام akanyanya kuta za Kaabah. Jiwe lilokuwa na alama za miguu ya Ibrahimu lilitumika kama jiwe la kukanyagia kumsaidia ku-

14. Jina halisi la Abu Dharr رض ni Jundab ibn Junada. Pia alikuwa akijulikana kama Ghifari ikiashiria kabilia la Ghifar alikotokea. Kama muislam wa tano, alikuwa mtu wa huruma, kutosheka na kujizua sifa zilizompelekea Mtume ﷺ kumuita *Masih'ul-Islam*, yaani Issa عليه السلام wa Uislam. Kila mara akiwa pembedi mwa Mtume ﷺ, alijitahidi kuvuna tija kubwa zaidi kutokana na uwepo wa Mtume ﷺ. Aliuliza ambacho hakukijua ili aelekezwe na mwishoni akakusanya hazina kubwa ya elimu kiasi cha kwamba Ali رض alisadikika kumuita ‘hazina ya elimu.’ Jumla ya simulizi zake za hadith ni 281. Alifia Rabaza karibu na Makkah katika mwaka wa 31 hijria na mazishi yake yalihudhuriwa na kikundi kidogo cha watu.
15. Angalia Bukhari, Anbiya, 10.

UTANGULIZI

fikia urefu wa ukuta.¹⁶ Qur'an Tukufu inaeleza kisa hiki kwa maneno yafuatayo:

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَ
إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

“Na kumbikeni Ibrahim na Ismail walipoinyanya misingi ya ile nyumba wakaomba: Ewe Mola mlezi wetu! Tutakabalie! Hakika wewe ndiye msikizi mjuzi.” (Al Baqara 127)¹⁷

Kaabah ni nyumba ya Mwenyezi Mungu ﷺ kialama tu, yaani, Mwenyezi Mungu ﷺ haishi humo. Waislam wanawali kwa Allah ﷺ kwa kuizunguka Kaabah mara saba, kuanzia kwenye jiwe jeusi lilowekwa na Ibrahim ﷺ karinu na pembe mojawapo ya Kaaba. Jiwe jeusi hilo lilihuka kutoka peponi na kama ilivyoelezwa na Mtume ﷺ, lilikuwa jeupe zaidi ya maziwa na theluji wakati wa kushushwa kwake, lakini limekuwa jeusi kwa dhambi za binadamu. (Tirmidhi, Hajj, 49/87; Ahmad, I, 307).¹⁸

Imenakiliwa pia, kuwa moto kabla na baada ya Uislamu una-husika kulifanya jiwe hilo kuwa jeusi. Lakini kuna maelezo pia kuwa upande wa jiwe hili unaoelekea ukuta wa Kaabah bado ni mweupe.

16. Said Bektash, Fadlu'l-Hajari'l-Aswad wa Maqami Ibrahim ﷺ, uk 108; Muhammad Ilyas bdulghani, uk 71-73

Kutokana na chanzo kimoja, Ibrahim ﷺ baadaye alisimama kwenye jiwe hilo, Maqama Ibrahim na kuwaita watu waje kuhiji. (Said Bektash, uk 11) Kwa kurejea Maqamu Ibrahim, Allah ﷺ anasema:

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِلنَّاسِ وَأَمْنًا وَاتَّخَذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّى

“Na kumbukeni tulipoifanya ile nyumba (ya Kaabah) iwe pahala pa kukusanyikia watu na pahala pa amani. Na alipokuwa akisimama Ibrahim pafanyeni pa kusalia.” (Al Baqara, 125)

17. Kwa maelezo ya kina ya kisa hiki, angalia Bukhari, Anbiya, 9.

18. Wanazuoni wamesema kuwa kama dhambi zinawenza kuwa na athari ya namna hii kwenye jiwe na kuliacha jeusi, nani ajuaye kiasi cha mabadiliko dhambi ziwezavyo kufanya kwenye moyo. Kujiepusha na dhambi kwa bidii zote ni lazima.

Mujahid anaeleza kuwa Abdullah ibn Zubayr ﷺ, alivunja kuta za Kaabah ili kuikarabati na akaona upande wa ndani wa jiwe jeusi bado ni mweupe.

Baada ya kurudishwa kwa jiwe hili kutoka kwa Wa-Qarmatis mwaka 339 hijiria, Muhammad ibn el-Huzai ambaye alikuwepo anashuhudia:

“Nilikuwepo kulihakiki jiwe jeusi lilipotolewa kutoka kwenye kisanduku chake na nikaona kuwa upande mmoja tu ule unaoonekana ndiyo uliokuwa mweusi lakini pande nyingine zote tatu zilikuwa nyeupe.”

Mwaka 1039 hijiria, Kaabah iliharibiwa na mafuriko mazito yaliyopita Makka. Katika kuijenga upya, Imam Ibn Allan al-Makki alilikagua jiwe jeusi, akasema kuwa, “sehemu ambazo jiwe hilo likiwekwa zinaelekewa kwenye ukuta wa Kaabah zilikuwa nyeupe kama jiwe ambalo Ibrahim ﷺ aliposwali (Maqamu Ibrahim)”¹⁹

Qur'an inaeleza kuwa ujenzi wa Kaabah ulipokamilika, mtume Ibrahim na mwanawewe Ismail ﷺ wakaomba kwa Mwenyezi Mungu ﷺ katika namna ifuatayo:

رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أَمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرِنَا
 مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَابُ الرَّحِيمُ. رَبَّنَا وَابْعَثْ
 فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ
 وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

“Ewe Mola mlezi wetu. Tujaalie tuwe ni wenye kusilimu kwako, na pia mionganoni mwa vizazi vyetu wawe umma uliosilimu kwako. Na utuonyeshe njia za ibada yetu na utusamehe. Bila shaka Wewe

19. Angalia Said Bektash, uk 36-38; Dr Muhammad Ilyas Abdulghani, Uk 43.

UTANGULIZI

ndiye mwenye kusamehe mwenye kurehemu. Ewe Mola mlezi wetu! Waletee Mtume anayetokana na wao awosomee aya zako na awafundishe kitabu na hikima na awatakase. Hakika Wewe ndie mwenye nguvu, mwenye hikima.” (Al Baqara, 128-129)

Baada ya kukamilika kwa Kaabah, Mwenyezi Mungu ﷺ akamuamuru Ibrahim ﷺ awaite watu kuja kuhiji:

وَادْنُ فِي النَّاسِ بِالْحَجَّ يَأْتُوكَ رِجَالًا
وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجَّ عَمِيقٍ

“Na watangazie watu hijja; watakujia kwa miguu na juu ya ngamia aliyekonda, wakija kutoka katika kila njia ya mbali.”(Al Hajj, 27)

Kufuatia amri hii takatifu, Ibrahim ﷺ akapanda katika mlima wa karibu uitwao Abu Qubays na kuwaita watu kutoka pembe zote nne kwa sauti ya kusikika akiwafahamisha jukumu lao la kuitembelea Kaabah.²⁰

Baada ya wito huu, Malaika Jibril akaja kumuonyesha Ibrahim ﷺ mipaka ya msikiti mtakatifu na umbali uliopo baina ya Safa na Marwa, akimuelekeza kusimamisha mawe kuweka alama kwenye mipaka. Malaika Jibril baada ya hapo akamfundisha taratibu na mchakato yote ya kufanya hijja. Baada ya hapo, watu kutoka sehemu za mbali wakaanza kuitembelea Kaabah kwa ajili ya kuhijji. Kwa saba hiyo, Makka ikawa kitovu cha dini ya Mwenyezi Mungu ﷺ, na kuufanya mji wa Makka kuwa sehemu muhimu katika nyoyo za watu.

Kutokana na wivu wa khabira nyingine zilizokuwa zikiabudu masanamu kwa kuuona utukufu wa Kaaba, wakaanza kuipiga vita. Kabla ya Abraha, wafalme watatu waabudu masanamu wa Yemen

20. Angalia Kamil Miras, Tecrid Tercemesi, VI, 20-21; Said Bektash, uk. 111.

walianzisha mikakati dhidi ya Kaabah wakiwa na nia ya kuivunja. Cha kushangaza sana ni kuwa kabilia la Huzayl lilikuwa likiangamiza maadui zake kwa kuwashawishi maadui hao dhidi ya Kaabah. Wali-kuwa wakifahamu kuwa kila aliyejaribu Kaabah aliangamizwa na Mwenyezi Mungu ﷺ. Inasadikika kuwa walimwambia mfalme mmoja wa Yemen; *Tubba*,²¹ kuwa akiivamia Kaabah angeimiliki mali iliyokuwa imefichwa humo. Kwa kushawishika, mfalme huyo akaivamia Kaabah lakini jitihada zake zikashindwa pale miguu ya wanajeshi wake ilipozikwa kwenye mchanga. Baada ya hapo, mfalme huyo akaonywa na washauri wake wajuzi na kwa sababu hiyo akarudi nyuma na kutoendelea na vita. Alipokuwa anarudi, akasema atawatendea wakaazi wa Makka wema na baada ya hapo akaanza kuwapa vitu kwa ukarimu na kuahidi kuiheshimu Kaabah. Hivyo wavamizi hao wakafanikiwa kujisalimisha na kuangamia.²²

Habari za tukio hili zilienea kwa kasi kwa watu wa Arabia na hivyo kuipa Kaabah sifa njema na hadhi ya juu machoni mwa watu. Miongoni mwa Waarabu kwamba, Makka, Kaabah na kabilia la Quraysh vilikuwa chini ya uangalifu mtakatifu, likawa ni jambo lili-lokubalika.

Kuabudu katika nyumba ya Allah ﷺ kukaendelea kama mtume Ibrahim ﷺ alivyofundisha awali. Wakati ibada ya masanamu ilipokuwa imeshamiri Makka, waabudu masanamu waliizunguka Kaabah na masanamu. Lakini hata hivyo, Kaabah haikuitwa kwa jina jingine mfano jina la sanamu, iliendelea kuitwa vilevile *Baytullah*, yaani nyumba ya Mwenyezi Mungu ﷺ.²³

21. *Tubba* ni jina ambalo lilikuwa wakiitwa wafalme wote wa Yemen.
22. *Angalia Ibn Hisham*, I, 19-20; *Abdulrrazaq*, V, 153.
23. Licha ya kukithiri kwao katika ujinga, waabudu masanamu hawakuthubutu kuabudu vitu vitatu vilivyokuwa na thamani sana kwao: kaabah, *Hajar'ul-Aswad* na *Maqam'u Ibrahim*, mbali na kuabudu miti aina kwa aina na mawe. Tukio hili linaweza kushabihishwa tu na ulinzi wa Mwenyezimungu ﷺ.

UTANGULIZI

Makka ilipochukuliwa na kufunguliwa kwa Waislam na Mtume Mtukufu ﷺ, masanamu yote yalibomolewa chini ya usimamizi wa Mtume. Kaabah ikaoshwa kwa ndani na nje kwa maji ya Zamzam. Hii ikawa ndiyo kianzilishi cha utaratibu wa kuiosha Kaabah kwa maji ya Zamzam na maji ya mawaridi kila mwaka, na kuitia manukato na kuifunika kwa nguo mpyo.

Tabia ya waabudu masanamu ya kuandika mashairi saba maarufu, Muallaqat al-sab'a (maana yake ni "saba yaliyotundikwa"), na mashindano yao ya mashairi, uvamizi wao kwa Waislamu, vyote vinadhihirisha thamani kubwa ya nyumba ya Mwenyezi Mungu ﷺ.

Tendo lolote lililofanyiwa Kaabah na wageni walioitembelea lilichukuliwa kwa umuhimu. Mwanzo shughuli za Kaabah zilifanywa na Ismail ﷺ shughuli hizi takatifu zikachukuliwa na wanawe, kisha zikachukuliwa na kabile la Jurhumait na mwishowe na kabile la Quraysh. Mkono kwa mkono na kuasiwi kwa mji wa Makka tunaona uanzilishwaji wa majukumu yafuatayo:

- 1. Sidanah au Hijabah:** Jukumu la kuifunika Kaabah na kuzilinda funguo zake.²⁴
- 2. Siqaya:** Kuwapa mahujaji maji na vinywaji na matunzo ya kisima cha Zamzam.
- 3. Ridanah:** Kuwalisha na kuwashifadhi mahujaji masikini.

24. Ismail ﷺ anasadikika kuwa mtu wa kwanza kuifunika Kaabah. (Abdulrrazaq, V, 154) Muda wote katika historia ya Uislam, matayarisho ya nguo ya kuifunika Kaabah ulihakikishwa na Khalifa, Sultan au kiongozi wa Makka. Baada ya uongozi kuchukuliwa na Wa-Uthmaniyya mwaka 1517, tandiko hilo likaendelea kushonwa Misri kwa kipindi zaidi. Katika uongozi wa Suleyman kiongozi wa kupendeza, Instabul ikawa kitovu cha kushona tandiko la ndani, na baadaye katika wakati wa Sultan Ahmed III tandiko la nje pia. Tandiko la mwisho kushonwa na mikono ya Wa-Uthmaniyya iliwa mwaka 1916. Baada ya kuasi kwa harif Hussain ikawa kikomo. Baada ya hapo tandiko hilo likatayarishwa tena Misri, na hivi sasa tandiko hili linatayarishwa Makkah katika kiwanda maalum kilichojengwa kwa ajili hiyo.

Kukabidhiwa majukumu haya kulionekana kama nafasi adhimu na ya heshima mionganoni mwa Waarabu. Katika enzi za Mtume ﷺ, majukumu haya yalifanywa kwa pamoja na familia kuu za Makka. Khalifa wa pili, Omar ؓ akapanga malipo kwa ajili ya shughuli hii lakini utaratibu huu uliboreshwa zaidi kipindi cha Muawwiya ؓ. Wa-Uthmaniyya pia walilichukulia jambo la kuitunza Kaabah kama la muhimu sana na pia waliweka malipo mazuri kwa ajili ya kuitunza nyumba hii takatifu.

Kisa cha Ndovu: Uthibitisho wa ulinzi mtakatifu.

Kaabah, iliyojengwa kwa amri ya Allah ﷺ, nyakati zote upo katika ulinzi mtakatifu. Kutoa ushahidi juu ya hili ni kisa maarufu kinachojudikana katika historia kama kisa cha Ndovu kilichosheheni mafunzo ya kuchukuliwa.

Abraha, kibaraka wa kirumi na kiongozi wa Yemen alijenga kanisa kubwa na lenye mapambo katika sehemu ya San'aa akiwa na nia ya kubadili mazingatio ya watu wa eneo hilo. Lakini Waarabu wakaonyesha mazingatio madogo sana katika kanisa hilo jambo ambalo lilimkera kiongozi huyo. Kufanikisha azma yake, Abraha akaamua kubomoa Kaabah sehemu iliyochukua mazingatio ya Waarabu, nyumba takatifu ambayo wakati wote iliwavutia wageni. Baada ya kuandaa jeshi kubwa lililokuwa na Ndovu wanaoweza kulinganishwa na vifaru vya vita vya nyakati za leo, Abraha akaelekea Makka kutekeleza azma yake ili libakie kanisa bila ya mpinzani katika maeneo yale.

Karibu na eneo liitwalo Kasba, Abraha akawapora watu fulani wa Makka ngamia wao, baadhi ya Ngamia hao wakiwa ni mali ya Abdulmuttalib, babu yake Mtume ﷺ. Abdulmuttalib alimwendea Abraha akitaka arudishiwe Ngamia wake. Kwa kuchukizwa na kitendo cha Abdulmuttalib kudai Ngamia wake, Abraha akasema:

UTANGULIZI

“Mimi nimekuja kuibomoa Kaabah, na wewe una wasiwasi wa Ngamia zako tu!”

“Kaabah ina mmiliki wake kuilinda,” Abdulmuttalib akamjibu kwa ustaarabu.

“Leo hapana atakayesimama katika njia yangu kuilinda,” Abraha akaendelea kwa kejeli.

Alipoliamuru jeshi lake kutembea kuelekea kwenye Kaabah, Ndovu wakasimama sehemu moja tu wasiweze kwenda mbele. Mara mbingu ikajaa ndege warukao walioanza kuwatupia wanajeshi mawe yaliyotengenezwa kwa udongo uliochomwa, waliyokuwa wameyabeba kwenye miguu yao. Mawe yale yaliwapiga na kuharibu kila yaliyokigusa. Ndege wale wadogo walikuwa wakiharikisha Ndovu ambao kwa muonekano walikuwa wakubwa na wenye nguvu na wenye uzito mkubwa. Mwaka ambao kisa hiki cha kustaajabisha kilitokea ukaitwa mwaka wa Ndovu na Waarabu. Mwenyezi Mungu ﷺ anaeleza kisa hichi katika Qur'an kama ifuatavyo:

اَلْمَ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِالْصَّحَابِ الْفَيْلِ . اَلْمَ يَجْعَلُ كَيْدَهُمْ فِي
تَضْلِيلٍ . وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طِيرًا أَبَابِيلَ . تَرْمِيهِمْ بِحَجَارَةٍ مِنْ سِجِيلٍ
فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ

“Kwani hukuona jinsi Mola wako mlezi alivyowatenda wale wenye tembo? Kwani hakujaalia vitimbi vyao kuharibika? Na akawapeleka ndege makundi kwa makundi, wakiwatupia mawe ya udongo wa motoni, akawafanya kama majani yaliyoliwa.” (Al-Fiil, 1-5)

Kaaba, nyumba ya wema inayotumika kama sehemu ya kuabudu kwa Mungu mmoja, ilikuwa imebarikiwa na Allah ﷺ na iliwe-kwa chini ya ulinzi wake.

Adhabu iliyoshuka kwa Abraha kwa ajili ya utovu wake wa nidhamu dhidi ya Kaabah ukabaki kama onyo hadi dakika ya mwisho kwa wengine ambao walikuwa na nia mbaya dhidi ya nyumba hiyo takatifu.

Qur'an kwa namna sawia inaipa thamani misikiti yote ya Allah ﷺ:

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمْنْ مَنْ نَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَى
فِي خَرَابِهَا أُولَئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي
الْدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

“Na ni nani dhalimu mkubwa kuliko yule anayezuia misikiti ya Mwenyezimungu kutajwa ndani yake jina lake na akajitahidi kuiharibu? Watu hao haitawafaa kuingia humo ila nao wanaogopa. Duniani watapata hizaya na akhera watapata adhabu kubwa.”
(Al-Baqara, 114)

Upofu aliokuwa nao Abraha kwa ajili ya ujinga wake, alijiona kuwa na nguvu kubwa hivyo adhabu aliopewa kweli ilimstahili. Hakupigwa na wanyama wajulikanao kwa nguvu zao kama Simba na Chui au hata nyoka wenye sumu kali lakini alipigwa na ndege wanyonge waliokuwa wamebeba mawe madogo madogo kama na-faka. Mwenyezi Mungu kwa hiyo anawaangamiza wasioamini waliokithiri kama Firauni, Nimrod na Jalut kwa kutumia viumbe wanaoonekana wanyonge ili kudhihirisha jinsi walivyo dhaifu kiuhalisia.

Abraha akarudi Yemen, nchi aliyetokea kwa heshima na tadhima, akiwa dhalili na aibu tele. Mwili wake ulikuwa umejaa majeraha na nguo zake zikiwa zimechanika chanika, ye ye mwenyewe alikuwa kama vile anarudi kwa kutambaa jinsi alivyopigwa katika

UTANGULIZI

vita hiyo. Yaliyomkuta yanatoa funzo kuonyesha vipi udhalili una-vyowaandama wajinga hata katika dunia hii.

Watu wa kabilia la Quraysh wakauita mwaka huu mwaka wa Ndovu na ndio ukawa mwanzo wa kalenda yao. Qubash ibn Hisham ﷺ mfuasi mmoja wa Mtume ﷺ kwa mfano alikuwa akiutaja mwaka wa Ndovu kuwaelezea watu vipi yeye na Mtume walizaliwa katika mwaka mmoja.

Othman ibn Affan ﷺ wakati mmoja aliuliza nani alikuwa mkubwa kiumri, na ibn Ushaym akajibu kwa upole wa hali ya juu na kwa adabu:

“Mtume ﷺ kwa hakika ni mkubwa zaidi yangu lakini kwa kuzingatia miaka yetu, nimezaliwa kabla yake,²⁵ kama ninavyokumbuka kuviona vinyesi vyta Ndovu wa Abraha: vilkuwa bado kijani na mabadiliko machache.” (tirmidhi, Manaqib, 2)

Hanifa Mtume Ibrahim ﷺ na dini ya kumuabudu Mungu mmoja.

Japokuwa watu wengi wa Makka walikuwa waabudu masanamu, alama za kuabudu Mungu mmoja zilikuwa hazijafutika kabisa. Watu wachache bado walikuwa wakiendeleza dini ya kumpwekesha Mungu kama ilivyofundishwa na Ibrahim ﷺ. Katika Uislam, Ibrahim anafahamika kama *Khalilullah*, rafiki wa Mwenyezi Mungu, na pia ni mionganoni mwa mitume watano wakuu wanaofahamika kama

25. Kama ilivyothibiti katika riwaya hii, wafuasi walikuwa timamu wakati wote kuwa Mtume ﷺ ni wa kiwango cha juu katika daraja za juu, na sambamba na hilo walikuwa wakilichukulia kwa umuhimu sana. Kugusa tu ngozi ya Mtume ﷺ ilikuwa sababu tosha ya shukrani, kama vile wengi katika wafuasi wake waliobahatika kuguswa na mikono hiyo mitakatifu walivyoilashiria mikono yao wenyewe na kusema:

“Ilikuwa kwa mikono hii miwili nilivyothibiti utii wangu kwa mjumbe wa Mwenyezimungu!” (Ibn Saad, IV, 306; Haytham, VIII, 42)

Ulu'l Azmi. Baba wa babu wa Mtume ﷺ, Ibrahim ﷺ pia alipokea ufunuo, *suhuf* kutoka kwa Mwenyezi Mungu mkubwa.

Jina Ibrahim limetajwa sehemu tofauti tofauti katika sura ishirini na tano katika Qur'an, kwa idadi ya mara sitini na tisa. Kati ya sifa zilizotajwa katika Aya hizi ni pamoja na *awwah* (ikiashiria huruma), *halim* (mstahamilivu) *munib* (mwenye kutaka msama-ha), *qanit* (mwenye kufanya ibada kwa Mwenyezimungu) *shakir* (mwenye kushukuru) na *hanif*.

Dini ya Ibrahim ﷺ inaitwa *hanif* ikimaanisha kuacha njia zote za kukengeuka kwa ajili ya njia ya uongofu, kuacha imani za kurithi zisizokuwa na ushahidi kwa ajili ya imani ya Mwenyezi Mungu na kuwa muwahhid, mtu anayetambua umoja wa Mwenyezi Mungu. Mwenyezi Mungu anasema katika Qur'an:

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهَتَّدُوا قُلْ بَلْ مِلَةٌ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا
وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

"Na wakasema (manaswara na mayahudi): Kuweni Mayahudi au Wakristo ndiyo mtaongoka. Sema: Bali tunashika mila ya Ibrahim mwongofu, wala hakuwa katika washirikina." (Al-Baqara, 135)

مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصَارَائِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا
وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

"Ibrahim hakuwa Yahudi wala Mkristo, lakini alikuwa mwongofu muislam, wala hakuwa katika washirikina." (Al-Imran, 67)

Katika kipindi cha ujinga, neno Hanif lilitumika kuashiria mtu yeoyote ambaye alikataa ibada ya masanamu na kuabudu Mungu mmoja na kufuata dini ya Ibrahim. Kati ya hao Hanif walikuwa

UTANGULIZI

watu kama Waraka ibn Nawfal, Abdullaah ibn Jash, Othman ibn Hwayrith, Zayd ibn Amr na Quss ibn Saida ambao katika kipindi chote cha maisha yao walismama madhubuti katika kukataa kuwasujidua masanamu au kuyaabudu kama miungu.

Ibn Omar ﷺ²⁶ anaeleza:

“Mtume ﷺ alialikwa katika mlo karibu na bonde la Baldah,²⁷ huu ulikuwa wakati kabla hajapokea ufunuo wowote mtakatifu, katika mlo huo pia alikuwepo Zayd ibn Amr ibn Nufayl. Kama alivyokataa Mtume ﷺ kula nyama aliyopewa, Zayd pia alikataa. Anaelezea Zayd:

26. Abdullaah ibn Omar ﷺ alizalisha katika mwaka watatu wa utume. Alifanya Hijra na babaake Omar ﷺ. Pamoja na Abu Ayyub al-Ansari, alikuwa mwanachama wa jeshi ambalo baadaye liliuteka mji wa Istanbul. Kwa kuwa dadaake mkubwa alikuwa mke wa Mtume ﷺ alikuwa na bahati ya kuwa karibu na Mtume ﷺ. Kusanyo la Hadith 2630, pamoja na zilizorudiwa zinamfanya awe wa pili kwa Abu Hurayra ﷺ katika orodha ya *mukthirun*, wafuasi saba wa mtume waliokuwa na hadith nyingi zaidi. Ibn Omar ﷺ pia alikuwa kati ya wafuasi saba waliota idadi kubwa ya fatwa. Ila alikuwa wa kwanza katika kufuata mwenendo wa Mtume ﷺ, kutenda maamrisho kwa usahihi wake. Baada ya kufariki dunia kwa Mtume ﷺ kutokana na mapenzi makubwa aliyokuwa nayo juu ya Mtume ﷺ, Ibn Omar aliswali katika sehemu zile zile alizokuwa akiswala Mtume ﷺ; akatembea njia zile zile alizotembea, akakaa katika vivuli vya miti ile ile aliyokaa Mtume ﷺ huku kwa makusudi akiimwagilia maji ili isikauke na kufa. (Bukhari, Salat, 89; Ibn Hajar, al-Isaba, II, 349) Wakati mmoja alikamatwa na msuli mguuni mwake, Abdulrahman ibn Saad, aliyekuwa pembeni mwake akamshauri kutaja jina la mtu ampendaye zaidi. Akasema “Muhammad!” na mara tu mguu wake ukapona maumivu. (ibn Saad, IV, 154) Ibn Omar ﷺ alikuwa kati ya wafuasi wenye mali zaidi. Ila hakuiruhusu mali yake izidi kujilimbikiza bali aliigawa kati ya masikini punde tu alipoitia mikononi. Alikuwa na tabia ya kuhifadhi mali zake alizopendza zaidi kwa ajili ya kutoa sadaka kwa njia ya Mwenyezimungu. Pia alikuwa ameanza kuwaachia huru watumwa wake wote ambao walionyesha kujenga tabia za kusifika haswa wale walioswali kwa mwendelezo. Juu ya hili alitaarifiwa kipindi fulani na mmoja kati ya rafiki zake juu ya mtumwa wake mmoja alikuwa akizuru msikiti mara kwa mara ili tu aachiwe huru. Ibn Omar akionyesha kina cha mapenzi katika moyo wake akajibu: “Tupo tayari kudanganya kama wale wanaotamani kutudanganya sisi na Mwenyezimungu!” Anafahamika kwa kuwaacha huru watumwa 1,000 kwa sababu mbalimbali katika mazingira tofauti tofauti. Alikufa Makka mwaka 692, (H. 73) akiwa na umri wa miaka 85.
27. Baldah ni bonde lililopo karibu na Makka.

“Sitokula chochote kilichochinjwa kwa jina la masanamu ya mawe. Sitokula chochote isipokuwa kile kilichochinjwa kwa jina la Mwenyezi Mungu.”

Zayd ibn Amr pia anajulikana kwa kukosoa jinsi kabila la Quraysh lilivyokuwa likichinja wanyama akisema kuwa ilikuwa siyo sahihi.

Alisema:

“Mwenyezi Mungu alimuumba kondoo, akamtumia kondoo huyo maji kutoka kwenye mawingu na akaotesha kutoka kwenye ardhi ili kondoo apate kula; na nyie mnamchinja kwa jina la mwengine asiyekuwa Mwenyezi Mungu.” (Bukhari, Manaqibul-Ansar, 24; Dhabaith, 16)

Kulingana na riwaya nyingine ya Ibn Omar:

“Zayd ibn Amr ibn Nufayl alikwenda Damascus kuulizia dini ya kweli kufuata. Huko akakutana na mwanazuoni wa Kiyahudi na akamuuliza kuhusu dini yao.

‘Natazamia kuingia dini yenu kwa hiyo nielezee kuihusu,’ akasema.

‘Hauwezi kuingia dini yetu hadi utakapopokea sehemu yako ya hasira ya Mungu,’ akajibu Yahudi.

‘Sijakuja hapa ila ni kwa sababu ya hofu yangu juu ya hasira Yake, kwa hiyo siwezi kuihimili hata sehemu ndogo ya hasira hiyo ikiwa ningekuwa na uwezo wa kuiepuka. Je unaweza kuniambia kuhusu dini nyingine?’

‘Sijui dini nyingine isipokuwa Hanif.’

‘Ni nini Hanif?’ akaongeza kuuliza Zayd.

‘Hanif ni dini ya Mtume Ibrahim, siyo Yahudi wala Mkristo, ambaye alikuwa akimuabudu Allah pekee,’ akaelezea mwanachuoni wa Kiyahudi.

UTANGULIZI

Zayd akaendelea zaidi akakutana na mwanachuoni wa Kikristo akasema tatizo lake.

‘Hauwezi kuingia dini yetu hadi utakapochukua sehemu ya laana ya Mungu,’ akajibu Mkristo.

‘Sikimbii kitu kingine isipokuwa laana yake na sitoweza kuichukua sehemu yake yejote ile ikiwa ningekuwa na njia ya kuiepuka. Je unaweza kuniambia dini nyingine?’ Zaid akauliza.

‘Sijui dini nyingine yejote isipokuwa Hanif.’

‘Ambayo ni...?’

‘Ni dini ya Mtume Ibrahim ambaye sio Yahudi wala Mkristo na ambaye hakumuabudu mwingine isipokuwa Allah.’

Aliposikia maneno sawia kutoka kwa wote kuhusu dini ya Ibrahim ﷺ, Zayd akaondoka sehemu ile na akanyanya mikono yote miwili kuelekea kwenye mbingu alipokuwa anatoka na akasema:

‘E Allah! Kuwa shahidi kuwa nipo katika dini ya Ibrahim.’
(Bukhari, Manaqibul-Ansar, 24)

Asma bint Abu Bakr ؓ anasimulia kumuona Zayd ibn Amr ibn Nufayl akisimama akiwa ameipa mgongo Kaabah, akisema:

“Watu wa Quraysh! Kwa Allah, hakuna mionganoni mwenu ali-yemo katika dini ya Ibrahim isipokuwa mimi.”

Anaongeza (Asma bint Abi Bakr) kuwa Zayd alichukua taha-hari kubwa kuyahifadhi maisha ya wasichana wadogo, akiwaokoa maisha yao kutohana na vifo vyta kutisha. Alipomuona mwanamume na dhamira ya kumchinja binti yake aliingilia kati na kusema:

“Usimuue! Nitamlisha kwa niaba yako.” Na hivyo atamchukua na kumuangalia, na alipokuwa, Zayd angesema kumwambia baba yake:

“Kama unamtaka sasa nitakupa na ukipenda nitaendelea kumuangalia kwa niaba yako.” (Bukhari, Manaqibul-Ansar, 24)

Na kuhusu Waraqa, Hanif mwengine maarufu, Mtume wa Allah عليه السلام anasema:

“Namuona akizunguka zunguka peponi akiwa kavaa nguo ya Hariri.”

Na kuhusu Zayd:

“Atafufuliwa siku ya mwisho kama taifa tofauti kati yangu mimi na Isa.” (Haythami, IX, 416)

Kutumia elimu ya vitabu vitakatifu vilivyopita, ma- hanif walikuwa wakiuhisi ukaribu wa ujio wa Mtume wa mwisho na walikuwa wakiusubiri kwa hamu kubwa.

Wanachuoni wengi wa kiislam wana rai ya kuwa wazazi wa Mjumbe wa Allah عليه السلام walikuwa kati ya watu wa Hanif, dini ambayo haikuwa kitu kingine chochote isipokuwa imani katika Mungu mmoja wa kweli, *tawhid*. Hii ndiyo maana Mwenyezi Mungu anaamrisha kufuata dini ya Ibrahim عليه السلام katika Aya ifuatayo:

ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعْ مِلَةَ ابْرَاهِيمَ
حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

“Na tukakufunulia wewe: Fuata imani ya Ibrahim, aliyeongoka hakuwa kati ya waabudu masanam.” (An-Nahl, 6:123)

Neno Hanif pia linatumika kumaanisha Islam na kila muislam wa kweli ataitwa Hanif. Mtume aliyebarikiwa anasema katika kudhibitisha:

“Nilitumwa na muongozo wa dini ya Hanif.” (Ahmad, V, 266)²⁸

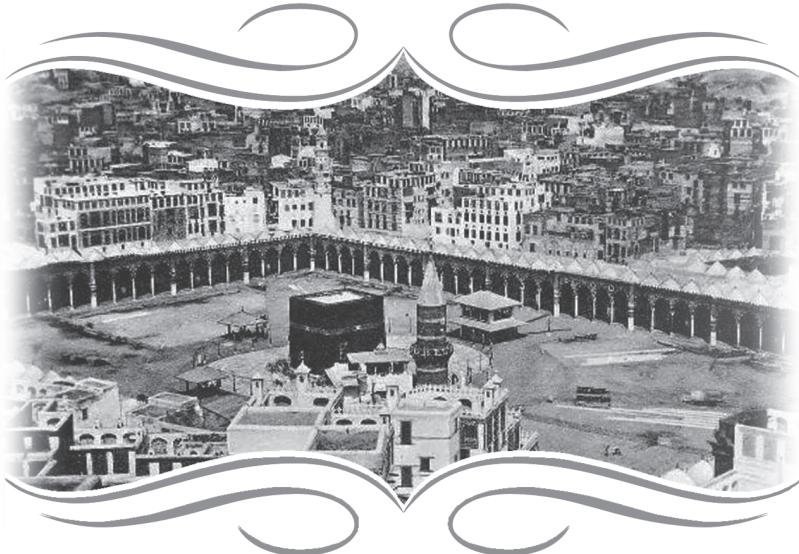
28. Pia angalia, Bukhari, Iman, 29.

Mtume

-Rehma na Amani ziwe juu Yake-

Kabla ya Utume

SURA YA KWANZA

KUZALIWA NA UTOTO WA MTUME ALIYEBARIKIWA

Nuru ya Muhammad

Hatuwezi kamwe kumfikiria Allah ﷺ katika misingi ya muda na sehemu, Allah ambaye amevuka vipimo vyote.²⁹ Uwepo wake kabla, unatokana na yeye mwenyewe bila ya kuhitajia yeyote. Baada ya kusema hayo, Mwenyezi Mungu bado aliazimia kujulikana na hivyo akaumba dunia (*alam’ul-kasrat*), ambayo pia inaitwa ma *siwallah*, ikimaanisha kitu kingine chochote isipokuwa Allah ﷺ³⁰ Katika mchakato wa uumbaji, aliumba mwanzo mwanga ambao ndiyo chanzo cha *Haqiqatu’ul-Muhammadiya*, ukweli wa Muhammad.

Madini ya thamani imewekwa ndani ya kisanduku kilichopambwa, na siyo kidogo. Kuangalia katika misingi hii, mwanga wa Muhammad ndiyo madini yenye aliye kifaa kati kiumbe wengine, kisanduku cha urembo ndiyo kinachotumika kuihifadhi. Viumbe waliumbwaa kwa ajili tu ya utukufu wake. Kwa hiyo inaweza kusemwa kuwa Allah ﷺ aliumba uwepo ili kuupamba mwanga wa Muhammad. Katika lugha ya kiroho, Mwenyezi Mungu ndiye chanzo cha uumbaji, akiwa na uhuru wa kufanya chochote akitakacho..

29. Akili ya binaadamu ina asili ya kufikiria ndani ya ukomo wa mahali na wakati. Kupitia vielelezo inavyopokea kutoka kwenye dunia ya kushikika inaweza japo kwa kiwango fulani kufikia ukweli. Kutokana na kufungwa ndani ya vielelezo vilivymo tu katika dunia ya kuangalia, ili kuweza kuelezea ukweli uliopitwa na uwezo wa dunia ya kuangalia katika misingi ya kuainisha na kukisia vilivymo katika ukweli wa kiimani, binadamu analazimika kuishia kwenye kunanisha.
30. *Ma siwallah* ni neno linalotumika kuashiria vyote vile ambavyo siyo Allah ﷺ, na ambavyo vinamuweka mtu mbali na Yeye.

Kinyume na madai ya baadhi ya wanafalsafa, kuwa ulimwengu siyo wa kudumu na haukuumbwa, ulimwengu umetengenezwa na Allah ﷺ. Mwenyezi Mungu tu ndiye ambaye hakuumbwa na hakadiriki kwa kutumia muda. Kilichoumbwa mwanzo ni mwanga wa Muhammad, hoja ambayo inafafanua zaidi hadithi ifuatayo:

“Nilikuwa mtume wakati Adam alikuwa baina ya roho na mwili (yaani wakati uumbaji wa Adam ulipokuwa katika hatua za mwanzo)” (At-Tabarani, Al-Mu’jam al-Kabir, Al-khasa’is al-Kubra, kusanyo la 1, uk 4).
(Tirmidhi, Manaqib, 1)

Kwa maana nyingine, Mtume aliyebarikiwa ﷺ aliumbwa na hivyo kupewa kazi ya utume kabla ya uumbaji wa Adam ﷺ. Mwili wake ulivyoonekana duniani, unaashiria kurasa ya mwisho ya kitabu ambacho ni historia ya kiutume. Hii ina maana kuwa kurasa ya mwanzo ya kitabu hicho ilifunguliwa na mwanga wa Muhammad na vile vile ufungwaji wake umekuja kwa kiwiliwili cha Muhammad ﷺ kama mtume katika muonekano wa kugusika.

Mtume Muhammad ﷺ kwa hiyo ni mwanga wa uumbaji, na kutoka kwake vitu vinaazima thamani, hoja amayo imeelezwa zaidi katika hadithi ifuatayo:

“Wakati Adam alipotolewa peponi kwa sababu ya dhambi yake, aliomba msamaha kwa Allah kutumia maneno: ‘Nisamehe mimi, mola wangu, kwa ajili ya Muhammad!’

‘Vipi unajua jina la Muhammad wakati bado sijamuumba?’ aauliza Mwenyezimungu.

‘Uliponumba mimi, mola wangu, na ukaipulizia ndani yangu roho, nilinyanya kichwa changu na nikaona maneno “La ilaha illa llah” yameandikwa kwenye nguzo za enzi. Kwa hivyo nikahisi utata-ja tu jina lako na katika vipenzi vyatia viumbe wako.’

KUZALIWA NA UTOTO WA MTUME. ALIYEBARIKIWA

‘Nakusamehe Adam,’ Mwenyezi Mungu akanadi, “kama isingekuwa kwa Muhammad kwa hakika nisingekuumba.” (Hakim. II, 672)

Imeelezewa kutoka kwa Ibn Abbas, Allah ﷺ alimuongoza Isa ﷺ “Kumuamini Muhammad na waamrishe wale wanaoishi katika zama zake mionganoni mwa jamii yako wamuamini. Sababu kama haikuwa kwa Muhammad, nisingemuumba Adam; wala nisingeiumba pepo na moto. Nilipoiumba enzi (Arsh) kwenye maji, ikaanza kuyumba na ikatulia mara tu baada nilipoandika juu yake La ilaha illa llah Muhammadan Rasullullah.” (Hakim, II, 672)

Jabir ﷺ ananukuliwa kuwa siku moja alimuuliza Mtume ﷺ:

“Na iwe kuwa Baba na Mama yangu wawe mateka kwa ajili yako ewe Mtume wa Allah! Tafadhalni niambie kitu gani kilichoumbwa mwanzo?”

“Kitu cha mwanzo alichokiumba Allah ni mwanga wa Mtume wenu kutokona na mwanga wake mwenyewe.”³¹

Ibn Arabi anatoa usemi ufuatao kuhusu suala hili:

“Wakati Allah alipompa Muhammad ﷺ utume, Adam alikuwa bado hajakamilika kuumbwa; alikuwa katika hali ya kati ya maji na udongo. Kwa hiyo, Mtume wa Allah ﷺ akawa msingi wa mwanzo wa sheria zote takatifu kuwaingia mitume wote baada ya hapo. Hata kwa kipindi cha mwanzo kama hivi, alikuwa na sharia kama Mtume. Alikuwa Mtume wakati bado Adam akiwa katika hali kati ya roho na mwili; hasemi kuwa aliikuwa “binadamu” ama kwa urahisi tu kuwa alikuwepo. Utume unaweza kuwa tu kuititia sheria, iliyotolewa na Mwenyezi Mungu.” (Ibn Arabi, al-Futuhat, II, 171; IV, 66-67)

Katika kazi nyingine maarufu, Ibn Arabi anasema:

31. Angalia Ajluni, I, 265.

“Kwa kuwa kiumbe kamili zaidi katika aina zote za viumbe, hivyo utume ukaanza na kumaliza na Mtume wa Allah.” (Ibn Arab, Fususul-Hikem, IV, 319)

Katika kazi yake *Mathnawi*, Rumi anasema:

“Njoo, ewe moyo! Sherehe ya kweli ni muungano na Muhammad, Mfalme; kwani kung’aa kwa ulimwengu ni kutokana na mwanga wa umbile lake takatifu.”

Suleiman Chelebi pia anataja mwanga wa Muhammad katika *Mawlid* yake:

Mustafa nurunu evvel kildi var
Sevdi ant ol Kerim u Gidigar³²
Mwanga wa Mustafa, mwanzo Aliutengeneza
Ambao aliupenda, aliye karimu, aliyemkuu.

Kwa hiyo mwanga wa Muhammad, unaoitwa pia ukweli wa Muhammad, ni mwanzo unaowakilisha utambulishi wa kiroho wa Mtume aliyebarikiwa. Ni yeche aliye kipenzi na wa thamani zaidi katika macho ya Muumba. Sababu ya kuwepo kwa uumbaji ni mapenzi ya Mwenyezi Mungu juu ya mwanga wa Muhammad, kitu cha mwanzo kuumbwa. Ulimwengu wote kwa hiyo umepewa uhai kwa heshima ya mwanga wa Muhammad, msingi ambao unaizunguka. Uhai ni kwa ajili ya kudhihirisha na kuelezea uhalisia wke. Baada ya kuyasema hayo, kama vile ilivyo vigumu kuitia bahari ndani ya kikombe, hai-yamkiniki kuelewa mwanga wa Muhammad kama unavyostahiki.

Ukoo halisi wa Mtume

Baba wa Mtume mtukufu ni Abdullah na mama yake ni Ami-nah, ukoo uliobariikiwa unaochimbuka kutoka kwa Ibrahim na Is-

32. Beti nyigine za Mawlid ya Sulayman Chalabi yanasi kwa njia nyigine Mtume aliyebarikiwa kuwa ni mwanga wa uhai na kuwa ulimwengu uliumbwa kwa heshima ya mwanga wa Muhammad.

KUZALIWA NA UTOTO WA MTUME. ALIYEBARIKIWA

mail ﷺ kuititia Adnan,³³ mwanafamilia aliye na heshima zaidi katika familia ya Kayzar.³⁴ Mtoto wa Adnan wa kiume Meadd anasemekana kuwa mtu wa enzi za Isa ﷺ.

Kwa pande zote mbili, yaani kwa baba na mama, Mtume wa Allah ﷺ anatokea familia halisi za ki Quraysh, uhalisi wa koo uliothibitishwa na Mtume mwenyewe katika hadith ifuatayo:

“Nilizaliwa kutoka kwa mama na baba bila ya kasoro ya upotovu wa enzi za ujinga. Kutoka kwa Adam ﷺ hadi kwa mama na baba, kila mwana ukoo aliyefuatia hakuzaliwa isipokuwa ndani ya ndoa ya kidini na wala siyo katika kujaminiana kusikokuwa ndani ya ndoa.” (Ibn Kathir, al-Bidaya, II, 260)

Jina jingine la Mtume ﷺ ni Mustapha, ikimaanisha ambaye aliyechaguliwa kwa uangalifu. Mara kulipokuwa na mpasuko wa koo, wazee waliomtangulia Mtume walifuata upande bora kati ya pande hizo mbili zilizotengana. Kutoka kwa Adam na Hawa, kwa hiyo mwanga wa Mtume ulifuata mkondo halisi kati ya mama na baba kutoka kizazi kimoja hadi kingine.³⁵

Ile Aya inayosema, “Na mtegemeeni Mwenyezi, mwenye huruma anayewaona mnapoinuka na mnapoinama kati ya wale wanaosujudu katika ibada,” (Al-Shuara, 217-219) ilieleweka na wengi kati ya wafasiri, akiwemo pia Ibn Abbas, kama rejea kwa chimbuko la Mtume ﷺ aliyebarikiwa kuititia babu zake ambao wote walikuwa watu wa huruma ya kiwango cha juu; hadi kufika kwake yeye mwanga wa Mtume ulipitia kwa wale tu waliomsujudia Allah ﷺ (Qurtubi, XIII, 144, Haythami, VIII, 214)

-
33. Ukoo wa Mtume mtakatifu ﷺ ni: Muhammad ibn Abdullah ibn Abdulmuttalib ibn Hashim ibn Abd Manaf ibn Qusayy ibn Kilab ibn Murra ibn Kaab ibn Luay ibn Ghalib ibn Fikr ibn Malik ibn Nadr ibn Ma'add ibn Adnan. (Bukhari, Manaqibul-Ansar, 28 Ibn Hashim, I, 1-3; Ibn Saad, I, 55-56)
34. Angalia ibn Hisham, I, 1,5.
35. Angalia Ahmad, I, 210.

Mtume mtakatifu ﷺ alithibitisha uhalisi wa ukoo wake kuititia:

“Allah ﷺ alimchagua Ismail kutoka kati ya watoto wa Ibrahim, ukoo wa Kinana kati ya kizazi cha Ismail, kabilia la Quraysh kati ya watoto wa Kinana, watoto wa Hashim kutoka kati ya Quraysh na mtoto wa Abdulmuttalib kutoka kati ya Hashim; na mimi kutoka kwa watoto wa Abdulmuttalib.” (Muslim, Fadail, 1; Tirmidhi, Manaqib, 1)

Kuzingatia uhalisi unaojulikana vizuri wa uzazi wa Mtume ﷺ aliyebarikiwa, na babu zake waliokuwa maarufu, mwanachuoni mkubwa wa kiislam Ibn Khaldun anatoa tamko lifuatalo:

“Hakuna mtu mwingine isipokuwa Mtume Muhammad ﷺ aliye na kumbukumbu nzuri ya ukoo wake, kumbukumbu iliyo na mtiririko wa uhalisia na utukufu kutoka kwa Adam ﷺ. Hii ni zawadi kwa kipenzi chake kutoka kwa Mwenyezi Mungu.” (Ibn Khaldun, I, 115)

Ndoa ya Abdullah na Aminah, wazazi wa Mtume.

Kabla kuja kwa Mtume Muhammad ﷺ, imani ya Mungu mmoja ilikuwa imepotea na kaabah ilikuwa imejaa masanamu yaliyomilikiwa na makabila tofauti. Kisima cha Zamzam kilikuwa kimepotea. Siku moja katika usingizi karibu na Kaabah, Abdulmuttalib, babu wa Mtume ﷺ aliyebarikiwa, akapata ndoto na humo alionyeshwa chemchem ya Zamzam ambayo aliambiwa aichimbe. Alipojaribu baadaye kuchimba akiwa na tamaa ya kuifanya ndoto yake iwe kweli, alizuiliwa na watu wa Quraysh kwa misingi ya kuwa ni hatari kuchimba sehemu yejote karibu na hekalu takatifu.

Kwa sababu alikuwa na mtoto wa kiume mmoja tu wa kumsaidia, Abdulmuttalib alikuwa akisita kwa sababu alikuwa hana nguvu ya kuwapinga (Quraysh). Kwa hivyo akaomba kwa Allah ﷺ na akaweka nadhiri, kuwa atatoa kafara mmoja kati ya watoto wake

kama Mwenyezi Mungu atampa watoto kumi wa kumsaidia dhidi ya maadui zake katika shughuli ile.

Baada ya kuona dalili za kimiujiza zikimtokea Abdulmuttalib, watu wa Makka wakalainika na baada ya muda wakampa ruhusa kuchimba kisima kile. Akaendelea kuchimba na hivyo akaipata chemchem ya Zamzam. Miaka kadhaa baadaye maombi yake yali-jibiwa pia, alipopewa watoto wa kiume kumi na mbili na Mwenyezi Mungu amba walikuwa wakubwa na wenye nguvu. Abdulmuttalib akakumbushwa kuhusu nadhiri aliyoiweka miaka iliyopita kwenye ndoto. Akiwa na wasiwasi, Abdulmuttalib mwanzo akatoa kafara ya kondoo wa kiume, kisha ng'ombe lakini kila mara aliombwa kutoa kafara kubwa zaidi hadi mwisho akakumbushwa:

“Uliweka *nadhir* ya kumtoa kafara mmoja kati ya wanao wa kiume!”

Yalipotokea haya, Abdulmuttalib akawakusanya wanawe wote na akawaeleza ndoto yake, kisha akawaomba wampe ushauri juu ya jambo ambalo ndoto ile inamshurutisha kufanya. Kwa dhati wakase-ma:

“Fanya kile unachostahili kufanya kutimiza nadhiri yako!”

Kutimiza *nadhir* yake, Abdulmuttalib akaamua kupiga kura ili kuamua mtoto yupi angetolewa kafara, akimuomba Mwenyezi Mungu kama alivyoomba:

“Ewe Mola! Mimi hapa, napiga kura kuonyesha nasimama pamoja na neno langu. Tafadhali niwezeshe kuchagua jina unaloli-taka kuchaguliwa!”

Kura ikapigwa na lilikuwa jina la Abdullah lililopatikana. Japokuwa Abdullah alikuwa ndiyo wa karibu zaidi naye, Abdulmuttalib hakusita katika kutekeleza uamuzi wake. Kwa hofu kuwa jambo hili lingeanzisha mila mbaya, watu wa Makka wakampinga Ab-

dulmutallib, na kumshawishi apate ushauri kutoka kwa mtu aliye na elimu. Kwa hiyo wote wakaenda kwa mtu mwenye busara na kumuelezea tukio lote.

“Ni nini fidia ya mtu aliyeuawa?” Yule mtu aliyeelimika aauliza.

“Ngamia kumi,” wakajibu.

Yule mtu aliyeelimika akawashauri wale watu wa Makka kupinga kura kati ya Abdullah na ngamia kumi, na kama ingetokea kuwa jina la Abdullah lingejitokeza tena, waongeze ngamia wengine kumi kwenye ile fidia hadi itakapotokea kuwa ngamia ndiyo waliochaguliwa.

Kwa hiyo wakapiga kura, kama walivyoshauriwa kati ya ngamia kumi na Abdullah. Jina la Abdullah likajitokeza mara kadhaa mfulilizo hadi idadi ya ngamia ilipofika mia, ndipo ngamia walipochaguliwa. Familia yake ilikuwa na furaha lakini bado Abdulmutallib alikuwa hajatosheka, akidhani kuwa haitokuwa haki kutozingatia kuchaguliwa kwa Abdullah mara kumi wakati ngamia wamechaguliwa mara moja tu. Kwa hiyo akarudia tena mara tatu kati ya Abdullah na ngamia mia, na kila mara walichaguliwa ngamia. Kila aliyekuwepo akamsifu Mwenyezi Mungu kwa matokeo mazuri. Abdulmutallib akawatoa kafara ngamia wote na kutoa sadaka, akiigawa nyama ile.³⁶

Katika sheria ya Kiislam leo, fidia ya mtu aliyeuawa ni ngamia mia au mithili ya aliyeuawa, kama ilivyotokea katika kisa kile. Katika kumbukumbu ya karibu kutolewa kafara kwa baba na baba wa babu yake Ismail ﷺ Mtume ﷺ amesema:

“Mimi ni mtoto wa kafara mbili.” (Hakim, II, 609/4048)

36. Angalia Ibn Hisham; I, 163-168; Ibn Saad, I, 83-85; Hakim, II, 604/4036.

Mtume wa Allah kwa hiyo akapewa jina la mtoto wa kafara mbili.³⁷

Abdullah alikuwa kati ya wavulana wenyewe sura nzuri zaidi katika kabilia lake, akiwashinda wote katika akili na ukamilifu wa kimaadili.³⁸ Wasichana wote wa Quraysh walitamani kuolewa na yeze. Mmoja kati yao alikuwa dada wa Waraq ibn Nawfal, ambaye alipionna nuru katika kipaji cha uso wa Abdullah, akatambua kuwa nuru hiyo ilitokana na nuru ya Mtume anayekuja. Akataka kuwa mama wa Mtume aliyesubiriwa kwa hamu, hata akawa tayari kumpa Abdulla ngamia mia kama mahari.³⁹

Mwaka mmoja kabla ya mwaka wa Ndovu, Abdulmuttalib akamposea mwanawе Abdullah ili amuoе Aminah, binti wa Abdimanaf, mbora kati ya Quraysh katika heshima na ukoo. Kutoka kwa baba yake Wahib ibn Abdimanaf, kufikia Zuhra, mtoto wa Kilab, mtoto wa Murrah ambaye inakutana na kizazi cha Abdullah na ukoo wa Hashim na Kilab ambaо mwana wao Zuhra alikuwa kaka wa Qusay.⁴⁰

Wakati Mtume aliyebarikiwa ﷺ alipotengenezeka tumboni mwa Aminah, mwanga uliokuwepo kwenye kipaji cha uso wa Abdullah ukahamia kwa Aminah.⁴¹

Kifo cha Abdullah.

Muda mfupi tu baada ya ndoa, Abdullah akaenda Damascus na msafara wa kibiashara. Njiani wakati wa kurudi akaugua. Walipofika Madina, akawaambia rafiki zake kuwa ingekuwa bora zaidi kama yeze angekaa karibu na wajomba zake katika mji huo kwa muda hadi atakapopata nafuu.

37. Angalia Hakim, II, 604/4036

38. Angalia Halabi, I, 51-62.

39. Angalia Ibn Hisham, I, 168-169.

40. Angalia ibn Saad, I, 59-60.

41. Angalia Ibn Hisham, I, 170.

Japokuwa alikaa Madina kwa mwezi mmoja, hakupata nafuu kutokana na ugonjwa ule na mwisho akaaga dunia katika mji amba-po alizikwa akiwa na umri wa miaka ishirini na tano.⁴²

Aminah alitokwa na machozi ya huzuni kwa siku kadhaa mfulilizo kwa ajili ya mumewe aliyefariki, akitaja sifa zake na vipi alikuwa akipendwa na kila mtu na akisifia ukarimu na huruma yake isiomithilika.⁴³

Matukio kuelekea kuzaliwa kwa Mtume.

Dalili takatifu zilizoashiria kuzaliwa zilianza kujitokeza kabla ya kuzaliwa kwa Mtume aliyebarikiwa. Kila sehemu ya ulimwengu ilikuwa ikitamani ujio wa sababu haswa ya kuumbwa kwao.

Ahadi iliyowekwa na Mwenyezi Mungu kwa mitume iliyopita kuwa watamtambua Muhammad ﷺ kama Mtume na kumsaidia iwapo atatokea katika umri wao inaweza kuchukuliwa kama alama kubwa inayoshuhudia tukio hili. Aya ifuatatayo imathibitisha hilo:

وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّنَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ
 جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتُنْصُرُنَّهُ قَالَ
 أَفَرَزْتُمْ وَأَخْذَتُمْ عَلَى ذَلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَفْرَزْنَا قَالَ فَاَشْهَدُوا
 وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ

“Alaa! Allah amechukua yamini ya Mitume, akisema: ‘Nawapeni nyie kitabu na hekima; kisha anawajieni nyie mjumbe akithibit-

42. Angalia Ibn Saad, I, 99

43. Angalia Ibn Saad, I, 100

KUZALIWA NA UTOTO WA MTUME. ALIYEBARIKIWA

isha kilichopo nanyi; je mnamuamini na kumpa msaada.’ Allah akasema: ‘Mnakubali.’ Akasema basi kuweni mashahidi kati ya mashahidi.” (Al-imran, 81)

Wakinyanya mikono yao mbinguni, Mtume Ibrahim na Ismail ﷺ pia wakaomba juu ya ujio wa Mume aliyebarikiwa baada ya kukamilisha ujenzi wa Kaabah.

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيَعْلَمُهُمْ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

“Mola wetu! Mnyanyue Mjumbe kutoka mionganini mwao ambaye atazisoma aya zako na kuwafundisha kitabu na hekima na kuwatoharisha. Kwa hakika Wewe ndio mwenye nguvu na mwenye hekima!” (Al-Baqara, 129)

Kwa njia kama hiyo, alipokuwa anawafahamisha Waisraeli juu ya Utume, Mtume Isa ﷺ pia aliwapa habari njema ya ujio wa Mtume wa mwisho.

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ
إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيِّ مِنَ التُّورَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي
مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَخْمَدُ

“Na mkumbukeni Isa mwana wa Mariam, alisema: ‘Enyi wana wa Israel! Mimi ni mjambe wa Allah niliyetumwa kwenu kuthibitisha sheria ambayo ilikuja kabla yangu na kuwapa habari njema za Mjumbe atakayekuja baada yangu jina lake litakuwa Ahmad’...” (Es-Saff, 6)

Alipokuwa bado ni mja mzito, Aminah alipata ndoto ambayo ndani yake alisikia:

“Wewe ni mja mzito, Aminah, na bwana wa ummah. Utakapo-jifungua omba kwa Allah na useme, ‘Naomba hifadhi kwa Allah, ambaye ni Mmoja, kutokana na mwenye wivu atakapofanya wivu’ na umpe jina la *Muhammad*.⁴⁴

Kwa kumbukumbu ya hili, Mjumbe wa Allah ﷺ amesema:

“Mimi ndimi jibu kwa maombi ya babu yangu Ibrahim, habari njema iliyotolewa na yesu na ndoto ya mama yangu.” (Hakim, II, 453; Ahmad, IV, 127-128)

Jina la Mtume na tabia zake pia zilikuwa waziwazi zimeandikwa kwenye Taurati na Injili, na wanazuoni wa vitabu hivi katika nyakati hizo walikuwa wamehabarishwa juu ya hilo. Wale ambao kati yao walikuwa na wasaa katika nyoyo zao kulikubali hili wamesifiwa katika Qu’ran:

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمَّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ
 مَكْتُوبًا عِنْدُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنجِيلِ

“Wale ambao wanamfuata mjumbe, Mtume ambaye hawezi kusoma wala kuandika, ambaye watamkuta ameelezewa kwenye Taurati na katika Injili ambavyo wanavyo...” (Al-Arafa, 7:157)

Kwa sababu walizijua hulka za Mtume ﷺ walimtambua kwa urahisi kama baba anavyomtambua mwanawewe, kama inavyothibiti katika Aya ifuatayo:

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَإِنْ فَرِيقًا
 مِنْهُمْ لَيَكُتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

44. Angalia Ibn Hisham I, 170.

KUZALIWA NA UTOTO WA MTUME. ALIYEBARIKIWA

“Wale ambao tuliwapa Kitabu walimtambua kama wanavyowatambua watoto wao, na kundi kati yao kwa hakika wanauficha ukweli wakati wanaujua.” (Al-Baqara, 2:146)

Baada ya kuwa Muislam, Abdullah ibn Selam ﷺ ambaye alikuwa mwanachuoni mkubwa wa Taurati, alisema:⁴⁵

“Namtambua Mtume wa Allah ﷺ vyema zaidi ya ambavyo ningemtambua mwanangu wa kiume.”

Akiulizia zaidi Omar ﷺ akasema:

“Linakuwa vipi?”

“Naweza bila ya shaka kutoa ushahidi kuwa Muhammad ndiye Mtume wa Allah, kwa uhalisia wa kuwa hulka yake imeandikwa kwenye Taurati.” Akajibu.

Aliposikia haya, Omar akasema, “Mwenyezi Mungu kwa haki-ka amekupa ukweli.” (Vahidi, s 47; Raz, Tafsir, IV, 116)

مُحَمَّدُ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحْمَاءُ بَيْنَهُمْ
تَرَاهُمْ رُكَّعاً سُجَّداً يَتَغَوَّنُ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ
فِي وُجُوهِهِم مِنْ أَثْرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَمَثَلُهُمْ

45. Abdullah ibn Salam ﷺ pia anajulikana kama Abu Yusuf ni kizazi cha Yusuf ﷺ anayewta Hussein kwa jina lake la kuzaliwa. Jina lake baadaye likabadilishwa na Mtume ﷺ na kuwa Abdullah. Alikuwa mwanachuoni wa Mayahudi wa kabilia la Qaynuqa. Wakati mmoja Mtume wa Allah ﷺ aliwasili Quba, karibu na Madina wakati wa Hijira na Abdulla akamwendea na kumuuliza maswali machache. Majibu ya mawsali hayo aliamini yanaweza kutolewa tu na Mtume, na baada ya kujibiviwa akasilimu. Wakati uliofutaa alikuwa zana katika kuukubali kwake uislam kwani familia yake yote ikaukubali uislam na wengi katika jamaa zake pia. Alipopewa habari njema za peponi na Mtume ﷺ alikuwa mfuasi wa kuheshimika. Inasemekana kuwaaya ya 10 ya Ahqaf nay a 43 ya Rad zilishushwa kuhusiana na yeye. Alieleza hadith 25 na alifariki akiwa Madina mwaka 663 (H.43), kipindi cha ukhalifa wa Muawiya.

فِي الْإِنْجِيلِ كَرِزْعُ أَخْرَجَ شَطَّاهُ فَازْرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى
 سُوقِهِ يُعْجِبُ الرُّرَّاعَ لِيَغِيَظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الذِّينَ آمَنُوا
 وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

Qur'an takatifu inathibitisha kuwa Taurati na Injili zote zinalezea hulka ya Mtume aliyebarikiwa ﷺ pamoja na wafuasi wake:

“Muhammad ni Mtume wa Mwenyezi Mungu .Wa walio pamoja naye ni wenye nyoyo thabiti mbele ya makafiri na wenye kuhurumiana wao kwa wao.Utawaona wakiinama kwa kurukuu na kusujudu (pamoja), wakitafuta fadhila za Mwenyezi Mungu na radhi (yake). Alama zao zi katika nyuso zao kwa taathira (athari) ya kusujudu.Huu ndiyo mfano wao katika Taurati. Na mfano wao katika Injili (umetajwa hivi): Kuwa (wao) ni kama mmea uliota matawi yake; kisha matawi hayo yakautia nguvu; ukawa mnene ukasimama sawasawa juu ya kigogo chake, ukawafurahisha walioupanda;ili awakasirishe makafiri kwa ajili yao. Mwenyezi Mungu amewaahidi waliomini na kutenda mema katika wao msamaha na ujira mkubwa.” (Al-Fath,48:29)

Abdullah ibn Abbas ﷺ siku moja alimuuliza Kab al-Ahbar⁴⁶ amwambie tabia za Mtume ﷺ zilizotajwa kwenye Taurati.

“Zilizotajwa mle ndani ni tabia zifuatazo: Muhammad ibn Abdullah atazaliwa Makkah na atahamia Madina. Mwisho atafanikiwa kuiteka Damascus. Kamwe hataongea maneno mabaya wala hatoikweza sauti yake katika halaiki. Hatarudisha uovu kwa uovu na atawasamehe waliokosa. Watu wake watatoa shukurani kwa Allah na kumtukuza Yeye katika nyakati nzuri na mbaya. Wataosha mikono

46. Kab al-Ahbar-Allah awe na huruma juu yake-, wa kizazi cha *tabiun* ni maarufu kwa maelezo yake kutoka kwenye vitabu vyataga Waisiraili. Alikuwa muislam katika kipindi cha Abu Bakr ﷺ, na alifariki mwaka 32 hijiria.

yao (kuchukua udhu) na kusimama katika mistari wakiswali kama iwavyo vitani. Mara kwa mara itasikika kutoka sehemu zao za ibada mwito (sauti za kusomwa Qur'an na kutajwa kwa jina la Allah). Mwito wao kwenda kufanya ibada utajaza mbingu.” (Darimi, Muqaddima, 2)

Ata ibn Yasar- rahimahullah- anaelezea:

“Nilikutana na Abdullah ibn Amr ibn al-As⁴⁷ na nikamuuliza aniambie maelezo ya Mjumbe wa Allah katika Taurati.

“Naapa kwa Allah, kwa hakika ameelezewa katika Taurati kwa kutumia tabia alizoelezwa katika Qur'an. Imesemwa katika Taurati kuwa:

‘Ewe Mtume! Tumekutuma wewe kama shahidi wa dini ya kweli ya Allah, mtoaji wa habari njema kwa waumini wa kweli, munyaji kwa wasioamini na mlinzi wa wasio na elimu. Wewe ni mja wangu na Mjumbe wangu. Nimekuita *al-Mutawakkil* (anayemtege-ma Allah). Wewe siyo mtu wa papara papara, mkali wala mfanya kelele katika umma. Haufanyi ubaya kwa wale wanaokufanya ubaya ila unawafanya wema na usamehevu. Allah hatokuacha ufe hadi kwa kupitia wewe, awaongoze waliokengeuka kwa kuwafanya wakiri kuwa hakuna kati yao aliye na haki ya kuabudiwa isipokuwa Allah; na kwa njia hii masikio mazito na nyoyo za mawe zitafunguliwa kuelekea ukweli.” (Bukhari, Buyu, 50; Tafsir, 48/3).

47. Abdullah ibn amr ibn As ﷺ alihamia Madina mwaka wa 7 hijria pamoja na baba yake Amr, ambaye alimtangulia katika kuukubali uislam. Alikuwa ni mfuasi aliyeelimika, mweledi wa mila za kale. Angeandika hadith alizozosikia kutoka kwa Mtume aliyebarikiwa ﷺ ambazo Mtume ﷺ alikuwa amempa ruhusa maalum. Elimu yake pana juu ya hadith na falsafa zinamfanya awe kati ya Abdullah wanne au *Abadila*, waliotambulika kwa kina chao katika fani hiyo. Abdullah akiwa kama mmoja wapo katika jeshi lililoiteka Damascus, alipigana katika vita vya Yarmuk ambapo alikuwa mbeba bendera wa jeshi la waumini akiongozwa na baba yake Amr ﷺ. Alikaa Misri kufuatia kutekwa kwake, pamoja na babaake sehemu ambayo alibakia kwa sehemu ya maisha yake iliyobaki hadi mwisho kufariki dunia akiwa na umri wa miaka 72. Alizikwa karibu na msikiti wa Amr ibn As mji wa Cairo alipo hadi leo.

Wakiwa wanafahamu tabia zote za Mtume ﷺ, Waisraili walikuwa na hamu ya kuja kwake. Endapo Waisraili na makabila ya madi-na ya Aws na khazraj walikuwa hawaelewani, Waisraili wange-waambia kuwa siku zao zimekwisha kwani Mtume mtarajiwa, am-baye Waisraili wangemfuata, atakuwa alama ya mwisho wa makabi-la haya mawili, ambayo atayaondoa kama alivyoyaondoa makabila ya Ad na Iram. (Ibn Asir, el-Kamil, II, 95-96)

Lakini kwa kuwa Mtume aliyebarikiwa hakuwa na damu ya Kisraili, Waisraili hawakumkubali moja kwa moja. Kuna riwaya inay-oshangaza iliyosimuliwa na Safiya bint Huyay, mke wa Mtume ﷺ na aliyekuwa Myahudi kabla ya kuwa Muislamu.

“Mtume wa Allah ﷺ alipofika kijiji cha Quba katika kuhamma kwake kwenda Madina, baba yangu na baba yangu mdogo waka-kimbia kumuona. Walirudi mara tu baada ya jua kuchwa ila wakiwa na huzuni na walionyongea. Nikawasikia wakisemezana wenywewe kwa wenywewe.

“Kwa hiyo unafikiri ndiye Mtume tuliyemtazamia?” akauliza Huyayy, baba yangu.

‘Naapia kwa Mungu ndiye!’ akasema baba yangu mdogo, Abu Yasir.

‘Lakini unao uhakika? Umehakikisha na ushahidi mwingine?’ akauliza baba yangu tena.

‘Ndiyo,’ ndiyo likawa jibu.

‘Je unajihisi vipi dhidi yake sasa hivi?’ akauliza Abu Yasir baada ya kimya kifupi.

‘Naapa kwa Allah, kwa kadri ya uhai wangu, nitatanguliza uadui tu dhidi yake katika moyo wangu,’ akajibu baba yangu.” (Abu Nuaym, Delail, I, 77-78)

Mayahudi walikuwa na wivu kwa Waarabu kwa sababu mtume wa mwisho alitokea kati yao na siyo mionganoni mwa Mayahudi. Muda wote walikuwa wamesubiri kwa hamu atokee kutoka mionganoni mwao. Kwa misingi hii wakaukana utume.⁴⁸

Ibn Abbas ﷺ ni mwengine ambaye alielezea kuhusu uadui wa Mayahudi:

“Katika vita vyatia kuendelea dhidi ya kabile la Ghaafan, Mayahudi wa Khaybar mara karibu zote waliishia a kushindwa. Hivyo wakamuomba Mwenyezi Mungu:

‘Ewe Mola! Tunaomba ushindi kutoka kwako kwa ajili ya Mtume uliyetuahidi ikikaribia mwisho wa wakati.’ Kwa kuomba usaidizi mtakatifu kwa jina la Mtume (*tawassul*), Mayahudi mwisho walifanikiwa kupata ushindi dhidi ya kabile la Ghaafan. Ila hata baada ya kupata usaidizi kwa kutumia jina lake, hawakumkubali Mtume wa Mwisheso aliyetumwa na Mwenyezi Mungu. Ili kuwafahamisha ikashushwa Aya ifuatayo:

وَكَانُوا مِنْ قَبْلٍ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا
عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ

“...japokuwa kutoka zamani waliomba ushindi (kwa ajili ya Mtume ambaye angekuja karibuni) dhidi ya wale wasioamini,-wakatti ilipowajia kile ambacho wangekitambua (Mtume Muhammad), wakakataa kumuamini; lakini laana⁴⁹ ya Allah ipo juu ya wale wasio na imani.” (Al-Baqara, 89) (Qurtubi, II, 27, Wahidi, p, 31)

48. Angalia Ibn Saad, I, 155.

49. Kote katika Qur'an na hadith za Mtume mtakatifu ﷺ, baadhi tutakazoziona punde tu, tunaona kulaaniwa kwa watu fulani waliokubuhi kwa dhambi, bila ya kutaja mtu au watu maalum.Laana hapa zinalekezwa kwa tabia zilizokengeuka, zote tabia na matendo. Kwa kuwa Mtume mtakatifu aliamua kulaani japokuwa alkataa kufanya hivyo “...sijatumwa kama mwenye kulaani lakini kama huruma.” (Muslim, Birr, 87) inaonyesha kukithiri kwa tabia hiyo na ukubwa wa madhara yake katika maisha ya Kiislam na mpangilio wa kijamii.

Tukio lifuatalo pia linastahili kutiliwa maanani kuashiria kufika kwa Mtume alliyebarikiwa katika dunia:

Sayf ibn Zi-yazan aliteuliwa mfalme wa Yemen Khorsau wa Kipersia. Wawakilishi wa kabilia zote za kiarabu kwa ukamili wake wakaja kumpa hongera. Wawakilishi waliotumwa kutoka Makka walikuwa watu kumi na waliongozwa na Abdulmuttalib, babu wa Mtume ﷺ

Mbele ya mfalme, Abdulmuttalib akasema:

“Sisi ni watu na watumishi wa nyumba ya Allah inayolindwa. Tumekuja kumpa hongera kwa kupanda kwako kwenye kitu cha enzi.”

Alikaribishwa kwa ukarimu na mfalme wa Yemen na wakape-wa makazi kwa muda kama wageni wake. Siku moja mfalme akamuita Abdulmuttalib na kusema:

“Mimi nitakwambia siri Abdulmuttalib. Kama ingekuwa mtu mwagine yejote pasi na wewe nisingeisema, ila kwa sababu kuna kitu kuhusu wewe ninachohisi. Yaweke haya kati yetu mimi na wewe hadi Mwenyezi Mungu apendezewe kuyafichua. Ni atakalo yeye tu lifanyikalo. Tuna kitabu, yaliyomo ndani humo ni sisi tu tujua na ndani yake kuna habari muhimu zinazowahusu kwa karibu wewe na rafiki zako.”

“Hata kama itamaanisha hawa wahamaji hamaji watalazimika kufa mbele yako, tafadhal niambie...Ni habari gani hizi muhimu?” akasisitiza Abdulmuttalib.

“Mvulana atazaliwa katika eneo la Tihama. Atakuwa kiongozi wa wanadamu hadi saa ya mwisho na watu wako watavuna heshima. Kama alama, kutakuwa na alama katika mifupa yake ya mabegani”

Mfalme Sayf ibn Zi-Yazan akaendelea:

“Wakati wa kuzaliwa kwake umekuja. Nani ajuae? Anaweza kuwa kashazaliwa tayari. Jina lake ni Muhammad. Wazazi wake watafariki na malezi yake yatafanywa na babu yake na baba yake mdogo. Mwenyezi Mungu amemtuma kama wito wa dhahiri kuiendea njia yake na atatufanya baadhi yetu wasaidizi wake. Kupitia hao, Mwenyezi Mungu atawadhoofisha maadui zake na kuwakweza rafiki zake. Ataziteka sehemu nzuri zaidi za ulimwengu. Moto wa Magia utazimwa na uzao wake. Watu katika wakati wake watamuabudu *al-Rahman*, Mungu mmoja wa kweli. Utovu wa imani na ukithiri vitapigwa marufuku, masanamu yataharibiwa na shetani atapigwa mawe. Maneno yake yatabainisha ukweli na uongo. Hukumu zake zitakuwa za haki. Kila mara ataelekeza mazuri na na atayatenda hayo mazuri ye ye mwenyewe mwanzo. Uovu utakatazwa na uongo utaharibiwa.”

Abdulmuttalib akauliza:

“Allah azidishe maisha na heshima yako! Na iwe hatamu yako ya kudumu milele! Unaouelezea ni ukoo wangu. Je mfalme angewenza kumfanya mtu huyu (Akijiashiria ye ye mwenyewe) awe na furaha zaidi kwa kumpa habari zaidi juu ya mtoto huyu?”

“Kwa (kuapa) nyumba ya Allah iliyofunikwa, kwa miujiza yote na maandishi matakatifu, siyo uongo kuwa wewe ni mzee wa mtoto huyo,” akajibu Sayf.

Abdulmuttalib akadondoka chini kwa kusherehekeea.

“Nyanyua kichwa chako. Moyo wako uwe na amani na maisha yako yawe marefu na jina lako linyanyuliwe! Niambie...kuna chohote ambacho unakijua kati ya hivyo nilivyokutajia?” akauliza mfalme.

“Ndiyo...nilikuwa na mtoto wa kiume ambaye nilimpenda sana na kumthamini. Nikamuozesha Aminah binti ya mmoja katika watu wangu wenye heshima zaidi. Akazaa mtoto. Nikamuita mtoto

Yule Muhammad. Ana alama kati ya mifupa ya mabega yake. Zaidi ya hayo, anazo alama zote unazozisema. Wazazi wake wote wamefariki. Baba yake mdogo na mimi ndiyo tumechukua jukumu la malezi yake,” akaeleza Abdulmuttalib.

“Mlinde mtoto huyo vizuri,” akanasihi mfalme. “Kuwa makini na Mayahudi kwani wana uadui dhidi yake. Lakini Mwenyezi Mungu hatowapa wasaa. Usiyataje niliyokuelezea, kwa rafiki zako, kwani nahofia wanaweza kuingiwa na wivu wa madaraka uliyopewa wewe na kumsababishia matatizo mjukuu wako. Laiti tu ningejua ningebakia niione siku atakayokuwa Mtume, ningekuja na jeshi langu lililo juu ya kipando na litembealo kwa miguu kuja kuuteka mji wa Yathrib (Madina) na kuufanya mji mkuu wa milki yangu na kuutayarisha kwa ajili ya kuhamia kwake huko. Kama tu ningekuwa mimi ni kutokana na matatizo na maadui! Nilettee habari kumhusu yeche baada ya mwaka mmoja! Kwa bahati mbaya Sayf ibn Zi-Yazan aliuawa ndani ya mwaka mmoja.⁵⁰ (Ibn Kathir, al-Bidayah, III, 26-28; Diyarbakri, I, 239-241)

50. Kuwa ujaji wa Mtume mtakatifu ﷺ na baadhi ya hulka zake zilikuwa zimetajwa katika Taurati na Bibilia inadhihirisha kuwa chanzo chake ni kitakatifu na mbali na kupotoshwa kwake bado vimebakiza uhalisia wake. Hivyo basi, japokuwa Waislam hawavizingattii vitabu hivi kama halisi, hawavidharau kwa njia yeyote ile. Kama Tora na Bibilia, ujio wa Mtume aliebarikiwa ﷺ pia umetangazwa katika vitabu ambavyo vinazingatiwa vitakatifu na dini za mashariki kama vile Zoroastriani, Hindu na Budha. Katika kitabu cha Avesta, kitabu kitakatifu cha Zoroastriani, Mtume mtakatifu ﷺ ametajwa kama *Saoshyant*, neno linalomaanisha ‘huruma kwa dunia,’ na ametajwa kama Mtume wa binadamu wote pamoja na nyangi mionganoni mwa hulka zake. Wahindu katika Vedas, Upanishads na Puranas zinazungumzia mionganoni mwa mambo mengine, vipi kikomo cha mitume atakavyosema kuweka ndevu kama sunnah na vipi atakavyokataza ulaji wa Nguruwe. Maandiko ya Mabudha nayo pia yana maandiko mengi yanayojikita katika tabia za Mtume aliebarikiwa ﷺ, katika kusherehekeea kuwasili kwake katika siku za usoni. (Angalia Remzi Kaya, Illahi Kitaplarda Hazret-i Muhammed, Uk 222-239; A.H. Viyarthi – U. Ali, Dogu Kutsal Metinlerinde Hazret-Muhammed, Instabul, 1997; Ibrahim Canan, XIV, 79-81) Kuzingatia kuwa dini ya kwanza duniani ilkuwa dini ya kweli na kuwa maelfu ya mitume ilitumwa kuwaongoza wanaadamu kwa nyakati tofauti tofauti kwa kupokezana pindi tu walipokengeuka kutoka kwenye njia ya kweli, haishangazi kamwe kukutana na ukweli kama mfano ujaji wa mtume wa mwisho bado vimo katika imani zilizopotoshwa kama Zoroastriani, Hindu, Budha na nyangi nyinginez.

KUZALIWA NA UTOTO WA MTUME. ALIYEBARIKIWA

Kipande kingine cha habari njema alichokipokea Abdulmuttalib kuhusiana na mjukuu wake ilikuwa kama ifuatavyo:

Alipokuwa akicheza na watoto wenziwe, Muhammad ﷺ siku moja alikuwa amekwenda mbali zaidi hadi kwenye eneo la Radm. Pale, kundi la watu kutoka ukoo wa Mudlij wakamuita na kumchunguza miguu yake na alama za miguu yake. Mara Abdulmuttalib akafika. Walimkumbati a na wakamuuliza:

“Huyu mtoto ni wa kwako?”

“Ni mwanangu,” akawajibu.

“Mtunze kwa ukaribu zaidi, kwani hatujawahi kuona alama za miguu zinazofanana na zile za Ibrahim karibu na Kaabah kama hizi za kwake,” wakamshauri.

Abdulmuttalib akamsihi mwanawe Abu Talib asikilize maneno yale. Ilkuwa ni kwa sababu ya mazingatio kama haya yaliyomfanya Abu Tallib kumtunza sana mpwa wake.⁵¹

Kabla ya Mtume mtakatifu ﷺ kuja ulimwenguni, dunia nzima ilkuwa imezama katika kiza cha imani. Watu walikuwa wakizama katika madimbwi ya ujinga. Ubinadamu ulikuwa umepoteza utu wake. Hata wanyama walikuwa wamechoka na ukatili wa wanadamu. Maisha yalikuwa yamekithiri katika ugumu, hayavumiliki. Ulimwengu ulikuwa katika kiza, wanadamu walikuwa katika mata-tizo na nyoyo zilikuwa zinauma. Wanyonge walikuwa wamesahau kabisa kutabasamu. Ni wale wenye nguvu tu walikuwa na uhuru wa haki ya kuishi. Kwa maneno ya Mehmed Akif:

*Wanadamu waliwazidi fisi kwa ukali
Dhaifu, wakawavamiwa na ndugu zao.
Qur'an inayataja haya kama ifuatavyo:*

51. Angalia Abu Nuaym, Dalail, I, 165; Ibn Saad, I, 118.

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ

“Rushwa ilijiteza kwenye ardhi na bahari kwa sababu ya kile kilichofanywa na mikono ya mwanaadamu, ili Awafanye waonje sehemu ya kile walichokifanya, ili wabadilike.” (Ar-Rum, 41)

Uzazi uliotarajiwa ulipokaribia, chenye uhai na kisichokuwa na uhai, kikazidi kuwa na shauku na matamanio katika kusubiri ujio wa Nuru kubwa itakayowaokoa kutoka kwenye kiza, wakiwa na kiu ya kupewa dawa ya maisha. Binaadamu wote walikuwa wakisubiria, wote wakiwa wamepokea dalili madhubuti juu ya ujio wake.

Kwa kuelezea hali ya Bi Amina kishairi wakati wa ujio huo, Suleyman Chelebi, katika kazi yake Mawlid anasema kuwa hata jua lilimzunguka Mtume aliyebarikiwa ﷺ kwa mapenzi, kama wadudu warukao wanavyoizunguka taa:

*“Niliona” mama ya kipenzi akasema,
 “Nuru ya kipekee, jua
 Malaika wakishuka kutoka kwenye mbingu kwa mstari
 Na kama vile Kaaba iliizunguka nyumba yangu
 “Hamna mwingine kama mwanaao,” walisema
 Amewahi kuja tangu dunia ilipoumbwa
 Yeye ni mfalme wa elimu takatifu
 Na siri za busara na umoja...”*

Uzazi ulionyanyuliwa na Matukio yasio ya Kawaida.

Karibu na asubuhi ya Jumatatu, 12 ya Rabiul-awwal, ikiwa ni sawa na 20 ya April, 571 kwenye kalenda ya jua, mwanga uliokuwa ukisubiriwa ukafika ulimwenguni kwa mfano wa mtoto wa Amina na Abdullah.

KUZALIWA NA UTOTO WA MTUME. ALIYEBARIKIWA

Ilkuwa kama vile vitu vyote vimehuishwa kwa sherehe:

“Karibu, mjumbe wa Allah!”

Suleyman Chelebi anaelezea hisia za furaha ya kila kitu ulimwenguni katika kusherehekeea kuzaliwa kwake mwenye rehema:

Karibu...Ewe Sultani mkuu

Aliyevikwa busara...karibu!

Karibu, ewe siri ya kutambua

Tiba kwa maradhi yote...Karibu!

Karibu, ewe huruma kwa dunia zote

Pumziko la walio na dhambi, karibu!

Ujio wake ukawa alama ya mapenzi ya kiroho ulimwenguni kote. Usiku na mchana vikabadilika rangi. Hisia zikawa za kina. Manno na vionjo vikawa vya hali ya juu. Kila kitu kikachukua maana mpya, rehema ya kipekee. Masanamu yakatetemeka na kuanguka. Nguzo na minara ya makasri ya Madayin nyumbani kwa khosrau, yakabomoka. Ziwa la Sawa au Tabariya,⁵² lilo chukuliwa kuwa takatifu likakauka kama dimbwi.⁵³

Matukio haya ya muda mfupi yalikuwa ndiyo dalili za mwanzo za kuja kwa kiumbe kitakatifu, rehema ambayo iliugubika ulimwengu mzima. Mwaka huo ukajulikana kama mwaka wa neema. Hais-hangazi kuona waumini wakichukulia kuwa katika usiku wenye thamani zaidi baada ya usiku wa Qadr ni usiku ule ambao ndani yake Mtume aliyebarikiwa alikuja ulimwenguni. Mshairi anasema:

Wala mshughulikiaji bustani asijisumbue kumwagilia maji bustani la mawaridi, kwani hata akimwagilia maji bustani elfu moja, hautochanua uso kama wa kwako.

52. Sawa lilikuwa ziwa lilokuja kilomita 12 kusini magharibi mwa Tahan, kati ya Hamadan na Qum.

53. Angalia Ibn Kathir, al-Bidaya, II, 273.

Ujio ulionyanyuliwa wa waridi la mawaridi ulibadilisha mwelekeo wa kila kitu. Kama chembe za shanga, huruma takatifu ilimiminwa juu ya ulimwengu na kuzizamisha katika baraka nyoyo zilizokuwa zikisubiria mwanga huo.

Ifuatayo ilihadithiwa na Ibn Abbas ﷺ:

“Mjumbe wa Allah ﷺ alizaliwa siku ya jumatatu, akapewa utume siku ya jumatatu, akaondoka Makkah kwenda Madina siku ya jumatatu, akafika huko siku ya jumatatu na akafariki dunia siku ya jumatatu. Ni jumatatu pia alipoamua mgogoro uliohusisha jiwe jeu si. Alishinda vita vya Badr siku ya jumatatu na aya iliyokuja ikisema “Leo nimewakamilishia dini yenu...” (Al-Maida, 3) haikushuka siku nyingine ye yeyote isipokuwa jumatatu.” (Ahmad, I, 277; Haytham, I, 196)

Kwa sababu kuzaliwa kwake, utume wake, kuhamza kwake na kufariki kwake kote kulitokea kama matukio matakatifu katika siku ya jumatatu, ni dalili juu ya umuhimu wa siku hiyo ambayo shamra shamra, sherehe na huzuni vyote vilihisiwa katika siku kama hiyo.

Matukio fulani fulani yasiyo ya kawaida yalitokea katika usiku huo mtakatifu ambao Mtume ﷺ alikuja ulimwenguni, baadhi ya matukio yanatajwa hapa.

Kwa mujibu wa kauli yake mwenyewe, haikuwa wakati wa ujauzito wala katika uchungu wa kujifungua ambapo Aminah alipata hali ngumu. Na kuwa Mtume aliyebarikiwa ﷺ alipokuwa anatoka duniani, Aminah aliona nuru iliotoka na kumulika Mashariki na Magharibi. Mtoto mtakatifu alizaliwa akiwa msafi na mikono yake ikiwa imegusa kwenye ardhi na kichwa chake kikiwa kimeelekezwa mawinguni.⁵⁴ Iblis wakati huo alipiga ukelele kwa sauti ya juu zaidi ya mara nyingine ye yeyote aliywishaa wahi kupiga.⁵⁵

54. Ibn Saad, I, 102, 150.

55. Ibn Kathir, al-Bidaya, II, 271.

KUZALIWA NA UTOTO WA MTUME. ALIYEBARIKIWA

Mubazan, kiongozi mkuu wa kidini wa Persia, aliota kuwa kundi la ngamia likiwaongoza farasi na walikuwa wakiuvuka mto wa Tigris na kusambaa kwenye ardhi yote ya Persia.

Bonde la Samawa lilifurika.⁵⁶

Nguzo kumi na nne katika kasri la Khousrau wa Persia zikaangukua.

Moto mkuu ambaeo ulikuwa ukiwaka bila ya kuzima kwa maelifu ya miaka katika hekalu la Ki -Persia ukazimwa.⁵⁷

Kwa mujibu wa maneno ya Aisha ؓ katika usiku wa kizazi kili-chonyanyuliwa, mfanyakiaashara wa kiyahudi kutoka Makkah aliona nyota ikichomoza na akaitambua kama dalili ya ujio wa aliyesubiriwa ambapo akaenda kwenye moja kati ya sehemu za kukutana za watu wa Qurayish na kuuliza:

“Je kuna yejote kati yenu ambaye mkewe amejifungua mtoto usiku wa leo?”

“Bado hatujasikia kama yupo,” wakajibu.

“Nisikilizeni kwa makini enyi watu wa Quraysh,” akasema Yule Myahudi. “Mtume wa kaumu ya mwisho anasadikika kuwa amezaliwa usiku wa leo. Kati ya fupa zake za mabega kuna alama, mchanganiko wa nyeusi na njano iliyo na nywele.”

Kwa mshangao wa maneno ya myahudi, wale waliokuwepo pale wakatawanyika kila mmoja kushika njia yake. Walipofika majumbani wakahadithia familia zao, baadhi yao wakasema:

“Kijana kwa jina la Muhammad amezaliwa usiku wa leo...mto-to wa Abdullah.”

56. Samawa na jangwa lilopo kilomita 235 kusini mashariki mwa Baghdad karbu na Kalb ambayo kwa wastani ni kati ya Kufa na Damascus.

57. Ibn Kathir, al-Bidayah, II, 273.

Baada ya hapo wakaelekea kwenye nyumba ya Yule myahudi.

“Kuna mtoto amezaliwa Makkah, umeshasikia?” Wakauliza.

“Alizaliwa kabla au baada ya mimi kuwafahamisha?”

“Kabla na jina lake ni Ahmad!”

Myahudi akaomba apelekwe nyumbani kwa Amina. Aminah akawaonesha mtoto mtakatifu. Baada ya kuiona kwa macho yake mwenyewe alama ya utume katika fupa za mabega yake, Yule myahudi akazimia. Alipozindukana aaulizwa nini kilichotokea.

“Naapa sasa utume umewaacha watoto wa Israil. Na pia maandiko! Imeandikwa kuwa mtume wa mwisho atawashinda wayahudi na kuharibu umaarufu wa wasomi wao. Waarabu watapata heshima kubwa na utu kupitia utume. Furahini watu wa Quraysh; kwani mmevangiwa kupata mtu mkuu ambaye historia yake itasambaa mashariki na magharibi.” (Ibn Saad, I, 162-163; Hakim, II, 657/4177)

Watu wote wa Makkah walikuwa na furaha kwa kuzaliwa kwa mtoto huyo aliyebarikiwa. Hata Abu Lahab akatoa mtumwa wa kike, Suwayba, aliyemletea habari njema za kuzaliwa kwa mpwa wake na kumuacha huru.⁵⁸

Ibn Abbas anaelezea kisa kifuatacho kuhusiana na historia hii:

“Nilimuona Abu Lahab katika ndoto zangu mwaka mmoja baada ya kifo chake. Alikuwa katika hali mbaya.

‘Vipi hali yako?’ Nikamuuliza.

‘Adhabu yangu inatiwa wepesi kila jumatatu kwa kumuachia huru Suwayba katika kufurahia kuzaliwa Muhammad. Siku hiyo napewa kiburudisho cha chem Chem Ya maji itokayo kwenye kishimo kidogo kilichopo kwenye kidole gumba na kidole cha shahada,’ akajibu.” (Ibn Kathir, al-Bidaya, II, 227; Ibn Saad, I108, 125)

58. Halabi, I, 138

Majina ya Mtume aliyebarikiwa.

Mjumbe wa Allah ﷺ ana majina mengi matakatifu. Mwanzo kabisa ni Muhammad na Ahmad, yaliyotajwa katika Qur'an takatifu. Muhammad ina maana Yule ambaye amesifiwa kwa kukithiri. Na Ahmad ina maana Yule atoae shukuran kwa kukithiri.

Jina Muhammad limetajwa katika Qur'an mara nne na Ahmad mara moja. Injili inayataja majina haya kwa kutumia neno Faraqlitos, ambalo linabeba maana sawiya tu.

Katika hadithi, Mtume ﷺ anasema:

“Mimi ndiye Muhammad na Ahmad.

Mimi ni kifutio⁵⁹ kwa kupitia utume wangu Allah atafuta ku-toamini.

Mimi ndiye mrudishaji kupitia kwaye wanadamu wataafufuliwa katika akhera.

Mimi ni alama ya mwisho, kikomo cha mitume baada yake hakuna mtume mwengine atayekuja.” (Bukhari, Manaqib, 17, Muslim, Fadail, 125)

Majina matakatifu na tabia za Mtume ﷺ aliyebarikiwa yameta-jwa katika kazi nyingi za uandishi. *Dalail'ul-khairat*, kwa mfano inataja karibia mia mbili ya majina hayo. Baadhi ya majina haya am-bayo siku hizi yanapendezesha ukuta wa Qibla cha *Rawdah* ya msikiti wa mtume kwa maandishi ya nakshi za kipekee, ambayo ni:

Ahmad, Mahmud, Muhammad, Hamid, Bashir, Nadhir, Burhan, Amin, Awwal, Akhir, Duha, Habibullah, Hadi, Khatam, mukhtar, Mustafa, mutahhar, Mujtaba, Nabi, Nur, rauf, Rahim, Rasullah, Rasulu's-Thaqalayn, Rahmatan li'l-Alamin, Sayyidu'l-Mursalin, sayyidu'l-Kawnayn, Imamul-Haramayn, imamu'l-Muttakin, Shafiu-Mudhnibin, Shams, Ta-ha, Ummi, Yassin...

59. Mahi. Ambaye anayefuta au anayeharibu.

Katika uangalizi wa mama wa kambo.

Mtume ﷺ alizaliwa duniani bila ya baba, kama ilivyoelezwa kwa uwazi katika Qur'an:

أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَأَوْيَ

“Je hakukukuta yatima na akakupa makaazi?” (Ad-Dhuha, 6)

Kwa siku chache za mwanzo, mtoto Yule aliyebarikiwa alinyonyeshwa na mama yake Aminah. Kisha Suwayba akamnyonyesha yeye pamoja na kichanga cha Suwayba Masruh.⁶⁰

Nguzo ya uaminifu, mjambe wa Allah ﷺ aliashughulikia mahitaji ya mama yake aliyemnyonyesha katika maisha yake yote. Wote yeye na Khadija walimchukulia Suwayba kwa ukarimu na heshima katika kipindi chao Makkah. Hata baada ya kuhamia Madina, Mtume ﷺ alihakikisha mahitaji yake yameshughulikiwa kwa kumtumia mahitaji. Baada ya kusikia habari za kifo chake wakati Mtume akirudi kutoka safari ya Khaybar katika mwaka wa saba hijiria, mjambe wa Allah aliulizia hali ya mwanawewe Masruh ili kumtumia msaada, ila akakutana na habari za kifo chake na maombolezo ya ndugu za Suwayba. (Ibn Saad, I, 108, 109)

Heshima na utu alioonyeshwa Suwayba na Mtume mtakatifu inaonyesha mfano mkubwa wa uaminifu. Ilikuwa Halima ambaye baada ya Suwayba aliyepata heshima ya kuwa mama wa kambo wa mtoto mtakatifu.

Waarabu wakati ule walikuwa na mila ya kuwapeleka watoto wao kwa muda mfupi kwa makabila ya jangwani ili wakanyonyeshwe. Hii ilikuwa kwa sababu hali ya hewa ya jangwani iliwafanya wa-

60. Suwayba alikuwa mama wa kambo kwa Hamza na Abu Salama ﷺ kwa hiyo inawafanya waili hawa kuwa kaka wa kambo wa Mtume aliyebarikiwa ﷺ. (Ibn Saad, I, 108-110)

KUZALIWA NA UTOTO WA MTUME. ALIYEBARIKIWA

toto kuwa na afya njema na pia lahaja za waarabu wahamaji hamaji zilikuwa nzuri na zenye mpangilio hivyo kuwafanya watoto kuzungumza vizuri.

Kama sehemu ya mila, mtoto huyu aliyebarikiwa akakabidhiwa kwa Halima wa khabila la Banu Saad, waliokuwa wakijulikana kwa wazungumzaji vizuri zaidi katika makabila ya waarabu. Wazungumzaji vizuri zaidi ya watu wote, kwa hivyo Mjumbe wa Allah ﷺ akatayarishwa katika umri mdogo kabisa kwa ajili ya jukumu la kusambaza neno takatifu ambalo yenye we ndiyo kilele cha umahiri.

Akitoa ushahidi juu ya hili, ni pale Mtume alipomjibu Abubakar ؓ, wakati Abubakar aliposema kuwa hajamuona mzungumzaji mahiri kama Mtume ﷺ.

“Sishangai sana! Mimi ni mtu wa Quraysh ambaye kipindi fulani nilinyonyeshwa na mama wa khabila la Aad.” (Al-Muttaqi, VI, 174/15247)

Halima bint Haritha anaelezea jinsi alivyoishia kuwa mshughulikiaji wa mtume.

“Ilikuwa mwaka wa ukame uliokithiri. Juu ya punda mweupe nikiwa nimeongozana pamoja na wanawake wengine wa khabila la Saad tulielekea Makkah tukiwa na matumaini ya kupata vichanga tuvinyonyeshe. Tulikuwa hatuna chochote kilichobaki cha kula. Tulikuwa tunaye ngamia mmoja tu wa kike aliyekuwa mzee ambaye hakuwa na hata tone la maziwa kutupa. Pia tulikuwa na mtoto mdogo. Kwa kuwa siyo mimi wala yule ngamia aliyekuwa na maziwa ya kumpa mtoto yule hatukuweza kulala usiku kutokana na kelele za kulia kwa mtoto yule. Mwisho tukawasili Makka. Hakukuwa na hata mwanamke mmoja aliyepewa kichanga Muhammad ila wote walikikataa sababu wote walitaka mtoto ambaye baba yake bado alikuwa hai wakati ye ye aliwa yatima. Kwa hiyo kila mwanamke

isipokuwa mimi akapata mtoto na kurudi. Sikutaka kurudi mikono mitupu hivyo nikamwambia mume wangu:

‘Nitakwenda nikakubali kumchukua yule yatima.’

Kwa hiyo nikafanya kama nilivyosema, nikarudi kwenye hema na yule mtoto mikononi mwangu.

‘Umfefanya uamuza mzuri,’ akasema mume wangu. “Nani ajuae Mwenyezi mungu anaweza kutujaalia Baraka kwa niaba yake.’

Na kweli, tokea muda ule nilpomchukua mikononi mwangu nikaanza kuwa na maziwa mengi na nikaweza kuwanyonyesha yeze pamoja na mwanangu. Ilipofika usiku, mume wangu akaenda kumuangalia ngamia wetu na kwa mshangao mkuu alikuwa na yeze pia ameja maziwa. Tukamkamua maziwa na tukanywa tosha ya nyoyo zetu, na kuondoa kiu na njaa yote tuliokuwa nayo. Watoto wakalala kwa amani.

‘Naapa, inaonekana umefanikiwa kumpata mtoto aliyebarikiwa kweli,’ mume wangu alishindwa kujizua kusema.

Lakini bahati yetu njema haikumalizikia hapo. Punda wetu, aliyejulikana wakati wote kubakia nyuma tunapokuwa katika msafara katika kikundi akaanza kuwapita wengine. Sikuweza kuimudu kasi yake.

‘Siye punda huyu uliyempanda kwenda Makkah?’ wau waliuliza kwa mshangao.

‘Ndiye.’ Niliwajibu.

Nyumbani, jangwa kama kulivyokuwa, kondoo wetu wakaanza kurudi usiku wakiwa wameja maziwa kutoka malishoni. Kondoo wengine wakati huo wakirudi wakiwa wamechoka na wakiwa na wamenyongea, wameja kiu na njaa. Tulikuwa na uwezo wa kuwakamua maziwa kondoo wetu wakati kondoo wengine hawakuwe-

za kutoa hata tone la maziwa. Wamiliki wa kondoo wale wakaanza kuwalaumu wachungaji:

‘Aibu iwe juu yenu! Hamlishi kondoo wetu maeneo ambayo walishaji wa Halima wanapowalisha wa kwao?’ wakalalama.

Kiuhalisia, kweli walikuwa na hoja ya msingi kwani wachunga wote walilisha kondoo wote sehemu moja lakini wa kwetu walirudi na maziwa lakini wakwao wakarudi wakavu kama mfupa!

Kile ambacho kiliwachukua watoto wengine wa kawaida mwezi mzima, kwa kichanga Muhammad ﷺ ilimchukua siku moja tu. Na baada ya mwezi, alikuwa amechanua kama mtoto wa mwaka mmoja. Alipofika mwaka mmoja alikuwa amekuwa mtoto wa kuvutia.

Baada ya kukaa na sisi kwa miaka michache, mwishoni tukamrudisha kwa mama yake lakini mume wangu hakuweza kuhimili kumkosa:

‘Acha tukae naye kwa kipindi kingine zaidi, angalau hadi tauni iishe Makkah,’ alisisitiza. Hatuwezi kumudu kunyimwa Baraka zake kwa kutenganishwa naye. Mwisko Amina alikubali Baraka zake zibaki nasi kwa kipindi kifupi zaidi.’ (Haytham, VIII, 221; Ibn Kathir, Al-Bidayah, II, 278-279)

Siku moja ye ye pamoja na dada yake wa kambo Shayma, mtoto huyo aliyebarikiwa waliwaendea kondoo majira ya mchana wakati jua linaunguza. Waliporudi, Halima akamgombeza binti yake kwenda nje katika jua kama lile, na Shayma aliyekuwa na umri mdogo akajibu:

“Hatkulihisi joto la jua hata kwa wakati mmoja. Wakati wote kulikuwa na wingu likitufuata juu ya kaka yangu, likitupa kivuli.” (Ibn Kathir, Al-Bidayah, II, 279; Ibn Saad, I, 112)

Halima anaendelea kuelezea:

“Kwa hiyo akaendelea kukaa kwa muda mfupi zaidi. Lakini baada ya kushuhudia vitendo vingi visivyokuwa vyatika kuhusu yeye, woga wa ghafla kwamba kitu kingeweza kumtokea ukatuingia. Kwa hiyo tukaelekeea Makkah kumrudisha. Tulikuwa kwenye sehemu ya juu ya Makkah tulipompoteza ghafla.”

Imeelezwa kuwa watu wa Makka wakaanza kwa hofu kubwa kumtafuta mtoto huyo bila ya mafanikio. Abulmuttalib alikuwa karibu na kaabah akimuombea afya njema, muda ambao aliposikia sauti kutoka juu:

“Usiogope; kwani Muhammad ana Mungu ambaye hatamuchacha bila ya ulinzi!”

Abdulmuttalib akaita kwa kiwewe:

“Yeyote yule utakayekuwa...tuambie mtoto huyu yupo wapi!”

‘Karibu na mti upande wa kulia wa bonde la Tihama’ sauti ikasema.

Bila ya ajizi, Abdulmuttalib akaanza kuelekea kwenye mti alioelekezwa na kumkuta mjukuu wake maeneo ya karibu na hapo. (Dirarbakri, I, 228)

Pia imenukuliwa kuwa ile Aya katika sura Ad-Dhuha:

وَوَجَدَكَ ضَالًاً فَهَدَىٰ

“Na alikukuta ukizunguka, na akakupa muongozo,” (Ad-Dhuha,⁶¹) ni kielezo cha moja kwa moja cha tukio hili.⁶¹

Halima anaendelea kuelezea matukio yalioendelea kujiri:

‘Kwa nini mmemrudisha wakati mlisisitiza sana kumchukua mwanzo?’” akauliza.

61. Zamakhshari, VI, 240.

KUZALIWA NA UTOTO WA MTUME. ALIYEBARIKIWA

‘Mwenyezi mungu ni shahidi wetu jinsi tulivyomshughulikia,’ nikajibu. ‘Lakini tulikuwa na sababu ya kuhofia jambo bay a lingem-tokea kwa hiyo tukaamua kumrudisha.’

‘Tafadhalni niambie ulichokiona na kilichokufanya kuogopa’, akauliza.

Japokuwa hatukutaka kusema mwanzo, alisisitiza mno hadi mwisho tukakubali. Lakini hakushangazwa kamwe na tulichokiele-zea.

‘Mwanangu ameonyesha mambo mengi yasiyo ya kawaida yanayotosha kumshangaza mtu. Sasa acha na mimi niwaeleze nili-chokishuhudia awali,’ akasema kabla ya kuendelea kuelezea matukio ya kushangaza yaliyotokea wakati wa kuzaliwa mtoto huyo.

“Sasa hivi mnawenza kumuacha hapa na mrudi nymbani kwa amani,” ndiyo kitu cha mwisho alichomsikia akisema.” (Haythami, VIII, Ibn Kathir, Al-Bidaya, II, 278-279)

Halima anaelezea zaidi:

“Abdulmuttalib alituaga na zawadi nyingi. Nilirudi nyumbani na zawadi aina aina za thamani. Nilimueleza pia kitu ambacho nili-kuwa nimeshamueleza mama yake mtoto. Abdulmuttalib alimkum-batia mtoto huyo huku akilia.

“Hakuna shaka, Halima, kuwa mwanangu atakuwa na jina kubwa. Natamani kuziona siku ambazo hili litapotokea,’ akasema” (Bayhaqi, Dalail, I, 145)

Mtume mtakatifu ﷺ alionyesha uaminifu wa hali ya juu kwa wazazi wake wa kambo. Alimuita Halima siku zote kama ‘mama mpenzi’ na kuonyesha kiwango kikubwa cha ukaribu na heshima hata kumtandikia nguo yake ili Halima aikalie. Hitajio lolote aliloku-wa nalo Mtume aliyebarikiwa alimtekelezea. (Ibn Saad, I, 113,114)

Siku moja Halima alikuwa amekuja Makka kumuona Mtume wakati alipokuwa amemuoja Khadija. Walimuweka Halima kama mgeni wao kwa kipindi fulani wakimkirimu vizuri. Alilalamikia ukame na njaa iliyokuwa ikileta uharibifu kule alikotoka na vifo nya mifugo. Khadija akampa kondoo arobaini na ngamia wa kupanda wakati wa kurudi kwake na kumbebea mizigo.⁶²

Wakati wa kuiteka Makka, dada yake Halima alikuwa amekuja kumtembelea Mtume mwema ﷺ ambaye alikuwa akiishi karibu na Abtah wakati huo. Alikuwa ameleta mkoba wa ngozi uliokuwa na maziwa ya kuganda na siagi kama zawadi. Mjumbe wa Allah ﷺ moja kwa moja akamuuliza juu ya mama yake wa kambo. Aliposikia kuwa alikuwa amefariki dunia macho yake yakaja machozi. Akaamuru apewe nguo, ngamia na Dirham mia mbili za shaba. Alirudi akiwa ametosheka kijijini kwao. Inasadikika kuwa alisema:

“U mtiifu sasa kama ulivyokuwa mtiifu wakati ule.” (Waqidi, II, 869; Balazuri, I, 95)

Sharh’us-sadr ya kwanza: Kufunguliwa kifua.

Ili kumtayarisha Mtume ﷺ, Mwenyezi Mungu mtukufu alifunga kifua chake na kusafisha moyo wake mara kadhaa, akiujaza hulka za kipekee kama furaha, mapenzi, huruma, imani na hekima. Mara ya mwanzo ilitokea wakati Mtume bado akiwa na mama yake wa kambo kama alivyoelezea Mtume wa Allah ﷺ mwenyewe.

Miaka kadhaa baadaye, mtu mmoja alimuuliza Mtume (zipi zilikua dalili za mwanzo za utume. Mtume ﷺ kwa kituo:

“Mama yangu wa kambo alikuwa anatokea ukoo wa kabilia la Saad. Siku moja dada yangu wa kambo na mimi tuliondoka pamoja

62. Ibn Saad, I, 114.

KUZALIWA NA UTOTO WA MTUME. ALIYEBARIKIWA

na mifugo yetu. Tulikuwa hatukuchukua chochote cha kula. Kwa hiyo nikamshauri dada yangu aende kwa mama akalete chakula.

Kwa hiyo akaondoka na nikawa peke yangu pamoja na wanya-ma. Haikupita kipindi kirefu kabla malaika wawili walipotokeza wakiwa wamevaa mavazi meupe.

“Yule pale ndiyo yeye? Mmoja akasema akimwambia mwensiwe.

“Ndiyo,” mwensiwe akajibu.

Halafu upesi upesi wakaja karibu nami. Nikiwa nimelala chali wakakifungua kifua changu na kuutoa moyo wangu wakaondoa tone jeusi.

‘Nenda ukalete maji ya theluji,’ nikamsikia mmoja wao akisema kumwambia mwensiwe.

Maji yale yakaletwa na wakaziosha sehemu zangu za ndani.

‘Sasa nenda ukalete maji ya mvua,’ mmoja tena akamwambia mwensiwe. Na kwa hayo wakauosha moyo wangu.

‘Sasa lete amani na furaha,’ mmoja akamwambia mwensiwe. Wakavimimina vyote ndani ya moyo wangu.

‘Sasa ufunge na uifunge na alama ya utume’ mmoja akasema.

Wakaufunga moyo wangu kisha kifua changu. Kisha mara tu wakakishona kifua changu. Nilkuwa na hofu sana. Upesi nikakimbia nyumbani, nikamueleza mama yangu wa kambo kuhusu tukio hilo...” (Ahmad, IV, 184-185; Ibn Kathir, Al-Bidayah, II, 280; Haythami, VIII, 222)

Vyanzo vingi vinatoa ushahidi juu ya kutokea tukio hili wakati Mtume alipokuwa na umri wa miaka minne.⁶³

63. Angalia Ibn Saad, I, 112.

Anas ﷺ anathibitisha kuona mara kwa mara alama ya kovu alilokuwa nalo Mtume kifuani kwa sababu ya kupasuliwa huko. (Muslim, Iman, 261)

Kati ya hekima zilizopo ndani ya tukio la kufunguliwa kifua Mtume ﷺ inaweza kuwa kama ifuatavyo:

Kupitia tukio hilo, Allah ﷺ aliwafahamisha watu juu ya Mtume na kutayarisha juu ya kupokea maelekezo katika umri mdogo sana. Kuwa Sharh'us-sadr, kitendo cha kusafishwa kitakatifu, kiliacha alama na dalili kwa yejote kuona, ilikuwa njia rahisi kwa wengine kuhakikisha imani juu ya Utume. Matukio yasiyo ya kawaida kama haya kwa uhakika ndiyo yaliyofanya iwe rahisi watu kumuamini.

Safari ya Madina na kufariki dunia kwa Aminah.

Mtume ﷺ alipokuwa na umri wa miaka sita, akiwa pamoja na Ummu Ayman, Aminah alimchukua Madina kutembelea kaburi la baba yake. Walikaa kwa mwezi mzima Madina karibu na kaka zake Aminah. Safari ilikuwa ya mafanikio kwani Mtume ﷺ alipata fursa ya kutangamana na watoto wa wajomba zake na pia akajifunza hata kuogelea.⁶⁴

Akikumbukia siku hizo, Mjumbe wa Allah ﷺ anakumbuka Myahudi fulani aliyemsogelea na kumuangalia kwa kipindi kirefu, (Ibn Saad, I, 116) akielezea:

“Baada ya kunikagua kwa muda tena, yule Myahudi akaondoka sehemu ile lakini akarudi tena muda mchache baadaye.

‘Jina lako ni nani we mtoto?’ aksauliza.

‘Ahmad,’ nikasema.

64. Angalia Ibn Saad, I, 116.

KUZALIWA NA UTOTO WA MTUME. ALIYEBARIKIWA

Kisha akaniangalia mgongoni mwangu na kunong'ona, 'Lazima itakuwa ni yeze.'

Nilikielezea kisa hiki kwa wajomba zangu ambao walimfahamisha mama yangu. Mama yangu akaanza kuwa na wasiwasi, kwa hiyo bila ya ajizi tukaanza matayarisho ya kurudi Makka. (Abu Nuaym, Da'lail, I, 163-164)

Lakini Aminah aliumwa katika safari ya kurudi na akiwa na miiaka thalathini akafariki tukiwa karibu na Abwa', sehemu ambayo ndiyo alipozikwa. Muda mchache kabla ya kifo chake alimuangalia yatima wake kwa macho ya mapenzi, yaliyojaa ukaribu na akamkumbatia na kusema maneno yafuatayo:

"Allah akubariki! Kama nilichokiona katika ndoto zangu ni kweli, utaelekezwa na Allah Mkuu na Mkarimu kuwafahamisha wanadamu juu ya mazuri na mabaya. Allah atakulinda kutohana na masanamu na ibada ya masanamu. Kila kilicho hai kitakufa na kila kilicho kipyä hakina budi kuzeeka na kila kilichozeeka kimepangiwa kumalizika. Mimi pia sasa hivi nitaendelea lakini najua nitakumbukwa daima kwa sababu naacha nyuma yangu mtoto safi na kumbukumbu adhimu..." (Diyarbakri, I, 229-230; Kamil Miras, Tecrid Tercumesi, IV, 549)

Mshairi aitwaye Arif Nihat Asya anamuelezea Aminah kama ifuatavyo:

*Mwanamke ambaye amelala Abwa'
Ambaye kutoka kwenye bustani lake
Waridi zuri zaidi lilipata uhai.*

Baada ya kuondokewa na mama yake pia, Mtume ﷺ akarudi Makka na muangalizi wake Ummu Ayman.

Ummu Ayman, mwangalizi wa mtoto aliyebarikiwa, alikuwa mwengine tena ambaye Mtume ﷺ alimuita 'mama' na alimtembelea

mara kwa mara. Kwa kuonyesha mapenzi yake na heshima, Mtume mwema imesadikika alimuita ‘mama wa pili’ na mwanafamilia wa karibu.⁶⁵

Chini ya Uangalizi wa Abdulmuttalib

Mtoto wa baraka hakuachwa bila ya ulinzi na Allah hata baada ya kupoteza baba na mama yake katika miaka michache iliyofuatana. Baada ya hapo alichukuliwa katika mbawa za uangalizi wa babu yake mpenzi Abdulmuttalib ambaye alimuonyesha huruma na mapenzi ambayo alikuwa hajawahi kuwaonyesha hata watoto wake mwenyewe.

Hakuna hata mtoto mmoja aliyeruhusiwa kuingia chumba cha Abdulmuttalib alipokuwa peke yake au alipokuwa amelala isipokuwa Muhammad ambaye aliyekuwa na uhuru wa kumuona babu yake wakati atakapotaka.⁶⁶

Hivyo hivyo, kwa sababu ya heshima, hakuna kati ya wanawe Abdul muttalib aliyejaribu kukaa kwenye kiti cha Abdulmuttalib karibu na Kaabah isipokuwa Muhammad . Mtoto huyu kipenzi angeonywa na baba zake wadogo asikae katika kiti cha babu yake lakini babu yake mwenyewe angeingilia kati na kumruhusu:

“Mwache akae sehemu yangu. Naapa kwa Mungu kuwa amejaaliwa mambo makubwa siku za usoni.”

Abdulmuttalib siku zote alimfanya mjukuu wake kukaa pembeni mwake, akifurahia na kuruhusu kila alichokifanya Mtoto Yule.⁶⁷

65. Angalia Ibn Asir, Usdu'l-Ghaba, VII, 303-304; Ibn Saad, VIII, 223.

66. Ibn Saad, I, 118.

67. Ibn Hasham, I, 180.

Abdulmuttalib hakuanza kula mlo wowote bila ya mjukuu wake na angetuma akaitwe kama hakuwepo karibu.⁶⁸ Chakula kili-poandaliwa mara zote alihakikisha kumpa sehemu tamu zaidi.⁶⁹

Wakati fulani Makka ilikumbwa na ukame mkali uliowaacha wakazi katika hali ya tataruki. Bila ya uwezo wa kufanya lolote, wakazi wa Makka walipanda mlima Abu Qubays kumuomba Mwenyezi Mungu alete mvua. Aliyepanda pamoja nao alikuwa Abdulmuttalib akiwa na Muhammad ﷺ amembeba mabegani. Pindi walipofika kileleni watu walimzunguka Abdulmuttalib ambaye alianza kufanya maombi kwa Mwenyezi Mungu kwa ajili ya mvua. Aliinua mikono yake juu kuielekeza mawinguni akiwa na matumaini ya mvua kunyesha akiwa mtoto mwenye baraka bado yupo mabegani mwake. Haikuchukua muda mrefu kabla milango ya pепони kufunguka. Punde tu mawingu yakapasuka, walipoanza kushuka mlima na kurowanisha mchanga mkavu wa Makka.⁷⁰

Siku hizi za furaha zilipita kwa kasi, na Mtume ﷺ alipofika umri wa miaka minane, babu yake Abdulmuttalib alifariki dunia. Msaaada wake wote wa kidunia ulionekana kama vile ndiyo umefikia kikomo. Mlinzi wake wa pekee, rafiki na mwalimu baada ya hapo alikuwa ni bwana wake Allah ﷺ.

Kuna hekima kubwa ndani ya kuachwa kwa Mtume aliyebarikiwa bila ya wazazi wala babu akiwa na umri mdogo. Kwa kuwapotenza watu hawa, wale ambao hawakuamini waliachwa bila ya kisangizio cha kukataa utume wake katika siku za usoni. Hawakuweza tena kusema kuwa alikuwa amefundishwa na wazazi wake au babu yake, katika kusema kuwa amepokea wahyi. Kwa kuwa alikuwa yatima, ilimaanisha angelindwa na kupokea tamaduni kengeufu za jamii yake ambazo zilibakia hai kwa kupitia baba kwenda kwa mwa-

68. Ibn Saad, I, 118

69. Balazuri, I, 81.

70. Angalia Ibn saad, I, 90, Ibn Asr, Usdu'l-Ghaba, Vii, 112; Diyarbakri, I, 239.

nawe; maana yake ni kuwa, alikuwa yeze aelimishwe na kufundishwa na Allah peke yake na hili lilithibitishwa katiika hadithi:

“Bwana wangu alinifundisha na kwa ukamilifu amenifundisha kwa hakika.” (Suyuti, I, 12)

Kuwa alitokea kupata daraja ya juu kabisa ya maadili licha ya kuwa alikuwa bila ya bahati ya kupata usaizizi na mafunzo ya wazazi ni ushahidi mwagine wenye nguvu juu ya ukweli wa utume wa mjumbe mwema ﷺ.

Kukuwa kama yatima, kulimsaidia Mjumbe wa Allah ﷺ kujenga moyo wa huruma, uliosafika ambapo alijifunza maana ya kuweka uaminifu wake wote kwa Allah. Kuhimili ugumu wa aina zote ulio-kuja. Kuwa kwake yatima na kukosa msaada wa familia kulimu-wezesha Mtume ﷺ kuwa mlinzi wa mayatima na wengine waliokuwa wakihitaji kutokea daraja zote za kimaisha. Na kuhusu hili alisema:

“Yeyote atakayemlinda yatima kutokana na katika jamaa zake au wengineo, atakuwa karibu nami Peponi, karibu kama kilivyo kidole cha shahada na cha kati.” (Muslim, Zuhd, 42; Bukhari, Adab, 24; Talaq, 14)

Sababu nyingine madhubuti ya kulelewa Mtume kama yatima ni kwa ajili ya wanadamu kupata mfano wa aina zote za hali za mai-sha katika maisha yake. Mwenyezi Mungu anamuweka Mtume wake katika hali zote kuanzia hali dhaifu ya uyatima hadi hali ya juu kabisa ya kuwa kiongozi wa nchi.

Chini ya Uangalizi wa Abu Talib.

Punde kabla ya kifo chake, Abdulmuttalib aliwakusanya wanawe wote kumzunguka na akasema wosia wake, akawashauri zaidi ya mambo mengine yote kumtunza mjukuu wake kwa jitihada zote

baada ya kufa kwake. Kwa kuwa walikuwa ndugu waliozaliwa na mama mmoja kama baba yake Muhammad ﷺ, Abdullah, wakum-chukua mtoto yule walikuwa ni Zubayr na Abu Talib. Kura ya turu-fu ilipigwa na Abu Talib mwishoni akachaguliwa kumshughulikia mtoto yule.

Abu Talib alikuwa mwenye huruma zaidi katika watoto wote wa Abdulmuttalib waliokuwa wamebakia.⁷¹ Alikuwa na familia kubwa ngamia wachache na mali za dunia chache. Ila kama baba yake aliheshimiwa sana na alichukuliwa kama kiongozi wa kabilal-Quraysh haswa baada ya kifo cha Abdulmuttalib. Hakukuwa na hata mtu mmoja ambaye hakusikiliza alipozungumza na maneno yake yalichukuliwa kuwa na nguvu ya hoja kati ya watu wa pale. Alikuwa mwanamume mwenye wema mkubwa na alifuata mwenendo wa baba yake katika kutepukana na vinywaji vyenye kulewesha katika maisha yake yote.⁷²

Mapenzi na kumjali alikoonyesha Abu Talib kwa mpwa wake ilikuwa kama ya baba kwenda kwa mwanawe. Kujitoa kwa Abu Talib kwa Muhammad ﷺ kulikuwa kwa namna nyingi, zaidi ya vile alivyowaonyesha wanawe mwenyewe. Hakukumegwa hata tongue moja katika sehemu ya kula bila ya Muhammad ﷺ kuhakikishiwa sehemu yake. Lazima chakula kingebakia walipokula pamoja na Muhammad ﷺ. Kama kulikuwa na maziwa ya kutosheleza mtu mmoja, basi angeanza kunywa yatima yule na wengine wote walio-fuata wangekunywa tosha yao. Kabla ya mlo, Abu Talib angewaamirisha watoto wake:

“Subirini kwanza hadi mwanangu aje.”⁷³

71. Ibn Asir, *Usdu'l-Ghaba*, I, 22.

72. Halabi, I, 184.

73. Ibn Saad, I, 119-120, 168.

Fatma, mke wa Abu Talib, alikuwa mwanamke mwenye maa-dili mema, mwenye huruma na alimtendea yatima yule mdogo kwa upendo. Alikuwa kati ya wale waliohama kwenda Madina pamoja na Mtume. Mtume alimtembelea mara kwa mara katika kipindi chote cha maisha yake na mara nyingine alikuwa hata akipata usin-gizi wake wa mchana katika nyumba yake.⁷⁴ Kifo chake kilimsababi-sha Mjumbe wa Allah kutokwa na machozi na siku hiyo aliita siku ambayo ‘mama yake alifariki.’ Ndani ya sanda yake, Mtume ﷺ alia-giza avalishwe shati lake na kabla ya kuongoza sala yake ya jeneza, alilala ndani ya kaburi lake kwa muda akifanya dua. Kama jibu, kwa wale wote waliokuwa wakiyashangaa haya, alijibu:

“Baada ya Abu Talib hakuna mtu mwengine ye yote aliye nisa-id-ia kama yeye. Nilimpa shati langu ili Allah mkubwa ampe vazi la Peponi katika akhera.”

Katika wafuasi wake walishangazwa na huzuni kubwa ya Mtume aliyebarikiwa ﷺ. Mjumbe wa Allah akaelezea:

“Alikuwa mama wa pili kwangu. Nilikuwa wa kwanza aliye mli-sha wakati watoto wake mwenyewe wakiwa na njaa na nyuso za maumivu. Angezichana nywele zangu na kunitia manukato; hakika alikuwa mama.” Mtume ﷺ alisoma dua ifuatayo:

“Allah akusamehe, mama yangu na akulipe vilivyo bora. Allah awe na huruma juu yako! Ulikuwa mama kwangu baada ya mama yangu. Ulinilisha wakati wewe mwenyewe ulipokuwa na njaa. Ulini-visha ulipohitaji nguo wewe mwenyewe. Ulinilisha vyakula vyenye ladha tamu, na kujinyima mwenyewe. Na ulifanya yote haya ili tu kupata radhi za Mwenyezi Mungu na ukitegemea makazi akhera!...”
(Hakim, III, 116-117: Haytham, IX, 256-257: Ya’kubi, II, 14)

74. Ibn Saad, VIII, 222.

Kufunguliwa Kifua kwa Mara ya Pili.

Abu Hurayra⁷⁵ alifahamika kwa ujasiri wake katika kumuuliza Mjumbe wa Allah ﷺ kuhusu vitu ambavyo wengine hawakuthubutu. Siku moja aliuliza:

“Ni alama ipi ya kwanza uliyoiona, Mjumbe wa Allah, kuhusiana na utume?”

Mtume mwenye baraka ﷺ kiongozi wa furaha katika dunia zote mbili akajibu kukidhi shauku ya mfuasi wake:

“Kwa vile umeuliza, Abu Hurayra, nitaelezea. Nilikuwa nje wakati mmoja jangwani; nilikuwa na miaka kama kumi. Nilipata onyo ghafla kwa sauti iliyotoka juu ya kichwa changu.

‘Yule ni yeye?’ mwanamume mmoja alimuuliza mwingine.

‘Ndiyo... Yule hakika ndiye yeye,’ mwenzie akajibu.

Kisha wakatokezea mbele yangu. Nyuso zao hazikufanana na mtu ye yeyote ambaye niliwahi kumuona kabla; na pia nguo zao. Wali-ponisogelea, kila mmoja wao akanishikilia mkononi lakini sikuhisi walivyonishika.

75. Abu Hurayra ﷺ aliyetajwa jina la Abd’us-Shams alipozaliwa, alichukua jina Abdulrahman baada ya kuingia katika Uislam. Alipokuwa amebeba paka ndani ya shati lake siku moja, alikutana na Mtume aliyebarikiwa ﷺ aliyemuuliza alichokibeba ni nini. ‘Paka,’ akajibu na mjumbe wa Allah akamtania na kumuita Abu Hurayra, inayomaanisha Baba wa mwana Paka. Jina hilo la utani likakamata kiasi cha kwamba jina lake la kweli likawa halitumiki tena. Abu Hurayra ﷺ aliwasili Madina katika mwaka wa 7 wa Hijiria. Alikuwa katika waislam wa hali ya chini wa ki-suffa, ambao waliiuta msikiti wa Nabawi kama nyumbani kwao. Alikaa pemberni mwa Mtume ﷺ mchana na usiku, alikuwa na kiu kubwa ya kujifunza kila hadith kutoka kwenye kinywa cha Mjumbe mwemba ﷺ. Kwa hiyo, pamoja na marejeo aliyojasikia wafuasi wakuu wa mtume, wakati alipokufa alikuwa amepokea jumla ya hadith 5374 za Mtume ﷺ. Hii ilikuwa zaidi ya mfuasi mwingine yeyote. Alikuwa na umri wa miaka 78 alipofariki dunia Madina katika mwaka 58 wa Hijiria.

‘Mlaze chini kwenye ardhi,’ mmoja wao akasema kumwambia mwensiwe. Pamoja wakanilaza chini. Sikuhisi kama walitumia nguvu wala sikuhisi tofauti ya aina yejote.

‘Njoo...fungua kifua chake,’ mmoja akasema. Lakini bado si-kweza kuona wala sikuhisi uchungu wowote. ‘Ondo ubaya na vivu kutoka humo,’ akasema.

Kisha akaondoa kitu kama pande la damu na kulitupa mbali.

‘Sasa ingiza huruma na upendo,’ mmoja wao akasema. Nikawona wakiweka kitu kama mfano wa shaba, ukubwa wake kama kile walichokiondoa mwanzo. Kisha mmoja wao akakishika kidole changu kikubwa cha mguu na kukiviringisha kisha akasema:

Unaweza kuondoka kwa amani sasa!

Niliponyanyuka kuondoka, niliuhihi huruma na upendo ndani yangu. Baada ya hapo nilihisi heshima kwa wakubwa zangu na mapenzi kwa wadogo zangu.” (Ahmad, V, 139, Haythami, VII, 223.)

MIAKA YA UJANA

Maendeleo ndani Ya Ulinzi Mtakatifu.

Kijana Muhammad ﷺ alilindwa na Mwenyezi Mungu kutokana na tabia mbaya za jamii za enzi ile. Aliutumia ujana wake akiwa amezama katika usafi wa kimaadili uliostahili kupewa jukumu la kubeba utume, ambao siku zake za usoni zilikuwa zimemuandalia. Mwanamume mwenye ukoo bora na bila ya shaka alikuwa na maa-dili ya hali ya juu kati ya watu wake kabla hata ya kuanza kazi yake ya Utume. Ukarimu wake mkubwa ulienea zaidi ya wote kwa maji-rani zake na akawaonyesha wengine usamehevu mkuu ambao ulim-fanya yeye asiweze kumdhuru yeyote katika njia yeyote ile. Kugom-bana na kupigana kwake yalikuwa mambo ambayo hakuwahi kuyafanya. Ukichanganya na tabia nyingine alikuwa mtu wa kutege-mewa, akasababisha wenziwe kumpa jina la utani la *al-Amin*, mwa-minifu na *al-Sadiq*, mkweli.⁷⁶

Mjumbe wa Allah ﷺ wakati mmoja aliulizwa kama alishawahi kuabudu masanamu au kunywa mvinyo kabla ya Utume. Akijibu maswali yote haya mawili kwa kukataa, mtume aliyebarikiwa akaendelea kukazia:

“Hata kama sikujua kuhusu kitabu na Imani, kwa namna fulani nilijua watu wa Makka walijiingiza katika utovu wa nidhamu kwa Allah.” (Diyarbakri, I, 254-255)

76. Ibn Hisham, I, 191; Ibn Saad, I, 121.

Mtume ﷺ anakumbuka wakati mwingine katika utoto wake al-ipohisi ulinzi wa Mwenyezi Mungu:

“Bado nikiwa mvulana mdogo, nilikuwa nacheza na vijana wenzangu wa ki-Quraysh tukibeba mawe kutoka sehemu moja hadi nyingine. Kuyabeba mawe yale kwa urahisi zaidi, vijana wengine walivua mavazi yao na kuyaweka mabegani mwao, na juu yake walianza kuyaweka mawe. Nilipokuwa nataka kufanya kama hivyo na mimi, nikahisi kupigwa kwa nguvu na mtu ambaye sikumuona.

‘Ziache nguo zako ukiwa umezivaa,’ ndiyo kauli niliyomsikia akisema.

Kwa hiyo nikaziacha nguo zangu nikiwa nimezivaa na kuendelea kubeba mawe nikiwa peke yangu niliyevaa nguo kati ya marafiki zangu.” (Ibn Hisham, I, 197)

Tukio lingine linaloashiria kuanza Utume lilitokea wakati wa ujenzi wa Kaabah, wakati kijana Muhammad ﷺ alipokuwa akibeba mawe mabegani pamoja na baba yake mdogo Abbas, ambaye alim-shauri mwanawe aweke nguo yake kwenye bega lake ili kuzuia asiji-umize. Lakini alipojaribu kufanya alichoelekezwा kijana Muhammad alizimia chini na macho yake yakiwa yameelekea mawinguni. Alichowenza kukifanya ilikuwa kumuuliza baba yake mdogo nguo zake ili aufunike mwili wake. (Bukhari, hajj, 42)

Japokuwa kufanya matembezi ukiwa uchi katika mazingira fulani ilikuwa ikituhusuwa wakati ule, Mtume ﷺ kamwe hakuwahi kuwa katika njia hiyo ambayo kabisa haikubaliki katika Uislam.

Unaweza pia kukumbuka mazungumzo kati ya Mtume ﷺ akiwa bado mtoto wa miaka kumi na mbili na Bahira, ili kupata ufahamu wa wazi zaidi kuhusu hulka yake dhidi ya maovu ya watu wa Makkah. Bahira alipomuuliza mtoto huyo aseme ukweli katika jina la masanamu Lat na Uzza, jibu alilopata ilikuwa:

“Naapa kwa Allah, sijawahi kuchukia zaidi kitu kingine kama Lat na Uzza; kwa hiyo usiniulize chochote kwa majina yao.” (Ibn Ish-aq, uk 4; ibn Saad, I, 154, Angalia pia Ahmed, V, 362)

Ummu Ayman, mlezi wa mtoto mwenye baraka anaelezea jinsi Quraysh walivyokuwa wakilizuru sanamu lililokuwa likiitwa Bu-waabah, na walivyoanda sherehe maalum kwa heshima yake kila mwaka katika siku maalum ambapo walikaa karibu na sanamu hilo siku nzima na kunyoa vipara kwa heshima yake. Kama wakazi wengine wa Makkah, Abu Talib pia alitayarisha kwa ajili ya sherehe hii na kumuomba mwanawe kuhudhuria pamoja naye. Lakini licha ya kukasirika kwa baba zake wadogo na shangazi zake, Muhammad ﷺ alikataa ombi hilo.

“Tunaogopa laana itakushukia kwa ajili ya utovu wako wa heshima kwa masanamu yetu,” shangazi zake walisema, wakimuomba ahudhurie sherehe hizo. Mwishoni, mtoto yule akayakubali maombi ya shangazi zake na kuelekea palipo sherehe pamoja na watu wake. Lakini walipowasili mbele ya masanamu, Muhammad ﷺ ghafla aka-potea na akarudi baadaye akiwa mwenye hofu na uso uliobadilika rangi.

Alipoulizwa na shangazi zake waliokuwa na shauku ni kitu gani kilichotokea akasema:

“Nahofia nimeingiwa na pepo mbaya!”

“Mwenyezi Mungu hawezi kukuacha ukaumia kwa mateso kama hayo kwani wewe ni mtoto ulyezidi aina zote za tabia njema,’ shangazi zake wakamuhahidi. “Tueleze ni kitu gani ulichokiona.”

“Kila mara niliposogelea sanamu, mtu mrefu mweupe alitokea akiniambia nirudi nyuma na niepukane na kuyagusa,” akasema.

Hii ndiyo ilikuwa mara ya mwisho kwa Muhammad ﷺ kulazimishwa kwenda kwenye sherehe za waabudu masanamu.⁷⁷

77. Ibn saad, I, 158.

Tukio linalofuatia lililotolewa na Mtume ﷺ limeelezewa na jamaa yake Ali ibn Abu Talib ﷺ:

“Kamwe sikudhani nitashiriki katika sherehe zozote zilizoandalisha wakati wa ujingga, isipokwa katika nyakati mbili. Lakini katika mara zote mbili nililindwa na Allah kutokana na ubaya huu. Wakati nikichunga jioni mmoja, nakumbuka nilimuuliza mmoja kati ya wachunga wenzangu:

‘Unaweza tafadhali kuniangalizia kondoo wangu ili nipaye nafasi ya kwenda Makka kuhudhuria sherehe kama vijana wengine?’

‘Ndiyo’ akajibu, ‘fanya kama unavyotaka.’

Kwa hiyo nikaenda Makka. Mara tu nilipoingia niliweza kuisikia miziki na nyimbo zikitokea kwenye nyumba ya kwanza. Nilipouliza kulikuwa na sherehe gani, nikaambiwa fulani na fulani walikuwa wakioana. Nikaamua kukaa chini na kuangalia. Lakini kilichonikamata muda huo huo ni kizunguzungu kilichoniingiza usingizini. Niliamshwa asubuhi iliyoleta na joto la juu. Upesi nikamrudia rafiki yangu. Aliponiona akaniuliza upesi upesi nilichokifanya.

“Sikufanya chochote,” nikajibu.

Tukio kama hili lilitokea tena kwangu usiku mwingine, nilipokwenda Makka kushirika katika sherehe ila nikajikuta nimekumbwa na uchovu. Kamwe sikufanya tena jambo la aina hii hadi Allah aliponipa utume.” (Ibn Ishaq, uk 58-59; Ibn Kathir, al-Bidayah, II, 292)

Muhammad ﷺ kama Mchungaji.

Mtume ﷺ alifanya kazi kama mchungaji kabla hajamuunga baba yake mdogo Abu Talib katika biashara. Kuchunga ilikuwa fani ambayo ilipewa nafasi ya juu na waarabu, haikuwa jambo jipya kuno na hatu watoto wa matajiri wakilisha kondoo. Kuchunga kuliwapa

ujuzi wa thamani wa kuongoza na uongozi kama inavyothibiti katika hadith ifuatayo, kuwa mbali na hayo kuchunga imekuwa fani ya mitume wote kabla ya majukumu yao ya kiutume:

“Mitume yote iliyotumwa na Allah imekuwa wachungaji wa kondoo.”

Imeelezwa kuwa baadhi ya wafuasi walimualiza Mtume ﷺ kama alikuwa amejikita zaidi katika mwelekeo wa kazi hiyo na akajibu:

“Ndiyo kwa hakika. Nilikuwa nikishughulikia kondoo wa watu wa Makka kwa ujira.”⁷⁸ (Bukhari, Ijarah, 2, Anbiya, 29; Ibn Majah, Tijarat, 5)

Hadith nyingine sawiya inasema:

“Musa alitumwa kama Mtume alipokuwa anashughulikia kondoo. Dawud alifanywa Mtume alipokuwa akishughulikia kondoo. Nilikuwa nikichunga kondoo wa familia yangu katika sehemu iitwayo Ajyad nilipopewa utume.” (Ibn –I Saad, I, 126)

Kijana Muhammad ﷺ inaelezwa kuwa alikuwa na umri wa mishaishi rini na tano alipokuwa akifanya kazi kama mchunga kondoo waliomilikiwa na watu wa Makka.

Kuchunga katika nyakati hizo kumesifiwa sana katika hadith ifuatayo, ambayo inaelezza kama fani iliyo na wema:

“Mtu aliye katika kazi bora zaidi ni yule anayechunga kondoo wake kwenye milima au mabonde; ambaye zaidi ya hapo anasali sala zake, anatoa mali zake, anamuabudu Mola wake hadi siku atakapokufa na mara kwa mara anawatendea wema watu.” (Muslim, Imarat, 125; ibn Majah, Fitan, 13)

78. Maeleo yanatofautiana kuhusu maana halisi ya neno *qararit* lilotumika katika hadith hii kumaanisha ujira alioupokea. Riwaya moja inasema ilikuwa ni jina la sehemu Makka. Wengine wanasema lina maana ya wingi wa neno *qirat* aina fulani ya pesa ambayo kulingana na maeleo haya Mjumbe wa Allah ﷺ alikuwa akichunga kondoo wa watu wa Makka kwa ujira wa *qirat* moja, au moja chini ya ishirini ya Dinar moja kwa kila kondoo kwa siku.

Njia ya umakini na mapenzi na uwezo wa kuwaza wameweke-wa wachunga kama ilivyoonyeshwa na hadith ifuatayo:

“Uzuri na umakini huwafuata wachungaji.” (Bukhari, Manaqib, 1; Muslim, Iman, 84/52)

Kuangalia kondoo na kuwalinda dhidi ya wanyama wa porini inajenga ndani ya wachungaji wale hisia za huruma na ulinzi, zinazohitajika katika kustawisha hulka ambazo mtume anatakiwa kuwa nazo, kama vile subira anapokutana na utovu wa nidhamu na ujinga wa watu wake, na mapenzi kwa viumbe wote wa Allah ﷺ.

Misafara ya kibiashara na Baba yake Mdogo.

Safari yake ya kwanza Muhammad ﷺ akiwa kijana kwenda Syria ilikuwa pamoja na baba yake mdogo Abu Talib akiwa na umri wa miaka kumi na mbili. Alifanya safari nyingine kwenda Yemen akiwa na miaka kumi na sita. Mara ya kwanza, Abu Talib aliamua kuunganana na msafara wa kibiashara wa Makka unaopitia Syria. Familia yake ikiwa imekuja kumuaga, ndiyo wakati huo ambao Abu Talib alipomuuliza mwanawe mpenzi:

“Je unataka kwenda na mimi Syria?”

Shangazi na baba wadogo wa mtoto mwenye baraka walikuwa na wasiwasi, wakiogopa kuwa sababu ya umri wake mdogo anawenza kukamatwa na ugonjwa wakiwa njiani. Abu Talib hata hivyo akashawishiwa kutomchukua na akaamua kutokwenda naye. Lakini jambo hili lilimuhuzunisha Muhammad ﷺ na kumuacha akiwa na machozi.

“Mbona unalia kipenzi changu?” akauliza Abu Talib. “Je ni kwa sababu nakuacha nyuma?”

Akizikamata ghafla nguo za ngamia aliyekuwa amepanda, akaomba:

“Unaniacha na nani? Sina mama wala baba!”

Ghafla akgubikwa na huruma, Abu Talib akajibu:

“Naapa kwa Allah, nitakuchukua na hii ndiyo mara ya mwisho kwangu kufikiria kujitenga nawe.” (Ibn-I Ishak, s 53; Abu Nuaym, Dalail, I, 168)

Safari yake ya pili ilikuwa pamoja na baba yake mdogo Zubayr kwenda Yemen akiwa na miaka kumi na sita. Akitaka kufaidika na baraka zote za mwanawe katika shughuli zake za kibashara, Zubayr aliomba ruhusa kwa Abu Talib kumchukua Muhammad pamoja naye.⁷⁹

Njiani wakakutana na ngamia mwitu akifunga njia waliotaka kupita. Msafara ukaamua kubadilisha njia lakini Muhammad ﷺ akawaambia waliokuwa kwenye msafara huo wamruhusu aishughulie hali ile. Mara tu ngamia yule alipomuona Muhammad ﷺ akaipoa na kutulia. Mtume akampanda ngamia yule akaenda naye hadi walipolimaliza bonde na baada ya hapo akamuacha huru ngamia Yule.

Katika kurudi kwao, msafara ulikutana na bonde lililokuwa na mafuriko bila ya kutegemea. Mtume mtarajiwa, ﷺ akawa mwenye kutulia na akawaambia wengine kumfuata na akaongoza msafara kulipita bonde lile kwa usalama kama vile Mwenyezi Mungu alikausha njia walioitumia kupita. (Ibn Kathir, al-Bidayah, II, 282)

Kukutana na Mkristo Bahira.

Katika safari yake kwenda Syria akiwa pamoja na baba yake mdogo Abu Talib, msafara uliweka kambi karibu na kituo cha Bahira, mkristo. Kwa kushangazwa na kugundua kuwa kulikuwa na wingu fulani likitanda juu ya msafara ule na kumkinga mtu fulani na pia

79. Diyarbakri, I, 260.

matawi ya miti ilijipinda na kumkinga na juu karibu na sehemu am-bayo msafara ule ulikuwa umeweka kambi. Bahira aliye kuwa na shauku ya kujuu, akaamua kulifutilia suala hili na hivyo akawaalika watu wale wa Makka ndani ya kituo kile cha mafunzo ya dini ya ki-kristo waje kupata chakula.

“Nimetayarisha chakula kwa ajili yenu wote, na nasisitiza kila mmoja wenu katika msafara ajumuike, mtoto kwa mzee, aliye huru na mtumwa.”

Watu wale wa Makka walishangazwa na mwaliko ule wa Bahira kwa sababu hajawahi kuonyesha kuwatilia maanani siku nyingine zilizopita katika misafara yao ya kwenda Syria. Lakini kila mmoja akaukubali mwaliko. Kwa shauku huku akiziangalia nyuso zote za wageni wake walipokuwa wakiingia, Bahira akahisi bado hajakipata alichokuwa akikitafuta, alama fulani aliyotaka kuiona.

“Je mumemuacha mtu nyuma?” akauliza.

“Hakuna mtu,” wakasema, “isipokuwa mtoto tuliyemuacha kuangalia msafara na mali zetu, na amechaguliwa kwa kigezo cha umri wake mdogo.”

Lakini Bahira akasisitiza na yeche naye pia aje kwa ajili ya mlo. Pindi alipoletwa mezani, Bahira akamtambua Muhammad ﷺ mara moja. Alimshika mkono na akasema:

“Huyu ndiye bwana wa dunia zote mbili... mjumbe wa Mwenyezi Mungu, huruma kwa Dunia!”

Wazee wa Makka wakamuuliza kalipata wapi wazo hilo, na Ba-hira akajibu:

“Nilizisoma alama zake kwenye maandiko yetu matakatifu. Mlipokuwa mnakuja nilitambua miti yote na majabali yakiinama kwa heshima. Ninafahamu kuwa vitu hivi visivyokuwa na uhai

vinainama kwa heshima kwa mitume tu. Kisha nikashawishika zaidi nilipoangalia zaidi na nikatambua alama yake ya utume kati ya mabega yake mawili.”

Bahira kisha akaendelea kuuliza maswali akiyaelekeza kwa Abu Talib kumhusu mwanawe yule na kila jibu alilopewa liliupa wepesi zaidi moyo wake kuhusiana na shauku yake aliyokuwa nayo. Bahira sasa alikuwa na hakika kuhusu utume wa mtoto yule.

“Mchukuwe mwanaao umrudishe nchini kwenu!” kisha akam-nasihi Abu Talib. “Kuwa makini na madhara yanayoweza kutokea kutokana na Mayahudi, wakimtambua mwanaao, uwezekano ni mkubwa kuwa watajaribu kumuua. Mayahudi wanatamani mtume anayefuata atokee kutokana na wao wana wa Israil, wakati mtoto huyo ni Mwarabu. Mrudisheni ...anasubiriwa na siku za usoni zilizo na utukufu.”

Abu Talib akasikiliza ushauri wa Bahira na mara akageuza kuru-di Makka na kwa kufanya hivyo akawa amekatisha safari yake ya kibias-hara. (Ibn Ishaq, uk 54-55; Ibn Saad, I, 153-155; Tirmidhi, Manaqib, 3)

Wapo wale ambao wanakitumia kisa hiki kuelezea kuwa Mtume kapata maelezo muhimu kutoka kwa Bahira ili kuanzisha dini yake mwenyewe; uzushi hauna mashiko yoyote. Bahira alikuwa ni mwanazuoni wa kikristo na imani iliyelezewa ndani ya Biblia kengeufu ni kinyume na itikadi za msingi za Uislam. Hivyo ni vipi itaeleweka kuwa Mtume aliyebarikiwa angeweza kuiga mawazo ya Wakristo au kwa maana nyingine kuiga mawazo ya Mayahudi, mawazo ambayo alikuja kuyarekebisha?

Mungu wa Ukristo, imani aliyokuwa nayo Bahira, ananasibishwa na hulka za kibinadamu ambayo inapelekeea kuleta mawazo ya vitu vinavyoshikika. Fikra ya Mungu katika Uislam kwa upande wa pili ni imani iliyoletwa na Mjumbe wa mwisho imejikita ndani zaidi katika wazo la utakatifu wa umoja na utukufu ambayo in-

akithiri mipaka yote ya ufahamu na juu ya udhaifu wowote ule au ubaya wa aina yejote.

Qur'an Takatifu inadhihirisha wazi bila ya utata wowote, kuwa watu wa kitabu (Mayahudi), Taurati na Injili ambao waliishi kabla ya Mtume wa mwisho wanastahili uokovu kama watajikita katika dini zao halisi zilivyokuwa.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ مَنْ أَمَنَ بِاللَّهِ
وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ
وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

“Wale ambao wameamini (katika Qur'an) na wale ambao wanafuata Mayahudi (maandiko yao) na Wakristo na Wasabia,- na yejote ambaye anamuamini Allah na siku ya mwisho na akajitahidi katika utakatifu atalipwa na Mola wake; juu yao haitokuwa hofu yejote wala hawatohuzunika.” (Al-Baqara, 62)

Utume wa Muhammad ﷺ akiwa ndiye mtume wa mwisho ana-ziunganisha nyakati zote na sehemu zote na kwa sababu hiyo, anaweka kikomo rasmi kwa dini zote za awali. Kutokuwa na imani ya Allah ﷺ na Mtume Muhammad ﷺ ni sawa na kutokuamini. Kwa hiyo hata wafuasi waaminifu kati ya watu wa kitabu wa leo, wame-tengwa kutohana na dira ya watu walijotajwa katika Aya iliyotajwa hapo juu.

Baada ya kuwa na imani inakuja maisha ya kuabudu na kanuni za matendo. Uislam umeweka na kupanga maisha ya kiibada, kuweka sawa maisha ya kijamii na haki, adabu na uongofu kwa mazingatio ambayo yanataja adhabu kwa wale wote wanaokiuka sheria. Kanuni za ibada katika dini ya Bahira zilizowekwa katika matendo

wakati ule kwa upande mwingine zilikuwa tayari zimekengeushwa, tayari hazikuwa na sheria ambayo inaongoza matendo.

Pia, Mtume Muhammad ﷺ alikuwa hajakwenda shule. Kama ilivyotajwa wazi wazi katika Qur'an, na wala hakujua kusoma wala kuandika.

وَمَا كُنْتَ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخْطُطُهُ بِيَمِينِكَ
إِذَا لَرْتَابَ الْمُبْطَلُونَ . بَلْ هُوَ أَيَّاتٌ بَيْنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ
أُوتُوا الْعِلْمَ وَمَا يَجْحَدُ بِيَأْتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ

"Na wewe (Ewe Muhammad) haukuwa msomaji wa maandiko ye yote hapo awali, wala hukuandika kwa mkono wako wa kulia, kwani hapo pengine wangeshuku wale wafuatao ukengeufu. Lakini ni ufunuo wa wazi katika nyoyo za wale walipewa elimu na hakuna kati yao anayekataa ufunuo wetu isipokuwa wale watenda uovu."

(Al-Ankabut, 48-49)

Mtume alikuwa na umri wa miaka kumi na mbili tu wakati ali-pokutana na Bahira na makutano yao yalikuwa ya muda mfupi. Itakuwa haiyumkiniki hata kwa muda mchache kuwa na wazo kuwa mtoto ambaye hajakwenda shule wa miaka kumi na mbili angeweza kuhifadhi Aya zisizo za kawaida zipatazo elfu sita za kitabu katika muda mchache kama huo na kisha kuyaweka maneno hayo kama yalivyokuwa awali kwa kipindi cha miaka ishirini na nane, kisha kwa ghafla ajitokeze na kuanza kuyaeleza maneno hayo akiwa na umri wa miaka arobaini. Hakuna mtu aliye katika akili zake timamu ambaye anaweza kubisha kuwa Uislam, kama dini iliyokubalika ulimwenguni, umeleteta mwenendo wa maisha ambao unaeleweka ambao hauwezi kiurahisi tu kubuniwa bila matayarisho hata ingekuwa ni mwanachuoni aliyebolea achilia mbali mtoto mdogo.

Isitoshe, kama Bahira alijua haya kama inavyosemwa, kwa nini asingetangaza dini hiyo yeye binafsi badala yake kuicha heshima hiyo kuchukuliwa na kijana ambaye hajawahi kumuona kabla?

Wazo jingine ambalo pia litiliwe maanani ni lugha iliyozungumzwa na Bahira haikuwa kiarabu, inatofautiana kimsingi kabisa na kiarabu fasaha na kilicho wazi kilichotumika katika Qur'an takatifu.

وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِسَانُ الذِّي يُلْحِدُونَ
إِلَيْهِ أَعْجَمٌ وَهَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ

“Na Sisi hakika tunajua kwamba wanasesma: Yuko mtu anayemfundisha. Lugha ya huyo wanayemuelekeza ni ya kigeni, na hii ni lugha ya kiarabu iliyio bayana.” (An- Nahl, 103)

Qur'an, pia inatumia lugha ya kiarabu kwa uhalisia zaidi kiasi cha kuwa inawawia vigumu washairi wote wa kiarabu, licha ya uwezo wao wa kisanaa. Chimbuko takatifu la Qur'an na uhakika wa kanguka unaowasubiria wale wanaojaribu kuiga nguvu yake ya kisanaa umewekwa dhahiri katika Aya:

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْأَنْسُ وَالْجِنُ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ
لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِعْضٍ ظَهِيرًا

“Sema: Kwa hakika, japokuwa binadamu na majini watakusanyika kutengeneza mfano wa Qur'an, hawatoweza kutengeneza kama hicho japokuwa wangkuwa wasaidizi mmoja kwa mwengine.”

Kwa kuzingatia kukutana kwa Mtume ﷺ na Bahira kulishuhud-iwa na watu wengi wa Makka, kama madai yao yangekuwa na ukweli wowote, watu wa Makka ambao waliukataa Uislamu kwa hakika

wangetumia kigezo hiki kama kisingizio cha kuikataaa dini hii. Japokuwa historia inaonyesha mara nyingi kuwa waabudu masanamu hawakuiacha hata nafasi moja kuuvamia Uislam, hakuna hata rejea moja ya kimaandishi inayohusiana na mkutano huu, na hili inaashiria vipi walivyoona kuchukua dai hili ingekuwa wazo la kijinga.

Jamii ya Hif'ul-Fudhul

Mapigano ya mara kwa mara yaliyotokea baina ya makabila ya kiarabu wakati wa miezi iliyokatazwa yaliitwa kwa ujumla vita vya Fijar. Kuna vita vinne vya aina hiyo ambavyo vimesadikika kuwa vilitokea katika enzi za ujinga, vya mwisho vikiwa kati ya kabilia za Quraysh na Kinanah, ambamo mtume wa siku za usoni ﷺ alikuwa na miaka ishirini wakati huo, pia alishiriki lakini bila ya kumwaga damu yejote; alikusanya tu mishale iliyorushwa na maadui na kuikabidhi kwa baba zake wadogo.⁸⁰

Vita hivi vilifikia mwisho katika mwezi wa Dhul-qaeda, moja kati ya miezi inayochukuliwa kuwa mitukufu na Waarabu. Kipindi kifupi baadaye mfanyabiashara wa Ki-Yemen kutoka kabilia la Zubayd aliwasili Makka kuuza bidhaa. Mfanyabiashara Tajiri kutoka Makka, As ibn Wail, alinunua bidhaa zilizoletwa na Myemen huyo lakini hakulipa bei aliyoahidi. Bila ya kujua la kufanya, Myemen yule akaomba msaada kutoka kwa koo zilizokuwa na nguvu za Abd’ul Dar, Mahzum, Jumah, Sahm na Adiyy ibn Ka’b bila ya mananikio. Isitoshe koo hizi zilimkebehi kwa kutafuta haki yake.

Bila ya uwezo wa kupata msaada wa kutatua tatizo lake, Myemen yule aliyekuwa na chuki akapanda kilima cha Abu Qubays karibu na Kaabah na akaimba shairi lilioanza na maneno ‘Ewe mwanu wa Fehr,’ ikiashiria mababa wa kale wa Makka waliokuwa maaru fu. Akaelezea udhalimu aliofanyiwa katika mikono ya As ibn Wail,

80. Ibn Hisham, I, 198; Ibn Saad, I, 126-128.

akiomba msaaada wa watu wa Makka ambao walikuwa wamekusanika katika Kaabah wakati ule. Mtu wa kwanza kutoka kumsaidia alikuwa Zubayr, baba mdogo wa Mtume ambaye alitayarisha mku-tano katika nyumba ya Abdullah ibn jud'an, na kuhudhuriwa na watu wengi wenye majina Makka.

Pale wakafanya kiapo cha kurudisha na kuzilinda haki za ye-yote kuanzia na zile za yule mtu wa Yemen ambaye alikuwa amekutana na udhalimu ndani ya mipaka ya Makka. Na pia wakaapa kupigana na udhalimu kwa niaba ya waliokuwa hawana nguvu, na wange-pigania haki .

Jamii hii mpya iliyoasisiwa ikabakia na nguvu hata baada ya kuzipata haki za mfanyakishara yule wa ki-Yemen kutoka kwa As ibn Wail. Na ikabaki wima kusaidia waathirika wa udhalimu ba- daye, ikijaribu kwa kila hali kurudisha haki miiongoni mwa watu.⁸¹

Kwa kujikita katika haki na kuweka msingi wa kusaidia wan-yonge, Hif'ul-Fudul ilikuwa ndiyo jamii pekee ambayo Mtume aliunga mkono katika enzi za ujinga akiikumbuka jamii hii kwa huruma hata baada ya utume.

"Nilikuwepo pamoja na baba zangu wadogo nyumbani kwa Abdullah ibn jud'an wakati Hilf'ul-Fudhul ilipoasisiwa. Niliridhika sana kiasi cha kuwa hata ningepewa ngamia mwekundu (zawadi yenye thamani zaidi kwa wakati ule kwa Waarabu) nisingeridhika zaidi. Kama ningealikwa hata leo, kwa hakika ningekubali wito huo bila ya kusita."

Maisha ya Kibashara ya Mtume

Inapaswa kuwa akilini wakati wote kuwa kwa sababu Makka ilikuwa ni nyumbani kwa Kaaba nyumba ya Allah sehemu hii

81. Ibn Kathir, al-Bidaya, II, 295-296; Ibn Saad, I, 128-129.

imekuwa ikitembelewa sana na watu siyo tu kuanzia kipindi cha Ibrahim ﷺ, bali tangu Adam ﷺ. Wakifanya biashara na mahujaji kwa kununua bidhaa kutoka nchi jirani na kuuza katika mikusan-yiko ya kibashara wakati wa Hijja. Pia uuzaaji wa bidhaa za Makka kwa majirani wao wakati wa kawaida ilikuwa moja ya njia zao kuu kujikimu kimaisha.

Mtume ﷺ alikuwa ameshawahi kusafiri na baba zake wadogo kwenda Syria na Yemen akiwa kijana mdogo. Katika miaka ya baadaye, akasafiri tena mara mbili kwenda Yemen kwenye soko la Ju-raish kwa niaba ya Khadija ﷺ na akapewa ngamia mdogo kwa kila safari.⁸² Mara moja pia alichukua msafara uliosheheni mali iliyomili-likiwa na Khadija ﷺ kuelekea soko la Hubasha lilopo Tihama. Akimsindikiza wakati huo kwenye safari hii alikuwa Maysara, mtumishi wa Khadija ﷺ. Walinunua kitambaa cha Tihamah kili-chokuwa kwa wakati ule na thamani ya juu na walipokuwa wanarudi Makka wakamuuzia Hakim ibn Hizam kwa faida kubwa. Mtume ﷺ alikuwa wakati wote akifurahia tabia ya Khadija ﷺ alipokuwa akimfanyia kazi. Akakiri kuwa hajawahi kumfanyia mshirika mwingine mzuri zaidi ya Khadija ﷺ ambaye mara nyingi alimalizia kumlipa Muhammad ﷺ zaidi ya kile walichokubaliana atamlipa. (Halabi, I, 221, Ayni, X, 104)

Ilianza na ushauri wa Abu Talib kwa Muhammad ﷺ:

“Mimi ni mtu masikini mwanangu mpenzi. Ukame umetuacha tukiwa hatuna chochote. Umekausha mtaji wetu wote. Lakini nime-pata habari kuwa kuna msafara upo karibu kuondoka kuelekea Da-mascus na Khadija ﷺ binti wa Khuwaylid, na anatafuta msimamizi wa kuaminika akamuuzie bidhaa zake kule kwa niaba yake; msima-mizi anayeminika, mtu mkweli kama wewe. Nafikiri tumshawishi akukubali wewe kama mshirika katika biashara. Naamini ataupenda

82. Ibn Hisham, I, 203; Ibn Saad, I, 129; Ibn Kathir, al-Bidayah, II, 297.

uaminifu wako. Ukweli ni kuwa sitaki wewe uende Damascus kwani Mayahudi wanani pa hofu juu yako, ila siwezi kufikiria njia nyingine ya kuijokoa.

Ombi hilo likamfanya Khadija ﷺ awe na furaha sana na mwisho akampa Muhammad pesa zaidi ya zile zilizotarajiwa, na kusema:

“Sikujua Muhammad angetaka kufanya kazi na mimi!”

Khadija alifahamu vyema Muhammad ﷺ alikuwa mtu mwaminifu na mkweli ambaye alikuwa na viwango vya kipekee vya adabu.⁸³

Muhammad ﷺ alipokuwa anajiandaa kuondoka kuelekea Syria, Khadija ﷺ akamshauri mtumishi wake Maysara aende naye na amtii katika hali zote zile.

Baada ya kupakia ngamia wawili na mizigo wakaondoka. Mwanzo tu wa safari wale ngamia wawili wakaanza kubakia nyuma ya msafara. Sababu ambayo ilimpa Maysara wasiwasi na upesi akamfuata Muhammad ﷺ kumuelezea tatizo hilo. Ilimchukua Muhammad ﷺ kuiweka mikono yake tu kwenye kwato za ngamia wale na mara tu wakapata nguvu, wakatoa sauti na kuanza kutembea kwa kasi hivyo kuwa wa kwanza katika msafara ule. Kwa kushuhudia hilo, wasafiri wengine wakaanza kumchukulia Muhammad ﷺ na mtumishi wake kwa umakini zaidi.⁸⁴

Kijana Muhammad ﷺ alikuwa wakati wote ni mkweli katika miamala ya biashara yake, akitimiza ahadi alizozieweka kwa gharama yeyote. Ibn abbas ﷺ ambaye alizijua habari zote za Muhammad ﷺ alisema:

“Wakati wowote mjumbe wa Allah alipoahidi kitu kwa hakika angekitekeleza.” (Bukhari, Shahadat, 28)

83. Ibn Hisham, II, 203; Ibn Saad, I, 129; Ibn Kathir, al-Bidayah, II, 297.

84. Diyarbaki, I, 262.

Mtizamo kama huu pia ulifikiwa na Aib ibn Abi's-Saib ﷺ am-baye alieleza wakati alipomtembelea Mtume ﷺ akiwa amezungukwa na wafuasi.

“Wafuasi wakaanza kunisifa mimi kwa Mjumbe wa Allah ﷺ wakihihi hakunifahamu vizuri. Lakini akawaambia kuwa alinijua mimi kwa ukaribu zaidi ya wengine na juu ya hilo nikasema:

“Na mama na baba yangu wawe na rehani juu yako ewe Mjumbe wa Allah ﷺ kwa hakika unanijua. Ulikuwa mshirika wangu katika biashara; na ulikuwa mshirika ultiyekamilika. Sikumbuki kamwe wewe kugombana au kunipinga!” (Abu Dawud, Aab, 17/4836; Ibn Majah, Ticarat, 63)

Mifano isiyohesabika kutokana na maisha yake inaonyesha kwanini Mtume aliyebarikiwa alipewa jina la *al-Amin* (Mwaminifu) na *as-Sadiq* (Mkweli). Tukio moja kama hilo linalelezewa na Abdul-lah ibn Abi'l-Hamsa ﷺ;

“Nilifanya biashara na Mjumbe wa Allah ﷺ muda mrefu kabla ya utume. Alikuwa akinidai pesa, nikamwambia anisubiri na kuwa ningemlipa baada ya muda mfupi. Lakini haikupita muda mrefu baada ya kuondoka kwangu, nikaisahau ahadi yangu, nikaikumba-ka baada ya siku tatu. Pale pale nikawahi kurudi sehemu nilipoifanya ahadi ile na nikamkuta pale akinisubiri. Nikitazamia angen-imiminia lawama, mtu yule mwema aliyekuwa na hulka njema, badala yake akasema kwa upole, “Umeniweka katika muda mgumu sana kijana mdogo, kuniweka hapa kusubiria kwa siku tatu.” (Abu Dawud, Adab, 82/4996)

Tabia hiyo nzuri ni dalili ya busara ingeweza tu kuonyeshwa na Mtume wa siku za usoni.

Kama Mwenyezi Mmungu angependa, angemwezesha Mtume wake kipenzi kuwa na maisha mazuri kuanzia udogo wake. Lakini

busara takatifu zilipenda kuwa ahangaikie maisha yake kwa mikono yake na hivyo kutoa mfano kwa wengine kufuata. Kuweka ushahidi juu ya hili ni maneno yake Mtume mwema ﷺ :

“Hakuna alikula riziki nzuri zaidi ya kile kilichochumwa kwa mikono yake...” (Bukhari, Buyu, Enbiya, 37)

Mchakato wowote utapungua nguvu na thamani katika macho ya watu kama viongozi wake wanaendesha maisha yao kwa kutege-mea michango ya wafusi. Kiongozi kama huyu hatapewa heshima na wengine. Hiki ndicho kiini kilichopo ndani ya amri ya Mwenyezi Mungu kwa mitume Yake:

وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ

“Sitaki malipo yejote kutoka kwenu kwa ajili ya hilo: malipo yangu ni kutoka kwa Bwana wa Dunia tu.” (Al-Shuara, 109, 127, 145, 164, 180; Yunus, 72; Hud, 29)

Inayonadi ukweli huu pia ni shairi lifuatalo:

*Usitamani wema wa mwingine,
Kwani bei yake ni madini ya uhuru*

Kwa sababu alijikimu mwenyewe kupitia alichokichuma, Mtume aliyebarikiwa ﷺ alikuwa kwa maantiki hiyo katika walioku-wa huru zaidi.

Alichokiona Mwanachuoni Nestor.

Baada ya safari ndefu, msafara hatimaye ulifika kwenye kituo cha mapumziko Busra, sehemu iliyopo Syria. Muhammad ﷺ akasogea kwenye mtu uliokuwa karibu na chuo cha mafunzo ya kidini cha mwanazuoni Nestor. Alipomuona mtu yule akipata mapumziko katika kivili, na kwa sababu alishawahidi kukutana na Maysara siku za kabla, Nestor akamuuliza:

“Maysara! Ni nani yule mwanamume chimi ya kivuli?”

“Anatokea kabilia la Quraysh,” Maysara akajibu.

“Je anao wekundu wowote kwenye macho yake?” yule mwana-zuoni akauliza.

“Ndiyo anao.”

“Basi atakuwa ndiye Mtume wa mwisho!” akasema Nestor.
“Kama tu ningeishi na kumuona akianza utume na kumsaidia?” (Ibn Saad, I, 130-156; Ibn Kathir, al-Bidaya, II, 297-298)

Pindi tu baadaye, msafara ukaondoka Busra kuelekea Makka. Walipokuwa wakirudi, Maysara akashuhudia malaika wawili wakim-funika Muhammada ﷺ wakati mwingine joto la jangwani lilipopanda hadi nyuzi zisizovumilika. Msafara ulikuwa wa faida kwa wote.⁸⁵

Ndoa kwa Khadija ﷺ.

Pindi tu kufuatia kurudi kwake Makka, Maysara akaanza kuelezea kwa kituo maadili yaliyokuwa ya hali juu aliyoona katika mtu yule aliyebarikiwa wakati wakiwa katika msafara, pia yale yote waliiyokutana nayo muda wote. Aliposikia haya Khadija ﷺ akaanza kuwa na ndoto ya kuolewa na Muhammad ﷺ.

Nafisa bint Umayya rafiki wa karibu wa Khadija ﷺ anaelezea vipi mambo yote yalivyotokea:

“Khadija ﷺ alikuwa mjanja, mchapa kazi ambaye ana kiwango kizuri cha maadili. Hakukuwa na mwanamume hata mmoja katika kabilia lake ambaye hakuwa na nia ya kutaka kumuo. Lakini Khadija ﷺ alikuwa amemkubali zaidi Muhammad ﷺ. Baada ya kurudi kwa Muhammad na msafara kutoka Damascus, Khadija ﷺ alinima kuieleza nia yake ya ndoa.

85. Ibn Saad, I, 130, 156-157.

‘Kwa nini usioe, Muhammad?’ aliuliza.

‘Nitaoa vipi wakati sina mali?’

‘Tujaalie ungekuwa na mali; ungemuoa mwanamke mwenye heshima, mzuri na mwenye mali?’

‘Ni nani mwanamke huyo?’ akauliza

‘Khadija’ nikajibu.

‘Unafikiri hilo linawezekana?’

‘Niachie mimi,’ nikampa nguvu. Kisha akasema:

‘Kama unaweza kupanga, basi nitamuoa.’

Bila ya kuchelewa nikamuendea Khadija ﷺ nikamfahamisha juu ya mazungumzo yetu.” (Ibn Saad, I, 131)

Baada ya kusikia habari nzuri kutoka kwa msiri wake, Khadija ﷺ akamweleza Muhammad ﷺ. Mtume ﷺ naye akamuelezea baba yake mdogo Abu Talib kuhusu suala hilo. Kama ilivyokuwa desturi ya wakati ule, baba yake mdogo akamwendea baba yake mdogo Khadija ﷺ kumposa kwa niaba ya mwanawe kipenzi. Baba mdogo wa Khadija ﷺ akatoa baraka zake na sherehe za ndoa zikaendelea, ndoa ikihudhuriwa na jamaa wote. Risala fupi katika ndoa zilitolewa na Abu Talib na mtoto wa baba yake mdogo Khadija ﷺ Waraqah ibn Nawfal. Mara tu maongezi yalipofika mwisho, baba yake Khadija, Amr akasimama na kusema:

“Kuweni mashahidi enyi watu wa kabile la Quraysh kuwa nam-tangaza Khadija ﷺ ibn Khuwaylid kama mke wa Muhammad ibn Abdullah”⁸⁶

Kama *mahir*, ada ya lazima anayopewa bibi harusi katika ndoa, Muhammad ﷺ akampa Khadija ﷺ ngamia wadogo ishirini.⁸⁷ Wakati

86. Diyarbakri, I, 264; Yakubi, II, 20

87. Ibn Hisham, I, 206; Ibn Asir, Usdu'l-Ghaba, I, 23.

huo wa ndoa, Muhammad ﷺ alikuwa na umri wa miaka ishirini na tano na Khadija ﷺ alikuwa mjane ambaye tayari alikuwa na watoto kutokana na ndoa yake ya awali na aikuwa na miaka takriban arobaini.

Kipindi chote cha ndoa yao, Khadija ﷺ mama wa waumini, alionyesha kuwa mtu mwenye msaada mkubwa kwa Muhammad ﷺ kuyaweka maisha yake na mali yake katika miguu ya Muhammad ﷺ. Kutoka kwenye chimbuko lake jema Khadija alijulikana kama *al-Afifah* (aliyehihadhi), *al-Tahirah* (aliye safi) na jina liliukwa maarufu zaidi hata kabla ya Uislam akiitwa Khadijat’ul-Kubra,⁸⁸ (Khadija ﷺ mkuu).

Maneno yafuatayo ya Mjumbe wa Allah ﷺ ni ushahidi wa dara-ja yake ya kipekee:

“Mwanamke bora zaidi katika maisha ya baadaye ni Mariam bint Imran, mama yake Isa, wakati bora zaidi wa dunia hii ni Khadija ﷺ bint Khuwaylid.” (Bukhari, Manaqibul-Ansar, 20; Muslim, Fadail’us-Sahabah, 69)

Chaguo la baadaye la Mtume ﷺ la kuoa linaonyesha kuwa ye ye hakuwa mtu wa kuongozwa na matashi ya kibinasi. Angeweza kwa hakika kumuoa mwanamke mdogo na mzuri zaidi kama angetaka na siyo mjane aliyekuwa na watoto. Lakini mtume mwema Muhammad ﷺ hakuwa akitafuta uzuri upitao au ujana katika mkewe mtarajiwa ila alithamini tabia njema kama heshima, nidhamu na maadili.

Hekima iliyopo katika Ndoa za Mtume ﷺ

Mtume ﷺ aliyebarikiwa aliingia katika ndoa nyingi baada ya kufikia umri wa zaidi ya miaka hamsini na tano, tendo ambalo nyuma yake kuna hekima nyingi. Mbali na hayo, kwa kuwa Allah amemfanya Mjumbe Allah ﷺ mfano kwa ajili ya watu wengine kuiga

88. Ibn Saad, VIII, 14-15.

katika nyanja zote za maisha kama ilivyodhirika katika *aya* ifuatayo, kuwa na mawazo yeyote mabaya kuhusu ndoa zake hizo na kuyakuza mawazo hayo hadi kiwango cha kusema vibaya inadhhirisha tu kutokuwa na ujuzi wa mambo na nia mbaya:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لَمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ
وَالْيَوْمَ الْآخِرِ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

“Hakika nyinyi mnao mfano mwema katika Mtume wa Mwenyezi Mungu na anayemtaraji Mwenyezi Mungu na siku ya mwisho, na akakumbuka Mwenyezi Mungu sana.” (Al-Ahzab 33:21)

Mtume ﷺ ni mfano uliokithiri katika mambo yote haswa katika masuala ya mahusiano ya kifamilia. Japokuwa hatuwezi kutoa ushahidi hapa juu ya wake zake Mtume ﷺ waliokuwa wema na ndoa zake, kazi ambayo inapitiliza wigo wa kitabu hiki, bado tutagusia baadhi ya hulka zao.

Bila shaka ni katika ujana ambapo mtu anapohisi kuwa na matamanio ya hali ya juu dhidi ya jinsia ya tofauti. Kutokana na mtazammo huu, kuaangalia maisha ya awali ya Mtume ﷺ, kunatoa ushahidi mzuri juu ya kijana aliye na maadili na heshima. Haya yanaweza kuonekana katika jina la utani alilopewa na watu wa Makka, *al-Amin*, mwaminifu bila ya kuhitaji kuangalia kwengine. Utu wake pia umethibitishwa na kwamba watu wa Makka hawajawahi kusema lolote bayu kuhusu maisha yake ya kindoa. Mtume ﷺ alioa mara moja tu katika kipindi chake akiwa Makka alipokuwa na miaka ishirini na tano. Alipomuoa Khadija ﷺ aliyekuwa na miaka arobaini. Katika kipindi chote cha miaka ishirini na mitano ya maisha ya ndoa yao, yaliyofikia kikomo na kifo cha Khadija ﷺ, Mtume Muhammad ﷺ kamwe hakuo mwanamke mwengine. Mila za waarabu katika ezi hii iliruhusu kuo wake wengi, kama Mtume ﷺ angeoa

tena mwengine ingechukuliwa kama jambo la kukubalika na asingeadandamwa na aibu ye yote kwa kufanya hivyo.

Kufuata nyayo za mama Khadija ﷺ, Mtume aliyebarikiwa akamuoa Sauda ﷺ mjane mwengine. Baada ya kuhamia Abyssinia na mumewe wa mwanzo, alikutana na kifo cha mumewe alipokuwa anarudi Makka na kuachwa akiwa muhitaji bila ya ulinzi haswa wakati jamaa zake waliokuwa wamebobe katika kuabudu masanamu wakimtia vishawishi ili aukane Uislam. Kwa hiyo kwa ajili ya kumsaidia na kumpa ulinzi, mtume mwema ﷺ akamuoa Sauda ﷺ katika mwaka wa kumi wa utume. Mbali ya ndoa zake kwa Khadija na Sauda, ndoa nyingine zilizobakia za Mtume ﷺ zilifanyika Madina.

Kuhama kwa mtume; hijira kuliweka alama ya mwanzo wa kipindi fulani katika maisha ya Mtme aliyebarikiwa ﷺ Hakuwa tena Mtume tu, bali pia alikuwa kiongozi wa dola na kamanda wa jeshi la waumini. Zaidi ya hayo yote, alikuwa mwalimu aliyeaminiwa na majukumu ya kufikisha ujumbe katika njia ambayo utawafikia watu wa aina zote katika sehemu tofauti kama ilivyohitaji mahitaji yao. Kuweka msingi wa mahitaji hayo ilikuwa ni dhamira ya kimsingi nyuma ya ndoa za Mtume zilizompa hekima ya hali ya juu katika mitazamo tofauti iwe ya kidini, kijamii au ya kimaadili.

Aisha ﷺ ndiye pekee aliyeolewa na Mtume ﷺ akiwa bado ni binti mdogo. Ijapokuwa alikuwa na umri mdogo, alikuwa na akili sana akibarikiwa na uwezo wa kiakili na kuelewa mambo kwa kina. Ilikuwa kupitia yeye wafuasi wa jinsia ya kike walijifunza kwa urahisi zaidi kanuni za Uislam na maelekezo yake, haswa yale yanayowahuwanawake. Hata miaka hamsini hadi sitini baada ya kufa kwa Mtume ﷺ wafuasi waliobaki na jumuiya yote ya kiuslam wakiwemo watoto na wajukuu wa kizazi cha kwanza ambaao hawakupata bahati ya kuwepo mbele za Mtume ﷺ waliweza kujifunza Uislam moja kwa moja kutoka kwake. Kuangalia nyuma, kilichokitanguliza hiki kwa kukithibitisha ni hadith ya Mtume ﷺ:

“Jifunze thuluthi moja ya dini yako kutoka kwenye nyumba ya Aisha ﷺ. (Daylami, II, 165/2828)

Aisha ﷺ ni kati ya wafuasi saba wajulikanao kama *mukthirun* kwa kuwa walielezea idadi kubwa ya hadith inayohusiana na semi na mienendo ya Mtume aliyebarikiwa ﷺ; kwa uhakika Aisha ﷺ ali-pokea hadith elfu mbili mia mbili na kumi. Mia moja na tisini na nne kati ya hizo zimekubalika na wote Bukhari na Muslim (*muttafaqun alayh*) wanachuoni wawili wakubwa wa hadith.

Aisha ﷺ mama wa waumin alikuwa mwanamke aliyejikita katika elimu, alizawadiwa na jicho yakinifu kuhusiana na Qur'an kuhusiana na maamrisho na makatazo, bila ya kuingiza elimu yake juu ya madawa, ushairi, historia ya Waarabu na kizazi cha familia za kiarabu. Wakati wowote wafuasi walipokuwa na tatizo katika kutatta ukoelewana kwoo, juu ya suala fulani, mara zote walimuendea Aisha ﷺ kwa ajili ya suluhisho. Hii ilikuwa hata wafuasi wa karibu zaidi wa Mtume ﷺ,⁸⁹ kama ilivyothibiti kuitia Abu Musa ؓ:

“Mara tulipokutana na ugumu katika kuelewa usemi wa Mjumbe wa Allah, tungemuuliza Aisha ﷺ ili atupe usaidizi, naye angeweka bayana kutokelewa huko.” (Tirmidhi, Manaqib, 62)

Kwa kumuoa mtoto wa Abu Bakr ؓ na kuweka uhusiano wa kifamilia, Mtume wa Allah ﷺ pia aliufanya thabiti urafiki wake naye ambao tayari ulikuwa una nguvu, rafiki yake wa karibu zaidi na mfuasi wake wa kuaminika.

Katika ndoa yake kwa Hafsa ؓ, Mtume wa Allah alikuwa na wazo sawia kichwani, kuasiisi misingi ya uhusiano wa kifamilia pamoja na Omar ؓ. Hafsa ؓ alifiwa na mume wake ambaye alikuwa kifo cha shahid katika vita vya Badr. Omar ؓ mwanzo alitamani Abu Bakr ؓ amuo mwanawewe, lakini baada ya Abu Bakr ؓ kuto-kubali ombi hilo, Othman ؓ ambaye pia hakukubali; Omar ؓ

89. Angalia Ibn Hajar, al-Isaba, IV, 360.

aliingiwa na huzuni kwa kukataa kwao. Kwa hiyo kwa kumuoa Hafsa ﷺ Mtume aliyebarikiwa ﷺ alimpa faraja Omar ﷺ na wakati huo huo akarekebisha mahusiano baina ya Abu Bakr, Othman na Omar ﷺ.

Ndoa ya Mtume ﷺ kwa Zaynab ﷺ ambayo imejadiliwa sana kwa uhakika imesheheni hekima iliyokithiri. Mwanzo, japokuwa hakuwa na uhakika kamili juu ya kutayarisha ndoa ya Zaynab ﷺ mtoto wa Shangazi yake na Zayd ﷺ mtumwa wake aliyemkombo, Mtume wa Allah ﷺ alisaidia kuondoa mawazo fulani fulani potofu yaliyokuwa yamekita mizizi mionganoni mwa Waarabu. Kwa kuititia watu waliokuwa karibu zaidi kwake akaweka mfano kwa kumaliza ubaguzi kati ya waliokuwa nacho na ambao hawakuwa nacho, waungwana na watwana, na kutuma ujumbe kuwa watu wote wali-kuwa sawa katika macho ya Allah ﷺ kama meno ya kitana. Lakini kusita kwa Zaynab na pia ugumu wa jamaa zake kukubali ulifanya ndoa hiyo kuwa ngumu kwa wanandoa wote wawili. Japokuwa Zayd ﷺ alimfuata Mtume ﷺ kumtaka ushauri na kumuomba ruhusa ili amtalaki Zaynab, alishauriwa kufanya subira. Pindi ndoa hiyo ilipofikia kiwango cha kutovumilika, Zayd akawa hana chaguo jingine isipokuwa kumpa talaka.

Ilidhihirika muda mfupi tu baada ya talaka, Aya iliyomuamri-sha Mtume ﷺ kumuoa Zaynab,⁹⁰ na kuwa Allah ﷺ alitaka kuondoa dhana ya Waarabu kuhusiana na ndoa kwa mke wa kitambo wa mwanao wa kuasili ilikuwa hairuhusiwi. Ndoa hiyo hivyo ililenga kuleta kwenye mwanga kwa mara ya mwisho suala la tofauti baina ya mtoto wa kuasili na mwanao wa kumzaa, ukiweka msisitizo katika tofauti iliyopo baina ya wawili hao.

Kwa hiyo ule ujinga wa kusema kuwa Mtume aliyebarikiwa ﷺ alimuoa Zaynab kwa ajili ya uzuri wake unatokana na kutofahamu hoja zifuatazo:

90. Angalia al-Ahzab, 37

1. Mwanzo, Zaynab ﷺ alikuwa mtoto wa shangazi yake Mtume ﷺ. Kwa hiyo alimjua tokea akiwa mdogo na alimuona mara nyingi.
2. Kama Mtume aliyebarikiwa ﷺ angemposa kabla, angeku-bali kwa moyo mmoja hakukuwa na kipingamizi chochote kuiendea ndoa. Lakini Mtume mwema ﷺ hakumuomba tu aolewe na Zayd, pia alikataa rai ya Zayd kumuacha mara nyingi alipofuata ushauri kwa Mtume ﷺ kufanya hivyo.

Kwa kifupi, matukio kama hayo ilibidi kutokea ili kufanikisha uasiswaji wa kanuni nyingi katika sharia za kiislam kwa kupertia ma-tendo hayo kusukwa katika maisha ya Mtume aliyebarikiwa ﷺ na kutoa mifano ya nini cha kufanya siku za usoni.

Ndoa ya Mtume ﷺ kwa Safiya ﷺ binti wa kiongozi wa kiyahudi wa Khaybar, ilifanyika kwa nia ya kuweka sawa mahusiano ma-zuri na mayahudi kwa sababu za kisiasa.

Ndoa yake kwa Juwayriya ﷺ pia ilikuwa na nia kama hiyo. Ku-muoja Juwayriya binti wa ukoo wa kichifu ulimaanisha mamia ya wafungwa wa vita wangeachiwa huru, kupata uhuru wao na kuingia katika Uislam kwa ukamilifu wake. Bahati yao njema ilitokea kwa kuolewa kwa Juwayriya ﷺ na Mtume ﷺ.

Mtume mwema ﷺ kumuoa Ummu Habiba ﷺ kulisababishwa na nia ya kumlinda. Katika waislam wa mwanzo waliohamia na wau-me zao kwenda Abyssinia. Kwa hiyo Ummu Habiba ﷺ aliachwa peke yake bila ya mtu wa kumlinda pale mumewe aliporitadi kutoka kwenye uislam. Kwa ujasiri mkuu hata hivyo aliihifadhi imani yake katika mazingira magumu. Japokuwa baba yake Abu Sufyan alikuwa wakati huo ni kiongozi wa watu wa Makka, imani na heshima ilimfa-nya Umm Habiba kushindwa kuomba msaada kutoka kwake. Hivyo basi kwa kuolewa na Mtume ﷺ, alikuwa chini ya uangalizi wake.

Baraka nyingine iliyotokana na ndoa hiyo ni kuwa ilisaidia kupunguza uhasama baina ya waabudu masanamu wa Makka na Waislam.

Kama Mtume ﷺ angekuwa anaoa kwa msukumo wa hisia za ngono, kulikuwa na mabinti wazuri wa watu wa Ansar, waislam wa Madina, ambao kutokana na hao angeweza kuchagua. Bila ya shaka wangekubali wote kuolewa na Mtume ﷺ na kupaa heshima ya kuwa *Mama wa Waumini*. Mtume ﷺ hata hivyo hakuchagua njia hiyo.

Kwa hiyo inatakiwa kuonekana kuwa Mtume aliyebarikiwa ﷺ aliingia katika ndoa nyingi kwa ruhusa na amri ya Allah ﷺ kwa sababu za kijamii, kimaadili na kidini. Juu ya hayo yote kwa sababu ya haja ya kuwa na idadi ya wanawake ambao wamefunzwa kufikisha amri hususan za sheria za kiislam kwa waislam wengine. Kuzingatia uislam ni dini ya ulimwengu mzima ambayo inalenga kufikia enzi zote na sehemu zote, ingekuwa vigumu kufikiria kuwa jukumu hilo la kufundisha elimu hiyo liwe juu ya mwanamke mmoja tu. Na kama hivyo ndivyo ingelikuwa basi dini isingeefika vizuri kwa vizazi vingine. Licha ya hayo, mke mmoja angeweza kufa kabla ya Mtume ﷺ kitendo ambacho kingetia hitilafu katika uasisi wa sheria ya kiislam.

Kuna mambo mengi ya kibinasi yanayohusiana na sheria ya kiislam ambayo wanawake wangejisikia wazito kumuuliza mwanamume. Lakini kwa kuwa kulikuwa na waelekezi wa kike waliweza kujifunza kuhusu mambo hayo kwa urahisi bila ya uzito wowote. Jamii za kiislam kwa hiyo wakati wowote inahitaji wanawake waliosoma na wanaofahamu kuhakikisha utekelezaji wa uislam kimatendo. Je kungekuwa na mtu mwagine bora zaidi wa kuifanya shughuli hiyo zaidi ya wake wa Mtume ﷺ ambao walivuta hewa moja naye na waliojifunza kila kitu moja kwa moja kutoka kwa Mtume ﷺ? Licha ya yote, jinsi walivyojiweka wao wenyewe na maisha yao yaliyojaa huruma yamewafanya wakawa mifano inayong'aa kwa ajili ya vizazi vijavyo vya waumini kuiga.

Kama kuna mtu anayeshangaa kwa vipi haswa ndoa nyingi za Mtume mwema zinaweza kuwa mfano wa watu wa enzi hizi, mazingatio yafuatayo yanatakiwa yatiwe akilini:

Mwanzo wa yote tunahitajika kukumbuka kuwa siyo matendo yote ya Mtume tunatakiwa kuyaiga. Kwa kuwa ye ye ali kuwa mwakilishi wa mwanzo wa dini, muasisi na mtekelezaji nafasi yake ilikuwa ya kipekee. Mtume aliyebarikiwa kwa hiyo alilazimika kufanya vitendo fulani mahsusii kwake tu, kama swala ya *tahajjud*, kufunga mfululizo bila ya kufungua swaum na kukatazwa kwake ye ye na jamaa zake kupokea swadaqa hata wakiwa katika uhitaji. Ndoa nyingi alizoziiingia ni kwa ajili ya sababu nyingi tu ambazo hazipo dhahiri, iwe ni za kidini, za kijamii au za kisiasa ila haiyuminiki kuwa ni mfano wa kuigwa na *Ummah* kama ilivyokubaliwa na makubaliano ya wanazuoni.

Inatakiwa kukumbukwa kuwa siyo uislam ulioanzisha kuoa wake wengi. Uislam kwa uhakika ni kuwa ulileta mabadiliko na kuongoza tabia hii ambayo tayari ilikuwepo. Kabla ya uislam, hakukuwa na kiwango cha ukomo kwa wanawake wangapi awezao kuoa mtu. Kuweka kikomo kuwa ni wanne, uislam pia wakati huo huo ukapendekeza ndoa ya mke mmoja kama mtu ana wasiwasi kuwa hataweza kuwafanya haki wake zake wote.⁹¹

Pili, kuoa wake wengi siyo amri lakini ni ruhusa lakini ni ruhusa ambayo imetolewa katika hali maalum zilizochangiwa na kuihifadhi na kuilinda ndoa.⁹² Katika wakati wa vita au mlipuko wa magonjwa,

91. Angalia An-Nisaa, 3.

92. Elmalili Muhammed Hamdi Yazir anaelezea hoja hii kama ifuatavyo:

“...ama katika kuoa wake wengi: haiwezi kipingwa kuwa kimsingi hii ni ruhusa tu inayofanya jambo hili kuwa linawezekana (*mubah*) jambo ambalo wakati huo huo linaweza kutoruhusiwa (*makruh*) kama kuna hatari ya kutotenda haki kwa ye yote kati ya wake wale. Baada ya kusema hayo, haitokuwa jambo la kufikirika kielewaa *aya* hiyo, kuona kuwa inatoa wazo kuwa kuoa wake wengi huenda ikashauriwa (*mandub*) au hata lazima (*wajib*) katika hali fulani, haswa inashabihishwa na ongezeko la hatari ya uwezekano kwa wote wanaume na wanawake kutotenda usawa.” (Hak Dini Kur'an Dili, II, 1290)

kwa mfano idadi ya wanaume inaweza kupungua kwa kasi na kuwaacha wanawake wengi bila ya waume. Kwa hiyo tamaduni hii inaweza kutumika kuwapa wanawake ulinzi. Zaidi ya hilo, kama mtu amemuo a mwanamke ambaye hali yake ya kiafya siyo nzuri, au kilema au mwanamke tasa tamaduni hii inaweza kutoa fursa ya kuo tena bila ya kuwa na haja ya kutaliki na kwa njia hiyo basi kuilinda jamii kutokana na maafa mabaya ya talaka. Licha ya sababu zitakazosababisha, idadi ya juu kabisa ni wanne, iwe sababu ye yote ile.

Kwa hakika vita vinapotokea huwa vinapunguza watu. Kwa hali hii inapendekezwa kuoa wake wengi kama njia mbadala ya kuongeza watu na pia kuzuia ukahaba. Mifano mingi ya hali kama hii imetokea katika historia ya mwanadamu. Katika kuyakabili matukio makubwa kama hayo, Uislam mara zote unatoa suluhisho kupitia kutoa mianya katika njia za kiasili kama hizo. Njia hizo zinasaidia kufanya misha mepesi na yanayokuwa katika mtiririko uleule wa kiasili. Hii inaonyesha nguvu ya kiasili ya uislam, sababu inadhihirisha uwezo wa kutatua uwezekano wa matatizo yoyote ambayo yanaweza kujitokeza katika nyakati tofauti na katika hali tofauti.

Aya ifuatayo inaweka wazi na dhahiri zaidi kuwa mtu aliye na nia ya kuingia katika ndoa ya wake wengi anatakiwa kujua majukumu yake na kuwa na nia ya kuweka haki kati ya wake zake ili utovu wa haki wowote usimpelekee kupata adhabu ya Allah ﷺ.

وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَإِنْ كُحْوا مَا طَابَ لَكُمْ
مِّنَ النِّسَاءِ مَثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً
أَوْ مَا مَلَكْتُمْ إِيمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَى أَلَا تَعُولُوا

“Na ikiwa mnaogopa kuwa hamtownafanyia mayatima uadilifu, basi oeni mnaowapenda katika wanawake, wawili au watatu au

wanne na mkiogopa kuwa hamuwezi kufanya uadilifu, basi mmoja tu, au wale ambao mikono yenu ya kulia imewamiliki. Kufanya hivi ndiko kutapeleka msikithirishe wana.” (An-Nisaa 4/3)

وَلَنْ تَسْتَطِعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَضْتُمْ
فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ فَتَذَرُّوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ وَإِنْ تُصْلِحُوهَا
وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا

“Wala hamtawea kufanya uadilifu baina ya wake, hata mkika-kamia. Kwa hivyo msimili moja kwa moja mkamuacha (mmoja wapo) kama aliyetundikwa. Na mkisikizana na mkamcha Mungu basi Mwenyezimungu ni mwangi wa kusamehe na mwenye kurehemu.” (An-Nisaa, 4/129)

Mtume aliyebarikiwa anasema, “Mwanamume ambaye amewaoa wanawake wawili bila ya kusimamisha haki kati yao atafufulawa akiwa amepooza nusu siku ya kiyama.” (Ibn Majah, Nikah, 47)

Uislam pia unaruhusu wanawake kutoa masharti wakati wa ndoa zao kuwa waume zao wabakie na mke mmoja tu kipindi chote cha ndoa yao. Hii ni haki ya kisheria iliyopewa kwa wanawake inayowaruhusu kupinga ndoa yejote ya mke wa pili ilimradi walibainisha hilo wakati wa makubaliano ya ndoa zao.⁹³

Wazo hafifu linaweza kupelekea mtu kudhani itakuwa haki basi ndoa ya mwanamke mmoja kwa wanaume wengi. Dhana kama hiyo ni makosa kabisa. Hii ni kwa saabu mtoto atakayezaliwa kuto-kana na ndoa hiyo hatokuwa na ukoo wa hakika na daima kutakuwa na kutofahamu baba yake wa kweli ni yupi. Siyo tu kuwa Uislam unakataa ndoa ya aina hii na kuiita *fujur* (dhambi ya wazi) bali pia

93. Hayreddin Karaman, Mukayeseli Islam Hukuku, v. I, uk 290, Insatanbul, 1996.

hakuna mfumo mwingine wowote wa kisheria uwe wa kidini au wa kidunia unaojulikana kukubali jambo hilo. Uislam unaweka mkazo mkubwa katika kizazi cha binadamu kiasi cha kwamba uislam unahitaji mwanamke aliyetalkiwa asubiri kipindi cha angalau miezi mitatu kabla ya kuolewa tena kuhofia kuwa angeweza kuwa mjamzito kutokana na ndoa yake iliyokwisha. Katika hali hii kipindi hiki cha kusubiri kitaondoa wasiwasi wowote juu ya utata ambaa ungetokea kuhusiana na baba wa mtoto yejote ambaye angezaliwa.

Kipindi hichi cha kusubiri kinadharauliwa na karibia mifumo yote ya kidunia ya kisheria. Tofauti iliyopo inadhihirisha kiwango cha kujali kinachoonyeshwa na uislam juu ya heshima ya mwanadamu kupidia sheria inaweka na kudhibitisha ulinzi.

Kuelewa hali hizi za kipekee zinamuwezesha mtu kuelewa sababu zilizomo ndani ya ruhusa iliyotolewa na uislam kuoa zaidi ya mke mmoja suala ambalo linatokana na mazingatio yaliyochukuliwa kutokana na hali tofauti. Uislam siyo tu dini ya walio na nguvu na walio na afya bali pia ni dini ya walio wazee na walio dhaifu. Inatoa kanuni ambazo zinaongoza siyo tu hali za kawaida bali pia kanuni zinazota suluhisho katika mambo magumu zaidi.

Siyo tu dini ya watu wa jinsia ya kiume bali pia ni dini inayolina haki za mwanamke; ni dini isiyoweza kuigika inayojali sana heshima na utu wa binadamu kiasi cha kwamba haidanganyi kutoona wanawake na watoto wanavyoangukia katika uhitaji kwa sababu ya kuvunjika kwa familia.

Kuwekwa huru kwa Zayd ibn Haritha na kuasiliwa kwake na Mtume aliyebarikiwa .

Baada ya kutekwa kwake na kabilia la Bani Qayn, Zayd ibn Haritha aliyekuwa kijana mdogo aliletwa kwenye sherehe za ukazi ili

kuuzwa. Hatimaye akanunuliwa kwa dirham mia nne na Hakim ibn Hizam ambaye alimkabidhi kwa mama yake mdogo Khadija ﷺ. Baada ya kuona kijana mdogo kwa mara ya kwanza Mtume ﷺ akasema:

“Ningekuwa mmiliki wa mtumwa huyu ningemwacha huru!”

“Kwa sababu hiyo basi ni wa kwako,” akasema Khadija ﷺ baa da ya kuskia maneno ya mumewe.

Huruma wa dunia zote, Mtume mwema ﷺ pale pale akamucha huru kutokana na utumwa. (Ibn Hisham, I, 266; Ibn Saad, III, 40)

Kwa uchungu wa kukamatwa kwa mwanawе, baba yake Zayd alikuwa kwa wakati huo akimtafuta kila sehemu. Baada ya kumtafuta kwa kipindi kirefu, kwa maelezo aliyyopata kutoka kwa watu waliotoka kufanya hijja, akapata habari kuwa mwanawе yupo Makka. Akaondoka pamoja na ndugu yake wa kiume kuelekea huko. Baada ya muda usio mrefu akakutana na Mtume ﷺ na akamueleza nia yake ya kumchukua mwanawе na nia yake ya kulipa fedha itakayohitajika, akimuomba awe na huruma na kumtajia bei iliyokuwa nzuri. Lakini mtume ﷺ alikuwa na jambo jingine mawazoni mwake.

“Je hatuwezi kutafuta suluhisho jingine juu ya suala hili?” akawauliza.

“Suluhisho gani jingine liliopo?” wakauliza wakidhani njia pekee iliyopo kwa wao kumpata mwana wao ni kwa kumlipia pesa kutoka kwenye utumwa, hawakujua kuwa hakuwa mtumwa tena.

“Tumuite Zayd hapa ili awe huru kuchagua kati yangu na nyie,” akasema Mjumbe wa Allah ﷺ. Kama akiwachagua nyie basi mtamchukua bila ya kulipa chochote. Lakini akipendelea mimi, itabidi muelewe kuwa naapa kwa Allah, siwezi kumwambia mtu anayetaka kubakia na mimi kuondoka!”

Wote baba yake Zayd na ndugu yake walifurahishwa na wazo la Mtume ﷺ na kumpongeza kwa roho yake nzuri na ukarimu, huku

wakiwa na uhakika kuwa Zayd angewachagua wao, na wangeondoka Makka bila ya kulipa pesa zozote. Wazo la kwamba angechagua kubakia Makka halikuwajia kamwe katika akili zao. Lakini maneno ya Zayd yakatokea kuwa tofauti na mawazo yao:

“Naapa kwa Allah, sitopendelea mtu mwengine juu yako! Wewe ni kama baba na mama kwangu. Chaguo langu ni kubakia hapa na wewe.”

Baba yake na baba yake mdogo waliposikia haya wakavunjika moyo juu ya chaguo lake, Zayd akasema:

“Nimeona mambo yasiyo ya kawaida kwake kiasi cha kuwa siwezi kumchagua mtu mwengine ye yote dhidi yake. Sitoweza kumuacha.”

Mtume ﷺ kwa kuguswa na utii wa Zayd akamchukua kwa mkono wake na kumuongoza kwenye Kaaba kisha akanadi:

“Enyi wenzangu! Kuweni mashahidi kuwa Zayd hivi sasa ni mwanangu, nitamrithi naye atanirithi.”⁹⁴ Zayd kwa hiyo akawa rasmi ameasiliwa na Mtume ﷺ. Heshima kubwa aliyoipata kijana Zayd ilkuwa sababu ya faraja na furaha kwa wote baba yake na baba yake mdogo walipokuwa wakirudi nyumbani kwao mioyo yao ikiwa na amani. (Ibn Hisham, I, 267; Ibn-I Sa'd, III, 42)

Kaka yake Zayd, Jabala ibn Haritha ﷺ anaelezea kivingine tukio hili:

Nilikwenda kwa Mjumbe wa Allah ﷺ kumuomba aniruhusu niondoke na Zayd.

‘Yupo hapa. Kama akitaka kuondoka na wewe sitomzuia kufanya hivyo,’ akasema. Lakini Zayd hakukubali ombi langu akamwambia Mtume ﷺ:

94. Kuanzia siku hiyo, Zayd akaanza kuitwa “Zayd ibn Muhammad,” hadi ilipokatazwa uasili katika aya za 5 na 40 za Surah Ahzab.

‘Sitopendelea mtu mwingine yeote zaidi yako wewe.’

Baadaye sana nikaja kufahamu kuwa ndugu yangu Zayd ana busara zaidi kuliko mimi.” (Tirmidhi, Manaqib, 39/3815)

Kuishi kwa Mtume ﷺ na Ali ﷺ

Abu Talib alikuwa katika hali ngumu ya kifedha, kwa kuwa ali-kuwa kiongozi wa familia kubwa. Ilikuwa kwa sababu hii Mtume ﷺ alikwenda kwa baba yake mdogo mwingine Abbas ﷺ na kupende-keza:

“Kama unavyojuua baba mdogo, kaka yako Abu Talib anaanga-lia familia kubwa na ukame na njaa vimemuacha muhitaji kama wengine wengi. Kwa nini tusiende kwake na kumwambia atuk-abidhi wawili wa watoto wake wadogo ili wawe chini ya uangalizi wetu, ili kumpunguzia baadhi ya majukumu?”

Abbas ﷺ akakubali ushauri wa kikarimu na pamoja wakam-wendea Abu Talib ambaye baada ya kukisikia ombi hilo, akasema:

“Mbali na Aqil, munaweza kuwachukua watoto wowote mna-owataka.” Akasema.

Muhammad ﷺ hatimaye akamchukua Ali ﷺ ilhali Abbas ﷺ akamchukua Jafar ﷺ. Ali ﷺ aliletewa mlezi wake aliyekuwa mkarimu hadi mwanzo wa utume. (Ibn Hisham, I, 264)

Watoto wa Mtume ﷺ.

Mtume aliyebarikiwa ﷺ alikuwa na idadi ya watoto sita alio-wapata pamoja na Khadija ؓ; wavulana wawili, Qasim na Abdulla, na wasichana wanne, Zaynab, Ruqayya, Ummu Kulthum na Fatima. Kama mila za waarabu zilivyokuwa, mtu alikuwa akipewa jina kulingana na jina la mwanawе mkubwa wa kiume, Mtume ﷺ

akaanza kuitwa Abu'l- Qasim kwa sababu ya mwanawewe wa kiume wa mwanzo.

Qasim hakuwa na umri mrefu, akafariki akiwa na umri wa miiaka miwili. Abdullah, mtoto wa Mtume ﷺ wa kiume aliyefuatia alizaliwa katika kipindi cha utume. Lakini kama kaka yake aliyekuwepo kabla yake, Abdullah hakuishi mda mrefu na akafariki akiwa na umri mdogo sana.⁹⁵

Kwa sababu hii, As ibn Wa'il, muabudu masanamu wa kiquiraysh aliyekuwa maarufu, kwa kutumia kigezo cha huzuni ya Mtume ﷺ, akaanza kumkejeli Mtume aliyebarikiwa ﷺ akiwaambia wenziwe:

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحِرْ إِنْ شَاءَنَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ .

“Yeye ni mwanamume tasa ambaye hataacha mtoto wa kiume kubeba jina lake. Kwa hiyo unatakiwa usubiri tu hadi kifo chake. Utaepukana naye maisha.”

Hii ikapelekea Mtume ﷺ kupelekewa Sura Kawthar⁹⁶:

“Hakika tumekupa kheri nyingi. Basi Sali na uchinje kwa ajili ya Mola wako mlezi. Hakika anayekuchukia ndiye aliye pungufu.”
(Al-Kawthar, 1-3) (Ibn Saad, III, 7; Wahidi, uk 494)

Baada ya kufa kijana wao katika umri mdogo sana, Khadija ﷺ akalalama:

“Natirirkwa na maziwa ya mwanangu mpenzi. Laiti Allah angemuongezea umri tu hadi akamaliza kunyonya!”

95. Ibn Saad, I, 133.

96. Kawthar inamaanisha wingi wa kitu. Idadi kubwa ya kila kitu anachopewa mtu. Imefasiriwa kuwa inajumuisha utume, Qur'an, Uislam, wema, baraka, kuingilia katika kufikisha ujumbe, swala, na miujiza aliopewa Mtume ﷺ. Riwaya iliyo halisi inaelezea kuwa hilo ni jina la kipeponi lilipewa mksanyiko wa aliopewa Mtume ﷺ ndani ya pepo, ambayo umma utaizinguka katika akhera. (Bukhari, Tafsir, 108)

“Atamalizia kunyonya peponi,” akamjibu Mjumbe wa Allah ﷺ.

“Kama ningejua hili kwa uhakika, hakika lingepunguza uchungu wa nilichopoteza.”

“Nitamuomba Allah, ukipenda ili ufanywe mwenye kuisikia sauti yake,” akasema Mtume ﷺ.

Lakini kwa kuonyesha utii wake wa kuigwa, Khadija ﷺ akajibu:

“Hakuna haja. Namuamini Allah na Mtume wake.” (Ibn Majah, Janazi, 27)

Mtoto wa kike mkubwa wa Mtume mwema ﷺ alikuwa ni Zaynab aliyezaliwa wakati akiwa na umri wa miaka thelathini. Ruqayya alizaliwa baada yake.⁹⁷ Baada ya kuzaliwa Ruqayya akazaliwa Umm Kulthum, akafuatiwa na Fatima ﷺ aliyezaliwa katika mwaka wa kulijenga tena upya Kaabah muda ambao Mtume wa Allah ﷺ alikuwa na umri wa miaka thelathini na tano.⁹⁸

Mtoto wa mwisho wa Mtume mwema ﷺ alikuwa Ibrahim aliyezaliwa Madina katika mwaka wa nane wa hijiria. Mama yake alikuwa ni Mariya. Uzazi huo ulilelewa na Ummu Rafi, ambaye mume wake Abu Rafi ndiye aliyezifikisha habari njema za kuzaliwa kwa Ibrahim kwa Mtume wa Allah ﷺ ambaye imeelezewa kuwa alikuwa na furaha sana na kuwaambia waliokuwa wamemzunguka:

“usiku wa leo nimepata mtoto wa kiume ambaye nitamtaja jina la babu yangu Ibrahim.” (Muslim, Fadail, 62)

Ibrahim pia alipata ugonjwa alipokuwa na umri wa kama miezi kumi na saba na akafariki dunia punde tu baada ya hapo.⁹⁹

97. Diyarbakri, I, 273-274.

98. Ibn Saad, VIII, 19-26

99. Angalia Asri Cubukcu, DIA, “Ibrahim” ingizo la XXI, 273-274.

Uamuzi uliofanyika katika Kaabah

Mafuriko yaliikumba Makka kipindi hicho na kusababisha uharibifu katika baadhi ya sehemu za Kaabah takatifu. Koo za Makka kwa hiyo zikaamua kuungana pamoja ili kuikarabati. Walifanya ukarabati huu kwa kuibomoa hadi kwenye msingi na kuijenga tena. Kwa bahati kipindi hicho ndipo zilipokuja habari za meli iliyokuwa imesheheni vyuma, mbao, mawe na bidhaa nyingine za ujenzi ambayo ilikuwa imeharibika katika kituo cha Shuayba karibu na Makka. Bila ya kupoteza muda watu wa Makkah wakawahi kununua vifaa vilivyohitajika katika kukarabati nyumba ile takatifu na ujenzi wake punde ukaanza. Wakapiga kura kuamua ni kazi ipi itakayofanya na koo gani. Wakaifanya kazi ya kuibomoa Kaabah na kuijenga kwa pamoja kwa njia ya kupiga kura. Kabla ya kufunguliwa kwake rasmi, mtu mmoja mwenye busara kati yao akasema:

Enyi watu wa Quraysh! Msichanganye pesa zilizokuwa chafu katika ujenzi wa nyumba takatifu. Tusiruhusu pesa iliyopatikana kutokana na riba au iliyochukuliwa kutoka kwa wengine bila ya ridhaa yao itumike katika kugharamikia ukarabati! (Ibn Hisham, II, 210; Ibn Kathir, Al-Bidaya, II, 305)

Lakini kwa kuhofia kuwa hasira itawashukia wakibomoa Kaabah, watu wa Makka wakashindwa kufikia uamuzi. Heshima na hofu waliyokuwa nayo dhidi ya Kaabah waarabu ilikuwa jukumu takatifu walilokuwa nalo tokea Sheria ya Ibrahim alayhi salaam). Walid ibn Mughira, Quraysh maarufu akakata fundo na kusema:

“Mnalenga nini kwa kulivunja Kaaba, wema au uovu?”

“kwa ajili ya wema, “wakajibu.

“Wenzangu katika kabilo hili! Je hamtamani kuivunja Kaabah kwa ajili ya kuboreshwa kwake? Basi kuweni na amani kwani Mola hawezni kamwe kuwaangamiza wale wanaoazimia maboresho.”

Walid akawahahakikishia, na pindi tu baada ya hapo akapiga pigo la kwanza katika kuivunja nyumba ile, na wengine wakafuatia nyuma. (Abdurrazaq, V. 319)

Walizinyanya kuta za Kaabah wakijaza kila safu mawe na mbao na kufuata utaratibu huu hadi kufika juu. Mtume ﷺ pia alifanya kazi katika ujenzi pamoja na baba yake mdogo Abbas. Muda ulipofika wa kulirudisha jiwe jeusi sehemu yake, kila koo ikataka ipewe heshima peke yake ya kulirudisha jiwe lile. Hali hii ikasababisha mabishano ambayo yakageuka kuwa ugomvi mkali ambao kwa wakati fulani ukaonekana kama vile utasababisha uhasama ambao ungeleta umwagaji wa damu. Ilifikia kiasi cha kuwa ukoo wa Abduddar uliweka makubaliano na ukoo wa Adiyy ibn Kaab kupigana hadi kufa, na koo zote mbili zikachovya mikono yao ndani ya baki li lililokuwa limejaa damu kama ishara ya maafikiano yao. Watu wa Quraysh wakaachwa katika kushangaa kuhusu hatima ya jiwe jeusi kwa siku tatu au nne.

Abu Umayya, mkongwe katika watu wa Makka kwa wakati huo mwisho akazungumza:

“Marafiki! Tunataka lililokuwa bora na sio ovu. Musifarakane kwa sababu ya wivu! Sitisheni malumbano! Kwa kuwa tunaonekana hatuwezi kumaliza mgogoro huu wenyewe, acha tumteue mtu wa mwanzo atakayeingia kwenye lango la sehemu hii takatifu awe muamuzi na tutakubaliana na uamuzi wake, wowote utakaokuwa!” Alikuwa akiashiria lango la Banu Shaybah katika nyumba ile takatifu.

Muda ule ule akaingia Muhammad ﷺ kwenye lango lile. Nyuso zote zikawa zimejaa tabasamu, ilikuwa ni mwaminifu anayekuja. Mapenzi na heshima ya watu wa Makka kwa Muhammad ﷺ ilikuwa imekuwa na kila siku kiasi cha kuwa walipotaka kuchinja ngamia, kwa mfano, walimuuta ye ye aje kuomba baraka.¹⁰⁰

100. Abdurrazaq, V. 319: Ibn Kathir, al-Bidayah, II, 304.

Mara tu walipomuona, Maquraysh wakasema:

“Yule pale Mwaminifu. Sote tunayo furaha ye ye kutatua mgo-goro huu!”

Baada ya kumuelezea jambo lile, Mtume aliyebarikiwa ﷺ aka-chagua mtu kutoka kila ukoo, kisha akaichomoa *rida* yake, na kuitandaza kwenye ardhi na kuliweka jiwe jeusi juu yake. Kisha akawaambia kila mmoja ashikilie ukingoni mwa *rida* na kwa hiyo akasababisha wao kulibeba jiwe lile takatifu hadi sehemu yake. Kisha kwa mikono yake mwenyewe, Muhammad ﷺ akalirudisha jiwe lile sehemu yake. Kwa hiyo akawa ameepusha kutokea kwa mapigano kati ya koo.¹⁰¹

Onyesho la namna ile la hekima na tabia njema iliyokuwa ya kipekee zilikuwa ni dalili za mwanzo tu za utume ambao ungekuja kumnyanya Mtu yule Mwema, katika siku za karibuni, juu zaidi ya mtume mwengine ye yote aliywahi kuwepo kabla yake. Watu havakufahamu kuwa kijana yule Muhammad ﷺ aliyezaliwa na kukuzwa Makka, angekuwa baada ya muda Mtume. Wachamungu wengi waliohifadhi njia ya *tawhid* walijua kuhusu ujio wa Mtume wa saa ya mwisho, na kuhisi kuwa muda ulikuwa umekaribia. Mmoja katika watu hao alikuwa ni Qus ibn Saidah.

Khutba ya Quss ibn Saidah.

Kama kiongozi wa ukoo wake, Qass ibn Saida alikuwa mshairi na mfuasi wa dini ya Isa ﷺ. Khutba aliyoitoa kwa kundi la watu, akiwemo Mtume mtarajiwa ﷺ wakati wa sherehe za Ukaz, ambapo alizungumzia juu ya ujio unaosubiriwa, inakumbukwa kwa busara yake;

“watu!”

101. Ibn Hisham, I, 209-214; Abdulrrazq, V, 319

“Njooni, sikilizeni, jifunzeni na chukueni fundisho!”

“Kila anayeishi hufa, kila anayekufa hupotea na chochote kili-chopangwa kuisha huisha. Mvua hushuka, nyasi huota na watoto huzaliwa kuchukua nafasi za wazazi wao. Kisha wote huondoka. Matukio hayaishi, moja hufuata jingine.”

“Kuweni macho na myaa zime maneno yangu masikio yenu! Mbingu zimejazwa na habari na ardhi imejaa mafunzo ya kuchukuliwa. Dunia ni tandiko lilotandikwa na mbingu ni dari lililopo juu. Nyota zitakwisha muda wake na bahari zitapumzika. Yeyote ajaye hatabakia na ye yote aondokaye harudi. Nani ajuaye? Je wana hali nzuri huko waliko au wamezuiliwa na kuwekwa usingizini?”

“Naapa kuwa hakuna dini inayompendeza Mungu zaidi ya hii mnayo ifuata sasa.”

“Na Mtume wa Mungu atakuja, na ujio wake upo karibu. Kivuli chake kinazunguka juu ya vichwa vyenu. Baraka ziwe juu ya yule amuaminiye Mtume na anayeoga katika nuru ya uongofu. Aibu iwe juu ya yule anayeasi na kumpinga!”

“Aibu iwe juu ya wale wanaoya angamiza maisha yao katika ujinga!”

“Wanadamu!”

“Kuweni makini na ukosefu wa muongozo! Kila kitu kina mwisho. Kubakia daima ni kwa Mwenye nguvu, ambaye ni mmoja, asiyekuwa na washirika, hana mfano. Yeye tu ndiye aliye na thamani ya kuabudiwa. Hazai wala hakuzaliwa.”

“Wingi wa mafunzo yanabiria kuchukuliwa kutoka kwa wale ambao wameshapita.”

“Enyi watu wa Iyad! Wapo wapi baba zenu na baba zao? Wapo wapi watu wa Ad na Thamud waliojenga majumba na makazi ya

mawe? Yupo wapi Nimrod na Firauni ambaye kwa wingi wa mali zake za kidunia akawaambia watu wake ‘Je mimi sio bwana wenu mkubwa?’ “

“Dunia ikamalizia kwa kuwasaga wote katika kinu chake. Hata mifupa yao sasa hivi imeozelea mbali na kutawanyika. Miili yaoimeachwa, sasa hivi inamilikiwa na mbwa. Msithubutu kamwe kuaa bila ya muongozo kama wao! Msifuate njia yao. Kila kitu kina mwisho ispokuwa Mwenyezi Mungu.”

“Kuna njia nyingi sana za kuingilia mto wa kifo ila hamna njia ya kutokea! Kila kitu kikubwa au kidogo huondoka. Kila kinachowafika wengine wote kitakufika na wewe pia!” (Bayhaqi, Kitabu’z Zuhd, II, 264, Ibn Kathir, Al-Bidayah, II, 234-241, Haythami, IX, 418)

Alipotoa khutba yake hii nzuri, muda mfupi baadaye akafariki. Quss ibn Saidah alikuwa hana habari kuwa zama aliyokuwa akiinadi-Mtume Muhammad ﷺ ilikuwepo wakati ule ikimsikiliza. Lakini kabila lote la Quss lilimuamini Mtume wa Allah ﷺ pindi tu walipo-fahamu juu yake.

Mtume Muhammad ﷺ anaelezewa kuwa aliwaambia wafuasi wake:

“Kamwe sikuweza kuisahau khutba ile iliyotolewa na Quss ibn Saidah pale kwenye sherehe za Ukaz, alipopanda ngamia wake na kusema, ‘Yeyote anayeishi hufa, na yeyote afaye hypotea na chochote kilichopangwa kitakuwa.’”

Mtume aliyebarikiwa ﷺ kisha akawauliza kama kuna yeyote kati yao ambaye anaweza kuirudia khutba ile. Akajibu karibu wote wanaweza, jibu ambalo lilimfanya Mtume ﷺ kuwa na furaha sana.

Baada ya hapo, Abu Bakr ؓ akasema pia ye ye anaweza kuirudia kwa kumbukumbu khutuba ile maarufu kwani alikuwepo wakati ule, na akadhihirisha hilo kwa kuisoma khutba ya Quss bin Saidah yote.

Kumfuata Abu Bakr, mwanamume kutoka kabilia lile akainuka na kulisoma shairi la Quss ibn Saidah, lililoonyesha wazi wazi vipi Mtume mkubwa atakavyotokea mionganoni mwa watu wa Hashim. (Ibn Kathir, al-Bidaya, II, 234-241)

Kumuhusu Quss ibn Saidah, Mtume ﷺ amesema:

“Naomba Allah awe na huruma na Quss ibn Saidah. Atafufuli-wa kama taifa tofauti akhera.” (Ibn Kathir, al-Bidayah, II, 239)

Kujitenga kwa Mtume ﷺ kwenye Pango la Hira kabla ya kupewa utume.

Ujio wa utume ulipokaribia, Mtume mtarajiwa ﷺ mara kwa mara alijikuta akipiga mbizi katika kina cha kutafakari akiwa faragha, mbali na jicho la umma. Mara nyingine angeondoka kutoka nyumbani kwake na kuiacha Makka nyuma yake ili kutafuta mae-neo ya ukimya. Mara nyingi akiwa njiani angesikia mawe yaliyokuwa pembezoni na miti vilivyokuwa njiani vikimsalimia kwa maneno, ‘amani iwe juu yako ewe Mtume wa Allah.’ Kwa tamaa ya kuktana na mmiliki wa sauti hizo, angeangalia kumzunguka lakini aliona miti na mawe tu.¹⁰²

Baadaye, Mtume aliyebarikiwa ﷺ ananukuliwa akisema, “Mimi nakumbuka kuwepo na jiwe fulani Makka ambalo likinisalimia kabla ya ujio wa Utume. Ningeweza kuitambua sehemu yake hata leo.” (Muslim, Fadail, 2)

Kuthibitisha haya ni maneno ya Ali ﷺ:

“Mtume wa Allah na mimi tulikuwa tunakwenda sehemu fulani Makka, katika miaka yetu katika mji huo. Tulipokuwa tunaipita miti na mawe, nilisikia vikimsalimia kwa maneno, “*as-Salamu alayka ya Rasulallah.*” (Tirmidhi, Manaqib, 6/3626)

102. Ibn Saad, I, 157.

Muhammad ﷺ aliifanya kuwa tabia yake kuondoka kwenda kwenye Pango la Hira¹⁰³ katika mwezi wa Ramadhan karibu mwezi mzima. Pia alijitahidi kulisha masikini na ambao hawakubahatika. Alizunguka Kaabah kila mara alipokuwa akirudi nyumbani kutoka kwenye pango na kuifanya hii pia kuwa moja katika tabia zake.¹⁰⁴

Mtume ﷺ mara zote alidharau tabia ya kabilia lake ya kuabudu masanamu, na akajitenga moja kwa moja kutokana na tendo hilo. Ibada yake akiwa amejitenga ilikuwa ni pamoja na kufanya fikra juu ya kuumbwa kwa mbingu na ardhi, kama babu yake Ibrahim ﷺ na kuangalia Kaabah kutoka kwenye pango.¹⁰⁵

Muhammad ﷺ alikuwa akienda kwenye pango akiwa na akiba ya vyakula na vinywaji, na kurudi kwa Khadija ﷺ pindi tu akiwa akiba yake imekwisha ili kuongeza na kurudi tena pangoni.¹⁰⁶ Wakti mwingine alikuwa akimchukua Khadija ﷺ pamoja naye.¹⁰⁷ Akiwa katika fikra ndani ya pango, Mtume ﷺ mara kwa mara aliona nuru na kusikia sauti kitu ambacho kilimpelekeea kuwa na hofu kuwa pengine hali hiyo ni ishara inayotokana na utabiri na uchawi. Kwa wasiwasi angemuelezea Khadija ﷺ akisema:

103. Hira ni jina la pango katika mlima, unaojulikana ka Jabal'un-Nur, au Mlima wa Nuru, sehemu ambayo Mtume aliyebarikiwa ﷺ alipokea Wahyi. Pango la Hira liliopo kaskazinimashariki ya Makka kwa umbali wa takriban kilomita tano, linachukua nafasi muhimu katika maisha ya Mtume mwema ﷺ. Pango hili, mita chache chini ya kilele cha mlima lilikuwa na lilikuwa na njia iliyochongeka yenye kati ya jabali, jiwe juu ya jiwe jingine. Kaabah ilikuwa ikionekana kwa vizuri ukitazama kutoka kwenye sehemu ya kuingilia pango hili. Urefu wa Kaabah ulikuwa kama urefu wa mtu na upana wake ungeweza kumruhusu mtu kulala chini tu; ila kwa kuyaangalia maeneo yaliozunguka, ikiwemo kuangalia Kaabah, ilikuwa ni sehemu nzuri ya kufanya fikra. Kabla ya Mtume ﷺ watu wa Hanif wa Makka pia walilitumia pango hili kwa ajili ya kufanya fikra. Mmoja wa hawa alikuwa ni Abdulmuttalib, babu wa Mtume ﷺ ambaye kwa kuwa alikuwa na imani thabiti juu ya Allah ﷺ na katika maisha baada ya haya kama sehemu ya kwenda kulipwa wema au adhabu, angtorokea kwenye pango na kujikita katika ibada. (Fuat Gunel, DIA, "Hira" entry, XVIII, 121-122)
104. Ibn Hisham, I, 253-254.
105. Ayni, I, 61; XXIV, 128.
106. Muslim, Iman, 252.
107. Ibn Hisham, I, 254.

“Ninayo hofu Khadija kuwa nimekuwa mtabiri, wakati naapa kwa Mungu hamna nisichokipenda mno kama utabiri na masanamu!” Lakini Khadija alikuwa na maneno tu ya kumliwaza:

“Usiseme hivyo ndugu yangu.¹⁰⁸ Allah hawezi kukufanya wewe mtabiri.” (Ibn Saad, I, 195)

Kipindi cha kujitenga kabla ya kupewa utume ilikuwa muda wa kujandaa kwa Mtume , kama vile mbegu inavyochomoza kutoka kwenye mchanga. Ila jinsi kipindi hiki kilivyokuwa, kitabakia kuwa siri milele kwetu. Lakini ilikuwa hapa ambapo mbegu za imani zilipowekwa na moto wa baraka za milele ulipowashwa; na ushukaji wa Qur'an, muongozo wa wanadamu, ulipoanza.

Kwa muonekano wa dhahiri, kujitenga kwa Mtume aliyebarik-iwa katika pango kulitokana na kupotoka kwa watu kiujumla. Kwa hakika kujitenga kwake kulikuwa ni matayarisho ya moyo wa Mtume mwema kuelekea kusafishwa kuliko kamiliika ili juu yake iteremshwe Qur'an tukufu kwa mtiririko wa uelewa wa binadamu wote. Hii ilikuwa ni sehemu ya cheche tukufu zilizoanzisha mhimili wa kiwango kikubwa cha umeme. Siri adhimu baina ya Mwenyezi Mungu na kipenzi chake katika sehemu iliyojitenga mbali na macho ya wadadisi. Kama vile inavyokuwa chuma ghafi kinavyokuwa chuma halisi kwa kuptitia mabadiliko yaliyomo ndani, muda uliotumika katika pango la Hira ulikuwa ni kwa ajili ya kurutubishwa Mtume ili kufanywa mpokezi wa mshuko mtakatifu na kuchukua mzigo mzito usiobebeka na binadamu wa kawaida. Haiyumkiniki hata kufikiria uwezo wa kiakili ambao hautavunjika vipande, kama ungejaribu kuelewa kwa utimilifu siri hii au katika lugha ya kibinadamu, ambayo ingeweza kwa ukamilifu kueleza yaliyokuwemo ndani humo.

108. Maneno kama ndugu hutumika na aarabu kuitana wala haikuwa na maana lazima kulikuwa na udugu wa damu.

Kilichoeleweka kutokana na kujitenga kwake katika pango la Hira na *itkaf* alizozifanya kwa mfululizo katika maisha yake yaliyofuatana ni uhakika wa vipi kuwa hata mtu akafanya jema kubwa kiasi gani, utmilifu wa kiroho utabakia mara zote nje ya uwezo, ila kwa kujitenga katika sehemu ilijojitenga ili kujipekua na kufanya fikra juu ya mmiminiko wa nguvu takatifu zinazotembea ulimwenguni kote. Hili ni hitajio la chini kabisa kwa waislam wote. Na kwa wale waliopangwa kuwa viongozi wa wengine, walihitajika kuhi-fadhi hata muda zaidi wa kufanya fikra na kujipekua wao wenywewe.

Kutoka Aya ya mwanzo hadi ya mwisho, Qur'an takatifu inamfundisha mtu jinsi ya kufanya fikra, kuujaza utumwa kwa Mola katikati ya mawazo yake. Ni wakati huo tu ambapo imani inapokuwa kitambulisho kilichopo ndani ya mtu, kumpelekea yeze kutafuta radhi za Mwenyezi Mungu muda na sehemu zote. Na kwa matukio hayo kupitia busara iliyopitia uzuri mtakatifu na nguvu za moyo, mtumishi taratibu anapata ukaribu kwa Mola na kulifikia lengo kuu.

Kati ya dalili za muhimu kabisa kwa Muumini ni *muhabbetul-lah*,¹⁰⁹ mapenzi ya Allah . Baada ya imani, chachu muhimu zaidi ya kupata mapenzi matukufu ni kupitia kufanya fikra juu ya baraka na rehema zake, kuwaza juu ya Ufalme na nguvu zake na mara kwa mara kumuomba Yeye kwa moyo na ulimi.¹¹⁰ Kuzielewa hali hizi

109. Mtume aliyebarikiwa akimuomba Mwenyezi Mungu mapenzi yake katika sala zake, aliomba:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ حُبَكَ وَحُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ وَالْعَمَلَ الَّذِي يُبَغْشِي حُبَكَ.

اللَّهُمَّ اجْعِلْ حُبَكَ أَحَبًّا إِلَيَّ مِنْ نَفْسِي وَأَهْلِي وَبَنَى النَّمَاءِ الْبَارِدِ.

“Allah! Nakuomba mapenzi yako, mapenzi ya wale ambao unawapenda na matendo ambayo yataapelekea kwene mapenzi yako! Allah! Nifanyie mapenzi yako karibu kwangu zaidi ya mimi mwenywewe, familia yangu, ninavyovimiliki na hata maji ya baridi!” (Tirmidhi, Daawat, 72)

110. Tafsiri ya aya, “يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا، Waumini...Mkumbukeni Allah kwa wingi.” (al-Ahzab, 41) Ibn Abbas amesema:

katika uelewa wake halisia uliopo katika maneno yake, inawezekana kupitia kuulinda moyo kutokana na majivuno na mambo ya kidunia kwa kujitenga.

Jambo moja linahitajika kuleta katika uelewa, au kwa maana nyingine, kinachomaanishwa na *khawlāt* au kujitenga sehemu faragha, katika maantiki hii haina maana ya kukimbia kutoka kwenye jamii na kuweka makazi ya kudumu katika mapango, milima au makazi yasiyo na watu. Kufanya hivyo itakuwa kinyume na matendo ya Mtume ﷺ na wafuasi wake.

Mtu kuelewa hili anahitaji kukumbushwa tu maneno ya Mtume ﷺ.

“Muislam anayeishi katika jamii na anavumilia matatizo yanayotokana na kuishi kwake ni mwenye maadili makubwa kuliko yule aliye mbali nao na matatizo yao.” (Tirmidhi, Qiyamat, 55)

Matendo mengi ya Mtume mwema ﷺ, kuanzia kuchunga hadi kujihusisha na vita vya Fijar na kundi la Hilf ul-Fudud, jitihada zake za kibashara na msaada wake katika kujengenya tena Kaabah, vinatoa ushahidi wa ushiriki wake hai katika jamii hata kabla ya ujio wake kama mtume. Akiwa sehemu ya mambo yote mema katika jamii yake, Mtume mwenye Baraka ﷺ kwa namna hiyo hiyo alijiweka mbali na mabaya, kamwe hakuwa pamoja nayo.

Maana ya kujitenga sehemu faragha kuboresha hali ya mtu. Ili kupona, ilibidi kunywa dawa wakati muafaka na kwa kiwango muafaka. Ikichukuliwa kwa kuzidisha kipimo, kwa hakika ingemletea madhara badala ya kuponya.¹¹¹

“Kwa kila tendo la lazima Allah ﷺ aliloamrisha mtumishi wake, ameweka kiwango, na kuwapa ahueni wale waliokuwa na udhuru wa kweli. Kutokana na hili hata hivyo, kukumbukwa Kwake (*dhikr*) hajajumuishwa, kwa hiyo Allah ﷺ hajaweka kiwango maalum. Wala hatokubali udhuru kwa wale walioacha kumkumbuka isipokuwa wale ambao wamepoteza akili zao timamu. Ameamrisha kila mtu na wote wawe katika hali ya kumkumbuka.” (Tabari, XXII, 22; Qurtubi, XIV, 197)

111. Buti, uk 79-82.

Muhtasari wa utoto na ujana wa Mtume Aliyebarikiwa.

Allah ﷺ alimleta kipenzi wake katika maisha kupitia mchujo wa koo njema na safi kuanzia kurasa ya mwanzo ya ubinadamu. Al-iupa ukoo wake nguvu juu ya wengine katika masuala tofauti na kumfanya mtu wa heshima katika waliomtangulia Mtume ﷺ kama ilivyoashiriwa katika shairi lifuatalo.

Waridi ni waridi kwa sababu ya kuwa waridi katika kitovu chake

Ni mfululizo wa mawaridi tu uwezao kuzaa Mtume...

Kuanzia kwa Adam ﷺ, mwanamume wa mwanzo na nabii, ilichukuliwa yamini na kila mtume kumuamini Mtume wa mwisho ﷺ na kuzieleza habari za ujio wake ambao umetiwa mkazo na matokeo mengi yaliyotokea kabla ujio uliokuwa ukisubiriwa. Allah ﷺ alimtambulisha Mtume wake kipenzi ﷺ ambaye alikuja kumkabidhi ubinadamu, na ishara zake zote na kuifanya njia nyepesi kwa watumishi wake waliokuwa katika akili sahihi kuikubali imani yao mara tu Mtume ﷺ alipowatoka.

Kwa kumuacha yeye yatima bila ya wazazi, Mwenyezi Mungu mwenyewe alichukua jukumu la kumfundisha na kumjaza matendo mema. Alimpa ladha chungu ya uhitaji na ukosevu wa uwezo ambao mtu anaweza kuhimili, akamsaidia kufika kilele cha huruma, mapenzi na mwenye kuweka masuala ya wengine kabla ya kwake, watu ambao baadaye angepewa kama amana.

Kumlinda kipenzi chake kutokana na zama za ujinga, Mwenyezi Mungu ﷺ hakuruhusu hata doa moja la madili mabaya kuchafua karatasi safi ambayo ilikuwa maisha yake, akihakikisha kuwa katika matendo ya maadili yake ni ya hali ya juu.

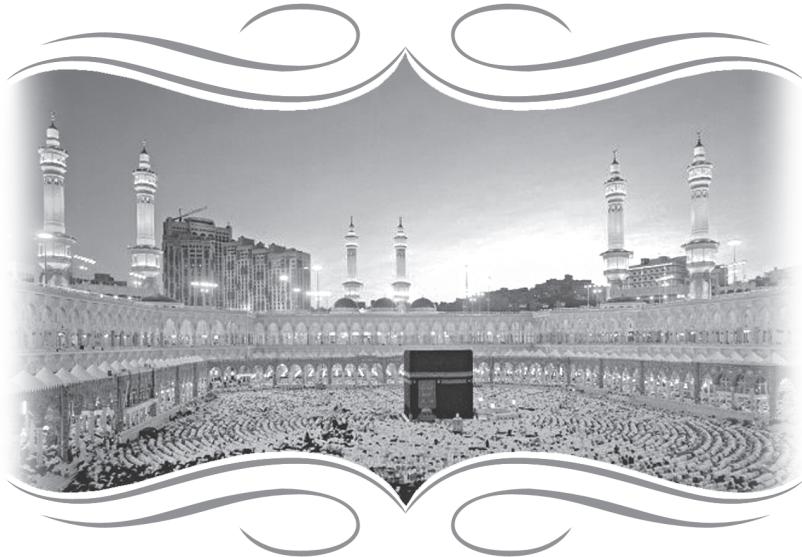
Watu walimjua kwa tabia zake njema za uaminifu, mtu wa kutegemewa, mkweli, mkarimu, mwema na mtiifu. Kutokana na

hulka zake njema watu wakaweka imani yao juu yake katika mambo yao yote. Mwenyezi Mungu ✎ alichanganya ndani yake vitu vyote vizuri na tabia za kuigwa zilizokubalika hata na maadui zake. Ilikuwa wao ndiyo waliomuita jina la *al-Amin*, mwaminifu hata kabla ya utume. Uamuzi alioufanya Mtume aliyebarikiwa ✎ katika Kaabah inatoa ushahidi wa nafasi yake isiyoweza kuigwa katika macho ya watu wa Makka. Hata haikuwajia akilini mwao kuwa kungekuwa na uongo au maadili yake yangemfanya kuwa na kinyongo. Kamwe havakumshuku vibaya kwa sababu ya kiwango chake cha juu cha uaminifu, muda wote usaidizi wake ulihitajika na mambo yalimtege-mea ye ye kufanikishwa.

Upande wa hulka yake kimatendo, Mwenyezi Mungu alimuumba Mtume aliyebarikiwa ✎ katika tabia njema zaidi na akahaki-kisha anaishi kama ilivyostahiki kwani angekuja kuwa mfano mwe-ma kwa binadamu wote na kuwaongoza katika njia ya uongofu. Kimsingi, binadamu anavutiwa na watu wanaokuwa na hulka za kipekee, na wala siyo wale wanaokuwa na mali nyingi za kidunia. Hata uwe na akili za kusifika vipi, watu wanafuata wale wenye mwelekeo wa kuigwa.

Xipindi Cha Utume Cha Makka

SURA YA PILI

KIPINDI CHA UTUME CHA MAKKA

Wahyi mtakatifu kuanza kushuka: Ndoto za kweli.

Baada ya ujana uliokuwa mwema na wenyewe ukamilifu wa kipekee ambao ultokana na maisha ya kifamilia yasiokuwa na hitilafu, Mtume mwema ﷺ, alipewa utume akiwa na umri wa miaka arobaini. Miezi sita kabla ya mwaka wake wa arobaini, Mwenyezi Mungu ali-fungua shule takatifu kwa ajili yake Makka katika pango la Hira.

Vipindi hivi vyenye kufundisha na kuelekeza katika namna ambayo itabakia siri daima kati yake na Mola wake, vikawa ndiyo njia ya Mtume aliyebarikiwa ﷺ kupokea mafunzo matakatifu bila ya kitabu wala kalamu na mwisho wake kuwa tayari kupokea wahyi mtakatifu.

Mwanzo wa kipindi hicho cha miezi sita cha maandalizi, Mtume mtarajiwani ﷺ alipitia katika namna ambayo imekuja kujulikana kama ‘ndoto za kweli’ (ar-ruya-us-sadiqah), ambapo mambo yangetokea kama vile ambavyo alishakwisha yaona katika ndoto zake. Kuhusiana na hili, Aisha ؓ anaelezea:

“Wahyi uliotumwa kwa Mtume wa Allah mwanzo ulianza katika mfumo wa ndoto za ukweli katika usingizi; ndoto za kueleweka, ambazo zilitokea kweli na dhahiri kama mwanga wa asubuhi.” (al-Bukhari, Bad’ul-Wah, 3)

Kwa kuwa utume ni jukumu zito, Malaika mkuu Jibril ﷺ mwanzo alimtokea kwenye ndoto zake, ili kurahisisha mchakato wa

kumtayarisha na ugumu ambao ungelikuja na kumjaza mapenzi ya shughuli ijayo katika moyo wake.

Kulingana na ripoti kutoka kwa Alqama ibn Qays, chochote kinachotumwa kwa Mitume, iwe ushauri, amri au makatazo, mara zote mwanzo huonyeshwa katika ndoto na baadaye ndiyo kufunuliliwa katika mfumo rasmi wa Wahyi.¹¹²

Ndoto kwa hiyo zinahesabika kama njia moja wapo ambayo mitume walipokea wahyi, na imeonyeshwa katika Aya ifuatayo ya Qur'an:

يَأَبْنَيَ إِنِّي أَرَىٰ فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَدْبُحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَىٰ ...

“Ewe mwanangu! Hakika mimi nimeona usingizini kuwa ninakuchinja. Basi angalia wewe unaonaje?” (as-Saffat, 37/102)

Inatakiwa iwe wazi akilini kuwa hata kama macho ya Mitume yanalala, nyoyo zao hazilali.¹¹³ Kwa hiyo hakuna kizuizi cha kuzauia wao kutopokea Wahyi hata katika ndoto zao.

Kuhusu ukweli wa ndoto za kweli, Mtume ﷺ amenakiliwa akisema, katika kipindi chake cha maisha:

“Moja ya arobaini na sita ya Utume umesheheni ndoto za kwe-li.” (al-Bukhari, Tabir, 26; Muslim, Ru'ya, 6)

Inashangaza kuona kuwa kipindi hicho cha moja ya arobaini na sita kinaashiria sawasawa moja chini ya arobaini na sita ya miaka yake ishirini na tatu kama mtume.

112. Ibn Kathir, al-Bidaya, III, 55.

113. Al-Bukhari, Manaqib, 24.

MIAKA MITATU YA MWANZO YA UTUME: WITO WA SIRI

Wahyi wa mwanzo na kipindi kati.

Baada ya kumaliza miezi sita ya matayarisho kuelekea ukamilishaji wa ukuaji wake wa kiroho ili awe tayari kupokea Wahyi mtukufu, Muhammad ﷺ alikuwa na miaka arobaini.

Ilikuwa siku ya kumi na saba ya mwezi mtukufu wa Ramadhan.¹¹⁴ Mtume mwema alikuwa katika pango la Hira kama kawaida pale Jibril ﷺ alipotokea ghafla na akasema:

“Soma!”

“Siwezi kusoma,” akajibu mtume kipenzi ﷺ.

Baada ya hapo, Malaika akamkamata na kumbana Mtume ﷺ kwa nguvu na kumuacha katika hali ya karibu kutoweza kupumua.

“Soma!” Jibril Alayhi salam) akaamrisha mara nyingine. Tena.

Lakini Mtume ﷺ akajibu katika njia ile ile:

“Siwezi kusoma!”

Malaika yule akamkamata kwa mara ya pili, akambana Mtume ﷺ hadi kumuacha asiwe na nguvu zozote katika miguu yake, na kuruudia amri tena:

“Soma!”

114. Ibn Saad, I, 194.

“Siwezi kusoma!” Akajibu Mtume aliyebarikiwa, akiashiria kama vile kumshawishi malaika kumuonyesha kipi haswa hicho alichomtaka yeze asome.

Jibril ﷺ kisha akambana Mtume ﷺ mara ya tatu na kumuchia, kisha akaanza punde tu baada ya hapo kumpa wahyi wa mwanazo:

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ خَلْقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَىٰ
 اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُ الَّذِي عَلَمَ بِالْقُلُمِ
 عَلَمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ

“Soma: Kwa jina la Mola wako mlezi aliyeumba. Amemuumba binadamu kwa tone la damu. Soma! Na Mola wako mlezi ni Karimu kushinda wote! Ambaye amefundisha kwa kalamu. Amemfundisha mtu aliyokuwa hayajui.” (al-Alaq, 1-5)

Kwa amri hii takatifu, wahyi wa Qur'an takatifu, ukarimu mkuu wa Mola kwa binadamu wote ukaanza mkondo wake mrefu kupitia Muhammad, Mtume wa Allah ﷺ.

Kwa hivyo basi ilikuwa Aya dhahiri ya Qur'an ambayo Mtume ﷺ aliipokea mwanzo kutoka kwenye milango ya peponi kama chanzo cha rehema na nguvu. Jibril ﷺ akaondoka na hakikupita kipindi kirefu baada ya hapo Muhammad ﷺ akarudi nyumbani kwa Khadija ﷺ akitetemeka kutokana na woga usioweza kuvumilika kwa wakati ule:

“Nifunike Khadija, nifunike!” Alikuwa akisema.

Baada ya muda mchache, Mtume aliyebarikiwa ﷺ akamuelezea yote yaliyomkuta mkewe, mama yetu Khadija ﷺ, mwanamke mwe-

ma ambaye aliishi naye maisha ya kifamilia yalioongoka ili wanadamu wengine waige. Kwa shauku akamuuliza:

“Ni nani atakayeniamini sasa Khadija?”

Lakini mwanamke yule mwema akampa moyo mwenzie:

“Nakupa uhakika kuwa Allah hawezি kukuacha ukaabika; kwani wewe unawahifadhi watu wako, unachukua majukumu juu ya wale wasioweza kuyachukua majukumu yao, unatoa sadaka kwa wahitaji, unafanya wema mkubwa zaidi ya mwengine yejote, unawapa wageni wako heshima na unawasaidia wale wanaojitahidi katika kufanya wema. Nitakuamini na nitakuwa wa mwanzo kufanya hivyo hata kama hakuna mwininge atakayefanya hivyo. Acha mimi niwe wa mwanzo utakayemualika katika njia unayoilingania!”

Maneno haya ya Rehema yakamfanya Khadija ﷺ kuwa mtu wa mwanzo kushuhudia ukweli wa mumewe mwema na kumsaidia katika kazi yake ngumu.

Kwa maana nydingine, Khadija ﷺ alichokuwa wazi wazi akimwambia mume wake ni kuwa ni wema tu unaoweza kutokana na wema na kuwa ukarimu ungeleta tu ukarimu na wala sio vingine. Na haya yalikuwa kweli, Khadija ﷺ alitazamia zije siku zenye nuru kutokana na siku kamilifu zilikuwa na uongofu wa kimaadili zilizopita, maneno yake yalikuwa kama mwanga wa Qur'an ambayo ingetremshwa punde tu baadaye:

هَلْ جَزَاءُ الْأَحْسَانِ إِلَّا أَلْحَسَانٌ

“Je yanaweza kuwa malipo ya ihsani ila ihsani ?” (al-Rahman, 60)

Khadija ﷺ baada ya hapo akamchukua Mtume aliyebarikiwa ﷺ kwenda kwa Waraqa ibn Nawfal, ndugu yake upande wa baba am-

baye alikuwa katika watu adimu ambao hawajawahi kuabudu masanamu katika enzi za ujinga. Kwa kuwa alikuwa na elimu ya Kihibrania, Waraqa alikuwa na ujuzi juu ya Bibilia. Alikuwa amefikia umri wa uzee hivyo hakuweza kuona vyema.

“Sikiliza ndugu yangu, kwa yale ambayo ndugu yako anayotaka kusema,” Khadija akasema walipofika.

“Tatizo lipo wapi ndugu yangu?” aauliza Waraqa kwa shauku na hapo ndipo Mume alipomuelezea alichokiona.

Kwa kutambua ukweli mkubwa uliokuwa umejificha ndani ya kile alichoelezewa sehemu na wakati ule, uso wa Waraqa ukakunjuka kwa tabasamu, kabla ya kuingia katika tafakari ya kina.

“Ulichokiona,” Waraqa kisha akasema, “kilikuwa siyo kingine ila alikuwa ni *Namus* (Jibril) mkuu aliyetumwa na Mola wa Musa. Laiti ningekuwa bado kijana wakati utakapoanza kulingania...laiti ningekuwa hai kuiona siku ambayo watu wako watakapokufukuza kutoka kwenye mji wako.”

“Na watanifukuza kutoka kwenye mji wangu?” aauliza Mtume wa Allah

“Ndiyo,” akajibu Waraqa. “Hakujawahi kuwa na Mtume am-baye amelingania watu katika dini na asikutane na uadui na ukatili na hatimaye kuuondolewa kutoka kwenye mji wa nyumbani kwao. Lakini ikitokea kuwa nikaishi hadi nikaziona siku hizo na ulingania-jì wako, nitakukimbilia kukupa msaada.”

Siyo muda mrefu baada ya maongezi haya, Waraqa akaaga dunia; na Wahyi pia kwa kipindi kifupi ukasita (*fatra*) (Bukhari, Bad’ul-ahy, Anbiya, 21; Tafsir, 96; Muslim, Iman, 252)

Katika Aya zilizoshushwa baadaye, Allah alimzungumzia Mtume wake katika mfumo ufuatao:

وَكَذِلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ
وَلَا إِيمَانٌ وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ شَاءَ مِنْ عِبَادِنَا
وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

“Na namna hii tumekufunulia Qur'an kwa amri yetu. Ulikuwa haujui Kitabu ni nini wala imani. Lakini tumekifanya kuwa ni nuru ambayo kwayo tunamwongoa tumtakaye katika waja wetu. Na hakika wewe unaongoa kwenye njia iliyonyooka.” (as-Shura, 52)

إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّنَ مِنْ بَعْدِهِ

“Hakika sisi tumekuletea wahyi kama tulivyowapelekea Nuh na manabii waliokuwa baada yake...” (An-Nisa, 163)

Kwa kuzingatia kuwa neno la mwanzo kabisa katika *wahy* ulioteremshwa kwa Mjumbe wa Allah ﷺ lilikuwa “Soma,” wenye busara nyoyoni wametoa ufanuzi ufuatao:

“Soma! Soma kila kitu! Soma kitabu cha Allah! Soma alama zake! Soma kitabu ambacho ni ulimwengu! Soma ili upate muongozo, kujiweka mbali na upotofu! Soma ili kukamilisha imani yako! Soma katika jina la Allah! Soma katika jina la Mola wako aliye kuumba! Soma katika jina lake ye ye ambaye hata baada ya kumuumba mwanadamu kutokana na pande la damu bado akampa nafasi ya kusoma, kuelewa na kuwa mwerevu na kuyatia katika utendaji yale aliyo yaelewa! Soma katika jina la Allah ambaye amembariki mwanadamu na uwezo wa kusoma, rehema kubwa ya zote! Soma ili upate kujua... Soma kila mstari uliochorwa katika ulimwengu kwa kalamu ya Mwenyezi Mungu! Soma katika jina la Allah ambaye amefundisha mwanadamu kile ambacho hakukijua...”

Alipokuwa akiweka katika madaraja ukuaji wake, Mawlana Rumi alitumia neno *mbichi* kuashiria muda ambao aliutumia kusoma vitabu vilivyokuwa na mambo nje ya masuala ya kiroho, *ya kupikwa* kuashiria kipindi alichokitura kusoma maajabu ya ulimwengu na *ya kuungua* katika kipindi cha kusoma maajabu ya kiroho ambayo yalimshusha yeche kwenye hali ya jivu.

Amri ya "soma" iliyoteremshwa kupitia *aya* ni ya umuhimu mkubwa; japokuwa umuhimu wake unanasibishwa na sharti la kuwa usomaji huo uwe kwa jina la Allah ﷺ. Inaonyesha jinsi kusoma kunavyotakiwa kutekelezwa.

"Kusoma" siyo zoezi ambalo lipo nje ya kiwiliwili cha mwana-damu kwani ni mchakato wa kufanya bora na kusafisha moyo kiroho hadi katika kiwango cha kuufanya moyo kuwa tayari kupokea *Kitabu* na Busara. Hivyo inaashiriwa na amri hii ni kuwa uwezo wa kusoma kwa moyo, ni kiini cha matukio. Kwa uwazi zaidi, inahitaji ulimwengu uangaliwe kama kitabu, na moyo unauelekea kusoma kutoka kwenye kurasa zake busara na maajabu matakatifu; hii ni kumaanisha kuwa shina la haya yote ni ili wanadamu wasome, kuelewa na kuishi katika ulimwengu na kuiishi Qur'an.

Kutoka kwenye *wahy* wa mwanzo, hitimisho lifuatalo linaweza likapatikana:

Mtu lazima aanze mambo yote mema kwa jina la Mwenyezi Mungu.

Binadamu walioumbwa kutokana na pande la damu lakini wakapewa umbo zuri, wasisahau uhitaji na udhaifu wao ya nguvu takatifu.

الَّذِي عَلِمَ بِالْقَلْمَ .عَلِمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ

“Ambaye amefundishwa kwa kalamu. Kumfundisha mtu aliyokuwa hayajui.” (al-Alaq, 4-5) kuwafahamisha wanaadamu juu ya umuhimu wa elimu, na wakati huo huo kuwakumbusha hoja ya kuwa lolote wajifunzalo wanajifunza kwa kufundishwa na Mwenyezi Mungu, ambayo ni rehema kubwa na takatifu.

Mwanadamu hivyo ni lazima awe wakati wote dhahiri juu ya Ukubwa wa Mola wake na ajiepushe na msukumo unaompelekea kuwa mtovu wa shukurani.

Kushuka kwa *wahy* kulisita kwa kipindi kirefu kufuatia mshuko wa mwanzo. Hii ilikuwa kwa njia mojawapo kumtayarisha Mtume aliyebarikiwa ﷺ kwa ajili ya *wahy* nyingine ambazo zingeshuka. Kupokea *wahy* mtakatifu ni shughuli kubwa kiasi cha kwamba kuelewa hili siyo jambo rahisi. Kulitilia mkazo jambo hili ni maneno ya Mwenyezi Mungu:

إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا

“Hakika sisi tutakuteremshia kauli nzito.” (al-Muzzammil, 5)

Baada ya hatua ya mwanzo ya ndoto za kweli, Mtume mtakatifu ﷺ alijawa na wasiwasi kwa kumuona Malaika wa *wahy* akiwa mbele yake. Ni kwa maneno ya Khadija ﷺ na msisitizo kutoka kwa Waraqa ndiyo moyo wake ukaingiwa na amani. Kisha akawa na shauku na hata kukosa subira baada ya hapo akitamani kushuka kwa *wahy* kudenlee. Mara kwa mara angekwenda kwenye mlima wa Hira sehemu ambayo alipokea *wahy* mara ya mwanzo na kusubiri akitazamia utashushwa tena.

Usaidizi mkuu katika kipindi hiki ultioka kwa Khadija mwenye heshima, kina cha msukumo, utu na rehema ambayo Mtume mwe-ma kamwe hakusahau. Kufuatia kifo chake, kila alipotoa sadaka mnyama, alihakikisha anamkumbuka mkewe kwa kutuma sehemu

ya nyama hiyo kwa jamaa zake. Kwa Mtume wa Allah ﷺ Khadija ﷺ alibakia kuwa kumbukumbu aliyoipa umuhimu na isiyosahaulika.

Maisha ya Mtume aliyebarikiwa ﷺ alikuwa amesheheni matukio ya kuvutia ambayo hayakuonekana katika mitume wengine kabla yake. Ilikuwa yeye tu ambaye Allah ﷺ alimuita kama “Kipenzi chake.” Na katika mitume yote, ni yeye tu aliyepewa zawadi ya kupanda juu, *Miraj*.

Utukufu wa Mtume mwema ﷺ tokea awali unathibitishwa na yeye kuwaongoza mitume wengine wote katika swala katika Msikiti wa Aqsa. Maajabu ya Musa ﷺ kwa hiyo yalitokea kwake yeye katika mfano wa قَابَ قَوْسِينَ أَوْ أَذْنِي¹¹⁵

115. لَبْلَ تَرَبِّيَ: “Kamwe hautaniona mimi!” (ar-Aaf, 143) Katika mlima Sinai, Musa ﷺ alipewa mafunzo au matayarisho ya kuzungumza na Mwenyezimungu. Alifanywa kufunga kwa siku thalathini, zikatimia arbabini na kisha kuongezewa kumi ambazo zilimnyanyua kutoka kwenye maisha yaliyojikita katika ubinasi na kumtarishwa kwa mazungumzo ambayo yangetokea na Mwenyezimungu. Allah ﷺ hakuzungumza na Musa ﷺ kwa kutumia njia ya lugha au sauti ila kutumia sifa yake ya *Kalam*, ambayo hata Jibril ﷺ hakuisikia wala kuihisi. Hata watu sabini walioletwa kuwa mashahidi pia hawakusikia. Musa ﷺ katika kukabiliana na matukio haya akapoteza uwezo wake wa kuona. Alipoteza kumbukumbu kama yupo ardhini au akhera, alikuu kuita wakati mahali. Tamanio kubwa likaibuka ndani yake lililosababishwa na mlipuko wa mapenzi makuu, kumuona Mwenyezimungu na kujibu hali hii ndio ikashuka amrisho takatifu “Kamwe hamtaniona Mimi! Na pale Musa ﷺ bila ya kutaka kwake aliposisitiza kuangalia dalili ile ya utukufu, Mwenyezi Mungu akawmambia alekeze kuangalia kwake kwenye mlima na kuwa angepewa ombi lake kama mlima ule ungebakia mzima baada ya tukio. Pale mwanga mtakatifu ulipotiririka kutoka kwene mapazia mengi na kuelekea kwenye mlima, mlima ule ukasambaratika na tukio hilo likamfanya Musa ﷺ kupoteza fahamu. Alipozinduka, akaomba msamaha kwa Allah ﷺ kwa kukithiri mipaka. Mtu anaweza kupata fundisho kutoka kwenye tukio hili: Hakuna hata sehemu moja katika ulimwengu ambayo inaweza kuhimili kutokekwa na Allah ﷺ Hili linatolewa ushahidi na kuvunjika kwa mlima kitendo ambacho kinaonyesha mlima ule haukuweza kuhimili hata uchache wa hali ile takatifu. Kwa hiyo uwepo Wake, Allah ﷺ, umejificha (*ghayb*) lakin unaonekana kupitia matendo ya sifa zake na kwa sababu hiyo basi katika kuwaelezea waumini, Qur'an inasema “...wale wanaoamini katika *ghayb*.” “الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ” Hoja nyininge ni kuwa uelewa wa kibinadamu hauwezi kuwa na uelewa wa Mwenyezimungu kitu kilichothibitishwa na kupoteza fahamu kwa Musa ﷺ. Kulingana na hilo, hakuna udhihiirishwaji wa hali hii kwa sababu ya uhaba wa uwezo wa kumudu hali hiyo katika binadamu na majini.

Swala, wakati wa muungano na Mwenyezi Mungu, kwa hiyo ikakabidhiwa kwa kundi la waumini watakaokuja kama kurudiwa tena kwa unyanyuliwaji katika nyoyo. Iliamrishwa mwanzo ite-kelezwe mara hamsini kwa siku na ummah, idadi ambayo mwishowe ikapunguzwa kuwa tano kwa ajili ya maombi yaliojirudia rudia ya Mtume wa Allah ﷺ.

Japokuwa alikuwa yatima ambaye hakuwa na elimu, kwa kupitia mafunzo matakatifu, Mtume aliyebarikiwa ﷺ akawa ndiye muongozaji wa wanadamu wote na mfasiri wa ukweli katika himaya ya visivyojulikana, mwalimu wa shule ya ukweli. Kama ilivyoelezewa na Ziya Pasha:

Katika shule hiyo yeye alikuwa mwanafunzi

Na Mwenyezi Mungu alikuwa mwalimu wake binafsi

Musa ﷺ aliletu sheria fulani, Daud ﷺ akafaulu kupitia swala na zaburi aliyopewa na Allah ﷺ. Isa ﷺ alitumwa kama mfano wa wema na huruma. Muhammad Mustafa ﷺ akaja na mjumuiko wa haya yote. Kuzitaja sheria, wakati huo huo akafundisha njia za kujisafisha na kuswali kumuelekea Mwenyezi Mungu kwa moyo msafi. Wema mkubwa aliofundisha, akaudhihirisha pia katika maisha yake yote. Alishauri kutopumbazwa na mambo ya kidunia. Kwa maneno mepesi, aliunganisha haki na majukumu ya mitume wote waliokuwepo kabla yake. Ubora wa asili na matendo, ya uzuri na ukamilifu ulidhihirishwa kwake.

نقاب قَبْرُ سَيِّدِنَا وَآبَائِنَا: "Akawa ni kama mipinde miwili au hata karibu..." (an- Najm, 9); Katika usiku wa Miraj, Mtume aliyebarikiwa ﷺ alifikishwa mbele zaidi ya *Sidrat'ul-Muntaha*, Mti wa Lote, ambao haujawahi kupitwa na kiumbe chocohote kile hata Jibril ﷺ. Kilichotokea pale ni muungano ambao misingi yake inabakia kutoelezeka nay a siri mno kwetu sisi kuilewaa, na imedokezwa kwetu kwa hali ya wepesi "...umbali wa kama mipinde miwili au hata karibu."

Haya ni maneno yaliyosema ili kutosheleza daraja yetu ya uelewa katika kuyaelezea matukio haya makubwa ambayo Musa ﷺ na Muhammad Mustafa ﷺ yaliwafika.

Bila ya shaka, mwaka wake wa arobaini ulikuwa ni mwaka muhimu wa kimabadiliko katika historia ya wanaadamu. Alimaliza miaka arobaini katika jamii iliyokuwa katika ujinga kiasi cha kuwa mengi katika utimilifu alioupigania baadaye ulibakia kuwa jambo la kustaajabisha kwa wengi. Bado alikuwa hajafahamika kama mtu mtawala. Wachache waliokuwa wanafahamu umahiri wake katika kuongea. Kuzungumzia uwezo wake kama kiongozi wa kijeshi wa kupigiwa mfano ni jambo jengine ila hakuwa hata mwanajeshi wa kujulikana katika wanajeshi wa kawaida.

Kabla ya hapo, hakuna aliyewahi kumsikia akizungumzia historia za watu na mitume wa miaka iliyopita au kuzungumzia kuhusu pepo na moto. Alifahamika tu kwa kuishi maisha ya wema uliokithiri na upweke. Kwa hiyo muda ule aliporudi kutoka kwenye pango la Hira ambako alipewa kazi takatifu uliashiria mabadiliko makubwa.

Ukweli wa Ushukaji wa *wahyi* na Jinsi ya kuletwa kwake.

Wahy umesheheni kadha wa kadha ya maana; alama ya ghafla, kitabu, mawasiliano, kupewa motisha na mazungumzo ya siri kutaja baadhi tu ya hayo. Kwa kimsingi, inadhirisha kitu gani Allah ﷺ anavyowajulisha mitume wake juu ya lolote analotaka na katika njia ye yote inayomridhisha yeye kama inavyoandikwa katika Qur'an:

وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ
أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فِي وَحِيَّ يَأْذِنَهُ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلَيْهِ حَكِيمٌ

“Na haikuwa kwa mwanaadamu kwamba Mwenyezi Mungu amsemeze ila kwa wahyi (ufunuo), au kwa nyuma ya pazia, au kumtuma Mjumbe. Naye humfunulia hayo kwa idhini yake. Hakika yeye ni mtukufu na mwenye hekma.” (as-Shura, 51)

Imeelezewa na Aisha ﷺ, kuwa Mtume aliyebarikiwa ﷺ wakati mmoja aliulizwa namna ambayo alipokea ufunuo mtakatifu, na juu ya hilo akajibu:

“Wakati mwengine unakuja kama sauti inayogonga gonga, ambayo ndiyo njia nzito zaidi ya mapokezi. Mara tu ninapolewa na kuyaweka kwenye kumbukumbu kile ambacho Allah ameelekeza, Malaika basi huniachia na wakati mwengine Malaika hutokea katika mfano wa binadamu. Anaongea nami na mara tu ninaelewa.”
(Bukhari, Bad’ul-Wahy, 1-2; Muslim, fadail, 87)

Kwa kigezo cha maelezo mengi, wanachuoni wa Kiislam wamefikia hitimisho kuwa:

1. Wahy mara nydingine huja kwa mfumo wa ndoto za ukweli usingizini, ambazo baadaye zilitokea kama zilivyokuja katika ndoto.
2. Maneno yaliyofunuliwa mara nydingine huingizwa katika moyo wa Mtume mwema ﷺ bila ya Malaika kujitokeza.
3. Kama ilivyokuwa katika Hadith ya Jibril,¹¹⁶ Malaika wa ufunuo angechukua umbo la binadamu na kuleta ufunuo.

Imeelezewa na Abdullah ibn Abbas ﷺ, kisa kinachofuata kina-toa mfano mzuri wa ufunuo katika namna ya tatu hapa juu:

“Nilikuwa pembeni mwa Mtume wa Allah ﷺ pamoja na baba yangu Abbas. Pembezoni mwa Mtume wa Allah ﷺ pia alikuwepo mwanamume mwengine na walikuwa wakinong’onezana na kwa sababu hiyo Mtume wa Allah ﷺ hakumtia maanani sana baba yangu. Tulipoondoka, baba yangu akaniuliza:

116. Siku moja Mtume aliyebarikiwa alikuwa katika Msikiti, jibril-alayhissalam- akamjia katika mfano wa mwanamume na akamuuliza maswali yaliyohusiana na *iman*, *Islam*, *Ihsan* na dalili za siku kuhukumiwa kwa nia ya kuwasaidia wafuasi wajifunze dini yao. Hadith inayolezea tukio hili hivyo inaitwa Hadithi ya Jibril. (Angalia Bukhari, Iman, 37; Muslim, Iman, 1,5)

‘Umeona ni jinsi gani Mtume wa Allah ﷺ hakunitia maanani?’

‘Ndiyo baba,’ nikajibu. ‘Lakini alikuwa akizungumza na mwanamume mwagine aliyekuwa pembezoni mwake,’ nikaongeza.

Hapo hapo kwa haraka tukarudi kwa Mtume wa Allah ﷺ .

“Mtume wa Allah,’ akaelezea baba yangu. ‘Nimesema jambo kadha wa kadha kwa Abdullah naye akaniambia kuwa ulikuwa ukinong’ona na mwanamume aliyekuwa karibu nawe. Je kweli alikuwepo mtu pembeni yako?”

“Je kweli ulimuona Abdullah?” Mtume wa Allah ﷺ akaniuiliza.

‘Ndiyo,’ nikajibu.

‘Yule alikuwa Jibril,’ kisha akasema’na alikuwa sababu ya mimi kutoweza kuwasikilizeni.” (Ahmad, K, 293-294; Haytham i, IX, 276)

4. Ufunuo ulioshuka mara nyingi ulikuwa katika mfumo wa sauti za kutisha. Hadi mwisho wa mchakato huo, Mtume aliyebarikiwa ﷺ alikuwa ameshachukua kila neno aliloletewa na Malaika.

5. Mara mbili, Jibril ﷺ alileta ufunuo katika umbile lake halisi la kimalaika. Mara ya mwanzo ilikuwa ni baada ya kipindi cha mapumziko, wakati Mtume ﷺ alipokuwa anashuka kutoka pango la Hira. Na mara ya pili ilikuwa wakati wa usiku wa *Miraji*, katika mti wa Lote,*S idrat’ul-Muntaha*.

6. Wakati mwagine ufunuo ungeletwa moja kwa moja kwa Mtume aliyebarikiwa ﷺ kama sehemu ya rehema takatifu bila ya kupitia kwa Malaika wa ufunuo, kama ilivyokuwa wakati wa *Miraj*.

7. Pia ilitokea pia kuwa Jibril ﷺ wakati mwagine alileta wahyi kwa Mtume wa Allah ﷺ katika usingizi. Wasemaji wengine wanasma kuwa kwa njia hiyo ndiyo ilivyoshuka Sura ya Kawthar.

Wafuasi wengine walielezea jinsi wakati wa ufunuo, Mtume aliyebarikiwa ﷺ angezidiwa, angeishiwa nguvu, macho yake ang eyafunga na kuinamisha kichwa chake chini. Wafuasi wake pia wal inamisha vichwa vyao chini wasithubutu kuangalia juu au kum chungulia Mtume mwema ﷺ, hadi mchakato huo ulipokwisha.

Wakati mwingine sauti inayofanana na sauti za nyuki ingesikika karibu na uso wake ulipowasili ufunuo. Nyakati hizi, Mtume aliye barikiwa ﷺ alivuta pumzi upesi upesi na matone ya jasho yakimtiriri ka kwenye paji la uso wake hata ikiwa ni wakati wa siku za baridi.¹¹⁷

Zayd ibn Thabit ﷺ,¹¹⁸ katika waandishi wa Mtume ﷺ ameelezea uzito wa ufunuo fulani kuwa ungeshabihiana na uzito wa yaliyoku wemo ndani yake. Kama ufunuo ulikuwa na ahadi au uhakika wa kitu, basi Jibril ﷺ angetokea katika mfano wa binadamu, kitu am bacho hakikuleta ugumu mkubwa kwa Mtume mwema ﷺ. Lakini kama ni onyo takatifu au kitisho cha adhabu ingekuwa vinatumwa chini basi ufunuo ungefika ikiandamana na sauti za kutisha mno.

Kama Mtume wa Allah ﷺ alikuwa juu ya mgongo wa ngamia wakati wa ufunuo unapomfikia, miguu ya ngamia ilikuwa haiwezi kuhimili uzito wake na hivyo ngamia huyo kukaa. Kwa hakika, wakati alipokuwa akipokea Aya ya tatu ya Sura al Maida, ilikuwa kama vile miguu ya ngamia wake Adba ilikuwa katika hatari ya kuvunjika, kumlazimu Mtume wa Allah ﷺ kushuka.¹¹⁹

117. Bukhari, Bad'ul-wahy 1/2, Umra 10; Muslim, Fadail 87, Hudud 13; Tirmidhi, Tafsir 23/3173; Ahmed, V 327.

118. Zayd ibn Thabit ﷺ alikuwa mmoja kati ya waandishi wa Mtume aliyebarikiwa ﷺ. Wakati wa uhamaji wa Mtume mwema ﷺ kwenda Madina, Zayd alikuwa yatima wa miaka kumi na moja. Katika uoto wake alihifadhi sura kumi na saba za Qur'an. Mtume wa Allah ﷺ akamshauri ajifunze Ki-Assyrian na Kihebrania, na akamudu lugha zote mbili ndani ya siku arobaini na hivyo kusimamia mawasiliano ya Mtume ﷺ ya ki-Assyrian na Kihebrania. Lakini katika huduma zake za kuheshimika zaidi ni ile aliyoifanya ye ye pamija na wenzie wawili ya kukusanya Qur'an. Alikufa Madina katika mwaka wa 45th Hijiria akiwa amepokea hadith 92.

119. Ahmed, II, 176; VI, 445; Ibn Saad, I, 197; Tabari, Tafsir, VI, 106..

Zayd ibn Thabit ﷺ anaelezea:

“Nilikuwa nimekaa chini karibu na Mtume wa Allah ﷺ na goti lake lilikuwa juu yangu. Wakati ule ule akaanza kupokea ufunuo. Mara tu ikawa kama vile hamna kitu kingine katika ardhi kizito kama goti lake. Ilikuwa kwa muda tu, nikafikiri, kabla goti langu halijavunjika.” (Ahmad, V, 190-191)

Katika kukataa kuwa Qur'an takatifu siyo maneno ya Mwenyezi Mungu wapo watu ambao wanasema kuwa ufunuo siyo kingine ila ni maono ya ndani aliyoyahisi Mtume ﷺ kwa sababu ya kufikiri kwa kina na kukaa peke yake. Madai kama haya yanadhihirisha tu ujinga wao uliopo katika kina cha nyoyo zao na udhaifu wa kupambanua na kukithiri kwa uhasama wao.

Woga aliouhisi Mtume wa Allah ﷺ alipomuona Malaika mara ya mwanzo katika hatua za mwanzo za ufunuo zinapinga waziwazi uwezekano wa kuwepo kwa kubabaika binafsi kulikokuwa ndani yake.¹²⁰ Kupokea ufunuo kwa Mtume ﷺ kulijumuisha yeche kuelewa ukweli uliomzunguka na haukuhusika kamwe kama mtu binafsi alivyo ndani ya nafsi yake. Jibril ﷺ alimkumbatia kwa nguvu Mtume ﷺ mara tatu. Na kila mara alipofanya hivyo alimwambia “soma” kabla ya kumuachia. Hii ni ishara inayothibitisha hoja kuwa chanzo cha ufunuo siyo ndani bali nje kutoka kwa Allah ﷺ.

Licha ya hilo, kipindi kile ambacho wahyi ulisita kushuka kwa muda, vinapinga kabisa hoja ya kuwa ufunuo unatokana na Mtume ﷺ binafsi katika akili yake au kuwa ni zao la fikra zake zilizokithiri. Kusitishwa kwa ghafla kushushwa wahyi na kutamani alikokuwa nako Mtume wa Allah ﷺ ufunuo uendelee, dhahiri inaonyesha

120. Neno wanaolitumia watu hao waletao hoja hiyo ni neno la kiingereza *Hallucination*. Neno hilo linaasili ya kifaransa katika sayansi ya saikolojia ; neno ambalo linamaanisha hisia ambazo mara nydingi huonekana katika hali za ugonjwa wa akili au wasiwasi, ambapo mtu anakuwa katika hali fulani fulani ambazo hazitokani na mjisimko wa hisia na anahisi vitu ambavyo havina ukweli ndani yake.

kuwa tukio hilo ni kutoka nje ya Mtume ﷺ ikiwa ni huru kabisa na matakwa yake.

Pia, kama inavyokumbushwa na Aya ifuatayo, Mtume wa Allah ﷺ alikuwa kamwe hafahamu kuwa angepokea wahy.

وَمَا كُنْتَ تَرْجُو أَنْ يُلْقَى إِلَيْكَ الْكِتَابُ إِلَّا رَحْمَةً مِّنْ رَبِّكَ فَلَا
تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِّلْكَافِرِينَ

“Nawe hukuwa unataraji kuletewa kitabu, lakini ni rehema tu za Mola wako mlezi. Basi usiwe msaidizi wa makafiri.” (al-Qasas, 86)

Mtu akiangalia tu katika maumbo yalivyo tofauti kati ya Qur'an na Hadith kushawishika kwa chanzo cha ushushwaji wa Qur'an.

Wakati mwagine ingetokea kwamba japokuwa Mtume aliyebarikiwa ﷺ kuhitaji jibu la upesi, ujaji wa ufunuo kuweka mwanga juu ya jambo hilo ungeachwa hadi muda wa baadaye. Kama ilivyokuwa katika tukio la *ifk* na maswali yaliyokuwa yakijirudia rudia yaliyoulizwa mara kwa mara na Mayahudi. Kama Qur'an ingekuwa ni zao la fikra za Mtume ﷺ kama wanavyodai, basi isingekuwa bora kwa Mtume wa Allah ﷺ kutoa jibu mara moja badala ya kujiweka katika hali mbaya ya kusubiria ufunuo ushuke.

Syo hivyo tu, wakati mwagine ufunuo ungemuelekeza Mtume ﷺ juu ya kitu alichokifanya makosa au kilichohitajika kufanywa kinyume na njia iliyompendeza yeye. Hata upungufu mdogo tu katika kufikisha amri fulani ungem sababisha Mtume aliyebarikiwa ﷺ ukosoaji mtakatifu. Haya yote inaonyesha kutowezekana kwa madai ya kuwa Qur'an kuwa ni zao la fikra za Mtume mwema ﷺ.

Kukumbuka kisa kinachoshabihiana na maelezo haya, wakati alipokuwa akiwasilisha Uislam kwa watu wenye hadhi ya juu katika

Quraysh, Abdullah ibn Maktum ﷺ kipofu ambaye alikuwa ameingia katika Uislam, alimjia Mtume ﷺ akisisitiza amfundishe kuhusu mambo fulani fulani aliyofunuliwa Mtume ﷺ na Mwenyezi Mungu. Akiwa katika hali ya kutekwa kimawazo na kuwashawishi wale Maqraysh, hata hivyo Mtume hakumtilia maanani na hata alikunja uso kidogo dhidi ya Maktum kumng'ang'ania kufundishwa. Na juu ya hili akakosolewa na Allah ﷺ:

أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَىٰ . فَأَنْتَ لَهُ تَصَدّىٰ . وَمَا عَلَيْكَ أَلَا يَرَكُ .
 وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَىٰ . وَهُوَ يَخْشَىٰ . فَأَنْتَ عَنْهُ
 تَلَهَّىٰ . كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرَهُ .

“Ama ajionaye hana haja, wewe ndiyo umemshughulikia? Na si juu yako kama hakutakasika ama anayekujia kwa juhudi. Naye anaogopa, ndiyo wewe unampuuza? Sivyo hivyo! Huku ni kukumbushana. Basi anayependa akumbuke.” (Abasa, 5-12)

Katika wakati uliofuata baada ya ufunuo huu hapa juu, Mtume wa Allah ﷺ kila alipopata nafasi angempa ibn Maktum maneno mazuri. Alipomuona, wakati mwingine angesema:

“Maamkizi, ibn Maktum kwa niaba yako ambaye Mola alinikosoa!” (Wahidi, uk 471)

Mtume aliyebarikiwa ﷺ wakati mwingine angepokea amri *mujmal*¹²¹, yaani ambazo hakuhitajika kutoa ufanuzi binafsi ikiwa tu hazikuelezwaza zaidi na Mwenyezi Mungu. Mfano wa hili ni Aya ifuatayo:

121. Mujmal ni maelekezo ambayo yana maana iliyojikamilisha, ambayo hadi yaletewe maelekezo mengine yanabakia katika hali isiyo wazi au rahisi kuelewa.

اللَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنْ تُبْدُوا
مَا فِي أَنفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبُكُمْ بِهِ اللَّهُ

“Viliomo mbinguni na viliomo duniani ni vya Mwenyezi Mungu. Na mkidhihirisha yaliyomo katika nafsi zenu au mkayaficha, Mwenyezi Mungu atakuhisabuni kwayo...” (al-Baqara, 2: 284)

Maswahaba, baada ya kusikia Ufunuo huu, kwa kudhani kuwa wanaweza kuwajibishwa kwa fikra danganifu zilizomo moyoni mwao, waliuliza:

“Ewe Mjumbe wa Mwenyezi Mungu! Tutawezaje kumudu hayo?

Katika kuwajibu, Mtukufu Mtume ﷺ akasema:

“Mnataka kusema ‘tumesikia na tumeasi’ kama walivyosema watu wa Kitabu kabla yenu? Ni bora kwenu mkisema ‘tumesikia na tumetii... tunakuomba msamaha ewe Mola wetu, na Kwako ndio marejeo!” (Muslim, Iman, 200; Ahmad, I, 233; Wahidi, uk.97)

Kutokana na maana ya Ufunuo huo kuwa ufupi, Mjumbe wa Mwenyezi Mungu hakutoa maelezo zaidi bali aliwasitisitizia Maswahaba kuwa na imani na Mwenyezi Mungu Mtukufu. Hata hivyo, haukupita muda mrefu, aya nyingine ikateremka kuifafanua aya ili-yotangulia:

لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ
رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا
كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا

بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا
 عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

“Mwenyezi Mungu haikalifishi nafsi yoyote ila kwa kadri ya iwezavyo. Faida ya iliyochuma ni yake na hasara ya iliyochuma ni juu yake pia. (Ombeni) Mola wetu Mlezi! Usituchukulie tukisahau au tukikosea. Mola wetu mlezi usitutwike tusiyoyaweza na uturehemu. Wewe ndiye mlinzi wetu. Basi tupe ushindi tuwashinde kamu ya makafiri.” (al-Baqara, 286)

Kwa ajili ya Aya hii, wafuasi wakafahamu kuwa hawatowa-jibishwa kwa yale mawazo ambayo hawawezi kuyazuia.

Kitendo cha Mtume mwema ﷺ kuacha kutoa maelezo juu ya ufunuo ule uliokuwa *mujmal*, hata baada ya yeye kuwa ni Mtume, ni ushahidi mwingine pia unaoonyesha utukufu wa chanzo cha Qur'an. Kama isingekuwa hivyo, basi kusingekuwa na haja ya kusubiria ufunuo mwingine kuja kuelezea Aya ile kwani maelezo yake tu yangetosha katika kutoa ufanuzi. Na kutokutokea hilo katika hali hii inatiliamkazo chanzo cha ajabu cha Qur'an takatifu.

Hoja nyingine isiyopingika inayodhihirisha chanzo kitakatifu cha Qur'an ipo katika uwezo wake wa kutoa habari juu ya yasiyojilikana, yaani *ghayb*.

Vilevile, Qur'an inatoa maelezo ya kohoja kuhusu historia. Hakuna hata taasisi moja ya kisomi au mtu hata mmoja aliyeelimika aliyeuwepo Makka katika karne ya 17 ambaye alikuwa na upeo wa historia iliyelezewa ndani mle. Walichojinadi kuwa wanakifahamu katika historia wakati ule haikuwa kitu ila hekaya chache za kiajemi ambazo zilikuwa zimejaa utata na kukinzana, hekaya ambazo zililetwa mijini pale na wafanyibiashara wa msimu. Siyo tu kuwa Qur'an inatoa picha inayokamilika na kueleweka ya historia, bali pia haipo

kamwe katika mfano ambao unaweza kusemwa na mtu hata mtu huyo awe na akili au mbunifu kiasi gani.

Pia, mtu mwenye akili lazima asite kidogo ili kufikiria: Je ange-weza mtu asiye na elimu aliyelelewa katika jamii iliyokuwa katika kiza cha ujinga kuwa chanzo cha maana ya kipekee ya Qur'an isipokuwa tu itakuwa mtu yule kayapata kutoka katika chanzo kita-katifu!

Mfano mmoja katika mifano mingi isiyopingika katika Qur'an ni ufuatao. Kwa Firauni ambaye alikuwa katika hali ya kuzama katika Bahari Nyekundu aliichukua alitaka kuikamata kamba ya mwisho ya imani ili kupata uongofu, Mwenyezi Mungu akasema:

آلَآنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ

“Ala! Sasa? Na hali uliasi kabla yake na ukawa mionganini mwa mafisadi!” (Yunus, 91) akizikataa jitihada zake za kuikubali imani katikati ya hekaheka za kifo, na akaendelea:

فَالْيَوْمَ نُنْجِيَكَ بِبَدْنَكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ آيَةً وَإِنْ كَثِيرًا مِّنَ
النَّاسِ عَنْ آيَاتِنَا لَغَافِلُونَ

“Leo basi tutakuokoa kwa mwili wako ili iwe ishara kwa ajili ya walio nyuma yako. Na hakika watu wengi wameghafilika na ishara zetu.” (Yunus, 92)

Zamakhshari anaifafanua Ayah ii kama ifuatavyo:

“Tutairusha maiti yako ilio uchi pembezoni mwa ufukwe na kuilinda katika ukamilifu wake. Kuilinda isioze, fundisho kwa wale baada yako katika karne zijazo.” (Zamakshari, III, 24)

Uvumbuzi wa karibuni umeonyesha maiti ya Firauni imeletwa ufuoni kwa maji ikiwa imesujudu. Hii ilikuwa hali yake ya mwisho kabla ya kifo. Akihofu mambo ya kutisha alioonyeshwa katika muda wake wa kufariki, alitaka wakati huo kujisalimisha katika imani lakini kwa sababu jitihada zake zilikuwa kwa ajili ya kutaharuki na kutapatapa hakukubaliwa. Kwa hiyo takriban miaka elfu tatu baada ya kisa hiki, maiti yake imetokea ikiwa haijaoza kama ilivyonadiwa na Qur'an. Na sasa imewekwa ilikuwa maonyesho kwa wanadamu kama onyo. Maiti hii inaonyeshwa katika jumba la makumbusho la Uingereza hata tunavyojadili hapa: Moja pekee ya miujiza mingi ya Qur'an uliowekwa kuwepo hadi saa ya mwisho.

Lakini kwa kuwa nia kuu ya Qur'an ni kuwasilisha *tawhid* na hivyo kuwaita wanadamu katika uongofu, matukio ya miujiza kama yale yenye upeo wa kisayansi na kihistoria ni ya kimsingi sana. Isisahaulike kushika maneno mtakatifu:

وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ

"...wala kinyevu wala kikavu ila kimo katika kitabu kinachobainisha." (an-Nam, 59). Ukweli wa kila aina umefichika katika Qur'an. Vilevile, Qur'an takatifu ni maelezo yaliyo kamili ya ukweli uliojikita katika ulimwengu wote. Umejengwa na kiini cha ukweli ndani yake. Hulka hii ya Qur'an iliyosababishwa na kuwa yenyewe ni muujiza, mtu anaifaidi vizuri kwa kupitia matukio na makadirio ya maendeleo ya wanaadamu.

Kama elimu hiyo iliyojificha katika vina vya ulimwengu, kama uwezo mtakatifu, ungedhihirishwa kwa kituo katika Qur'an kinyume na katika hali yake halisi, basi maktaba zisingekuwa na na-fasi ya kutosha kuhimili ukubwa wake. Mbali na hilo, wanadamu wana hulka ya kukataa jambo ambalo halijadhihirishwa na kipimo cha muda, imani ya Qur'an isingebakia katika hali timilifu hadi saa

ya mwisho. Kutoa mfano mmoja, hata kama uwezekano wa televisheni ungedhihirishwa wakati ule kuwa ingekuwa kama tuiionavyo sasa, bado watu wasigeamini hadi kuiona kwa macho yao. Kitu ambacho kingewapa sababu ya kuikataa Qur'an japokuwa ingekuwa imejaa kila ukweli. Na hii ndiyo sababu kwa nini japokuwa Qur'an imesheheni ukweli, mara nyangi husema ukweli huu katika mfumo ambao siyo wa kituo kwa kituo.

Mambo yote haya yaliyoshughulikiwa na Qur'an ni muafaka kwa lengo kuu la *tawhid*, sababu ya kwa nini imegusia katika hoja za kisayansi. Muujiza mahsus wa Qur'an ni kuwa imeweza kuishi katika nyakati na sehemu zote hadi saa ya mwisho. Hii ni ushahidi mwingine kwa uzuri ulioonyeshwa katika kila wasaa na uvumbuzi.¹²²

Kwa kutomudu kuhimili uzito wa Qur'an takatifu na Mtume aliyebarikiwa ﷺ, watu wengine wameishia kufanya jaribio la kijinga na lisiloingia katika milango ya maarifa kwa kumuelezea Mtume ﷺ alipokuwa akipokea ufunuo kama "kukamatwa na kifafa."¹²³ Kwa kujibu hoja hii tunatakiwa kusema tu: Baada ya kufikwa na hali ya kifafa, mtu huwa anagubikwa na uchovu na maumivu na kuachwa akiwa katika maumivu makali na hali ya kusumbuliwa kiakili. Laki ni siyo kuwa Mtume wa Allah ﷺ hakupitia haya yote bali hata ufunuo ulipositishwa alitamani umjie na alifurahi sana ulipokuja tena.

122. Kwa mifano inayolingana angalia Osman Nuri TOPBAS, Rahmet Esintileri, Instabul 2001, uk 184-239.

123. Mabadiliko ya kuonekana yaliodhihirika juu ya Mtume aliyebarikiwa ﷺ wakati alipokuwa akipokea ufunuo, maelezo yake ambayo yameelezwa hapo juu, yamepelekea watu hawa kuchukulia hali hiyo kama kifafa. Na kwa ajili hiyo wamebuni hoja zaidi za kupelekea hadi kumuita Mtume aliyebarikiwa ﷺ kuwa ni kichaa. Walifanikiwa hadi kuishawishi Shule ya kitaifa ya Uganga ya Ufaransa kuangalia uwezejano wa kuwepo mashiko ndani ya tuhuma hizo. Mwaka 1842, kamati iliyoundwa na waganga bingwa katika fani ya udaktari kwa wakati huo walihakiki tuhuma hizo na hatimaye kutoa ripoti ndefu na inayojieleza kwa kina wakikataa tuhuma hizo kuwa haziwezi kukubalika katika misingi ya kiudaktari. Kwa kufuatlia zaidi rejea *Rapor*, fasiri ya ripoti iliyoasiriwa kutoka kifaransa kwenda kituruki na Profesa Nafiz Uzluk.

Mtume aliyebarikiwa ﷺ hakuwa akipata hali hii kila wakati isipokuwa alipokuwa akipokea ufunuo tu na muda mwingine akiwa kama kawaida.

Katika hali ya kifafa, ni hoja inayojulikana katika udaktari mtu hupoteza uwezo wote wa kufikiria na pia kutokuwa timamu na kubaki bila ya ujuzi wa yatokeayo kumzunguka; lakini ufunuo ambao Mtume mwema ﷺ alioupokea, ulikuwa ukiwasilisha kwa wanadamu *ayah* nzuri za Qur'an inayojisifia kuwa na chanzo bora zaidi cha msingi wa kisheria, maadili, huruma na kumbukumbu bora zaidi ya kihistoria.

Mtetemeko wa nguvu unaojulikana kutokea kwa mtu anayekuwa na kifafa kamwe haukuwahi kushuhudiwa wakati ukija ufunuo.

Wenye kifafa huwa wanasema maneno yasiyoleta maana au hata wakati mwingine ya kijinga wakati wakikutwa na hali hiyo. Mtume aliyebarikiwa ﷺ hakuonekana kuwa katika tabia hiyo; siyo hivyo tu, bali hata yaliyokuwa yakimiminika kutoka mdomoni mwake yalikuwa maneno ambayo mwanaadamu hajawahi kudhania.

Vile vile pia, imethibitishwa kidaktari kuwa hakuna auezaye kuhimili kifafa chenye kipindi kirefu kiasi cha kusema Aya elfu sita sizizo za kawaida.

Madai kama haya ya makusudi ambayo hayana hata chembe ya maana kwa hiyo ni matokeo tu ya kushindwa kukubaliana na ukwei li wa Mtume aliyebarikiwa ﷺ.

Utume: *Nubuwah na Risalah*

Allah ﷺ aliazimia kuwasiliana na watumwa wake kwa njia ya kipekee inayotokana na mmoja kati yao. Kwa njia hiyo akawakabidhi utume; mchakato mtakatifu uliofunuliwa katika Qur'an kama:

وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَا هُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلٍ
وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ

“Na mitume tuliokwisha kukuhadithia na mitume mingine hatukukuhadithia...” (an-Nisa, 164)

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَى قَوْمِهِمْ فَجَاءُوهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ

“Na hakika tulikwishawatuma mitume kwa kaumu zao na wakawajia kwa hoja zilizo wazi.” (ar-Rum, 47)

Kuanzia mwanadamu wa mwanzo, kupitia kila awamu ya historia, Mwenyezi Mungu aliendelea kutuma mitume wake kama *nabi* na *rasul*, kama huruma kwa wanadamu.

Nubuwah, au utume kwa ujumla inamaanisha ubalozi kati ya Mwenyezi Mungu na watumwa wake wenye akili timamu katika kuendesha shughuli zao, hapa duniani na akhera.

Rasul ni mtu ambaye baada ya kupokea ufunuo analazimika kukifikisha alichofunuliwa kwa watu wengine. *Nabi* kwa upande wa pili ni mtu anayepokea ufunuo kama atatakiwa kuufikisha kwa watu wengine au la. Kwa ujumla, *nabi* anatumwa kusitizia na kuipa nguvu *sheria*, *sheria* za kidini za *rasul* aliyekwishatumwa kabla yake. Kwa hiyo kila *rasul* pia ni *nabi* japokuwa siyo kila *nabi* ni *rasul*. Kuna hadith nyingi zinazoonyesha kwamba maneno *nabi-rasul* yana mahusiano ya kiujumla, kwa kusema haya, Qur'an inayatumia maneno haya yote kwa pamoja.

Kwa kujibu swalii la kwa nini Mwenyezi Mungu asiwasiliane na watumwa wake moja kwa moja lakini badala yake atumie Mitume, jibu lifuatato lingetolewa:

Kwa Mwenyezi Mungu kufichua ufunuo kwa kuwasiliana moja kwa moja na wanaadamu ni kinyume na dhana ya hukumu kuu ambayo ni sehemu inayokusanya sababu ya uwepo wa ulimwengu. Imani ingepoteza heshima na thamani iliyonayo sasa haswa inapohusishwa na asiyejulikana. Kupokea amri na makatazo moja kwa moja kutoka kwa Mwenyezi Mungu wanaadamu wasingekuwa na uchaguzi mwingine ila kutii amri kwani wangekuwa na ujuzi wa moja kwa moja juu ya uwepo wa Allah ﷺ. Kwa kuwakinga wanadamu wasiwe na nafasi ya kuchagua kati ya mazuri na mabaya kungefanya kusubiria malipo na adhabu kutokuwa na maana.

Kwa upande mwingine, wanadamu ni wa daraja tofauti katika uelewa, nguvu na uwezo siyo kwa sababu nydingine ye yote isipokuwa kila mmoja ana kazi zake za kufanya katika maisha. Kama wanadamu wote wangekuwa na uwezo, kungekuwa na vitu fulani ambavyo hakuna mtu ambaye angependa kuvifanya. Utimizwaji wa mambo yote ya dunia kutoka ya hali ya chini kabisa hadi ya juu kumelazimisha kuumbwa wanadamu katika daraja tofauti za uwezo.

Viongozi wakuu, walimu na waelekezaji katika historia ya wanadamu ni mitume. Ni lazima kwa watu ambao wataelekeza jamii na zaidi ya hapo kuwaonyesha njia sahihi na kuhimili mateso na ugumu ambao ungetokea, wapewe uwezo mkuu na akiba kubwa ya uvumilivu. Wasipobarikiwa na sifa za hali ya juu na hulka ambazo watu wanaongozwa wangezipenda, kuwaongoza watu hawa isingewezekana.

Hata katika uongozi wa kawaida, mtu hawesi kuwa kiongozi bila ya kuwa na sifa fulani za hali ya juu kulinganisha na wale walio chini yake. Hata kama angejikuta tu amekuwa kiongozi, hawesi kufaulu, siyo kwa sababu nydingine ye yote isipokuwa waliopungukiwa sifa fulani hawawezi kutambuliwa kama viongozi wa kweli.

Ni kwa sababu hii Mitume wanajulikana kuwa wamepewa sifa kubwa. Hata hivyo, hawawezi kuwa Mitume kwa kutaka kwao, kwa kutia katika matendo uwezo na sifa zao. Kati yao, utume ni kwa wale tu waliochaguliwa na Mwenyezi Mungu. Kwa urahisi zaidi, siyo *nubuwah* wala *risalah* vinavyoweza kupatikana kwa kutafuta: mtu hawezি kuvipata kwa juhudи ila Allah ﷺ anamchagua amtakaye kati ya waja wake.

Kama Aya inavyoelekeza:

الله أَعْلَمُ حِينٌ يَجْعَلُ رِسَالَةً

“Mwenye Mungu ndiye mjuzi kuliko wote kujua wapi anaweka ujumbe wake.” (al-Anam, 124)

Kumchagua mtu wa kawaida kubeba ufunuo ni kitu kisichowezekana katika matashi matukufu kwani siyo kila mtu anaweza kupokea na kufikisha neno la Mwenyezi Mungu. Hivyo Mitume wamechaguliwa maalum mionganı mwa waliokuwa na uwezo zaidi. Wamechaguliwa kubeba mzigo mzito wa utume kwa kuwa wanao uwezo na uvumilivu ndani yao ambao wamezawadiwa.

Sifa za Mitume

Mitume wote wana sifa fulani za kufanana zilizopangwa kama *sidq, amanah, fatanah, ismah na tabligh*. Kuamini mitume inakusanya hoja hizi.

Sidq inaweka alama katika uwazi na ukweli wa mitume katika kuwasilisha hukumu, amri na makatazo katika maneno yote wanayoasema. Wakati wote wanasmamia uwazi katika maneno na matendo yao, viwili hivi ambavyo kimoja ni kioo cha kingine. Haindingii akilini kwa wao kusema uongo. Uaminifu wao unasiwiwa na Allah katika Qur'an:

وَادْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا

“Na mtaje katika kitabu Ibrahim. Hakika yeye alikuwa mkweli, Nabii.” (Maryam, 41)¹²⁴

Kwa kutilia mkazo kuwa mitume hawawezi kukengeuka kuto-ka *sidq* hata kwa sekunde moja, Allah ﷺ anasema:

وَلَوْ تَقُولَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ لَاَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ
ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ

“Na lau kama angetuzulia baadhi ya maneno tu, kisha kwa hakika tungelimshika kwa mkono wa kulia, kisha kwa hakika tungelimkata mshipa mkubwa wa moyo...” (al-Haqqa, 44-46)

Ukweli wao umeshuhudiwa hata na adui zao. Ifuatayo ni baadhi ya mifano mingi:

Katika siku za mwanzo ambazo Mtume wa Allah ﷺ alipotanga-za wazi wazi utume wake, akiwa amesimama katika jabali katika mlima wa Safa, aliwaambia Maquraysh waliokuwepo:

“Watu wa Quraysh...kama ningewaambia kuwa jeshi la adui wanakuja wapo pembezoni mwa mlima ule au katika bonde, wakisubiria kuwarukia na kuteka viliyvo vyenu, mnjeniamini?”

Bila ya kufikiri hata kwa sekunde wakajibu:

“Kwa hakika! Kwani hadi sasa tumekufahamu wewe kuwa mtu anayelitunza neno lake na hatujawahi kukusikia ukisema uongo...” (Bukhari, tafsir, 26)

124. Pia angalia Maryam, 54, 56; Yusuf, 46.

Moja katika maswali yaliyoulizwa na Heraclius, mtawala wa Byzantine, akimuuliza Abu Sufyan, akiwa bado hajaamini ili apate habari zaidi kumhusu Mtume aliyebarikiwa ﷺ lilikuwa:

“Je kumewahi kuwa na muda wowote ambao alishindwa kuweka ahadi yake?”

Japokuwa kwa wakati huo alikuwa mpinzani mkuu wa Mtume mwema ﷺ, Abu Sufyan akajibu bila ya kutetereka:

“Hapana...Ahadi ye yote iliyokuwa ambayo aliiweka, mara zote aliiitimiza.” (Bukhari, Bad’ul-Wahy, 1, 5-6; Muslim, Jihad, 74)

Ubayy ibn Khalaf, muabudu masanamu wa Makka alikuwa mmoja wapo wa maadui wakuu wa Uislam. Kabla ya Hijira angemtishia Mtume aliyebarikiwa ﷺ akisema :

“Nafuga farasi, namlisha lishe bora. Ipo siku ambayo nitakuja kumpanda na kuja kukuua!”

Katika tukio moja hata hivyo, Mtume wa Allah ﷺ alivunja kimya chake na kujibu:

“Allah akipenda, nitakuwa mimi mwenye kuja kukuua wewe.”

Katika siku ya vita ya Uhud, muabudu masanamu yule aliyekuwa na akili finyu alikuwa akizunguka zunguka kote kwenye uwanja wa vita akimtafuta Mtume mwema ﷺ huku akipiga kelele:

“Akipona leo, inamaanisha mimi nimekwenda!”

Akiwa na wazo hili kichwani mwake aliweza kusogea umbali mchache karibu na Mtume aliyebarikiwa ﷺ na kuwa tayari kumvamia. Kwa kuwa walishamuona kitambo tu, wafuasi wa Mtumewa Allah ﷺ walitaka kummaliza lakini Mtume ﷺ akawazuia, akiwaambia:

“Mwacheni aje!”

Ibn Khalaf alipofika karibu, Mtume aliyebarikiwa ﷺ alikamata mkuki kutoka kwenye mkono wa mfuasi wake.

Ibn Khalaf alipokuwa anakuja na farasi wake, Mtume wa Allah ﷺ alimuelekezea mkuki ambao ulimkwaruza kidogo Ibn Khalaf shingoni alipokuwa akipita. Lakini hata kwa pigo dogo kama hilo, alianguka chini kutoka kwenye farasi yule na kubiringia na kusima-ma akiwa na hofu kubwa na kukimbia kuelekea kwa wenzake huku akipiga kelele na macho yake yakiwa yamemtoka kama vile yalitaka kudondoka kutoka kwene vishikizo vyake:

“Naapa Muhammad ameniuu!”

Waabudu masanamu waliokimbia kumkagua jeraha lake wakampa moyo:

“Ni mkwaruzo mdogo tu...”

Lakini bado hakuridhika, hivyo akaendelea kusema:

“Kule Makka, Muhammad alniambia kuwa ataniua. Kwa hiyo naapa kuwa hata kama angekuwa ni wa kunitemea mate basi ingetosha kabisa kuchukua maisha yangu!”

Akaendelea kulalama.

“Unawezaje kulia hivyo kwa ajili ya mkwaruzo mdogo?” Abu Sufyan mwisho akambeza, na kwa hili akajibu:

“Unajua nani kanifanyia hivi? Hili ni jeraha lililosababishwa na Muhammad. Naapa kwa Lat na Uzza kuwa kama wangewatia jeraha hili watu wote wa Hijaz, maumivu ninayoyahisi kutokana na jeraha hili, wangeangamia wote. Kule nyuma Makka, Muhammad alniambia angeniua. Pale pale nilijua ingekuwa sababu ya kufa kwan-gu...nilijua hakuna njia ya kujinusuru.”

Ubayy, yule adui wa Mtume ﷺ aliye kithiri, alikuwa waliporudi, si-ku cheche walipofika Makka. (Ibn Ishaq, uk 89; Ibn Saad, II, 46; Hakim, II, 357)

Hata muabudu masanamu aliyejikuwa na ufahamu wa karibu na Mtume aliamini kwa uthabiti juu ya ukweli wa neno la Mtume .

Abu Maysara anaeleza:

“Mtume wa Allah wakati mmoja alikwenda karibu na Abu Jahal na wenzie. Walipomuona wakasema:

“Tunaapa Muhammad kuwa siyo wewe tunayekupinga, Kwani tujuavyo siye wewe ni mtu muwazi na mkweli. Ni maneno tu uliyoyaleta ambayo tunayapinga !” Ikashushwa hapo *ayah*:

قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ
وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ

“Tunajua kuwa yanakuhuzunisha wanayoyasema. Basi hakika wao hawakukanushi wewe, lakini hao madhalimu wanazikataa ishara za Mwenyezi Mungu.’ (al-Anam, 33) “ (Wahidi, uk 219)

Haikuhitaji neno la ziada wala usemi, maelezo ya Mtume aliyebarikiwa tu yalikuwa ni kiwakilishi kamili cha ukweli; kiasi cha kwamba, kuonekana tu kwa uso wake kilimlazimu Abdulla ibn Salam, mwanachuoni mkubwa wa kiyahudi kusema:

“Uso kama ule hauwezi kudanganya,” alipoukubali Uislam pale pale. (Tirmidhi, Qiyama, 43; Ahmad, V, 451)

Kwa mtu ambaye hakuwahi kusema uongo, haiwezekani kusema uongo kwa niaba ya Mwenyezi Mungu. Hakuwahi kusema uongo kabla ya kupewa utume katika maisha yake, hata kwa njia ya utani. Hakika, Mtume mwema aliuangalia uongo kama alama ya unafiki, na kwa nguvu akaukataza *ummah* wake kutokana na kusema neno la uongo.¹²⁵

125. Bukhari, Iman, 24; Muslim, Iman, 107.

Anasema katika hadith:

“Kadri mtu anavyoendelea kusema uongo na kubeba nia ya kufanya hivyo, moyo wake unawekwa alama ya doa jeusi. Kisha doa hilo linakuwa na kuubadilisha moyo wake wote kuwa mweusi, hadi kufikia kiwango cha juu kabisa ambapo ananukuliwa mionganini mwa waongo katika muonekano mtakatifu.” (Muwatta, Kalam, 18)

Nufay ibn Harith ﷺ anaelezea:

“Mtume wa Allah ﷺ siku moja aliuliza mara tatu:

‘Niwafahamisheni juu ya dhambi kubwa zaidi?’

‘Tafadhali tufahamishe, ewe Mtume wa Allah,’ tukajibu siye.

‘Kuweka washirika wa Allah na kwenda kinyume na wazazi.’ Akasema. Kisha akajinyoosha kutoka sehemu aliyokuwa ameilemea na kukaa kisha akaongeza:

‘Na pia -na sikizeni kwa makini- kusema uongo na kudanganya ukiwa ndani ya kiafpo.’ Mara nyingi alirudia hadi tukahofia angejichosha hivyo tukamsihi asitishe.” (Bukhari, Adab, 6; Muslim, Iman, 143)

Qu’ran inapigia mstari umuhimu wa ukweli kama ifuatavyo:

قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ
وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِي

“Mwenyezi Mungu atasema: Hii ndiyo siku ambayo wasemao kweli utawafaa ukweli wao. Wao watapata bustani zipitazo mito kati yake. Humo watadumu milele. Mwenyezi Mungu amewawia radhi nao wawe radhi naye. Huku ndiko kufuzu kukubwa.” (al-Maida 119)

Amanah inamaanisha uaminifu wa hali ya juu, kuweza kutegeomewa na ukweli walionao watu waliotokeza kutoka kwa watu ambaao ni mitume. Hata wasioamini waliwaangalia kwa uaminifu. Pamoja na kuthibitisha uaminifu wao na uwezo wao kutegemewa katika mambo ya kawaida, sifa ya *amanah* haswa huukuza uaminifu wao kuhusiana na ufunuo, kutokwa na kosa katika kuwasilisha amri takatifu na makatazo kwa watu, hawaongezi wala kupunguza neno kutoka kwayo.

Allah ﷺ anawakabidhi tu waja wake walio wakweli na wanaweweza kutegemewa, kwa kuwapa heshima na jukumu la utume, siyo wale waongo. Ayah zifuatazo zinaonyesha kuwa Mitume walikuwa mara kwa mara wakweli katika kuwakumbusha watu:

أَبْلَغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّيْ وَأَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ

“Nakufikishieni ujumbe wa Mola wangu Mlezi. Na mimi kwenu ni mwenye kukunasihi, muaminifu.” (al-Araf, 68)

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ

“Hakika mimi kwenu ni Mtume mwaminifu.” (as-Shuara, 107)¹²⁶

Na ni hoja iliyo na mashiko kuwa, sifa *al-Amin* au Mwaminifu, ambayo alipewa Mtume aliyebarikiwa ﷺ inaendana sawia kabisa hata kati ya waabudu masanamu. Walikuwa muda wote wakiwashuku wenzi wao ila walimuamini Mtume wa Allah ﷺ na mali zao ambaye kwa kuonyesha uaminifu usioigika alimbakisha Ali ﷺ nyuma, Makka, ili arudishe mali hizi kwa wamiliki kama kifo kinge-tokea.

126. Pia angalia as-Shuara, 125, 143, 162, 178; ad-Dukhan, 18.

Al-Amin ikawa ndio haswa jina la pili la Mtume mwema ﷺ - na jina pekee ambalo watu wa Makka walilomuita kipindi alichokuwa na umri wa miaka ishirini na tano.¹²⁷

Wale waliokuwa kwenye ugomvi wakati ule wa kuweka jiwe yesi kabla ya kuamuliwa na Mtume ﷺ walishangilia walipomuona anakaribia kutoka umbali fulani akiwajia walipo wao. Kwa shauku wakaita kwa sauti ‘al-Amin anakuja’ na hapo wakaweka usuluhishi wa mgogoro wao katika mikono yake iliyominika. Kamwe hakukuleza kuwa na alama ya kuuliza iliyoweza kuzuka dhidi ya uaminifu wake, pia hakuna mtu yejote ambaye angekuwa na wasiwasi au kutilia na kutoa shauri juu ya kutoa kafara vyote alivyokuwa navyo kwa ajili yake au hata adui ambaye aliyekuwa na nia ya kumuua.

Sawia na uaminifu wa Mitume, pia Jibril ﷺ alikuwa hivyo hivyo na kuthibitisha hili Mwenyezi Mungu anasema:

“Kwamba hakika bila shaka hii ni kauli ya Mjumbe mtukufu. Mwenye nguvu na mwenye cheo kwa hiyo Mwenye kiti cha enzi. Anayetiiwa na muaminifu.” (at-Takwir, 19-21)

إِنَّهُ لِقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ذِي قُوَّةٍ عِنْدِ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ
مُطَاعٌ ثُمَّ أَمِينٌ

Ufunuo kwa hiyo unapelekwa kwa *Amin* waliopo duniani kupitia *Amin* wa peponi.

Fatana inamaanisha kuwa mitume wanamiliki akili za daraja ya juu kabisa, upembuzi na muono kati ya wanaadamu. Wamezawadiwa na nguvu ya kumbukumbu inayopenya ndani ya uelewa na nguvu thabiti za kuhukumu mambo na kushawishi.

127. Ibn Saad, I, 121, 156.

Fatanah siyo shughuli ngumu ya jitihada za kuwaza na kuoanisha; isipokuwa inaonyesha daraja ya ufikiri iliyopita akili za hali ya juu, onyesho la kufikiri, ubora na umakini katika utendaji na muono ambao unakwenda sambamba na moyo. Ili kukamilisha majukumu yao kwa ufanisi, mitume wanahitaji kumiliki hekima isiyofananika. Bila ya hivyo wasingeweza kuwapeleka watu kuelekea kule walikotumwa wala wasingeweza kuwashawishi watu juu ya ukweli.

Mitume hutatua hata matatizo yaliyojificha na yaliyo magumu kuwa urahisi. Huyafunga funga masuala katika nguo za urahisi na kuwezesha maneno yao kuwa fasaha zaidi kwa watu wa daraja tofauti za uelewa.

Ubora ambao umekuja kwa aina tofauti tofauti kwa kila mtume, inaweza ikasemwa kuwa maisha ya Mtume aliyebarikiwa ﷺ ni mfanano timilifu wa *fatanah* au ubora. Kama ilivyotajwa kabla hapa juu, kwa hoja ya ubora na upeo, Mtume mwema ﷺ alitokea kuwa akiingia kwenye milango ya kuingia kwenye Kaabah wakati huo, na aliweza kutatua mzozo mkubwa ambao ulikuwa umezuka kuhusu urudishwaji wa jiwe jeusi na hivyo kuepusha hali ambayo mbali na hapo ingesababisha umwagaji wa damu mkubwa kati ya koo zile zilizokuwa na uhasama.

Vile vile, umahiri wake alipokuwa akipigana katika njia ya Uislam, umakini wake juu ya amani na haswa katika wakati wa makubaliano ya amani ya Hudaybiya, busara zake katika kuiteka Makka na hatimaye muongozo wake bila ya kumwagika hata tone la damu. Uhuru wake wa kuchagua uliokuwa wa ajabu na haki katika Ta'if ni maonyesho ya mfano ya *fatanah* iliyopo mbali ya kufikiwa na kiumbe yejote wa kawaida hata mmoja.

Muislam vile vile anatakiwa achukue sehemu ya *fatanah* ya mitume na kuiweka katika matumizi zawadi hii ya kifikra katika njia maradufu zaidi iwezekanayo. Husema kile kinachostahili kusemwa,

mahali gani wapi na wakati gani, na pia tabia ya kuwa nayo wakati wa kusema, ni muhimu.

Mwendo wa umakini uliochaguliwa na Jafar Tayyar ﷺ kwa mfano katika kuwafahamisha Najash wa Abyssinia kuhusu Uislam, una thamani kubwa katika misingi ya kudhihirisha umakini wa kipekee wa muumini. Wakati Najash, mkristo walipositisiza kuwa Jafar Tayyar ﷺ asome Aya chache za Qur'an, badala ya kusoma kwa mfano Sura Kafirun ambayo inawapinga wasioamini moja kwa moja kwa nguvu zote, Jaffar alichagua kusoma Surat Maryam ambayo inazungumzia vizuri na kwa heshima Isa ﷺ na mama yake. Kwa kufurahishwa na Ayah hiyo iliyosomwa kwa nguvu na Jaffar, Najashi alibubujikwa na machozi na akasema:

"Hakuna shaka kuwa kile ambacho nimekisikia na kinachomiminika na kinachotoka kutoka kwenye chanzo kile kile cha mwanga kama kile kilicholetwa na Yesu," na akaingia katika Uislam siyo kipindi kirefu baada ya hapo. (Ibn Hisham, I, 358-360)

Tabligh inamaanisha vipi mitume wanavyotaarifu watu juu ya neno takatifu kwa njia ya ukweli kama walivyoamrishwa. Mwaliko wao hauna ongezeko wala punguzo. Kati ya sifa walizokuwa nazo mitume wote, *tabligh* ni moja kati ya majukumu yao muhimu kama lilivyosemwa katika *ayah*:

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلَغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ
وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ

"Ewe Mtume! Fikisha uliyoteremshiwa kutoka kwa Mola wako Mlezi. Na ikiwa hukufanya hayo basi hukufikisha ujumbe wake...."
(Maida, 67)

Katika kutekeleza majukumu yao ya *tabligh*, mitume wamekutana na vikwazo vingi, lakini hata hivyo hawakuruhusu kuhatarisha kutokamilisha shughuli yao. Maisha yao yapo katika matukio mengi ya aina hiyo.

Mtume mwema ﷺ alianza kulingania watu katika Uislam kwa kuwaelekea ndugu zake wa karibu, akifanya kulingana na muda na sehemu na kuhakikisha anazingatia mawazo na upeo wa uelewa wa watu wale: akiendana na nadharia ya utendaji wa taratibu au hatua kwa hatua, alitumia nafasi yake vizuri. Alibadilisha ugumu kwa kuweka wepesi, akatoa habari njema badala ya kusambaza chuki.

Baada ya kutumia maisha yake yote katika kulingania watu katika uislam, katika khutba yake ya kuaga, Mtume aliyebarikiwa akawauliza wafuasi wake waliokuwepo:

“Je nimekamilisha jukumu langu la kufikisha?” Baada ya kupata jibu la kukubali akatangaza:

“Kuwa shahidi, ewe Mola!” juu ya shughuli ambayo imekamilishwa.

Hivyo waumini wote pia lazima wachukue mbinu za *tabligh* zilizoonyeshwa na Mtume wa Allah ﷺ kwa kadri ya uwezo wao. Kuwalingania waislamu ni jukumu la Waislamu wote.¹²⁸

Mtume aliyebarikiwa ﷺ anasema:

“Baada ya kuona kitu hakipo kama kinavyotakiwa, mtu anatakiwa akiweke sahihi kwa mikono wake; kama hawezi kufanya hivyo basi kwa ulimi wake; kama hawezi hilo pia, basi achukie kwa moyo wake, na hii ni dhaifu ya imani.” (Muslim, Iman, 78)

Kutokuwepo katika jamii kwa watu wanaoelekeza mema na kukataza maovu, punde tu inasababisha yale maovu kuwa ni kama desturi na kukubalika kama kawaida. Uovu ambaao haukufutwa kwa

128. Angalia Al-I Imran, 104, 110

wakati, baada ya muda hauwezi tena kuufuta hata ukitamani kufanya hivyo. Haki na batili vinakuwa vimechanganyika na ukweli unapowahama watu, husahau kuhusu Mola wao. Sababu ya hilo, jamii nzima huangamia. Kuepuka maafa kama hayo inahitaji *tabligh* kuperewa umuhimu wa kipekee.

Ismah inaonyesha hoja ya kuwa mtume anayo kinga kutoka na kuingia katika dhambi, iwe ndogo au kubwa. Kwa kuwa na sifa hii, mitume wamehifadhiwa kutokana na kuchafuliwa na dimbwi la *shirk* katika nyakati zote yaani kabla na baada ya utume. Vilevile, haiwezekani kwa wao kupoteza kumbukumbu au kufanya kosa wakati wakiwafikishia watu ufunuo waliopokea kutoka kwa Mwenyezi Mungu.

Kama mitume wasingepewa sifa ya *ismah* basi ukweli wa kile walichokiwasilisha kingebakia na utata, mapungufu ambayo yangeweka watu kushuku kuhusu ukweli na ushahidi wa Mwenyezi Mungu katika ardhi.

Kulingana na *Ahl'ul-Sunnah*, mitume kamwe hawawezi kuten da dhambi kuu. Ila wanaweza kukosea bila ya kuwa na nia ya kufanya hivyo, na kwa kufuatia sababu nyingine hawaachwi kama walivyio ila wanarekebishwa na kuonywa katika ufunuo.

Utendaji wa makosa haya pasi na kukusudia iitwayo *zalla* inasababishwa na busara iliyo ndani yake ya kuwapa mitume kionjo kidogo cha kutojitosheleza kulinganisha na Mwenyezi Mungu na hivyo kuwakinga watu kuwafanya kama watu wa kuabudiwa kuititia kuwakumbusha kuwa wao ni binaadamu tu.

Matendo ya mitume yanatakiwa kuwa yale ambayo yanaweza kuigwa. Kinyume cha hivyo, watu wangkuwa mara kwa mara wakitumia sababu ya kuwa mitume walikuwa siyo binadamu wa kawaida na hivyo kukiuka amri takatifu. Wapo pia wale waliotazamia mitume kuletwa kutokana na malaika na juu ya hilo Qur'an inatoa jibu lifuatalo:

قُلْ لَوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يَمْسُونَ مُطْمَئِنِينَ
لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ مَلَكًا رَسُولاً

“Sema: Ingelikuwa duniani wapo Malaika wanatembea kwa utulivu wao, basi bila shaka tungeliwateremshia malaika kuwa ni mitume wao.” (al-Isra, 95)

وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَداً لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَمَا كَانُوا خَالِدِينَ

“Wala hatukuwafanya miili isiyo kula chakula wala hawakuwa wenye kuishi milele.” (al-Anbiya, 8)

Pia, ili kuwalinda wafuasi wao wasifanye makosa hayo na kuwaonyesha matendo yaliyo sahihi, inahitaji mitume watoe mifano.

Kwa mfano baada ya kabilia lake lilipobakia gumu kuuendea uislam baada ya kipindi cha miaka mia tisa na hamsini, Nuh ﷺ akaomba:

فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرْ

“Basi akamwomba Mola wake mlezi akasema: kwa hakika mimi nimeshindwa basi ninusuru!” (al-Qamar, 10)

Wakati kabilia lake lilipokutana na angamizo kwa kuzamishwa katika mafuriko kwa sababu ya dua yake, Nuh ﷺ akaomba tena, mara hii akibubujikwa na mapenzi :

رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي

“Na Nuhu alimwomba Mola wake Mlezi: Ee Mola hakika mwanangu ni katika ahali zangu!” (Hud, 45)

Ila, kwa kutaka mwanawe aokoke wakati akiomba kuangamizwa kwa kabila lake, Allah ﷺ akatuma onyo lifuatalo:

إِنِّي أَعِظُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ

“...Mimi nakuwaidhi usije ukawa mionganoni mwa wajinga.”
(Hud, 46)

Waadhi huo kwa Nuh ﷺ ukawa ndiyo rejea kwa waumini waliofuatia hadi saa ya mwisho.

Sifa ya *la yukhti* au asiyekosea ni ya kipekee kwa Mwenyezi Mungu. Haiwezekani kwa watu wa kawaida kuerekana na kukosea. Iwe iwavyo, Muislam anatakiwa kujitahidi kupunguza makosa yake na kuhakikisha hilo, Qur'an mara nyingi inashauri *dhikr*, yaani kusema umoja wa moyo na Allah ﷺ, kwani haiwezekani kufanya isiyo haki au kufanya kosa wakati moyo ukiwa unasema “Allah.”

Kama anavyosema Mwenyezi Mungu:

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنفُسَهُمْ
أُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

“Wala msiwe kama waliomsahau Mwenyezi Mungu, na Yeye akawasahaaulisha nafsi zao. Hao ndiyo wapotovu.” (al-Hashr, 19)

Tena, kuhusu hao waliojisahau kuhusiana na suala hilo:

فَوَيْلٌ لِّلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

“....Basi ole wao wenye nyoyo ngumu zisiomkumbuka Mwenyezi Mungu! Hao wamo katika upotofu wa dhahiri.” (az-Zumar, 22)

Mbali na sifa tano za mitume zilizotajwa hapo juu, yaani *sidq, amanah, fatahah, tabligh, ismah* kuna nyingine tatu za ziada ambazo ni mahsusI kwa Mtume mwema

1. Mtume aliyechaguliwa ni kipenzi cha Allah, mkuu wa mitume wote, mwema wa wanaadamu wote.

Mshairi Necip Fazil anaonyesha:

Muda hadi daima umesafisha harufu yako,

Wewe ni asali, na uwepo wako ndio makaazi yako!

2. Kama *rasul'us-thaqalayn*, Mtume aliyebarikiwa ametumwa kwa binadaamu wote na majini. Dini aliyoleta inatumika hadi mwisho wa wakati. Mitume wengine walitumwa kwa muda mfupi, na wengine kutumwa kwa kundi la watu maalum. Kwa maana hii, wakati miujiza ya mitume wengine imebakia maalum kwa nyakati fulani, miujiza ya Mtume wa Allah inapitiliza kwa nyakati zote. Qur'an takatifu hususan, kama muujiza mkubwa zaidi kupewa kwake, imepangwa iwepo katika hali yake hadi saa la mwisho bila ya kuongezwa lolote lisilokuwemo.

3. Yeye ni *Khatam'ul-Anbiya*, kikomo cha mitume.

Juu ya hayo yote, siku ya hukumu, Mtume wa Allah atatunukiwa kuongoza uombaji wa huruma, *shafaat'ul-uzma* na kupewa daraja ilyonyanyuliwa, yaani *maqam'ul-mahmud*. Ni mtume huyu wa huruma ambaye ataomba huruma kwa niaba ya watenda dhambi wa *ummah* wake, ombi ambalo litakubaliwa.¹²⁹

Hakuna ubishi juu ya hoja ya kuwa kumpenda mtu, kupenda hulka yake na kujaribu kumuiga ni tabia zilizo ndani ya mwanadamu kiasilia. Kuwatambua watu walio mifano mema na kufuata nyuma yao kwa hivyo ina umuhimu mkubwa kwa wanaadamu. Kwa

129. Angalia Bukhari, Tawhid, 36.

kuwa ni mwenye rehema na ukarimu wa daima, Mwenyezi Mungu ametuma ufunuo kwa wanaadamu, lakini pia mitume ambao wame-pambwa na hulka za kiwango cha juu, watu ambao ni mifano bora zaidi na dalili hai za ufunuo mtakatifu. Watu wema hao wanadhihirisha ukamilifu katika masuala yote, iwe kidini, kisayansi au kimaadili. Kwa kukamilisha tabia fulani katika ubora wake, kila mtume ametoa huduma ya kipekee kwa uanadamu.

Kati ya mitume, kwa mfano, kuangalia maisha ya Nuh ﷺ moja kwa moja inamdhahirisha mtu uvumilivu na kusubiri kwa ajili ya ukweli na chukizo kubwa na utovu wa imani na vihusishi vyake.

Vita dhidi ya kuabudu masanamu katika kujariibu kuiangamiza tabia hiyo imechukua nafasi kubwa ya maisha ya Ibrahim ﷺ, na hili inaonyesha mfano wa kipekee wa kumuamini na kumtegemea Mwenyezi Mungu ambaye akageuza moto wa Nimrod kuwa bustani waridi kwa ajili yake.

Musa ﷺ alitumia muda mwangi wa maisha yake aking'ang'ana na ukandamizaji wa Firauni na watu wake, akaweka mfumo maarufu wa kijamii wa waumini katika kivuli cha sheria takatifu.

Sifa ya kipekee ya Isa ﷺ ilikuwa upole wa moyo uliojaa huruma na mapenzi kwa wanaadamu. La msingi katika kazi yake ni ukuzwaji wa sifa za hali ya juu kama vile upole na usamehevu kwa watu wengine.

Licha ya ufalme wa kusifikasi kihistoria wa Sulayman ﷺ jinsi alivyo hifadhi hali yake ya kiroho kwa kuwa mwenye kushukuru na mpole, ambayo ulimfanya awe daima mkuu katika utumishi wa Mwenyezi Mungu. Hili linapendeza.

Maisha ya Ayub ﷺ yanadhihirisha kujizatiti dhidi ya hali ngumu na kumshukuru Allah ﷺ muda wote haikujalisha hali ilikuwa mbaya vipi.

Maisha ya Yunus ﷺ yanatoa mfano timilifu juu ya kumgeukia na kujinasibisha na Mwenyezi Mungu kwa kuomba msamaha juu ya kuchukizwa na kosa lilifanywa.

Hata wakati alipokuwa mateka, Yusuf ﷺ alionyesha kilele cha juu kabisa kwa Mwenyezi Mungu na kuita katika njia Yake, akajiepusha na majoribio ya matashi ya mwanamke mrembo aliyekuwa Tajiri na maarufu. Akajiepusha na wito wa Mwanamke yule kwa utakatifu wa hali ya juu kabisa. Moyo wake ulivaa huruma ulikuwa ni kigezo cha tabia iliyokamilika.

Maisha ya Dawud ﷺ yamejaa ufanisi wa mapenzi kwa Mola wake. Akiwa amegubikwa katika woga, akimtukuza na kumuomba Mwenyezi Mungu, kumgeukia yeye kwa ukweli na kwa kumuomba, kunatupa mafunzo makubwa.

Na Yakub ﷺ mfano bora zaidi wa haja ya kujiepusha na kuktata tamaa hata katika saa ya kiza zaidi, kuweka tegemeo la mtu kwa Mwenyezi Mungu kwa subira ilio thabiti na kutokata tamaa katika huruma Yake.

Muhammad Mustafa ﷺ kikomo cha mitume, alizibeba sifa zote za kipekee zijulikanazo na zisizo julikana za mitume wote waliokuja kabla yake – 124,000 – na zaidi. Hivyo kuwakilisha kilele cha wema na matendo. Maisha yake mema ni bahari pana ambayo maisha ya mitume wengine wote ni mito imwagikayo humo.

Ili dini ishamiri katika maandhari ya amani na furaha, familia ya wanaadamu iliyoanza na Adam na Hawa ﷺ ilichukua eneo fulani katika Makka ambayo leo inasimama Kaabah kama sehemu ya mwanzo ya ibada. Baada ya hapo watoto wa Adam ﷺ wakasambaa kwenda nchi za mbali kwa sababu za kimaisha na kuendelea na mai-sha yao ya kidini ambayo yaliongozwa mara kwa mara na mitume

huku wakibakia waaminifu kwa ukweli mtakatifu. Ukweli ambao mara kwa mara ilitaka kubadilishwa na waliokuwa kwenye kiza na wale watakao kuivunja dini. Kwa kutumwa mitume kwa kupokezana, Mwenyezi Mungu mara zote amekuwa akirekebisha hitilafu zilizofanyika na kuiamsha dini kila mara kwa maisha mapya. Wanaadamu kwa hiyo wameokolewa kila mara kutokana na machafuko ya ulimwengu, watu binafsi na jamii.

Kuingia kwake katika dunia katika alama ya *asr* ya historia yote Muhammad Mustafa ﷺ ambaye alileta muonekano wa mwisho na mkubwa zaidi wa maisha ya kidini katika sehemu ile ile ya kuanzia kwake. Hivi sasa haiyumkiniki hata kufikiria utimilifu mkubwa zaidi ya ule wa kwake. Na kwa kupitia yeye, utiwaji nguvu wa kawaida wa dini kupitia utumwaji wa mitume umefikia kikomo na kuufanya uislam kuwa dini ambayo Allah ﷺ ameridhika nayo.

Kuhusu Ubinaadamu wa Mtume Aliyebarikiwa

Allah ﷺ amewajalia wanaadamu na mitume ambao waliishi kati yao na walijulikana kati yao. Kwa kujibu matakwa ya waabudu masanamu waliotaka kuona miujiza, Mwenyezi Mungu alimshauri Mtume mwema ﷺ aseme:

قُلْ سُبْحَانَ رَبِّيْ هَلْ كُنْتُ إِلَّا بَشَرًا رَسُوْلًا وَمَا مَنَعَ النَّاسَ
 أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءُهُمُ الْهُدَى إِلَّا أَنْ قَالُوا أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَسُوْلًا
 قُلْ لَوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يَمْسُوْنَ مُطْمَئِنِينَ لَتَرَزَّلُنَا عَلَيْهِمْ
 مِنَ السَّمَاءِ مَلَكًا رَسُوْلًا

“...sema: *Subhana Rabbi*, ametakasika Mola wangu Mlezi! Kwa mimi ni nani isipokuwa ni mwanaadamu na Mtume? Na nini kili-chowazuilia watu kuamini ulipowajia uwongofu isipokuwa walise-ma: Je! Mwenyezi Mungu humtuma mwanaadamu kuwa ni Mtume? Sema: Ingelikuwa duniani wapo Malaika wanatembea kwa utulivu wao, basi bila shaka tungeliwateremshia Malaika kuwa Mtume wao.” (al-Israi, 93-95)

Mtume wa Allah ﷺ angewakumbusha kuwa ya kutoweza kwake kufanya miujiza binafsi bila ya kuititia ruhusa ya Mwenyezi Mungu, ya kuwa yechelezo hakuwa ila ni mwanaadamu tu. Kauli hii imerudiwa sehemu nydingi katika Qur'an:

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ

“Sema: Mimi ni mwanaadamu kama nyinyi. Ninaletewa wahyi kuwa Mungu wenu ni Mungu mmoja...” (al-Kahf, 110)¹³⁰

Maneno yaliyo hapo chini ya Mtume aliyebarikiwa ﷺ hayaachi shaka kuwa yechelezo ni mwanaadamu kama mwingine yeoyote:

“Mimi pia ni mwanaadamu kama nyie wengine. Mnakuja kwan-gu kutatua migogoro yenu. Wengine wana ushahidi zaidi au wana-jua kushawishi na hivyo naweza kuhukumu kwa kuwapa wao haki kulingana na kile nilichokisikia. Mtu yeoyote niliyempendelea katika hukumu wakati haki ilikuwa ni ya ndugu yake, na ajue kuwa nilim-kabidhi sehemu ya moto wa akhera.” (Bukhari, Shahadah, 27; Mazalim, 16, Muslim, Aqdiyya, 5)

Mitume walitumwa siyo tu kuwasilisha ufunuo, ila pia kuweka mfumo wa maisha unaoendana na njia tukufu, kuonyesha sifa za kuigwa katika nyakati zote na kuweka mfano madhubuti.

130. Kwa aya nydingi zinazohusiana na hili, angalia Fussilat, 6: al-Muminun, 33, 24: al-Anbiya, 2-3: Ibrahim, 11.

Kwa sababu jambo hili lingewezekana kufanyika tu ndani ya jamii ya wanaadamu, ni mwanaadamu tu ambaye angeweza kufanikisha kazi hiyo. Kama wangetuma malaika badala yake mawasiliano ya kimazungumzo ndiyo pekee ambacho wangeliweza kukifanya. Kwa kuwa hawawezi kuishi maisha katika jamii na kwa hiyo kutoweza kuhusisha maisha yao na matatizo ya kibinaadamu. Na wangeshindwa kuzishughulikia hali za kibinaadamu. Wanaadamu kisha wangekuja na kigezo cha kuwa sababu wao siyo malaika, kwa hiyo kufuata maamrisho na makatazo ingekuwa nje ya uwezo wa yaliyofikishwa kwao.

Kwa misingi hiyo, kwa kuwa lilikuwepo jukumu la kutoa mfanano kwa *ummah* wake, Mtume wa Allah ﷺ hakuwa na maisha ambayo si ya kawaida ambayo kuwa Mtume ungemruhusu kuishi. Alionyesha kushangaa kama mwanadamu mara chache. Mara nyingi vitendo vilivyojaza maisha yake vilizunguka mahitaji ya kimaisha kulingana na uwezo. Kwa sababu hiyo, mtu yejote aliyetaka kuwa mfanyakibashara wa kipekee, mtu timilifu wa familia, komanda bora, mtawala na kadhalika aliweza kuchukua natharia kutokana na mai-sha ya Mtume aliyebarikiwa ﷺ ambayo ingemuwezesha kuwa hivyo.

Jamii kupitia historia imeshikilia muonekano usiokuwa wa kweli kuwa Mwanaadamu hawezi kuwa mwakilishi wa Mwenyezi Mungu. Kuwa mitume waliokuwa binaadamu waliokuwa na wake na watoto wa kwao binafsi. Wakibeba mahitaji ya kibinadamu wa kawaida wamechukuliwa kimakosa kuwa wapungufu na hivyo kuweka lawama hizi katika uweza mtukufu. Mitume wengi wamekutana na tuhuma hizo kutoka kwa watu wao.

Kwa upande mwingine, mapenzi na kujitoa kulikokithiri kwa baadhi ya mitume kutoka kwa wafuasi wao kumesababisha mitume hao kuonekana kuwa lazima wangekuwa sio watu wa kawaida. Wakawatkuza kwa viwango vya juu na wengi wakaingia katika ku-

wapachika mitume wao daraja za utukufu na kuingia katika uabudu masanamu. Wengine waliwadhania mitume wao kuwa ni Mungu, wengine wakachagua kuwaita watoto wa Mungu au hata Mungu ali-yejuka kwa umbo tofauti na hivyo kusababisha ufisadi wa dini ya Mungu mmoja na badala yake kusababisha hali ya kumpa Mungu sifa za kibinaadamu kama ilivyokuwa katika Ukristo.

Sababu ya kusisitiza ubinaadamu wa Mtume aliyebarikiwa ﷺ katika Qur'an na Hadith ni kuwakataza waumini kutoangukia katika kosa laililowakuta waliokuwa kabla yao.

Omar ﷺ anaelezea maneno yafuatayo ya Mtume ﷺ:

"Msinisifie mimi zaidi katika mfano wa Wakristo walivyomisia Isa mtoto wa Mariam. Mimi bila ya shaka ni mja wa Allah. Kwa hiyo niiteni mimi 'mja wa Allah na mtume'." (Bukhari, Anbiya, 48)

Katika hadith nyingine tunamuona mtume wa Allah akilionya kundi fulani lililokuwa likimsifia kupita mipaka:

"Msininyanyue mimi juu ya daraja ninayostahili...kwani Allah amenifanya mimi mja kabla hajanifanya mimi mtume." (Hakim, III, 197/4825; Haythami, IX, 21)

Sababu nyingine ya Mtume ﷺ mara kwa mara kukumbusha kuwa alikuwa mwanadamu na mja wa Mwenyezi Mungu ni upole wake usioweza kueleweka.

Bila ya shaka mara nyingi baada ya kushukuru baraka nyingi alizopewa na Mwenyezi Mungu, alikuwa mwepesi kuongeza msemo, "na hii siyo kwa majivuno."¹³¹

Abdulla ibn Jubayr ﷺ anaelezea:

"Mara fulani Mtume wa Allah ﷺ alipokuwa akitembea akiwa pamja na masahaba wake wachache, mmoja wao akataka kumkinga

131. Angalia Tirmidhi, Manaqib, 1/3615.

na juu. Baada ya kuona hilo, Mtume wa Allah ﷺ haraka akaingilia kati na kukiweka kizuizi kile kwenye ardhi kabla ya kusema:

“Mimi ni mwanaadamu kama nyie!” (Haythami, IX, 21)

Pia ikumbukwe kuwa japokuwa alikuwa mwanaadamu, Mtume aliyebarikiwa ﷺ sio kama wanaadamu wengine. Kama inavyo-elekezwa na mshairi:

“Kweli Muhammad Mustafa ﷺ ni mwanaadamu lakini sio kama mwingine yeyote,. Kama vile lulu ilivyo kati ya mawe ndivyo alivyo Mtume wa Allah ﷺ katika wanaadamu.”

Mshairi mwingine anauweka ukweli huu katika maneno yafuatayo:

*Hakuna sawia katika historia yote,
Katika kila ulimi inaishi kumbukumbu yake,
Pepo inasimama kwa ajili ya utimilifu wa kupanda kwake,
Malaika wananyanya kwa kuvutiwa na uzuri wake,
Chanzo cha maneno kinakaa ndani yake,
Mtu ila anayewazidi malaika kwa ukuu.*

Busara iliyopo nyuma ya Mtume ﷺ aliyebarikiwa kuwa ni Ummi.

Neno *ummi* linabeba maana tofauti. Likimaanisha yule ambaye amebakia msafi na hajachafuka kama mtoto mchanga aliyezaliwa. Au ambaye hajafundisha yaani ambaye hajapokea mafunzo katika chuo chochote pia inamaanisha watu wa Makka au kwa ujumla inamaana ya Waarabu isipokuwa watu wa kitabu wanaoishi Arabia.

Kwa maneno ya Qur'an, Mtume mwema ﷺ alikuwa ni *ummi* yaani ambaye hajakwenda shule hajui kusoma wala kuandika. Hivyo aya inasema:

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمَّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ
مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التُّورَاةِ وَالْإِنجِيلِ

“Ambao kwamba wanamfuata huyo Mtume, Nabii asiyehi soma wala kuandika, wanayemkuta kaandikwa kwao katika Taurati na in-jili.” (al-Araf, 157)

Kwamba Mtume wa Allah alikuwa hajasoma kilikuwa kitu kili-chojulikana na waabudu masanamu wa wakati huo ambao ushahidi wa Qur'an juu ya hilo unasema:

“Na wakasema: Hivi ni visa vya watu wa kale alivyoviandikisha, anavyosomewa asubuhi na jioni.” (al-Furqan, 5)

Sababu kwa nini Mtume aliyebarikiwa ﷺ aliitwa *ummi* au am-baye hajasoma inaweza kuandikwa kama ifuatavyo:

وَقَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَبَهَا فَهِيَ تُمْلَى عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

1. Alibakia msafi kama siku aliyozaliwa, usafi ambao alie-pushwa na kuchafuliwa na elimu nje na kufunzwa na kutayarishwa na Mwenyezi Mungu mwenyewe badala yake.

Qur'an kwa usahihi inaonyesha:

وَقَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَبَهَا فَهِيَ تُمْلَى عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

“Tutakusomesha wala hutosahau,” (al-A'la, 6)

Kama ilivyosemwa na Mtume aliyebarikiwa ﷺ:

“Mola wangu alinisomesha mimi na akaifanya elimu yangu kuwa ya kupendeza.” (Suyuti, I, 12)

Kusafishwa kwa kifua chake mara tatu (*sharh'us-sadr*), Mwenyezi Mungu alisafisha vitu vyote vibaya kutoka kwenye moyo wa Mtume na badala yake kuweka hisia za hali ya juu za amani, utulivu, huruma, mapenzi, imani na busara.

2. Inakuwa ni kama ukumbusho kuwa Mtume aliyebarikiwa alikuwa mwarabu na siyo miongoni mwa watu wa kitabu.

3. Ni msisitizo kuwa Mtume aliyebarikiwa alizaliwa Makka inayojulikana pia kama *Umm'ul-Qura*, *Qaryah*, ambayo wingi wake ni *qura*. Neno la kiarabu linalomaanisha vijiji au makazi (mkusan-yiko mchache). *Umm'ul-Qura*, hivyo inamaana ya mama wa makazi au eneo la kijamii ambalo wanaadamu waliweka kambi

Waarabu kwa ujumla walikuwa siyo wasomi; walikuwa watu wasio na maadili ambao hawakujua kusoma wala kuandika. Allah aliwatumia Mtume kutoka kati yao; mfano bora zaidi wa Mtume ambaye usafi uliokuwa ndani yake haukuharibiwa.

Ayah inamuelezea:

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمَمِينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتٍ
وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا
مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

“Yeye ndiye aliyempeleka Mume katika watu wasiojua kusoma, awasomee aya zake na awatakase na awafunze Kitabu na hikima ijapokuwa kabla ya haya walikuwa katika upotofu ulio dhahiri.” (al-Jum'a, 2)

Mtume aliyebarikiwa anaweka mwanga zaidi kwenye suala hili:

“Sisi ni watu wa *ummi*. Hatujui kuandika wala kufanya mAheshabu.” (Muslim, Siyam, 15)

Japokuwa kutokujua kusoma ikitumika kwa watu wa kawaida kuna maana ya ukosefu wa elimu, kwa Mtume wa Allah ﷺ inabeba maana ya ukamilifu au ubora. Kuwa Mtume ambaye ukamilifu wa elimu yake na matendo yanaweza kumuacha hata mtu ambaye ana-hesabika kuwa amestaarabika katika mshangao, huu ni ushahidi bora zaidi kuwa alitumwa na Mwenyezi Mungu.

Allah anasema:

وَمَا كُنْتَ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخْطُطْ بِيَمِينِكَ
إِذَا لَأْرَتَابَ الْمُبْطَلُونَ

“Na wewe hukuwa kabla yake unasoma kitabu chochote, wala hukukiandika kwa mkono wako wa kulia. Ingelikuwa hivyo wangeli-fanya shaka wavunjifu.” (al-Ankabut, 48)

Isipokuwa kwa kupitia ufunuo mtakatifu, hakuna njia iju-likanayo ambayo *ummi* kwa kupitia tu mapokeo angeweza kuiten-geneza Qur'an takatifu, muujiza ambao unawaacha wote binaada-mu na majini bila ya nguvu na vile vile kuweka ung'amuzi wa kina juu ya hoja kama vile usimulizi wa Firauni, wa Mama yake Musa ﷺ na Yusuf ﷺ.

Qur'an inatoa mambo ya watu waliopita kwa wanaadamu kati-ka njia yenye kuibua hisia na kwa kulingana na mahitaji ya sayansi ya kisasa na vigezo vya falsafa ya historia.¹³²

132. Kwa upande mwininge, baadhi ya maelezo ya kihistoria yaliyotolewa katika Taurati na Bibilia yanakinzana na uvumbuzi wa kihistoria na sayansi wa siku za leo. Kuumbwa kwa ulimwengu katika vituo vyake, tarehe za kushuka kwa mwanaadamu kwenye dunia, mafuriko ni baadhi tu ya maelezo hayo yanayokinzana. (Angalia Maurice Bucaille, *Musbet Ilim Yonunden Tevrat, Incil ve Kuran*, p. 53-82, 157-175).

Kwa kuwa hakujua kusoma kwa mtazamo mwingine ni kigezo cha chini zaidi ili maneno ya Qur'an kuwa na sifa ya kugusa mambo yote. Kukumbukia usemi mfupi na wenyewe ukweli na busara kuwa "kiongozi wa msafara kila mara ndiyo mdhaifu," kuhakikisha ujumbe wake unawafikia wanaadamu wote na kufanya utumiaji wake kuwa unawezekana na wanaadamu wote. Qur'an kwa maana fulani ume-walenga, mwanzo daraja la wasio elimu. Kiasi cha kwamba kuelewa na kuishi Uislam kunahitaji kuwa mwanadamu wa kawaida tu. Jambo jengine ni kuwa mtazamo huo huo katika kuzungumzia msafara wa jua kama kigezo cha kuona mahitaji ya kila siku ya ibada na Mwezi katika kuzingatia kigezo cha kuabudu kwa mwezi au kwa mwaka.

Kwamba alishuka katika kiwango cha wanaadamu haimaanishi kuwa Qur'an imetaka wabakie katika kiwango hicho, kilikuwa na nia ya kuwanyanya kutoka katika kutokujua hadi kuwa *ummah* uliokuwa na Kitabu. Ili kuwa na uhakika, Uislam ukaweka mfumo wa maisha mpya, jiwe lake la msingi ambalo ni Qur'an takatifu am-bayo inaitwa *al-kitab*, Kitabu.

Hilyat'us-Saadah.

Hilya inamaaisha mavazi, vito vyta madini, pia inamaanisha uzuri wa roho na tabia. Kwa maana nyingine, neno hilo pia linamaanisha maelezo ya maneno juu ya muonekano wa Mtume ali-yebarikiwa kadri iwezekanavyo kuelezeza kwa maneno ya wana-adamu wa kawaida.

Nahifi anaapa:

"Kwa hakika, kama mtu angeandika *hilya* ya Mtume wa Allah na akachukua au kutenga muda ili kuitafakari, basi Allah atalinda mtu huyo kutoptana na magonjwa, matatizo na kifo cha gha-fla. Kama mtu ataichukua *hilya* pamoja naye katika safari basi atakuwa katika ulinzi mtakatifu muda wote."

Wanachuoni wengi wa kiislam wametoa mawazo yao juu ya *hi-lyia* ya Mtume mwema . Tabia ya kuihifadhi akilini, iliyochochewa na tamaa ya kumuona Mtume aliyebarikiwa katika ndoto bado ipo kaika nchi nyingi za kiislam hadi leo.

Baada ya kuyasema hayo, kama ilivyokuwa kwamba hakuna maneno yatakayotosha kumuelezea Mtume aliyebarikiwa . Mtu anatakiwa azingatie kuwa uso wa binadamu umeshindwa kumuan-galia na kujaribu kuelewa uhalisia wake. Hakuna na haiwezekani kuwepo maelezo timilifu ya uzuri na upekee wake, ambaye Mwenyezi Mungu amekusanya ubora wote aliowahi kuwapa wanaadamu. Kama alivyosem Hukani:

*Hakuna ajuae haya kaweza kuficha
Kati ya viumbe hana mwenza.*

Majaribio haya kumuelezea Mtume , uzuri wa uzuri, ni kuzibembeleza nyoyo ambazo hazikubahatika kushuhudia enzi ya baraka. Wale ambao wanawasilisha busu takatifu ya Mtume hawatupi isipokuwa ni tone tu kutoka kwenye bahari. Waumini ambao wame-jaribu kuiangalia bahari hii kuitopia matone haya wamejitahidi ku-faidika na mfano huo usiomithilika na kwa kuitopia kukithirisha mapenzi yao kwake wakajaribu kuwa mwili mmoja na vitendo na maadili yake.

Bila ya shaka, kama zinavyolazimishwa nyoyo kwa jinsi zilivyo, mara zote huwa nyoyo hizi huvutiwa kuendea uzuri kwa matamanio ya kuwa kitu kimoja pamoja nao. Uvutwaji huu huiteka akili, waka-ti akili hiyo ikiwa imeshughulishwa na uzuri huo. Katika moyo huwa inachanua tamanio la kuwa kama kipenzi hicho kiroho na kimaadili. Kwa sababu hiyo basi, inamalizikia kuwa kitu kimoja. Kwa sababu ya hulka hii, hakuna shaka hivyo kuwa maelezo ya Mtume kwa haki-ka yataongeza mapenzi na mori kumuelekea yeye.

Kutilia mkazo hili, Hassan ﷺ anatumia maneno yafuatayo kuelezea hali yake ye ye mwenyewe ya kihisia wakati alipoulizia maelezo ya Mtume ﷺ kutoka kwa baba yake mdogo wa kufukia Hind ibn Abi Hala ﷺ:

“Baba yangu mdogo Hind ibn Abi Hala alikuwa akimuelezea Mtume ﷺ katika njia iliyokuwa ya kupendeza. Nilikuwa nikipendezewa wakati baba yangu mdogo alipomuelezea, kwani moyo wan-gu uliendelea kuunganishwa naye na kusimama thabiti katika njia yake.” (Tirmidhi, Shamail, uk 10)

Hassan na Hussayn ﷺ, ambao hawakutosheka na kusikiliza simulizi kumhusu Mtume aliyebarikiwa ﷺ, pia mara kwa mara walimsikia baba yao Ali ﷺ akifanua muonekano wake wa utulivu, maelezo ambayo wameyarithisha kwa vizazi vilivyoofuata.

Hapa inabakia nafasi ya kuuliza, je ni sehemu gani ya uhalisia wa Mtume aliyebarikiwa ﷺ umewasilishwa kuitia simulizi hizi? Pia, mtu anaweza tu kuelewa *hilya* kulingana na uzito wa mapenzi yaliyomo ndani na pia kutokana na maneno machache yaliyopo katika kujaribu kuelezea.

Hivyo basi, licha ya kuwa waziwazi tumezungukiwa katika kulijaribu hilo kitu ambacho kwa upole tunakiungama, bado tunatamani kuleta hapa tone kutoka kwenye simulizi ambazo zimetiririka chini kutufikia ambazo zinalezea muonekano bora wa Mtume aliyebarikiwa ﷺ. Muhtasari mahususi wa maelezo haya yaliyotajwa yanadhihirisha kuwa:

Mtume aliyebarikiwa ﷺ alikuwa wa urefu wa wastan, karibia kuwa mrefu. Alikuwa na umbo ambalo halikuzidi upande fulani kufananisha na mwagine, bali alikuwa umbo lake halijazidi mizani. Alikuwa na kifua kilichokuwa kipana na mabega yaliyokuwa mapana. Pia kulikuwa na alama ya utume katika sehemu kati ya mifupa za mabega yake.

Sehemu mifupa hiyo ilipoungana ilikuwa mikubwa.

Alikuwa na rangi nyeupe iliyokuwa na u “pinki” kama rangi ya waridi vile. Mwili wake mwema mara zote ulikuwa msafi na ukinukia harufu nzuri. Haikujalisha kama alikuwa kajipaka manukato au la, ngozi na jasho lake vilishinda manukato bora zaidi. Kama mtu angesalimiana naye, basi mikono yake ingekuwa na harufu hiyo nzuri siku nzima; ilikuwa kama vile mawaridi yaliipata harufu kuto-ka kwake. Kama Mtume aliyebarikiwa angekipapasa kichwa cha mtoto mdogo, mtu angeweza kumtofautisha mtoto yule kutoka kwa watoto wengine kwa sababu ya harufu ile nzuri. Alipotokwa na jasho, ngozi yake ingefanana na waridi lililokuwa na umande.

Alikuwa na ndeu nydingi ambazo hakuziruhusu kukuwa zaidi ya kujaza kiganja cha mkono. Baada ya kufariki kwake, kulikuwa na nywele kama ishirini za rangi ya kijivu zilizokuwepo kichwani na kidevuni mwake.

Nyusi zake zilikuwa na umbo la mwezi wa hilali na kulikuwa na umbali kidogo baina ya nyusi mbili hizo.

Katikati ya nyusi zake kulikuwa na mshipa ambao ungevimbba na kuonekana kila mara Mtume aliyebarikiwa alipokuwa amekasirika juu ya kitu kilichokwenda kinyume na ukweli.

Alikuwa akipenda kusafisha meno yake na *miswaq* kitu amba-cho alikuwa akiwashauri watu mara kwa mara.

Kope zake nyeusi zilikuwa ndefu zaidi. Macho yake yalikuwa makubwa kiasi cha kushangaza; na sehemu za weusi yalikuwa na weusi uliokithiri na yalikuwa na weupe wa pekee sehemu za weupe. Macho yake yalikuwa kama vile mikono mitakatifu imeyapaka wanja katika enzi iliopita.

Uzuri wa muonekano wa umbo lake kama utimilifu wake wa kiroho ulikuwa wa kipekee.¹³³

133. Angalia Hakim, III, 10; Ahmed, I, 89, 96, 117, 127; 309; Ibn Saad, I, 376, 412, 420-423; II, 272; Ibn Kathir, al-Bidayah, VI, 31-33; Tirmidhi, *Shamail*, uk. 15.

Uso wake ungeng'aa kama mbalamwezi. Aisha ﷺ amesema:

"Uso wa Mtume wa Allah ﷺ ulikuwa ukiwaka kwa nuru hata kuweza kuutumia mwanga huo usiku wa kiza kuingiza uzi kwenye tundu ya sindano."

Katikati ya mifupa ya mabega yake kulikuwa na alama takatifu ambayo ilitoa ushahidi wa utume wake. Wengi kati ya wafuasi wake wangetamani kuibusu. Kupotea kwa alama hii baada ya kufariki dunia kwa Mtume ﷺ kulichukuliwa kama dalili kuwa kweli amefariki.¹³⁴

Mwili wake uliobarikiwa haukubadilika kamwe baada ya kifo chake. Akimuangalia Mtume ﷺ kwa macho yaliyokuwa na machozi, Abu Bakr ؓ kwa huzuni akasema, muda baada ya kufariki kwa Mtume ﷺ.

"Kama yalivyokuwa mazuri maisha yako ndivyo kilivyo kizuri kifo chako Mtume wa Allah," kisha baada ya hapo akambusu kwenye paji la uso.

Haiwezekani kamwe kuelezea kwa utoshelevu ubora wa moyo wake. Hakutamka neno bila ya sababu, kila neno lake lilifikisha busara na ushauri. Hakukuwa na sehemu ya kusengenya na mao-ngezi yasiyokuwa na ulazima katika misamiati yake. Angeongea na watu kulingana na uwezo wao.

Alikuwa mwenye roho nzuri na mpole. Japokuwa hakuonyesha furaha yake kwa vicheko vilivyokithiri mipaka ila uso wake ulionyesha tabasamu la bashasha kwa wengine.

Kama ingetokea mtu kumuona Mtume ﷺ mshangao ungingia; hata mazungumzo mafupi yalitosheleza kupandikiza hisia za mapenzi na kuvutiwa dhidi yake.

134. Tirmidhi, *Shamail*, uk. 15; Ibn Saad, II, 272.

Angewaendea watu wema kwa heshima kulingana na daraja zao za huruma. Jamaa zake walipata mgao mkubwa tu wa ukarimu na heshima kutoka kwake. Ilikuwa tabia yake kuwafanya wema watu katika jamii kama vile alivyoifanyia familia yake na rafiki zake. Alitukumbusha waziwazi juu ya tabia hiyo, akisema:

“Hakuna kati yenu atakayekuwa muumini wa kweli hadi ataka-pomtakia ndugu yake kile mnachojitakia nyinyi wenyewe.” (Bukhari, Iman, 7; Muslim, Iman, 71-72)

Angewachukulia wafanyi kazi wake vizuri sana, akiwalisha kile alichokuwa nacho na kuwavisha mavazi yale ambayo ye ye mwenyewe aliyoyavaa. Mkarimu na mwenye mapenzi, Mtume ali-yebarikiwa ﷺ alikuwa ameweka mizani timilifu kati ya ujasiri na roho nzuri.

Mtume wa Allah ﷺ alikuwa mtu wa kushika ahadi zake na mara zote alizitunza ahadi hizo. Kubwa kati ya tabia zake njema za akili na umakini, kweli alistahili kusifiwa na kila aina ya sifa mtu anazoweza kumpa. Kwa uzuri wa monekano wake pamoja na utimilifu wa maisha alikuwa kiumbe mtakatifu ukilinganisha na wote katika uumbaji.

Pia alikuwa amebeba sura fulani ya huzuni. Akichukuliwa kati ka hali fulani ya kimawazo na kuzungumza tu inapohitajika. Japokuwa kipindi chake cha ukimya kilikuwa kirefu, angeikamilisha kila sentensi aliyoianza na kufikisha maana za kina kwa kutumia maneno machache iwezekanavyo. Maneno yake yalitoka kwa usahihi kama punje za mkufu. Japokuwa alizaliwa na haiba ya upole mu-onekano wake ulikuwa na mvuto wa kifalme.

Asingenyanyuka kutoka sehemu alipokuwa amekaa akiwa na hasira isipokuwa kama kulikuwa na haki ambayo ilikuwa ikivunjwa na hakuna mtu aliyejikuwa ameliona hilo. Hasira zake zisingeshuka hadi haki hiyo iwe imerudishwa mahali pake. Baadaye angerudi ka-

tika hali yake ya kawaida. Hakushikwa na hasira kwa niaba yake binafsi; hakuweka kisasi au kugombana juu ya suala lake binafsi.

Hakuingia nyumba ya mtu ye yote bila ya ruhusa. Pindi aliporudi nyumbani angeugawanya muda wake aliotumia pale katika sehemu tatu: ya kwanza ilikuwa kwa ajili ya Allah ﷺ, ya pili ilikuwa kwa ajili ya familia yake na ya tatu kwa ajili yake mwenyewe. Japokuwa kiuhalisia angetenga muda kutokana na muda wake binafsi kwa ajili ya watu wa kila aina, wote kutoka hali za chini na waliokuwa maarufu na hakumnyima hata mtu mmoja muda wake na pia akaacha kila moyo ukiwa umevutiwa.

Kila hali na tendo la Mtume aliyebarikiwa ﷺ ilikuwa ni ukumbusho wa kiimani.

Akiwa msikitini angekaa sehemu tofauti tofauti ili kuwafanya watu wasipende kukaa sehemu moja tu. Hakupenda kufanya tabia zisizokuwa nzuri mbele ya watu. Alipoingia katika mkusanyiko wa watu, angekaa kwenye kiti kilichokuwepo na kusositiza wengine nao wafanye vivyo hivyo.

Pindi mtu anapotaka kitu kutoka kwake ili kutatua tatizo fulani, haikujalisha umuhimu wa jambo hilo, Mtume aliyebarikiwa ﷺ asingekuwa na amani hadi hitaji hilo liliposhughulikiwa. Kama tatizo hilo lingekuwa haliwezi kutatulika, basi Mtume mwema asingesita kumpa mtu huyo maneno ya kumliwaza na kumpa moyo. Alikuwa mtunza siri kwa watu wote. Hakujali nafasi yao katika jamii tajiri au masikini, wenye busara au wasiojua, watu wangeshughulikiwa kwa njia moja mbele yake kwa kigezo tu cha kuwa walikuwa ni binaadamu. Mikusanyiko yake yote ilikuwa katika mazingira yaliyokuwa na wema, busara, adabu, subira mwanzo kwa Allah ﷺ kisha kati yao wemyewe.

Hakukuwa kamwe na mtu ambaye wangemrudi waziwazi kwa mapungufu yake. Kulipokuwa na haja ya kumuonya mtu fulani,

Mtume mwema ﷺ angeliendea jambo hilo bila ya kuufadhaisha moyo wa mtu yule.

“Musifurahie janga ambalo limemkuta ndugu yenu muislam... kwani kwa huruma ya Allah anaweza kumvusha yeze katika hilo na kukujaribu wewe,” angesema. (Tirmidhi, Qiyamat, 54)

Syo tu kuwa hakujishughulisha na kufuatilia mapungufu yali-yokuwa yamejificha katika watu bali pia alikuwa madhubuti katika kuwakataza watu kutokana na kujishughulisha na jambo hilo kwani amri tukufu imekataza kushuku watu na kuulizia juu ya mapungufu yao yaliyojificha.

Asingezungumza hadi iwe ni kwa nia ya kuvuna wema wa kidini. Hisia kubwa ziliiteka hadhara alizozungumza. Wasikilizaji wangetekwa na mazungumzo ya Mtume ﷺ na kwa umakini wangetega masikio kiasi cha kwamba kwa maneno ya Omar ﷺ kama pangekuwa na ndege ambaye alitua juu ya kimoja kati ya vichwa vyao, ndege angebakia pale kwa masaa bila ya kusumbuliwa.

Jinsi na namna ambayo aliwaendea wafuasi wake ilikuwa na nguvu mara nyingi kiasi cha kwamba hata kuuliza maswali kulionekana kama usumbufo. Wangesubiria hadi mwarabu wa jangwani pengine akifika na kumuuliza swali Mtume ﷺ na kuanza mazungumzo na kwa kutokana na baraka hiyo na rehema wangekuwa na tamaa ya kufaidika.¹³⁵

Kulikuwa na waliokuwa na woga kiasi cha kusubiri miaka mili wili kutayarisha ujasiri wa kuuliza swali.

Kwa sababu ya muonekano wake hawakuweza kumuangalia usoni.

Amr ibn As ﷺ anashuhudia:

135. Ibn Saad, I, 121, 365, 422-425; Haythami, IX, 13.

“Japokuwa niliutumia muda mwangi nikiwa karibu na Mtume wa Allah ﷺ, haya iliyokuwa imenigubika nikiwa mbele yake na hisia nzito ya hofu ndani yangu kila mara ilinizuia mimi kutokana na kui-nua kichwa changu na kuangalia uso wake mzuri na wa kitakatifu kama uliviyotaka moyo wangu. Kama wangeniuliza sasa hivi nie-zee muonekano wa Mtume wa Allah, niamini nisingeweza.” (Muslim, Iman, 192; Ahmad, IV, 199)

Mtu ambaye alitamani kuelezea hulka zake za kipekee hakuwe-za ila kuungama kuwa “sijamuona mtu kama yeye, kabla wala baa-da.”¹³⁶

Katika ziara yake kwa kabilia fulani la kiarabu, Khalid ibn Walid ﷺ aliulizwa na chifu wa pale kumuelezea Mtume aliyebarikiwa ﷺ.

“Hilo haliwezekani,” akajibu Khalid ﷺ. “Maneno hayawezi ku-tosha!”

“Basi angalau jaribu kwa kadiri ya uwezo wako,” akasema chifu yule, na kumlazimu Khalid kutoa jibu zuri hapa chini:

“Acha nikwambie hivi: msafara unaonyesha kivuli cha heshima ya mtumaji. Kwa kuwa mtumaji ni Mola wa Dunia, muumba wa ulimwengu, basi wewe kisia heshima ya msafara!” (Munawi, V, 92; Qa-stallani, Mevahib-I Ledunniyye Tercumesi, uk 417)

Akiwa amevikwa uzuri uliokithiri, hulka ya kuvutia na utu wa kushangaza, hakuhitaji kamwe ushahidi zaidi au maajabu ya ku-hakikisha ukweli wa kuwa yeye ni Mtume wa Mwenyezi Mungu.

Maadili yake yalikuwa ni Qur'an, kitu ambacho alichokieleza kwa uzuri Muallim Naji:

Iliyovikwa ndani yako ni uzuri wa Qur'an, sifa ya vitu vyote viliviyopo,

136. Ahmed, I, 96

Qur'an ni hilya iliyandoikwa kwa mkono wenye nguvu

Sauti sawi na hii inarindima kwa maneno ya Mawlana Khalid Baghdadī, ambayo inaelezea vipi hulka za Mtume mwema ﷺ za hali ya juu zinavyotia nguvu uumbaji wote:

“Vipi alivyo na manufaa yalivyo, shukran kwa uwepo wa wake uliojaa ukarimu, lulu zinamwagika kutoka baharini, vito kutoka kwenye mawe magumu na mawaridi kutoka kwenye miba. Usinge-liweza kuona ua jipya lichomokalo lisiwe na tabasamu na kuchanua katika bustani wakati maadili yake mazuri yakinajwa.” (Diwan, uk 65-66)

Uzuri wote uliunganika katika Mtume wa Allah ﷺ na kung'aa katika mwili wake. Na bado hakuna ambaye aliweza kuona uzuri wa Mtume ﷺ katika utimilifu wake. Kwa kutumia maneno ya Imam Qurtubi:

“Uzuri wa muonekano wa Mtume wa Allah ﷺ haukuweza kuonekana wote. Kama ukamilifu wa uzuri wake ungeonyeshwa katika uhalisia wake, wafuasi wasingekuwa na uwezo wa kumuangalia.” (Ali Yardim, Peygamberimiz'in Semaili uk 49)

Mshairi wa Mtume Hassan ibn Thabit ؓ anataja upekee wa jinsi alivyokuwa Mtume ﷺ kama ifuatavyo:

وَاحْسَنَ مِنْكَ لَمْ تَرْقَطْ عَيْنٌ
وَاجْمَلَ مِنْكَ لَمْ تَلِدِ النِّسَاءُ
خُلِقْتَ مُبِرَّءًا مِنْ كُلِّ عَيْبٍ
كَانَكَ قَدْ خُلِقْتَ كَمَا تَشَاءُ

"Mtume wa Allah...Hakuna macho ambayo yamewahi kumiona mtu mzuri zaidi yako. Hakuna mwanamke aliyemzaa yejote mzuri zaidi. Uliumbwa mbali na aibu na uhitaji, kama vile uliumbwa kama ulivytaka mwenyewe!"

Kuendelea kwa kushushwa Ufunuo.

Kusita kwa kushushwa kwa ufunuo mtakatifu kulichukua muda wa miezi sita. Kurudi tena kunaelezewa na Mtume aliyebarikiwaa ﷺ:

"Nilipokuwa natembea siku moja, nilisikia sauti kutoka mawignuni. Nilinyanya kichwa changu na nikamuona; Malaika ambaye alinijia nilipokuwa Hira, akiwa amekaa kwenye kiti cha enzi kilichokuwa kikining'inia katika ukingo wa mawingu. Niliingiwa na hofu. Nikarudi nyumbani nikihimiza:

'Nifunike...nifunike!'

(Nikiwa nimelala huku nimefunikwa, Jibril ﷺ alirudi tena na kupitia yeye) Allah ﷺ alinifunulia:

يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنذِرْ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ
وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ

"Ewe ulijejigubika! Simama uonye! Na mola wako Mlezi mtukuze! Na nguo zako zisafishe. Na yaliyo machafu yahame!" (al-Muddaththir, 1-5).

Baada ya hapa, kushushwa kwa wahyi kuliendelea bila ya kusitishwa tena." (Bukhari, Tafsir, 74/4, 5; Muslim, Iman, 255-258)

Mwenyezi Mungu ananadi:

وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

“Na sasa kwa yakini tumewafikishia neno ili wapate kukumbuka.” (al – Qasas, 51)

Ushushwaji ufunuo ambao haukusitishwa pia ni wa kuhesabisha katika miujiza ya Qu’ran. Mshuko endelevu kwa Mtume wa Allah ﷺ wa Aya zilizojaa uzuri, zilizoshindwa kuigika hata kama marjibio yangefanywa na wanaadamu na wanyama wengine kuitwa ili kutoa msaada. Hili linatoa ushahidi kupita shaka yoyote chanzo kitakatifu cha Qur'an. Na kutoa ushahidi uliowazi zaidi juu ya wanaadamu kutoweza kuiharibu.

Imesadikiwa kwa uhakika pia kuwa hata kukusanya kitabu cha mashairi ya kawaida tu na mepesi kunachukua kazi kuwajibika kukubwa. Hata hivyo, licha ya daraja ya umakini ulioonyeshwa bado haiwezekani kubisha kuwa yejote kati ya kazi hizi zilizotengenezwa na binaadamu kutokuwa na makosa. Maswala haya hayapo katika Qur'an takatifu, daima imekuwa katika hali yake kama ile ile ya mwanzo na kuwa na miujiza mingi. Hili tu linatosha kudhihiri-sha uzuri wa Qur'an.

Iliposhushwa Surat Mudathir, Mtume wa Allah ﷺ pale pale tu akanyanyuka sehemu aliyokuwa amejilaza. Kwa vile hakuwa akijua nini kilichokuwa kimetokea, Khadija ؓ alishangazwa:

“Kwa nini haukuendelea na mapumziko yako?” akauliza.

“Muda wa kupumzika umekwisha,” akasema Mtume wa Allah ﷺ akimfahamisha ufunuo ambao umeanza kushuka upya.

Katika siku chache za mwanzo wa kufika kwa Ufunuo, Jibril ﷺ alimfundisha Mtume ﷺ vipi kuchukua udhu na kutekeleza swala.

Amri hii ya kufanya ibada ambayo alikuwa akiipenda ilimletea tabasamu katika uso wake.

Akiwa na furaha, Mtume wa Allah ﷺ akarudi nyumbani. Akimwambia Khadija ﷺ juu ya baraka kubwa aliyopewa na Allah ﷺ, akamfundisha jinsi ya kuchukua udhu na kutekeleza swala.¹³⁷

Waislam wa Mwanzo

Mtu wa kwanza kuamini Ujumbe Mtakatifu alikuwa Mtume wa Allah ﷺ mwenyewe. Hii imeonyeshwa katika Qur'an kama ifuatavyo:

آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ

“Mtume ameamini yaliyoteremshwa kwake kutoka kwa Mola Mlezi wake... (al - Baqara, 285).

قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ الدِّينَ
وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ

“Sema: hakika mimi nimeamrishwa nimuabudu Mwenyezimungu kwa kumsafishia dini yetu. Na nimeamrishwa niwe wa mwanzo wa Waislamu.” (Zumar 11-12)

Wa pili katika utaratibu wa kuupokea Uislam baada ya Mtume ﷺ alikuwa ni mkewe mwenye heshima, Khadija ﷺ. Kila mara Mtume mwema ﷺ angerudi nyumbani akiwa amenyongea na amehuzunika kutokana na kuvumilia matusi, kebehi na kufanyiwa vibaya na watu wa kabilia lake, Mwenyezi Mungu angemfariji uchungu wake kwa kuititia maneno ya kufariji ya Khadija ﷺ nahii ikawa kama ahuweni ya kiutakatifu kwa shughuli yake ile.¹³⁸

137. Ibn Ishaq, Uk. 117; Ibn Hisham, I, 262-263.

138. Ibn Hisham, I, 259.

Mara tu Khadija ﷺ alipokuwa muislam, binti zao Ruqayya, Ummu Kulthum na Fatima ﷺ wakafuata nyayo zao.¹³⁹

Baada ya kumuona Mtume ﷺ na Khadija ﷺ wakitekeleza swala pamoja, Ali ﷺ siku moja akauliza:

“Mnafanya nini?”

“Hii ni dini ambayo Allah amejichagulia Yeye Mwenyewe. Na hapa nakualika uamini katika Allah mmoja na kumuabudu Yeye na kukataa Lat na Uzza ambao hawana faida wala hawawezi kudhuru,’ akasema Mtume ﷺ.

“Sijapata kusikia dini kama hii hadi sasa,’ akajibu Ali. “Kwa vy-ovyote vile, siwezi kukubali kitu chochote bila ya kwanza kumtaka ushauri baba yangu Abu Talib.”

Kwa vile Mtume mwema ﷺ kwa kipindi kile alikuwa bado ha-jaanza kulingania watu kuja katika Uislam kwa dhahiri, akasema:

“Kama hutochagua kuwa Muislam, Ali, liweke jambo hili siri kati yetu sisi usilidhirishe.”

Usiku ule, Mwenyezi Mungu akautia imani moyo wa Ali ﷺ kuuelekea Uislam. Alikwenda karibu na Mtume ﷺ asubuhi yake ku-uliza maswali zaidi. Alipopata majibu aliyyahitaji, alilikumbatia ombi la Mtume ﷺ na kuwa Muislam. Kwa kuwa alikuwa na umri wa miaka kumi tu wakati ule na kwa kumhofia baba yake, aliliweka jambo hili siri kwa muda. (Ibn Ishaq, uk 118; Ibn Saad, III, 21).

Kila mara Mtume ﷺ alipotaka kutekeleza swala, ye ye akiwa pamoja na Ali ﷺ pembeni mwake wangeondoka na kwenda kwenye mabonde ya Makka na kuabudu kwa siri na wangerudi jua lili-pokuchwa. Jambo hili liliendelea kwa muda.

139. Ibn Saad, VIII, 36.

Haikuchukua muda mrefu kabla Abu Talib kutambua juu ya swala za siri za mwanawe na mwana wa kaka yake, na hapo ndipo Mtume ﷺ alipomlingania baba yake mdogo katika Uislam. Abu Talib akajibu:

“Kuiacha dini ya babu zetu mwanangu ni kitu ambacho kipo nje ya uwezo wangu. Lakini kwa hakika shikilia kwa umadhubuti kile ambacho umetumwa. Naapa kwa Allah, kadri nitakavyokuwa hai, hamna dhara litakalokufika wewe.”

Na kwa Ali ﷺ akasema:

“Hajakulingania (Mtume ﷺ) ila katika uzuri na utu. Bakia madhubuti katika njia hiyo mwanangu; usimuache kamwe!” (Ibn Hisham, I, 265)

Katika msafara wa kibiashara Makka, Abdullah ibn Masud ¹⁴⁰ alimuona Mtume ﷺ, Khadija na Ali ﷺ wakizunguka Kaabah, na akaona pia kuwa Khadija aliweka mkazo katika kujifunika hijab. (Zahabi, Siyer, I, 463)

Ufayf al-Kindi pia alitembelea Makka wakati huo wa biashara na kuona Mtume ﷺ, Khadija na Ali wakitekeleza swala karibu na

140. Abdullah ibn Masud ﷺ pia aliiwta Abu Abdulrahman na ni mionganoni mwa waislam wa mwanzo. Baada ya kuukubali uislam hakuondoka pembezoni mwa Mtume aliyebarikiwa ﷺ akiwa na furaha kubwa katika kumtumikia. Ibn Masud alikuwa mtu mwembamba na kwa muonekano alikuwa dhaifu na sauti nzuri na muonekano mzuri. Waislamu walikuwa bado ni wachache kwa idadi alipoingia katika uislam. Waabudu masanamu hawakusita kunyanyasa Makka na kumlazimisha ahame Madina ambako alipewa hifadhi na Muadh ibn Jabal ﷺ. Aliweka makazi maalum katika mji huo baada ya Hijira ya Mtume ﷺ na alishiriki katika vita vyote viliviyotokea baada ya hapo. Mtume wa Allah ﷺ alikuwa akipata furaha mno alipomiskiliza Ibn Masud akisoma Qur'an. Kwa sababu ya elimu yake kubwa, Ibn Masoud aliwafundisha wanachuoni wengi wa tafsir, hadith na falsafa za nadharia. Wanachuoni wa Kufa kwa hakika walijulikana kutoa fatwa za ki nadharia na falsafa kulingana na maelezo na rai zake. Anatambulika kwa kufikisha hadith jumla 848. Baada ya kumtumikia Hakimu wa Kufa, Ibn Masoud alirudi Madina katika ukhalifa wa Othman ﷺ na alifariki dunia kipindi kifupi baadaye akiwa na umri wa zaidi ya miaka sitini.

Kaabah. Kwa kutaka kujua akauliza juu yao kutoka kwa Abbas ﷺ ambaye baada ya kumuelezea kwa kirefu akaongeza:

“Naapa kwa Allah, sijui tena watu wengine wanaoiamini dini hii mbali na wale watatu!”

Hata baada ya kuwa muislam, Ufayf ﷺ alikuwa akionyesha kujutia na kusema:

“Laiti ningeukubali Uislam siku ile na kuwa muislam wa pili wa kiume! Vipi ninavyotamani ningekuwa wa nne katika wao”(Ibn Saad, V111, 18; Ibn Hajar,al-Isaba,11,487)

Baada ya Ali tu, Zayd ibn Harithah ﷺ, mtumwa aliyeachwa huru na Mtume ﷺ pia akaukubali Uislam na kutekeleza swala. Ha-kuondoka pembeni mwa Mtume ﷺ wala kusita kumtumikia baada ya hapo. Kujitoa kwake kwa Mtume ﷺ kulikuwa kwa kweli kiasi cha kuwa watu wa Taif walipoanza kumtupia mawe Mtume ﷺ alimkinga kwa kutumia mwili wake hadi mwili wake ukabakia na damu na majeraha hali ambayo ilineemewa na mapenzi na kauli ya Mtume ﷺ.

Katika mtiririko huu, cha msingi ni maelezo yafuatayo ya Omar ﷺ ambayo yanathibitisha juu ya mapenzi aliyoleta nayo Mtume ﷺ juu ya zayd ﷺ.

Kama Khalifa, Omar ﷺ aliweka mshahara wa dirham 3500 mtoto wa Zayd Usama, dirham 500 zaidi ya Abdullah, mtoto wa Omar. Abdullah akalizungumzia hili:

“kwa nini unamthamini Usama zaidi yangu mimi wakati nime-husika katika idadi kubwa ya vita kuliko yeye?”

Jibu lake Omar ﷺ likadhihirisha utajiri wa moyo wake na ukubwa wa uzuri wake pamoja na vipi alichukulia kwa umuhimu mkubwa suala zima la haki.

‘Ndiyo mwanangu, Mtume ﷺ alimpenda baba yake zaidi ya alivyopenda baba yako. Pia alimpenda Usama zaidi ya alivyopenda wewe. Ni kwa sababu hiyo kuwa nimeamua kuweka mapenzi ya Mtume ﷺ juu ya ya kwangu.’ (Tirmidhi, Manaqib, 39)

Kama inavyoonekana katika mfano huu ambayo ni mmoja katika mifano mingine mingi, wafuasi wengi walikuwa tayari kuchagua wale ambao Mtume ﷺ aliowapenda juu ya kwao wenyewe.¹⁴¹

Abu Bakr ؓ alikuwa tayari rafiki wa Mtume ﷺ hata kabla ya utume. Kutokea utotonii alikuwa ameshuhudia maadili mema ya Mtume ﷺ na uaminifu wake na aliamini kuwa mtu ambaye daraja yake ilikuwa haina doa ilimzuia yeye kusema hata madogo katika mambo yasiyo ya kweli na hivyo asingeweza kudanganya kuhusu Mwenyezi Mungu. Kwa hiyo alipolinganiwa na Mtume ﷺ kuukubali Uislam, Abu Bakr alikubali bila ya kusita.¹⁴²

Katika hadith inayohusika, Mtume ﷺ anasema:

“Allah aliponituma mimi kama Mtume kwenu nyie, mwanzo mlisema ‘wewe ni muongo.’ Lakini Abu Bakr alisema ‘Anasema ukweli.’ na kisha akaniunga mkono mimi kwa maisha yake na mali yake. (Bukhari, Ashab'u – Nabi, 5)

Hakuna kilichomfanya Mtume ﷺ kuwa na furaha zaidi ya kukubali Uislam kwa Abu Bakr ؓ. Mara tu alipokuwa muislam, alitangaza wazi wazi imani yake bila ya kusita na akaanza kulingania wengine kumuamini Allah na Mtume wake.¹⁴³

Abu Bakr ؓ anachukua nafasi muhimu sana na ya kipekee katika maisha ya Mtume mwema ﷺ. Sambamba na hilo, mafanikio ya suala lolote yalitegemea mambo matatu:

141. Haytham, VI, 174; Ibn Saad, IV, 30.

142. Ibn Kathir, al-Bidaya, III, 78.

143. Ibn Kathir, al-Bidaya, III, 80-81.

1. Wazo la muongozo
2. Watu watakaoambata na kukubali wazo hilo.
3. Msingi wa kifedha.

Wazo la muongozo ilikuwa ni yaliyomo katika Uislam, likithibitishwa na ufunuo wa wahy. Kuhusu mambo yaliyobaki mawili, Abu Bakr ﷺ alichukua nafasi muhimu. Ilikuwa kuanzia yeye amba-po kulingania kulianza na mali yake kubwa iliwekwa katika matumizi y kushughulikia mahitaji tofauti ya shughuli hii ikiwemo kati ya mengine mengi uachwaji huru wa watumwa wa kiislam.

Ili kuelezea zaidi mambo haya mawili, inaweza kusemwa kuwa urafiki kati ya Mtume ﷺ na Abu Bakr ﷺ ulipitia ujana wao na ukachipukia kuwa ukaribu wa hali ya juu pale Mtume ﷺ alipoanza shughuli za utume.

Tayari akiwa amepewa heshima ya kuwa kati ya watu wa mwanzo kuukubali uislam, Abu Bakr ﷺ alipata cheo cha *as-sidiq* kwa kutoweka hata chembe ya shaka kuchafua imani yake. Kweli kabisa katika hili, miaka iliyofuata ilikuwa shahidi kabisa katika kujitoa kwake kwa mali na kiroho katika kueneza Uislam na akamalizia kutoa mali yake yote katika njia ya Allah ﷺ.

Kupenda ni kumiminikwa na mapenzi juu ya apendwaye; ni kuweza kupenda chochote na yejote apendwaye na anayependwa, na kutaka mapenzi yake mwanzo kabla ya kwako mwenyewe na kuweza kutoa kafara vitu vyote kwa sababu ya apendwaye. Maisha ya Abu Bakr ﷺ yamejaa matukio kama hayo ya mapenzi ya kujitolea na kujitoa nafsi yake kiukamilifu kwa Mtume ﷺ.

Katika tukio moja, Abu Bakr ﷺ alishikika kitandani punde tu baada ya kusikia Mtume ﷺ anaumwa. Mapenzi haya ya hali ya juu yakasababisha muungano kati ya marafiki hao wawili kiasi cha kuwa Mtume ﷺ kusema:

“Abu Bakr ﷺ ni sehemu yangu na mimi ni sehemu yake. Ni ndugu yangu katika dunia hii na akhera.” (Daylami, I, 437). Hii ni uhakikisho wa urafiki katika dunia ya kiroho na kufanana kwa hali za nyoyo zao.

Katika kitanda akikaribia kufariki, Mtume ﷺ, akaongeza kuwa kuhusu milango inayoelekea msikitini mwake:

“Fungeni milango yote isipokuwa ule wa Abu Bakr ﷺ!” (Bukhari, Ashabu’n-Nabi,) Kauli hii ni mojawapo ya kauli bora zaidi na muunganano wa kiroho na ukaribu wa kipekee kati ya wawili hao.

Pia ambaye aliyeingia katika Uislam katika siku za mwanzoni za ulinganiaji wa Mtume wa Allah ﷺ walikuwa Bilal wa Abyssinia (Ethiopia) na mama yake ﷺ. Bilal ﷺ alikuwa mmoja kati ya watu saba wa mwanzo kutangaza kuukubali Uislam. Kwa kukanusha imani yake ya awali, alipewa mateso makali ambayo aliyavumilia huku akisema ‘Ahad! Ahad! Allah ni mmoja,’ kila mara alipolazimishwa kukana imani yake.

Kwa kuwalipia, Abu Bakr ﷺ aliwaweka huru Bilal na mama yake,¹⁴⁴ na kwa hilo, siyo kuwa tu alipokea sifa kutoka kwa Mtume ﷺ bali pia alikuwa kiigizo chema kwa mapenzi na ukarimu.

Mawlana Rumi ﷺ anaelezea kisa hiki, akitumia lugha ifuatayo:

“Baada ya kusikia mateso makubwa aliyopewa Bilal Habashi, Abu Bakr ﷺ alitokea mbele ya Mtume ﷺ na kumuelezea matatizo ya Bilal:

‘Moyo ule mtakatifu ambao umeshika pepo umekupenda. Amekamatwa na mapenzi yako. Ni kwa sababu hii tu ndiyo wanyanyasaji wale wanamtesa mtu yule mwema. Mbali na kuwa yeye hana hatia, wananyonyoa mbawa zake. Wanataka kuzika zana ile kubwa katika uchafu wa kuabudu masanamu na upingaji...

144. Ibn Saad, III, 232; Hakim, III, 319.

Wanamlaza kwenye mchanga uunguao katika juu lichomalo; wanauchapa mwili wake na matawi yaliyo na miba...

Ila licha ya damu zitokazo kwenye mwili wake mithili ya chem-chem, bado anasema ‘Allah ni mmoja, Allah ni mmoja’; hakati tamaa kusujudu kwa Mola wake...’

Mapenzi na huruma vilikuwa vimebadilisha kila sehemu ya mwili wa Abu Bakr ﷺ kuwa ulimi unaoumia kwa huzuni na maumivu, kupelekea yeche kutoqua na furaha na kuelezea adhabu ya Bilal kwa Mtume ﷺ kwa urefu.

Mwisho, akadhihirisha nia iliyokuwepo moyoni mwake na akasema, ‘Nataka kumkomboa ewe Mtume wa Allah; Nipo tayari kutumia mali yangu yote. Sitokuwa na amani katika dunia hii hadi nitakapoiokoa roho ile takatifu ambayo inakutana na chuki na mateso ya maadui wa Allah kwa sababu tu anampenda Allah na baada ya kuwa mja wake na kumwamini Mtume wake.’

Mtume mwema ﷺ alijawa na furaha na akajibu, ‘mimi pia ni mshirika wako katika jambo hilo... ewe rafiki mpenzi wa Allah na Mtume wake!’

Abu Bakr ﷺ mara moja akaelekea nyumbani kwa aliyekuwa bwana wa Bilal. Muda huu Bilal alikuwa kapoteza fahamu kutohana na maumivu na mateso.

Abu Bakr ﷺ alikuwa na maneno makali tu dhidi ya bwana yule, mtu ambaye hakuwa na huruma hata kidogo.

‘Ewe roho ya kiovu na iliyo katili! Unawezaje kumumiza rafiki wa Allah? Wewe mtu katili! Umejazwa nia mbaya gani na chuki ya aina gani?

Ewe mnyama asiye huruma! Unajifikiria kuwa wewe ni mwanadamu? Wewe ni mtu katili uliyenyimwa huruma roho inayoudhi uliyevaa tu ubinadamu?’

Kufuatia maneno haya, Abu Bakr ﷺ akakidhi tamaa ya bwana wa aliyekuwa bwana wa Bilal kwa kumpa bidhaa nyingi za kidunia hadi yule bwana akabakia na mshangao huku akimwangalia Abu Bakr ﷺ akitoa fedha ya kumkomboya.

Kwa kuona mshangao wa bwana yule muovu, Abu Bakr ﷺ akasema, ‘Wewe mjinga! Hufahamu kuwa umenipa lulu kwa kubadilishana na karanga. Hujui Bilal ana thamani ya dunia zote mbili. Tofauti ni kuwa unaangalia katika rangi ya ngozi wakati mimi naangalia roho yake. Kama ungesisitiza malipo zaidi kwa hakika ningekupa zaidi ili kumpata. Na ungesisitiza zaidi ningekupa kila nilichonacho, na ningeingia hata katika kudaiwa kama ingenilazimu hivyo. Ewe mjinga! Kumbuka kuwa ni sonara awezaye kujua thamani ya madini.’

Sambamba na kuipa sauti mapenzi na huruma yaliyo timilifu, maelezo ya Rumi ﷺ pia yanavutia nyoyo na ukweli kuwa thamani ya mwanadamu aliyejomaa ni zaidi ya makadirio yoyote na kwamba utajiri wa kidunia siyo chochote kulinganisha na mwili wa kiroho wa mwanadamu.

Kwa tendo hili la kbinaadamu, Abu Bakr ﷺ alikuwa amedhihirisha mapenzi ya hali ya juu aliyoleta nayo kwa Mtume ﷺ. Kisha alama za mapenzi yake yasiyokuwa na kipimo kwa Mtume ﷺ yanaweza kuwekwa kwa ufupi kama ifuatavyo:

- Kutenda kwa moyo wake wote kulingana na Qur'an na masharti ya Uislam yaliyoletwa na Mtume ﷺ.
- Kuonyesha mapenzi kwa waislamu wenziwe na kuhifadhi mambo kwa manufaa yao.
- Kutokuipa thamani dunia na kuwa tayari kuwa masikini kama ingelazimu.
- Kuwa tayari kuungana na Mtume ﷺ
- Kumkumbuka mara kwa mara.

Muongozo wa Khalid ibn Said ﷺ kwa upande mwengine uliku-jia kupitia ndoto ya kusumbua. Usiku mmoja alijiona akiwa ukingo-ni mwa shimo kubwa la moto na baba yake akijaribu kumsukuma ndani. Mara hiyo hiyo, Mtume ﷺ akamkamata kiunoni na kumuo-ko na moto. Alipoamka akiwa na hofu, akasema akijiambia mwenyewe, ‘Hii kwa hakika itakuwa ni ujumbe!’ Baadaye, kupitia ushauri wa Abu Bakr ﷺ akamuendea Mtume na kukubali Uislam.

Baada ya kusikia kuhusu mwanawewe kubadilisha imani, baba yake Khalid akamkana na kumwambia, “Nenda zako! Kamwe hau-topokea tena chakula kutoka kwangu!”

“Zuia kwa kipindi chochote uwezavyo...kwa hakika Allah ata-nipa chakula changu,” Khalid akajibu akiwa madhubuti.

Khalid ﷺ alibakia karibu na Mtume ﷺ hadi kuhamza kuelekea Abyssinia (Ethiopia). (Hakim, III, 277-280)

Baadaye waliokuwa Waislam ilikuwa pamoja na mke wa Khalid aliyeitwa Umayna, kaka yake Amr na mke wa Amr aliyeitwa Fatima. Kwa msukumo na muongozo wa Abu Bakr ﷺ, katika siku zile za kulingania kwa siri,pia Abu Fuqayha, Othman, Zubayr ibn Awwam, Abdurrahman ibn Awf, Sa'd ibn Abi Waqqas na Talha ibn Ubaydullah ﷺ waliuonja uzuri wa Uislam.¹⁴⁵

Siku moja Othman ﷺ alimwambia Mtume ﷺ maneno yafuata-yo:

“Nilipokuwa Damascus nipo nusu usingizini, ewe Mtume wa Allah, mara tulisikia sauti ikitisema ‘Walalaji amkeni!’ Ahmed ame-tokea Makkal! Mara tuliporudi Makka tukatambua kuhusu utume wako.” (Ibn Saad, III, 255)

Talha ibn Ubaydullah ﷺ anaelezea ifuatavyo:

145. Ibn Hisham, I, 268.

“Nilikuwa maonyesho ya Busra ambapo nilimsikia mtu wa dini akiulizia watu kutoka Makka. Nikamfuata na kumwambia kuwa mimi nilitokea huko.

‘Je Ahmed ametokea?’ akaniuliza yule mtu wa dini.

‘Ahmed yupi?’ nikajibu

‘Ahmed ibn Abdulla ibn Abdulmuttalib! Mtume wa mwisho anayetakiwa kutokea Makka. Kisha ataondoka Makka na kuhamia sehemu ya jangwa yenye mawe na bustani za matunda. Nakushauri umtafute huyu?’ mtu wa dini yule akasema.

Maneno ya mtu yule wa dini yaliniingia moyoni mwangu. Hapo hapo nikaondoka kwenye maonyesho yale na kurudi Makka.

‘Kuna habari zozote hivi karibuni?’ nikauliza.

‘Ndio,’ wakajibu. ‘Muhammad mwaminifu, mtoto wa Abdullah anasema kuwa ye ye ni mtume. Abu Bakr pia anamfuata.’’ (Ibn Saad, III, 215)

Wengine ambao walirehemewa na baraka ya kuwa mionganii mwa Waislamu wa mwanzo ni pamoja na Abu Ubayda ibn Jarrah, Abu Salama, Arqam ibn Abi Arqam, Othman ibn Mazun, Asma bint Abu Bakr, Khabbab ibn Arat, Abdullah ibn Masud, Abdullah ibn Jahsh, Jafar ibn Abu Talib na mkewe Asma bint Umays, Abu Huzayfa na Amir ibn Fuhayra .

Nyumba ya Arqam: Kituo cha Elimu cha Waislamu wa mwanzo.

Kwa miaka mitatu ya mwanzo, Mtume alilingania watu kuingia katika Uislam kwa siri akiwaomba wale waliokataa ombi hilo basi wasiitoe siri hiyo kwa mtu ye yote. Nyumba ya Arqam ibn

Abi Arqam ﷺ iltumika kama sehemu ya siri ya wafuasi baada ya yeye kuingia katika Uislam katika mwaka wa kwanza wa utume.

Nyumba ya Arqam pia ilijulikana kama nyumba ya Uislam. Nyumba hii ilikuwa ipo katika mlima wa Safa, Makka. Katika nyumba hii, Mtume ﷺ angechukua hifadhi ili kuelezea Uislam, kusoma na kufundisha Qur'an kwa wale watakaokuja, mbali na waabudu masanamu wa Makka.

Wakiwa pale wangetekeleza swala katika jamaa. Ni hapa amba-po wengi waliufahamu Uislam. Hadi kuingia katika Uislam kwa Omar ﷺ katika mwaka wa sita wa Utume, nyumba hii ilitoa huduma kubwa katika kufundisha na kulingania wengine katika Uislam. Arqam ﷺ baadaye aliiota nyumba ile kama waqf. Makubaliano ya waqf huo ni kama ifuatavyo:

“Kwa Jina la Allah, mwingi wa Rehema na mwingi wa Mapenzi...Huyu ni wosia wa Arqam kuhusu nyumba yake iliyopo Safa mbele kidogo, ardhi ambayo inasemekana kuwa sehemu ya Nyumba Takatifu na hivyo imekua pia nyumba hiyo ni takatifu. Haiwezi kuuzwa wala kugaiwa. Juu ya hili, Hisham ibn As na mtumwa wake wanakuwa ni mashahidi.” (Ibn Saad, III, 242-244; Hakim, III, 574-575/6129)

Nyumba ya Arqam hivi leo imebomolewa na utawala wa Saudi Arabia na kuingizwa katika ardhi ya Nyumba takatifu, Kaabah na hivyo kurudi katika hali yake asili.

Mtume ﷺ alitumia miaka yake mitatu ya mwanzo ya utume akilingania Uislam kwa siri. Hii haikuwa kwa sababu ya Woga wa kukutana na adhabu na ugumu bali ilikuwa kwa manufaa ya Uislam. Mbali na hoja ya kuwa bado ilikuwa haijashushwa amri takatifu kulingania waziwazi, kama Uislam ungeliniwa waziwazi wakati ule, waislam wengi wapya ambao wengi wao walikuwa masikini na dhafi-fu wangeingia katika hatari na kuangamia kwao kungeisitisha dini kabla haijaanza.

Kutokana na matukio ya nyumba ya Arqam, tunaweza ku-chukua mafunzo yafuatayo kuhusiana na mwenendo wa Uislam:

1. Ikihitajika, usiri unaweza kuwa jambo la muhimu katika kuendesha shughuli.
2. Elimu ndio hatua ya muhimu ya mwanzo katika kusimamisha nia ya kijamii, kidini au kisiasa. Kupata ubora, watu binafsi lazima wawe wanafahamu sababu na maadili ya shughuli yenye.

Njia ya kuchukuliwa na mbinu ya kufuatwa katika shughuli za Kiislam hadi siku ya Hukumu inatakiwa kuzingatiwa katika mwelekeo wa mfumo wa Mtume Jitihada zozote kuelekea kuupa nguvu za ziada Uislam na kuupeleka katika sehemu ambazo bado haujafika lazima utilie maanani hoja hizi za msingi za kielimu.

MWAKA WA NNE WA UTUME

Sema Kile Ulichaoamrishwa!

Onya Jamaa Zako wa Karibu!

Baada ya kipindi cha usiri, katika mwaka wanne wa utume,
Mwenyezi Mungu akashusha ufunuo:

فَاصْدِعْ بِمَا تُؤْمِنُ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ
إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ

“Basi wewe yatangaze uliyoamrishwa na jitenge na washirikina.

Hakika sisi tunatosha kukukinga na wanaokejeli.” (al - Hijr, 94-95)

Ayah hizi ziliamrisha kulingania Uislam waziwazi. Msisisitizo
mwingine kwenye suala hilihili tena kwa udhahiri na sauti ya kuon-
ya:

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلَغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا
بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ
لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

“Ewe Mtume! Fikisha uliyoteremshiwa kutoka kwa Mola wako Mlezi. Na ikiwa hukufanya hayo basi hukufikisha ujumbe wake. Na Mwenyezimungu atakulinda na watu. Hakika Mwenyezimungu ha-waongoi watu makafiri.” (al - Maida, 67)

Kuanzia hapo na kuendelea, Mtume wa Allah ﷺ akaamrishwa:

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي
 لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ
 فَامْنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ
 وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

“Sema: Enyi watu! Hakika mimi ni Mtume kwenu nyinyi nyote niliyetumwa na Mwenyezi Mungu Mwenye Ufalme wa mbingu na ardhi. Hapana mungu ila Yeye anaye huisha na anayefisha. Basi muamini Mwenyezimungu na Mtume wake asiyejua kusoma na kuandika, ambaye anamuamini Mwenyezimungu na maneno yake. Na mfuateni yeye ili mpate kuongoka.” (al-Araf, 158)

Lakini alipokuwa akiwaza vipi na wapi pa kuanzia, Mtume ﷺ akaongozwa na ufunuo mwengine:

وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ
 مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ
 وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ

“Na uwaonye jamaa zako walio karibu nawe. Na wachukue kwa upole wanaokufuata mionganoni mwa waumini. Na ikiwa watakuasi basi sema: Mimi najitenga mbali na hayo mnayoyatenda. Na umtegeeme Mtukufu Mwenye nguvu Mwenye kurehemu. Ambaye anakuona unaposimama.” (as-Shuara 214-218)

Punde Mtume ﷺ alipoanza kulingania watu katika Uislam wazi, mwanzo aliwalingania jamaa zake wa karibu kwa kufuata maamrisho matakatifu. Aliwaendea kwa heshima na taadhima na kuwaambia kama ifuatavyo:

“Nimetumwa kama Mtume, mwanzo kwenu nyie watoto wa Abdulmuttalib kisha kwa wanaadamu wote. Tayari mumeshuhudia miujiza mingi kupitia mimi. Sasa nani kati yenu atanifuata mimi kama ndugu na rafiki?”

Hakuna aliyemtia maanani. Walibakia kimya. Lakini Ali ﷺ ambaye wakati huo alikuwa bado ni mtoto na akiwa na heshima ya kuwa mtu wa mwanzo mwenye jinsia ya kiume kuikubali imani, akasimama na kusema:

“Mimi kwa hakika nitakusaidia, Mtume wa Allah!”

Wakati wale waliokuwepo wakimuangalia kwa kumdharaau na kwa kejeli, Mtume wa Allah ﷺ akageuka na kumuangalia kwa mapenzi Ali ﷺ na kukipapasa kichwa chake kwa mkono wake wa upole ambaao wengi wangetamani kuubusu hata mara moja.¹⁴⁶

Kutokuwa tayari kwa jamaa zake kuikubali Uislam kamwe hakukuvinja ari ya mtume ﷺ. Allah Mwenye nguvu alikuwa ameshamfunulia:

يُسَ وَالْقُرْآنُ الْحَكِيمُ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

146. Ahmed, I, III, 159; Haythami, VIII, 302-303.

“Ya-Sin. Kwa haki ya Qur'an yenyeye hekima! Hakika wewe ni mionganoni mwa waliotumwa, juu ya njia iliyonyooka...” (Yasin, 1-4)

وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا

“...Nasi tumekutuma kwa watu uwe ni Mtume. Na Mwenyezi-mungu ni shahidi wa kutosha!” (an-Nisa, 79)

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا
وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

“Na hatukukutuma ila kwa watu wote, uwe mbashiri na mwonyaji. Lakini watu wengi hawajui.” (as-Saba, 28)

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ
جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

“Sema: Enyi watu! Hakika mimi ni Mtume kwenu nyinyi nyote, niliyetumwa na Mwenyezimungu Mwenye ufalme wa mbingu na ardhi...” (al-Araf, 158)

Kama ilivyowekwa wazi na Qur'an, tofauti na wale waliokuja kabla yake, Muhammad ﷺ alitumwa kwa wanaadamu wote. Hii imeelezewa na Mtume aliyebarikiwa ﷺ mwenyewe katika hadithi ifuatayo:

“Nimepewa vitu vitano ambavyo havikupewa kwa mwengine yeyote kabla yangu.

1. Allah amenifanya mimi kuwa mshindi kwa mshangao, na Aliwaogopesha maadui zangu kwa umbali wa safari ya mwezi mmoja.

2. Dunia imefanywa kwa ajili ya mimi na wafuasi wangu sehemu ya ibada na usafi kupertia *tayammum*, kwa hiyo ye yeyote kati ya wafuasi wangu anaweza kutekeleza swala popote na wakati wowote.
3. Ngawira imefanywa kuwa ni ruhusa kwangu ijapokuwa ili-kuwa sio ruhusa kabla kwa mtu yeyote.
4. Nimepewa haki ya kuombea msamaha kwa niaba ya siku ya Hukumu.
5. Wakati kila Mtume alitumwa kwa taifa lake tu, nimetumwa kwa wanaadamu wote.” (Bukhari, Tayammum, I)¹⁴⁷

Isipokuwa Ali ﷺ, ambaye alikuwa bado mtoto wakati huo, mlinganio wa Mtume ﷺ kwa jamaa zake uliangukia masikio mazito.

Baadaye, Mtume ﷺ tena akawaalika jamaa zake kuja nyumbani kwake. Akawaendea kwa heshima na taadhima kisha akawaambia:

“Watoto wa Abdulmuttalib! Naapa kwa Allah, simjui tena mtu yeyote kati ya waarabu ambaye ameleta kitu chenye mafanikio katika dunia yenu na akhera zaidi yangu!

Watoto wa Abdulmuttalib! Nimetumwa kama mtume kwenu hususan na kwa wanaadamu kwa ujumla. Na kwa hakika mume-shaiona baadhi ya miujiza kuhusiana na hili. Sasa ni nani aliye tayari kuniunga mkono kama ndugu katika kazi hii na kwa malipo ya pepo? Nani anaazimia kunifuata katika njia hii kama kaka na rafiki?”

Tena, siyo tu kuwa hakuna katika jamaa zake aliyeukubali mlinganio wa Mtume ﷺ bali wote walimkebehi na kucheka pendekezo

147. Katika maelezo mengine, Mtume aliyebarikiwa ﷺ anaelezea zaidi vitu vitatu zaidi: “Nimefanywa jawami’ul-kalim (yaani aliyepewa uwezo wa kufikisha maana kubwa kupertia maneno macahache). Utume umefikia mwisho kupertia Mimi, imefungwa na hakutoka Mtume mwagine baada yangu. Na nilipouwa nimelala, funguo za zana za dunia zililetwa na kuwekwa mbele yangu.” (Muslim, Masajid, 5, 6)

lake punde tu walipoondoka. (Ahmed, I, 159; Ibn Saad, I, 187; Haythami, VIII, 302; ibn Asir, el-Kamil, II, 63; Balazuri, I, 119; Halabbi, I, 283)

Ndugu wa karibu huwa ni rahisi zaidi kukubali kitu anachok-isema mtu kulinganisha na watu wa mbali. Kuangalia pia jamaa za wale waliokubali Uislam, ni dhahiri kuwa dini kwa njia hii inabeba uwezo wa kubebeka katika jamii kwa kasi kubwa. Ni vigumu maradufu kwa wengine kuonyesha kukubali kama jamaa wa karibu ha-waamini na kuyakubali maneno ya mlinganiaji. Ilikuwa kwa sababu hii mtume ﷺ alifuata amri takatifu na kuanza mchakato ule kwa jamaa zake. Kwa upande mwingine, ili mitume kufanikiwa katika jukumu lao la kulingania, msaada wa ndugu na jamaa wa karibu ume-kuba muhimu wakati wote. Hili kwa hakika limeelezwa katika Qur'an kwa kutumia mifano iliyopita:

قَالُوا يَا شُعَيْبُ مَا نَفِقْهُ كَثِيرًا مِّمَّا تَقُولُ وَإِنَّا لَرَاكَ فِينَا ضَعِيفًا
وَلَوْلَا رَهْطُكَ لَرَجَمْنَاكَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ

“Wakasema: Ewe Shua’ib! Mengi katika hayo unayoyasema hatuyafahamu. Na sisi tunakuona huna nguvu kwetu. Lau kuwa si jamaa zako tungekupiga mawe, wala wewe si mtukufu kwetu.” (Hud, 91)

Pale Lut ﷺ alipoachwa bila ya msaada kukabiliana na ukengeufu wa watu wake, alilalama kwa huzuni kwa sababu ya kutoku-wepo usaidizi upande wake:

لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةً أَوْ آوِي إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ

“Akasema: Laiti ningekuwa na nguvu kwenu au nategemea kwenye nguzo yenye nguvu!” (Hud, 80)

Uislam umeweka msisitizo maalum katika kuwasaidia ndugu na jamaa. Kwa hiyo, kama mtu anatamani kupata muongozo wa wengine kupitia Uislam, anatakiwa kwanza afikirie familia yake na jamaa zake mwanzo. Allah Mwenye nguvu anasema kuhusiana na hili:

وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِعَضٍ فِي
كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ

“...Na jamaa ni karibu wao kwa wao katika kitabu cha Mwenyezimungu ...” (al-Ahzab, 6)

**Mtume kuwalingania watu wa Quraysh
katika Mlima wa Safa.**

Baada ya kuamrishwa kuanza kulingania katika Uislam jamaa zake, mtume ﷺ alipanda Mlima wa Safa ili kuzungumza na kabilal Quraish ambao walikuwa wamekusanyika katika Mlima huo. Akiwa amesimama katika jabali lilopo juu, Mtume wa Allah ﷺ akasema maneno yafuatayo kwa sauti:

“Kama ningewaambia enyi watu wa Quraysh, maadui walio juu ya farasi wamejificha pembezoni mwa mlima, katika bonde, tayari kuwavamia na kuchukua mali mnegeniamini?”

Bila ya hata kufikiriki kwa sekunde moja wakajibu:

“Ndiyo, tungefanya hivyo kwani hadi sasa daima tumekuona wewe kuwa unaweza kutegemewa na haujawahi kamwe kusema uongo!”¹⁴⁸ Kusikia uhakikisho huu kutoka kwa wote waliokuwepo

148. Hapa, kabla ya kutangaza azma yake, tunamuona Mtume aliyebarikiwa ﷺ akitaka uhakika kuhusu tabia yake binafsi. Kwa hakika, ni tabia ya mtu ambayo

pale bila ya kipingamizi, Mtume wa Allah ﷺ akaendelea kuwafahamisha kuhusu ukweli mtakatifu:

“Basi kuweni na uhakika kuwa nawafahamisheni nyie juu ya ujio wa adhabu kali itakayowafika wale ambao wasiomuamini Allah, na dhidi ya hili nimetumwa kuwaonya.

Kwa kuwaheshimu nyie Quraysh, mimi ni kama mtu anayemuna adui na kwa kuhofia kuwa angeidhuru familia yake, anakimbilia kuwaonya.

Quraysh! Mtakufa kama vile muingiavyo usingizini na mtafufuliwa kama vile muamkavyo. Hakuna shaka kuwa mtanyanyuka kutoka makaburini mwenu na kuletwa mbele ya Allah kutoa maelezo ya vile vyote mliviyovifanya kwenye dunia hii. Kisha baada yake mtavuna malipo ya matendo yenu mema na kukutana na adhabu kali ya matendo yenu maovu.” (Bukhari, Tafsir, 26; Muslim, Iman, 348-355; Ahmed, I, 281-307; Ibn Saad, I, 74, 200; Balazuri, I, 119; Samira az-Zayid, I, 357-359)

Watu hawakuonyesha hisia zozote dhidi ya maneno ya Mtume ﷺ isipokuwa baba yake mdogo Abu Lahab ambaye kwa ujeuri akamkatiza:

“Na mikono yako ikauke! Hili ndilo ulilotuitia hapa?” Bila ya aibu akaendelea kusema kauli zisizokuwa muafaka na kumvunja moyo Mtume ﷺ kwa matusi mabaya.

binadamu wanavutiwa nayo, na kuwfanya wamtii. Pia ni lazima vile vile kwa wale wanaowasilisha Uislam leo wapate uhakika wa tabia zao, wapewe muamana na ukweli kama *al-Amin* na *as-Sadiq* Mtume mwema ﷺ alivyokuwa. Habib'un-Najjar mtu anayekimbia aliyetajwa katika Surat Yasin, anatumia maneno yafuatayo kuhakikisha uwezo wa kumtegemea mtu mwema anayewalingania watu katika Ukweli.

“Wafuate wale ambao hawaawaombi ujira na ambao wameongozwa saawa!” **أَتَبُعُوا مَنْ لَا يُشَكِّنُ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ** (Yasin, 21). *Ayah* hii inaweka uzito sawa katika hitajio la ulinganizi kuwa ufanyike kwa ajili ya ridhaa ya Mwenyezimungu peke yake na mwanzo wale walinganaji wawe wameongoka wao wenywewe.

Tabia ya Abu Lahab ikaleta ufunuo wa Surat al-Masad:

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ
سَيَصْلِي نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةُ الْحَطَبِ
فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ

“Imeangamizwa mikono ya Abu Lahab na yeze pia amean-gamia. Hayatamfaa mali yake wala alivyovichuma. Atauingia moto wenye muwako. Na mkewe mchukuzi wa kuni. Shingoni mwake ipo kamba iliyosokotwa!” (al-Masad, 1-5; Bukhari, tafsir 26/2, 34/2, 111/2; Muslim, Iman 355)

Ayah hii pia inamtaja mke wa Abu Lahab kwa sababu kama mumewe, alimsababishia Mtume ﷺ machungu makubwa kiasi cha hata kumuwekea miba njiani. Sura hii pia kwa kuongeza, inaashiria kuwa siyo ukaribu wa kiasili wala uhusiano wa kuzaliwa ambao mara zote utakuwa na thamani. Cha muhimu ni ukaribu wa kiroho. Roho haitambui asili. Asili ya ki-baraa ni kitu kilichopo kwenye ngozi tu na ngozi ni kitu kilichopangiwa kumalizikia mchangani. Thamani ya mtu inawekwa na kukomaa kwake roho; kumaanisha wema katika tabia yake. Mwili ambao ni kitu cha kushikia katika mwana-damu ni kama umbo fulani ambalo roho huingia ndani yake, nguo ambayo unaivaa. Kuvalaa nguo za vitambaa aina tofauti tofauti ha-kuongezi thamani ya mtu.

Kwa ajili ya juhudi za mtume ﷺ, mama zake wadogo Safiya na Atiqa, watumwa wa baba yake mdogo walioachwa huru Abbas Abu rafi pamoja na Abu Dharr na Amr ibn Abasa ؓ wote wakaukubali Uislam.

Abu Zar ؓ alikuwa hajawahi kuabudu masanamu hata katika siku zake za ujinga. Anaelezea kisa chake cha kuingia katika njia ya kweli:

“Nilitokea kabilia la Ghifar. Mara tu nilipopata habari kuwa kuna mtu ameibuka Makka akidai kuwa ni mtume, Allah akaingiza mapenzi ya Uislam katika moyo wangu. Nikamwambia ndugu yan-gu Unays:

‘Nenda Makka na ukazungumze na mtu huyo ambaye anasema anapokea habari kutoka peponi na urudi na habari?’

Unays akaenda Makka. Baada ya kukutana na Mtume ﷺ na kusikiliza alichokuwa nacho kusema, akarudi.

‘Ni nini ulichokifanya? Ni habari gani uliozileta?’ Nikamuuliza.

‘Nimekutana na mtu Makka wa imani kama ya kwako ambaye anasema ametumwa na Mwenyezi Mungu,’ akajibu.

‘Watu wanasema nini kuhusu yeye?’

‘Mshairi, mchawi, mfanya mazingaombwe na mambo kama hayo?’

Kaka yangu ambaye mwenyewe alikuwa ni mshairi na akielewa vizuri ushairi, akaendelea:

‘Nayafahamu maneno ya wachawi. Maneno yake hayaonekani kama ya watu hao hata kidogo. Nimeyafananisha maneno yake na mashairi ya kila aina. Lakini naapa hakuna mtu mwenye akili ti-mamu atayeyaita yale mashairi. Kwa kweli anazungumza ukweli. Wale wanaomharibia jina lake kwa maneno yasiyokuwa ya kweli ni waongo! Yeye anajishughulisha na mazuri na anatenda mema na kukataza mabaya na kukataza maovu.’

Bado ilikuwa sijafanya uamuzi. Nikakamata chupa yangu ya ngozi na chakula na upesi nikaondoka kuingia barabarani. Nikaja Makka. Siyo tu kuwa sikumjua Mtume ﷺ bali pia nilikuwa na wasi-wasi kuongea na mtu mwengine. Nikasubiri karibu na Kaabah nikinywa maji ya zamzam kuondoa kiu changu. Wakati huo Ali ؓ akaja karibu nami:

‘Inaonekana kama wewe ni mgeni,’ akasema..

‘Ndiyo,’ nikajibu.

‘Basi kuwa mgeni wetu!’ akaniomba.

Nikaenda na Ali ﷺ. Kwa sababu ya hofu iliyosababishwa na watu wa Makka, hakuuliza hata sababu ya ujio wangu. Asubuhi iliy-ofuata, nikaenda tena kwenye Kaabah kwa tamaa ya kumpata Mtume ﷺ. Lakini japokuwa nilisubiri hadi usiku, sikuweza kumpata. Kwa mara nyingine tena Ali ﷺ akanijia na kuniuliza:

“Bado tu hujapapata unakotaka kwenda?”

‘Hapana,’ nikajibu.

‘Basi njoo uwe mgeni wetu tena,’ akasema tena.

Tulipofika nyumbani kwake, akachukua fursa ile kuniuliza.

‘Hivyo, ni nini kisa chako? Kwa nini umekuja?’

Baada ya kumfanya aniahidi kuweka siri na kunisaidia, nikasema:

‘Kulingana na nilichokisikia, inatakiwa kuwe na mtu ambaye anasema ni mtume. Nimekuja kuzungumza naye.’

‘Umfanya vizuri sana kuja. Huyo mtu ni Mtume wa Allah; ni kweli ye ye ni Mtume,’ akasisitiza na kunipa maelezo yafuatayo:

‘Nifuate mimi asubuhi katika nyumba nitakayoingia! Lakini ukiona hatari kwako wewe, nitauelekeea ukuta na kufanya kama vile narekebisha viatu vyangu na wewe utanipita!’

Mwishowe tukafika mbele ya Mtume ﷺ

‘As-Salamu alayka ya Rasulallah,’ nikasema kumsalimia ye ye kwa mara ya mwanzo kwa njia ya kiislam.

‘Ni kukiendea kitu gani unachowalingania watu ewe Muhammad?’ kisha nikauliza.

‘Kwa Allah, ambaye ni mmoja na hana washirika, kuachana na masanamu na kushuhudia kuwa mimi ni Mtume wa Allah,’ akajibu.

Baada ya hapo akauelezea Uislam kwangu mimi na papo hapo nikawa Muislam. Mtume wa Allah ﷺ alikuwa na furaha sana na akatabasamu kwa furaha.

‘Sasa Abu Dharr, iweke siri hiyo kutokana na watu wa Makka na urudi mji wa kwenu,’ akasema.

‘Lakini nilitamani kutangaza imani yangu, Mtume wa Allah ﷺ?’ nikasema.

‘Nahofia watu wa Makka wanaweza wakakudhuru,’ akasema.

‘Hata kama inamaanisha wataniua, kwa hakika nitafanya hivyo,’ nikajibu.

Mtume wa Allah ﷺ akabakia kimya.

Mara tu pale walipokusanyika watu wa Quraysh katika Kaabah nikasema kwa sauti yangu ya juu:

‘Quraysh! Nashuhudia kuwa hakuna mungu isipokuwa Allah na kuwa Muhammad ni mja wake na Mtume!’

‘Huyu mtu atakuwa ni kichaa! Tumuonyeshe huyu Sabait¹⁴⁹ fundisho,’ waabudu masanamu wakapiga makelele na kuanza kunipiga hadi nikawa nusu kufa. Wakati huo Abbas, baba mdogo wa Mtume ﷺ akafika na kunikinga mimi kwa mwili wake na akasema:

‘Aibu iwe juu yenu! Mumesahau kuwa nyie ni wafanyabiashara ambaao njia yenu inapita katika kabilia la Ghifar? Mnataka njia hiyo iondolewe?’

Hapo ndipo waliponiacha.

149. Watu wa Makka mara kwa mara wangewaita waislam Sabait kumaanisha wale ambaao walioitelekeza dini yao ya zamani.

Nilipofika katika Kaabah asubuhi iliyofuata, kitu kile kile kikatokea tena. Wakaniacha ili nife. Nikasimama na kwenda karibu na Mtume ﷺ. Alipoiona hali yangu, akasema:

‘Mimi sikukukataza?’

‘Hii ilikuwa matakwa ya moyo wangu Mtume wa Allah ﷺ na nimeyakamilisha,’ nikajibu.

Nilikaa kwa kipindi fulani karibu na Mtume ﷺ. Baadaye nikauliza:

Mtume ﷺ akasema:

‘Utakapopata amri yangu, hubiri Uislam kwa kabilia lako na utakapopata habari ya kutoka kwetu hadharani basi unijie mimi?’
(Bukhari, Manaqibul-Ansar 33, Manaqib 10; Ahmad, V, 174; Hakim, III, 382-385; Ibn Saad, IV, 220-225)

Baada ya hapo, Mtume ﷺ akaendelea kulingania watu Uislam. Katika miezi ya kufanya hijja, angezunguka katika maonyesho ya Uqaz, Majanna na Zhul-Majaz akiwasilisha Uislam kwa yejote atakayekutana naye, awe mtu huru au mtumwa, dhalili au mwénye nguvu, Tajiri au masikini na angewalingania katika kuamini umoja wa Allah ﷺ.¹⁵⁰

Ayah zilizoshuka kipindi hichi cha utume ziliwa zinaonya kuhusu siku ya Hukumu:

إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقْعٌ مَا لَهُ مِنْ دَافِعٍ يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ
مَوْرًا وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ

150. Angalia Ibn Saad, I, 216-217.

الَّذِينَ هُمْ فِي حَوْضٍ يَلْعَبُونَ يَوْمَ يُدْعَوْنَ إِلَى نَارٍ
جَهَنَّمَ دَعَّاهُنَّهُنَّ النَّارُ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تَكَذِّبُونَ

“Hakika adhabu ya Mola wako Mlezi hapana shaka itatokea. Hapana wa kuizua. Siku zitakapotikisika mbingu kwa mtikiso. Na milima iwe inakwenda kwa mwendo mkubwa. Basi ole wao siku hiyo hao wanaokadhibisha. Ambao wanacheza katika mambo ya upuuizi. Siku wataposukumwa kwenye moto kwa msukumo wa nguvu. Waambiwe: huu ndiyo ule moto mliokuwa mkiukanusha!” (at-Tur, 7-14)

Mara tu Mtume ﷺ aliponadi utume na akaanza kulingania waziwatu katika Uislam, laana juu ya waabudu masanamu na masanamu yao ikafuata:

إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبٌ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ

“Hakika nyinyi na hao mnaowaabudu badala ya Mwenyezimungu ni kuni za jahanam; huko mtaingia tu.” (al-Anbiya, 98)

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوَحِّي إِلَيَّ أَنَّمَا الْهُكْمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ
فَاسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ وَوَيْلٌ لِلْمُسْرِكِينَ

“Sema: Hakika mimi ni mtu kama nyinyi; inafunuliwa kwangu ya kwamba Mungu wenu ni Mungu mmoja tu. Basi nyookeni sawa kumwendea Yeye, na mumtake msamaha na ole wao wanaomshirikisha.” (Fussilat, 6)

Pale Mtume ﷺ alipoanza kuyakanusha masanamu ambayo watu wa Makka walikuwa wakiyaabudu na kuwaambia kuwa babu

zao ambao walikufa wakiwa waabudu masanamu wanaelekeea kwenye moto wa jahanam, alikataliwa na waabudu masanamu wa ki-Quraysh ambao waliungana katika uadui wao na chuki dhidi yake. Lakini Abu Talib alikuwa akilminda Mtume ﷺ hivyo maadui hawakuweza kufanya lolote.¹⁵¹

Waabudu masanamu waliobobea kama Abu Jahli, Abu Lahab, Walid ibn Mughira, Umayya ibn Khalef, As ibn Wail, Nadr ibn Harith, Uqba ibn Abi Muayt na Utbah ibn Rabia walikuwa miongo-ni mwa waovu waliovuka mipaka katika ukatili dhidi ya Mtume ﷺ na hivyo wakakamatana mikono yao wenyewe adhabu yao ya daima.

Umuhimu wa Mbinu ya Kulingania.

Kulingania katika maantiki hii au *tabligh*, ni kujaribu kuita watu kuishi katika misingi ya Uislam kwa kuieleza misingi hiyo. Kutumia maelezo yaliyo maarufu, ni kuamrisha yaliyo sawa na kukataza yaliyo makosa. Katika Qur'an, Mwenyezi Mungu anaweka *tabligh* kama jukumu la Waislamu wote:

وَلْتُكُنْ مِّنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاوْنَ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

“Na uwe kutokana na nyinyi umma unaolingania kheri na unaoamrisha mema na kukataza maovu. Na hao ndio waliofanikiwa.”

(Al-i Imran, 104)

كُنْتُمْ خَيْرًا مِّنْ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ
بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَاوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ

151. Ibn Saad, I, 199.

“Nyinyi mmekuwa bora ya umma waliobolewa watu, kwa kuwa mnaamrisha mema na mnakataza maovu...” (Al-i Imran, 110)

Umuhimu wa *tabligh* pia unasisitiziwa na Mtume ﷺ katika hadith ifuatayo:

“Allah amrehemu yule asikiaye neno kutoka kwetu na kuliwasilisha kama liliuyo kwa wengine. Watu wengi wanaopokea neno, wanaelewa na kutekeleza vizuri hata kuliko mzungumzaji mwényewe.” (Tirmidhi, Ilm, 7)

“Naapa kwa Allah kuwa kwa mtu mmoja kupokea muongozo kutoka kwa Allah kupitia wewe, ni bora kuliko kumiliki bonde lilioja ngamia wekundu.” (yaani bora zaidi ya mali za kidunia) (Bukhari, Ashabu'n-Nabi, 9)

“Malipo ya mlinganiaji ni kama ya wale wanaomfuata bila ya kupunguza malipo ya mlinganiaji huyo kwa njia yeyote ile.” (Muslim, Ilm, 16)

Anas ؓ, mfuasi wa Mtume ﷺ anaelezea hadithi ifuatayo kuhusu daraja zinazowasubiri walinganiaji wa Uislam akhera:

“Siku moja, Mtume wa Allah ﷺ alielezea:

‘Je niwaeleze kuhusu watu fulani? Siyo mitume wala siyo mashahidi (waliokufa wakipigania dini) ila Mitume na mashahidi wataangalia daraja yao kwa wivu siku ya Hukumu.¹⁵² Watakuwa wameketi katika sehemu za nuru na kutambuliwa na kila mtu.’

‘Ni kina nani hao Mtume wa Allah ﷺ?’ wafuasi wakauliza.

Mtume ﷺ akajibu:

152. Maneno haya yanaonyesha thamani ya hao waliojishughulisha na kulingania watu katika Ukweli. Haimaanisha wana thamani bora zaidi ya Mitume na mashahidi kwani wote hawa ni watu ambao wameyatoa kafara maisha yao kwenye njia ya Ukweli. Kupenda kwao matendo mema kwa hawa waliojikita katika *tabligh* kunachipua kutoka kwenye muono wao wa kina katika utakatifu wa kazi hiyo.

MWAKA WA NNE WA UTUME

‘Ni wale ambao wanawaita watu kwa Allah na kumsogeza Allah kwa watu. Wanazunguka Dunia kama washauri na walinganiaji.’

Kisha akauliza:

‘Tunaelewa vipi Allah anavyojisogeza kwa waja wake ewe Mtume wa Allah ﷺ, lakini ni kwa njia gani watajisogeza waja wake kwa Allah?’

‘Wanajishughulisha na vitu ambavyo Allah anavipenda na kujichunga na vitu ambavyo havipendi. Na mara tu watu wanapofuata, Allah anawapenda,’ akaeleza. (Ali al-Muttaqi, III, 685-686; Bayhaqi, Shua'b ul-Iman, I, 367)

Wakati malipo ya mtu anayetekeleza jukumu la kulingania ni makubwa kuliko zana za thamani zaidi duniani, kupuuzia jukumu hili kunabeba madhara makubwa ambayo yanaweza kuipelekea jamii kuangamia.

Onyo la Mtume aliyebarikiwa ﷺ linastahili kuangaliwa:

“Naapa kwa Allah ambaye amenipa mimi uhai, kuwa ama mta-jishughulisha na mema na kukataza maovu au Allah atatumaa adhabu ya aina ambayo maombi yenu ahueni hayatakuwa na manufaa.” (Tirmidhi, Fiten, 9)

Abza al-Huzai ﷺ anaelezea ifuatayo:

“Siku moja Mtume wa Allah alipanda kwenye mimbari kutoa hotuba. Baada ya kulizungumzia vizuri kundi fulani la waislam, watu wengine wana tatizo gani hadi hawawaelezei mambo majirani zao, kuwafundisha kile wasichokijua na kuongeza uelewa wao? Kwa nini hawajinasibishi na mema na kuonya dhidi ya maovu? Na wengine wana nini hata hawatafuti kujua wasichokijua kutoka kwa majirani zao na kujaribu kuelewa? ‘Naapa juu ya hili kwa Allah! Ama wanaajuwa watawafundisha majirani zao na kuwafanya watu wa uelewa mku-

bwa, kujinasibisha na mema na kukataza maovu; na ama wale wasiojua watauliza na kujifunza kutoka kwa jirani zao na kujaribu kujamata masuala ya Dini au nitawaadhibu wote hapa hapa duniani.'

Baada ya hotuba hiyo, Mtume ﷺ akashuka kutoka kwenye mimbari na kurudi nyumbani. Wengine wakasema:

'Itakuwa Mtume ﷺ alikuwa akimaanisha wa-Ashari wa Yemen kwani wanamiliki uelewa lakini jirani zao ni watu wasio staha, wahamaji hamaji walio na hasira ambao wanaishi pembezoni mwa chem chem za maji.'

Mara tu wa-Ashari walipofahamishwa juu ya hili, wakamwendea Mtume ﷺ na kumuuliza:

'Inaonekana kuwa umewazungumzia vizuri watu fulani Mtume wa Allah na kutuzungumzia vibaya sisi. Ni kipi haswa kuhusu sisi ambacho umetuzungumzia vibaya namna ile?'

Mtume wa Allah ﷺ akakaa kimya na kurudia tu kile alichokisema awali. Wa-Ashari bado hawakuwa na uhakika kama walikuwa ndiyo watu waliokuwa wakizungumziwa. Kujaribu kuweka wazi suala lile wakarudia tena swali lao mara chache zaidi. Ila kila mara Mtume ﷺ akatoa jibu lile lile. Hapo ndipo wa-Ashari wakasema:

'Basi tupe mwaka mmoja ewe Mtume wa Allah!'

Hivyo Mtume wa Allah akawaruhusu mwaka mmoja kuwaelimisha mambo ya Dini, akisoma *ayah* ifuatayo:

لِعَنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَأْوَدَ وَعَيْسَى
 ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ. كَانُوا لَا يَتَنَاهُونَ عَنْ
 مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسٌ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ

‘Walilaaniwa waliokufuru mionganoni mwa wana wa Israili kwa ulimi wa Daud na wa Isa mwana wa Mariam. Hayo ni kwa sababu waliasi na wakawa wanapindukia mipaka. Walikuwa hawakatazani maovu waliokuwa wakifanya. Hakika ni maovu yalioje mambo waliyokuwa wakifanya!’ (al-Maida, 78-79) (Haythami, I, 164; Ali al-Muttaqi, Iii, 684/8457)

Kwa nguvu na ukomavu wa kiroho aliopewa na Mwenyezi Mungu, Mtume ﷺ akaendelea kutangaza Uislam akiwa na matashi ya kuongoza wanaadamu wote. Na ufahamu uliokuwepo ndani yake kuwa amekabidhiwa jukumu la kidini kulikamilisha ukamnyanya kwenda daraja ya juu zaidi. Akakataa mambo yote ya kidunia aliyopewa ambayo yangesimama kati yake na kutekeleza jukumu lake na badala yake akauthaminisha utumishi kwa Muumba juu ya kitu kingine chochote.

Mtume ﷺ daima alieleza Uislam kulingana na kiwango cha uelewa wa hadhira yake kwa kima cha uelewa wao. Muongozo wa hata mtu mmoja ungempa furaha isiyoelezeka. Hata katika tukio la ukubwa kama kukamatwa kwa Khaybar, alipata furaha kueleza kwa kirefu Uislam kwa mtumwa kitu ambacho kilipelekea kuongoka kwa mtumwa yule. (Ibn Hisham, Ii, 398)

Pia, katika shughuli ya siku kumi ngumu Ta’if, Mtume ﷺ alimuongoza Addas, mtumwa wa Kikristo kuongoka kitu ambacho kilimfanya Mtume ﷺ kusahau mabaya yote ya Ta’if.

Mtume wa Allah ﷺ alitoa kila kilichokwuwa chake katika njia ya kuangaza nuru ya Uislam juu ya jamii nzima ya wanaadamu na hakuchoka au kukasirishwa na jukumu la kulingania. Abu Rifaa ﷺ anatoa maelezo mazuri yanayoonyesha jinsi Mtume ﷺ alivyoli-chukulia kwa umuhimu swala la kulingania:

“Wakati Mtume wa Allah ﷺ alipokuwa akitoa khutba, nilimfuata nikamuuliza na kusema, ‘Kuna mtu masikini Mtume wa Allah ambaye anasema anataka kujifunza Dini.’

Mtume ﷺ akageuka na kuniangalia. Akakatisha kuhutubia na kuja karibu nami. Kisha mara moja walimletea kitu cha miguu ya chuma akakaa na kunielezea mambo machache ambayo alikuwa amefundishwa na Mwenyezi Mungu. Kisha akageuka na kumaliza khutba yake.” (Muslim, Juma, 60)

Wafuasi pia walikuwa makini sana na kuwasilisha ukweli na kurekebisha makosa waliyoyaona. Jukumu la kuwazindua wale wal-iotenda kinyume na sunnah ya Mtume ﷺ halikuwa tu kwa watu wa-chache waliochaguliwa kati yao. Katika muda na sehemu muafaka wangefanya kile walichostahili kufanya. Walionyesha ukweli licha ya litakalotokea baada ya hapo kwani hawakuweza kustahamili cho-chote kilichokwuwa kinyume na Sunnah ya Mtume ﷺ. Hawakujinasi-bisha na wale walio na tabia ya kupinga hadith za Mtume ﷺ, na wangesema wasingeweza kuishi chini ya paa moja.¹⁵³ Kwa wale wal-iotanguliza rai zao binafsi dhidi ya hadith wangesema hawawezi tena kubakia nao katika mazingira hayo hayo, na punde tu wan-geondoka.¹⁵⁴

Sufyan as-Sawri anasema yafuatayo juu ya umuhimu wa tabligh:

“Ni bora kwako kuenda Khorasan kutangaza Uislam badala ya kuishi Makka.”

Kwa kazi muhimu kama ya kulingania watu katika Uislam, ku-lea watu ambao wataifanya kwa uzuri ikawa muhimu pia. Tukio li-fuatalo linaonyesha dhahiri thamani ya mlinganiaji aliofundishwa vizuri kiroho:

153. Angalia Shafii, Risala, uk. 193, Instambul. 1985; Suyuti, Miftah, uk. 48, Beirut 1987.

154. Angalia Muwatta', Buyu', 33; Ibn Majah, Muqaddima, 2.

“Omar ﷺ alikuwa ameketi na rafiki zake. Akawauliza wataje wanavyovitamani kutoka kwa Allah. Wengine wakatamani:

‘...nyumba iliyojaa sarafu ili kuzitumia katika mambo ya Allah!’

Mwingine akatamani:

‘...nyumba iliyojaa dhahabu ili kuitumia katika mambo ya Allah!’

Wakati wafuasi wengine wakatamani:

‘...nyumba iliyojaa vito ili kutumia katika mambo ya Allah!’

‘Ombeni zaidi, zaidi!’ akasitiza Omar.

‘Kitu gani cha ziada tunachoweza kuomba kutoka kwa Allah?’ wakauliza.

Hapo Omar ﷺ akasema, ‘Ningetamani hii nyumba ijjazwe kwa watu wa ukomavu wa kipekee waliokuwa nao watu kama Abu Ubayda ibn Jarrah, Muaz ibn Jabal, Huzayfa’tul-Yaman, ili niweze kuwatumia kuhakikisha utii kwa Allah katika huduma ya kuelekeza mema na kukataza maovu...’ (Bukhari, Tarikh’us-Saghir, I, 54)

Mwenyezi Mungu, chanzo pekee cha uhakika cha huruma na mapenzi, anaelezea njia bora zaidi ya kufuata katika kuwaita waja wake katika njia ya kweli:

أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ
وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ

“Waite waelekee kwenye njia ya Mola wako Mlezi kwa hikima na mawaiidha mema na ujadiliane nao kwa namna iliyo bora...” (an-Nahl, 125)

وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا
مِنْهُمْ وَقُولُوا أَمَّا بِالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَإِنَّا لِيُكْمِنُ وَالَّهُمَا وَالَّهُكُمْ
وَاحِدٌ وَنَحْنُ لُّهُ مُسْلِمُونَ

“Wala msijadiliane na watu wa kitabu ila kwa njia iliyo nzuri kabisa, isipokuwa wale waliodhulumu mionganii mwao. Na semeni: Tumeyaamini yaliyoteremshwa kwetu na kwenu. Na Mungu wetu na Mungu wenu ni Mmoja. Na sisi ni wenye kusilimu kwake.” (al-Ankabut, 46)

وَمَنْ أَحْسَنْ قَوْلًا مِمْنُ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنِّي مِنَ
الْمُسْلِمِينَ وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ إِدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ
فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَانَهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ

“Na ni nani mbora wa kusema kuliko aitaye kwa Mwenyezi Mungu na akatenda mema na akasema: Hakika mimi ni katika Waislamu? Mema na maovu hayalingani. Pinga uovu kwa lililo jema zaidi.¹⁵⁵ Hapo yule ambaye baina yako naye pana uadui atakuwa kama rafiki jamaa wa kukuonea uchungu.” (Fussilat 33-34)

155. Mfano mzuri wa *ayah* hii imeonyeshwa na Yusuf ﷺ ambaye badala ya kuwachukulia ndugu zake vitendo viovu walimtendea, dhidi yao aliendelea kuwachukulia kwa heshima na taadhima kama alivyokuwa awali. Ndugu zake mwishoni misho wakamtambua na kutamka “Naapa kwa Allah, Yeye kweli kakuchagua wewe juu yetu.” Wakikiri ukuu wa Yusuf juu yao na kuomba msamaha. Kisa hiki ni hali ya

قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي
وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ

“Sema: Hii ndiyo njia yangu: Ninalingania kwa Mwenyezi Mungu kwa kujua, mimi na wanaonifuata. Na ametakasika Mwenyezi Mungu! Wala mimi si katika washirikina.” (Yusuf, 108)

Muda wote katika historia, matumizi ya njia ya ulinganiaji ya kidini iliyoagizwa imegeuza nyoyo nyingi za miba kuwa mawaridi na kiza cha nyoyo nyingi kuwa nuru. Hata alipowatuma Musa na Harun ﷺ kwa mchupajji mipaka na mkengeufu wa daraja Firauni, Allah ﷺ bado aliwashauri wawe wapole:

فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيْنًا لَّعْلَهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى

“Mwambieni maneno laini huenda akazingatia au akaogopa.”
(Ta-ha, 44)

Tunaweza kuona katika Ayah hapo juu misingi miwili katika njia za kulingania:

1. Unapowasilisha ukweli mtu lazima atumie njia ya upole bila ya kumjazibisha mtu.

Hata Firauni mwenyewe alikuwa ameegemea katika kuamini katika matukio mengi baada ya kushuhudia miujiza mingi ya Musa ﷺ akazuiliwa na Haman na duara lake. Akashindwa na kiburi na kuchagua kutokuamini.

dhahir katika kushuhudia nguvu ya kulingania katika njia ya kweli kwa mwanzo kutumia tabia njema. Kwa historia ya kina angali, Osman Nuri TOPBAS, Nebiler Silsilesi 2, uk 129-130, Instabul, 2004.

Kwa kumshauri Musa ﷺ kuchukua njia ya upole, Mwenyezi Mungu pia anatufundisha njia ya ulinganiaji. Kabla ya kulingania haswa kuanza, nyoyo zinatakiwa kulegezwa.¹⁵⁶ Malumbano hayana nafasi katika maisha ya mitume na watu wema; kuacha vitendo vifanye ulinganiaji ndio kilicho muhimu.

Kama mitume wote waliopewa na Mwenyezimungu jukumu la ulinganiaji walikuja kurekebisha nyoyo. Waliangalia watu kuititia dirisha la moyo na hivyo kuwezesha muongozo wa wengi kwa kufuliliza kueneza upendo na huruma katika maeneo. Kufanya kinyume na hivi kungeweka ghuba (kati yao kama kipingamizi) ambao ungharibu kabisa mahusiano na wengine na hivyo kufanya uwezo wa kuwasilisha ukweli kwao kupotea maisha. Na hili lingekuwa kinyume na azma takatifu, kwani Allah ﷺ anataka waja wake waokolewe kutoka kwenye dimbwi walilomo. Kwa sababu hii, Mwenyezi Mungu ametuma maelfu ya mitume katika historia akiwaamrisha kusafisha nyoyo zao kwa mbinu tofauti. Pia sambamba na dhamira hiyo, waja wema ambao wamebarikiwa mionganoni mwa wanaadamu wameendelea asili hii ya kitume katika kuwafunza masuala ya kiroho wengine.

Hakuna faida ya kutazamia kutokana na huduma inayotolewa kwa namna ya ukali na inayochukiza ambayo kamwe haiwezi kuhushishwa na maadili mema. Hii ni muhimu zaidi na haswa katika vitendo vya kuelekea katika roho ya mtu kama elimu, kulingania na kutoa mwongozo. Kuititia nafsi ya Mtume ﷺ *ayah* ifuatayo inawaelekea waislam wote:

156. Katika mwaka wa 7 wa Hijiria, katika kukamatwa kwa Khaybar, Mtume mwema ﷺ aliwasaidia watu wa Makka waliokuwa wadhaifu kwa kupigana na ukame na uhaba wa mahitaji. Aliwasaidia na dhahabu, shayiri na mbegu za tende. Akiukubali msaada ule na kuugawa kwa wahitaji wa Makka, Abu Sufyan akasema kwa nguvu kwa shukurani, “Allah akulipe ndugu yetu kwa kuwaangalia jamaa zako...” (Yaqubi, II, 56). Nyoyo zao zikawa laini kuititia matendo ya ukubwa wa namna ile, na watu wa Makka mara wakajikuta kwa moyo wote bila wakiukubali Uislam kama ulivyo.

فِيمَا رَحْمَةٌ مِّنَ اللَّهِ لَنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَطَّا غَلِيلَةً الْقُلُوبَ
لَا نَفْضُوا مِنْ حَوْلِكَ

“Basi ni kwa sababu ya rehema itokayokwa Mwenyezi Mungu ndiyo umekuwa laini kwao. Na lau ungelikuwa mkali, mwenye moyo mgumu, bila shaka wangelikukimbia.” (al-Imran, 159)

2. Kufikisha ulinganiaji kwa wanadamu wote bila kujali hadhi yao. Mtu wa mabavu na mbaya ambaye hakujiruhusu mwenyewe kuamini, Firauni, ambaye wakati huo huo alikuwa muuaji katili ali-yeua maelfu ya watoto wasiokuwa na hatia ili tu kumuua Musa ﷺ. Lakini pia alilinganiwa kwa ulinganifu mtukufu.

Vile vile Muhammad ﷺ alimlingania Abu Jahli katika Uislam mara nyingi. Wakati akiwa akiukubali ukweli wa maneno ya mtume ﷺ katika nafsi yake, Abu Jahli hakuweza kuungama kwayo, kwa kushindwa na nafsi yake. Lakini mwenendo mwema wa Mtume wa Allah ﷺ ulipelekea kuongoka kwa wengi kati ya wale ambao walikuwa maadui wa Uislam kuanzia na watu kama Omar ibn Khattab, Abu Sufyan, Hind na Wahshi.

Katika mambo ya waislam na yale ya kijamii kwa ujumla, mwenendo huu hunasibishwa na ubora, roho nzuri na kujali juu ya watu wenye hali mahsusizi za watu fulani na mazingira yao. Huu ndio mwenendo mahsusizi unoonekana katika umbo lake halisi katika tabia za masufi.

Tunapoangalia miaka ishirini na mitatu ya Mtume aliyebariki-wa ﷺ ya kulingania, tunakutana na hoja sita zifuatazo ambazo zin-amulika nuru katika njia ya mtu anayeazimia kuwa mlinganiaji:

1. Mtume wa Allah ﷺ alianza kulingania kwa jamaa zake wa karibu. Baada ya hapo Mwenyezi Mungu akamfunulia:

وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ

“...na waonye jamaa zako wa karibu.” (as-Shuara, 214)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُوْدُهَا النَّاسُ
وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمْرَهُمْ
وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمِرُونَ

“Enyi mlionmini! Jilindeni na ahali zeni na moto ambao kuni zake ni watu na mawe. Wanausimamia malaika wakali, wenye nguvu, hawamuasi mwenyezimungu kwa anayo waamrisha na wana-tenda wanayoamrisha.” (at-Tahrim, 6)

2. Katika kulingania katika Uislam, Mtume wa Allah ﷺ alizingatia utaratibu wa hatua kwa hatua akitumia njia iliyookuwa nyepe-si ikiongezeka kuelekea kugumu.

Amri ya mwanzo ya Mwenyezi Mungu ilikuwa اقْرِأْ “Soma!” (al-Alaq, 1)

Kisha Muhammad ﷺ akapewa jukumu la utume ambapo akaamrisha: قُمْ فَأَنذِرْ “Nyanyuka na uonye!” (al-Muddaththir, 2)

Baada ya hapo ikaja amri takatifu:

وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ

“...na uwaonye jamaa zako wa karibu.” (as-Shuara, 214)

Baadaye mipaka ya majukumu ilipanuliwa na kuhusisha mji mzima:

وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَىٰ حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِي أُمَّهَا رَسُولًا لَّا يَتُلَوُ
عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَىٰ إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ

“Na Mola wako Mlezi haangamizi miji mpaka ampeleke Mtume katika miji yake mikuu awasomee ishara zetu. Wala hatuiangamizi miji mpaka watu wake wawe madhalimu.” (al-Qasas, 59)

Hatua ilifuata ilikuwa kupanua mbali zaidi ulinganiaji kuingiza sehemu za jirani:

وَهَذَا كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُّصَدِّقٌ الَّذِي بَيْنَ يَدِيهِ وَلِتُنذِرَ
أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا

“Na hiki Kitabu tulichokiteremsha, kilichobarikiwa, chenye kuhakikisha yaliyotangulia na ili uuonye mama wa miji na walio pembezoni mwake. Na wenye kuamini akhera wanakiamini hiki nao wanazihifadhi sala zao.” (al-Anaam, 92)

Mwisho, mipaka ya ulinganiaji ikawa kufikia mbali kama ilivyo mipaka ya binaadamu:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ

“Nasi hatukukutuma ila uwe ni Rehema kwa walimwengu wote.” (an-Anbiya, 107)

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا
وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

“Na hatukukutuma ila kwa watu wote uwe mbashiri na mwonyaji. Lakini watu wengi hawajui.” (Sab'a, 28)

Tunaona kuwa Mtume mwema ﷺ pia alifuata mfumo ule ule wa taratibu taratibu katika kufikisha kanuni fulani. Mara nydingi ikiwa pamoja na katika kuamrisha swala na kufunga na kukataza pombe na riba kunatoa mfano mzuri.

Mtume ﷺ ambaye aliwafikisha wafuasi wake kuwa waja walio na utimilifu wa daraja la juu, hakufanya haya kwa mabadiliko ya mara moja ila kwa kupidia mabadiliko ya taratibu na polepole. Hili linaweza kuonekana wazi mfano katika ushauri wa Mtume ﷺ kwa Muadh ibn Jabal ﷺ kabla ya kumtuma Yemen:

“Upo karibu kufikia jamii ya watu wa Kitabu. Kitu cha mwanzo ambacho utawalingania ni kuwa hakuna mungu isipokuwa Allah, na utukufu wake uwe mkubwa na kuwa mimi ni Mtume wake. Wakikubali basi walinganie kuwa ameamrisha swala tano juu yao mchana na usiku. Wakikubali na kutii basi waelekeze kuwa Allah amefanya zaka kuwa ni lazima kwao, ikusanywe kutoka kwenye mali zao na kugawanywa kwa wahitaji. Na wakikubali hilo pia basi epukana na kuchagua vilivyo bora zaidi katika mali zao. Usisababishe wakatoa malalamiko yao wale waliokandamizwa kwani hamna pazia kati ya maombi yao na Allah.” (Bukhari, Zakat 41-63, Iman 29-31)

3. Kulingania au kufundisha, Mtume wa Allah ﷺ daima alifuta wasaa muafaka kwa misingi ya muda, sehemu na hali ya akili ya mtu anayelinganiwa.

Ibn Masoud ﷺ alikuwa akihutubia siku ya Alhamis. Mtu mmoja siku moja akamwambia, “Laiti ungekuwa unatuhutubia kila siku!”

“Sihutubii kila siku kwa kuhofia kuwachosha,” akajibu Ibn Masud ﷺ. “Hata Mtume wa Allah ﷺ alikuwa akiangalia muda ambao tulikuwa na ari ya kusikiliza ili tusichoshwe.” (Bukhari, Ilm, 11, 12)

Wakati wa kutekwa Makka, Abbas ﷺ alimleta Abu Sufyan am-baye alikuwa amekubali kuwa muislam na akamwambia Mtume wa Allah ﷺ, “Abu Sufyan ni mtu anayependa kusifiwa, Mtume wa Allah. Je si ungelifanya kitu ili ajihisi kuheshimiwa?”

Mtume ﷺ akajibu, “Upo sahihi! Tunapokuwa tunaingia mjini, tangaza kuwa ‘yejote atakayeingia katika nyumba ya Abu Sufyan na yejote atakayebakia nyumbani na kufunga milango yao atakuwa salama.” (Abu Dawud, Kharaj, 24-25/3021)

Kwa maswali aliyoulizwa mara kwa mara, Mtume ﷺ angejibu kwa kuzingatia nafasi ya muulizaji na angefuata mbinu iliyo bora zaidi kwa mtu huyo.

Kwa watu kadhaa ambao waliuliza ‘lipi lilikuwa jambo jema zaidi’, Mtume ﷺ alitoa jibu tofauti kulingana na wao wenyewe.

“Mambo mema zaidi ni kumuamini Allah, kujitahidi katika njia yake na Hijja iliyokubaliwa!” (Bukhari, Hajj, 4)

“Ni swala iliyofanywa kwa wakati wake!.” (Bukhari, Mawaqit, 5)

“...ni kumkumbuka Allah!” (Muwatta’, Qur'an, 24”

“...ni kupenda kwa ajili ya Allah!” (Abu Dawud, Sunnah, 2)

“...kuhama!” (Nesai, Bay'ah, 14)

“...ni mtu kuwashudumia wazazi wake!” (Ibn Athir, Usdu'l-Ghaba, IV, 330)

4. Kwa Mtume mwema ﷺ kutoa utulivu na kusema habari njema ilikuwa ni msingi wa mambo yote na alifuata kanuni hii katika kulingania.

Inasemwa katika hadith:

“Toa wepesi na ugumu; wape habari njema, usiwapalekee watu kuondoka.” (Bukhari, Ilm 11, Adab, 80)

Sambamba na hilo, Mwenyezi Mungu anasema:

يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ

“...Mwenyezi Mungu anakutakieni yaliyo mepesi wala haku-takieni yaliyo mazito.” (al-Baqara, 185)

وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلُّ شَيْءٍ

“...na rehema Yangu imeenea kila kitu...” (al-Araf, 156)

Katika kile ambacho kingeangaliwa kama ushereheshaji wa *ayah* hiyo apo juu, Mtume ﷺ amesema:

“Wakati Allah mwenye nguvu alipoumba viumbe wote, aliandika katika Kitabu chake kinachoning’inia juu ya enzi Yake: ‘Huruma yangu umeishinda hasira Yangu!’” (Bukhari, Tawhid, 15,22, 28, 55; Muslim, tawba, 14-16)

Abu Hurayra ﷺ anaelezea tukio lifuatalo:

“Mwarabu mmoja kutoka jangwani alikojoa katika msikiti wa Madina. Wafuasi mara moja wakaanza kumkaripia, hapo Mtume ﷺ akasema:

‘Muachenii. Iosheni tu hiyo sehemu kwa ndoo ya maji pindi atakapomaliza. Mmekuja kuleta urahisi wala siyo ugumu.’” (Bukhari, Wudu, 58; Adab, 80)

5. Sehemu muhimu ya kulingania kwa Mtume ﷺ ilikuwa ni adhabu takatifu na kutoa motisha kwa maandalizi ya akhera.

Wakati Mtume mwenye rehema ﷺ alipoanza kulingania, ali-wazungumzia jamaa zake, watoto wa Hashim katika maneno yafuatayo:

“Mimi hapa nawaiteni kushuhudia kuwa hakuna Mungu isipokuwa Allah, yeye ni Mmoja na hana mshirika. Ni mja na mtume Wake. Mkikubali hili kama lilivyo basi nahakikisha pepo ni yenu.

Lakini katika siku ya hukumu, kama hamtokuja na matendo mema na badala yake mumo kafika dunia ya dhambi! Kisha mtaomba, ‘ewe Mtume wa Allah’...nami nitafanya ‘hivi na hivi’”

Wakati Mtume wa Allah ﷺ aliposema ‘nitafanya hivi na hivi’, kwa viungo vyake aligeuza uso wake mbali nao na kurudia kitendo hicho mara mbili.” (Ibn Ishaq, uk 128; Yakubi, II, 27)

6. Siyo tu kuwa Mtume ﷺ aliwalingania watu kwa maneno tu,bali alileta maneno yake katika uhai kupitia matendo na pia kuji-tahidi kuwalingania kupitia tabia yake.

7. Njia iliyokuwa na nguvu zaidi ya kulingania Uislam ilikuwa ni kuishi Uislam. Wafuasi wa Mtume ﷺ walijizatiti katika Uislam kubeba sauti ya kuamini hadi kwenye pembe zote za ulimwengu na kuongoza wanadamu. Leo, kuonyesha uzuri wa Uislam kwa dunia na ari ile ile bado ndiyo njia bora zaidi ya kulingania.

Ni jukumu la waislamu wote kulingania wengine katika Uislam kupitia maelezo na vitendo kwa kadri ya uwezo wao. Leo kuwepo kwa rasilimali na njia za mawasiliano inamaanisha jukumu hili lim-eongezeka zaidi. Wale wanaoishi katika sehemu za mbali zaidi za ulimwengu na hivyo hawajasikia Uislam, na wengine ambaeo kuwongoza tumejisahau japokuwa wapo karibu nasi, watatukamata kwenye shingo zetu na kutuita kuhesabiwa akhera.

Kuhusu suala hili hapo juu, Abu Hurayra ﷺ anasema:

“Tulikuwa tukisikia kuhusu mtu fulani ambaye katika siku ya hukumu atamkamata mwingine kwenye shingo na kumuita katika hesabu. Mtu huyo mwingine atauliza:

‘Unachotaka kutoka kwangu ni nini? Mimi hata sikujui!’

‘Ulikuwa ukiniona duniani nikifanya maovu,’ yule mtu atajibu, ‘bila ya kunionya.’” (Rudani, Jam’ul-fawaiid, V, 384)

Kulingania katika Uislam na Kazi ya kujitolea katika Dini.

Katika Uislam, kulingania ni kuwasilisha dini ya ukweli kwa watu.¹⁵⁷ Siyo kusilimisha watu kwa kutumia mbinu yejote ile.¹⁵⁸

Kwa upande mwingine, shughuli za wasambazaji wa dini ya kristo wanaendea kuwafanya watu kuwa wakristo kwa gharama yoyote ile.¹⁵⁹ Paul wa tarsus, ambaye anachukuliwa kama kigezo cha wasambazaji dini hao, anaeleza mbinu yake katika moja ya barua zake:

“Mimi nipo huru siyo mtumwa wa yejote. Lakini ili kuwavuta watu zaidi, nimekuwa mtumwa wa wote. Kuwashinda mayahudi, nilijifanya kama myahudi. Japokuwa sitangamani na sheria yao, nilifanya kama vile nilitangamana nayo, kuwashinda wafuasi wake. Na japokuwa nafuata sheria za Yesu Kristo, kuwashinda wale walio-kuwa siyo wafuasi wa sheria nilijifanya kama asiyefuata sheria mimi mwenyewe. Kuwashinda wanyonge, nilikuwa mnyonge pamoja nao. Kwa njia nzuri au mbaya kuwaokoa baadhi nimekuwa kila kitu na kila mtu.”¹⁶⁰

Kama inavyoonekana, Paul anahalalisha njia zote zilizoelekea kufikia mwisho uliotakikana, bila ya kuzingatia misingi na mipaka.

157. Angalia al-Maida, 67

158. Angalia al-Baqara, 256; Ya-sin, 17.

159. Angalia Mathayo 28;19-20

160. Angalia Wakorintho I, 9;19-22

Uislam kwa upande mwingine unakataza utumiaji wa njia zisizo za kisheria kufikia mwisho uliokuwa wa kisheria. Njia hizi zisizokwu za kisheria zilitumiwa na Wakristo tangu mwanzo wake na zimesababisha kumomonyoka kwa misingi ya Ukristo na kubadilika kwa ujumbe wake.

Katika matendo kama hayo, siyo kitu kigeni kuona waeneza dini hawa wakizikurubia jamii ambazo zimepungukiwa kijamii au kisiasa, masikini, wahanga wa vita na maafa ya kiasili, jamii zilizotengwa etc. Kisha wakatumia maumivu ya kimwili na kiakili ya hawa watu ili kuwafanya kukubali imani zao.

Kwa upande mwingine, ni hoja ijulikanayo kuwa matendo ya waeneza dini hawa yanahusishwa moja kwa moja na ubepari (ukoloni) na msukumo wao hivyo unaonekana kama wa kisiasa zaidi kuliiko kidini. Kwa kufanya makazi katika nchi maalum walizozilenga, waeneza dini hao walilenga kuwafanya wakristo wenyeji wa sehemu hizo kwa kupitia mashule, mafunzo ya lugha za kigeni na mambo kama hayo yanayohusiana na elimu.

Kufuata njia ya Paul, waenezi wa dini wa leo wanajitahidi kuficha wao ni kina nani kiukweli na wanajiweka katika umbo la kukubalika katika mazingira waliopo. Kujipendekeza kwa waislam kwa mfano, waeneza dini wanajifanya kusoma Aya za Qur'an na kuvala nguo za waislam, kutumia misamiati ya kiislam kama 'hodja' na 'masjid' badala ya 'wachungaji' na 'kanisa'. Tena kuwapeleka watu mbali na dini yao na kuwavuta watu kwao, wameifanya hulka kutoa mawazo yao kutoka kwenye ukristo.¹⁶¹

Katika uso wa jitihada hizo za makusudi za waeneza dini hao, ni muhimu kwa waislam kuweka umakini katika kuijelimisha wao wenyeewe na watoto wao, kujifunza na kutenda Uislam katika njia bora zaidi na kuwasiliana na wengine. Waislamu wanaweza angalau

161. Angalia Sinasi Gunduz, uk 5-28

kuchukua fundisho kubwa kutoka kwa waeneza dini hao ambao wanatia juhud kubwa kueneza dini iliyopotoshwa na kwa hivyo basi waislam wajidhatiti kuishi Uislam wao katika matendo. Zawadi ya Uislam ambayo hatuwezi kutoa shukurani za kutosha inahitaji kuwa mtu asisahau jukumu la kulingania.

Marehemu Akif udhaifu wa muislam kwa ujumla hapo chini:

Wakati waeneza dini (wa kikristo) wanazunguka usiku na mchana,

Nani ajuae, pengine ulamaa ufunuo anaousubiri!

Tabia za Abu Lahab na Mkewe dhidi ya Mtume ﷺ

Nyumba ya Mtume ﷺ ilikuwa ipo katikati ya watu wawili wauvu, yaani Abu Lahab na Iqbal ibn Abi Muayt. Walikuwa wakitupa uchafu wa kila aina mbele ya mlango wa Mtume aliyebarikiwa ﷺ. Japokuwa hili lingueumiza moyo wa Mtume ﷺ uliokuwa mpole na msafi, yeye angesema tu:

“Majirani wa namna gani nyie watoto wa Abd Manaf?” na kuuondoa uchafu ule mbali na mlangoni kwake. (Ibn Saad, I, 201)

Alipokuwa karibu kufanya kitendo kile kiovu siku moja, Abu Lahab alionekana na Hamza ﷺ ambaye aliuchukua ule uchafu kutoka mikononi mwa Abu Lahab na kuumwaga kichwani kwake. Ali-chokiweza kukifanya Abu Lahab ilikuwa kujisafisha kichwa chake na kumwagia matusi Hamza ﷺ.¹⁶²

Na wala Ummu Jameel hakubakia nyuma ya mume wake Abu Lahab katika kumpa Mtume wa Allah ﷺ mateso. Kila usiku angetayarisha mzigo wa kutohana na matawi ya miti ya miba na kuiangika

162. Angalia Ibn Asir, al-Kamil, II, 70.

kwenye shingo yake na usiku angeitupa kwenye njia ya Mtume ﷺ, ili mtu aikanyage kama anayetembea juu ya Hariri.¹⁶³

Matendo yao maovu yakaleta ufunuo wa Surat al-Masad. Umm Jameel alipoisikia, akachukua jiwe kubwa katika mkono wake na kutoka kwenda kumtafuta Mtume ﷺ. Wakati huo, Mtume wa Allah ﷺ alikuwa ameketi karibu na Kaabah pamoja na Abu Bakr ؓ.

Baada ya kumuona kwa mbali, Abu Bakr ؓ akasema:

“Umm Jameel anakuja huku, Mtume wa Allah. Nina wasiwasi atakuona halafu atakusababishia hasira. Laiti kama ungesimama na kuondoka kabla hajakuona.”

“Hatoweza kuniona,” mtume mwenye rehema ﷺ akajibu. Na kwa hakika, japokuwa Umm Jameel alisimama karibu yao, hakuweza kumuona Mtume ﷺ. Baada ya kufoka kwa muda akimfokea Abu Bakr ؓ akaondoka.¹⁶⁴

Kabla ya utume, binti wa Mtume ﷺ, Ummu Kulthum alikuwa tayari ameolewa na mtoto wa Abu Lahab Utaybah, wakati binti wake mwagine Ruqayya alikuwa ameposwa na mtoto mwagine wa Abu Lahab Utbah. Baada ya kushushwa Surat al-Masad, Umm Jameel akawaambia wanawe:

“Jitengeni na Ruqayya na Ummu Kulthum. Wameitelekeza dini yetu!”

Na pia Abu Lahab. “Msipowaacha mabinti wa Muhammad, kaeni mbali na macho yangu!” akapiga kelele.

163. Angalia Ibn Hisham, I, 376; Qurtubi, XX, 240.

164. Angalia Ibn Hisham, I, 378-379; Qurtubi, XX, 234.

Utaybah hapo akamuendea Mtume ﷺ na akasema “Iangamie dini yako! Na kwa hilo namuacha mwanaao. Kuanzia sasa hivi na kuendelea usinisogelee na mimi sitokusogelea!” Baada ya maneno haya, kukubuhu akaichana shati ya Mtume ﷺ.

Mbele ya kiburi cha namna hiyo, Mtume wa Allah ﷺ akaomba:

“Allah...muachilie dhidi yake mmoja kati ya mbwa wako.”

Baada ya muda, Utaybah alijiunga na msafara wa biashara kwenda safari. Walisimama sehemu fulani iitwayo Zarqa. Usiku ulipoingia, simba akaanza kuuzunguka msafara ule, Utaybah akasema:

“Ole wangu...! Atakuja kunichukua kama Muhammad alivyoomba. Nahisi kabisa! Anaweza kuwa yupo Makka na mimi nipo Damascus, lakini kama nikifa, Ibn Abi Kabshah¹⁶⁵ anahuksika!

Baada ya kuwazunguka kwa muda usiku ule, simba yule mwisho akaondoka zake. Marafiki wa Utayba wakamuweka kati kati yao na wakalala. Mara ghafla simba yule akarudi. Taratibu huku aki-nusanusa njia kati kati ya kundi lile, akasogea hadi alipokuwa Utayba. Kwa hasira na umahiri simba yule alirukia kichwa cha Utayba. Utaybah akapiga kelele “Sikuwaambia mimi kuwa Muhammad ni mtu wa neno lake?”

Kusikia kifo kibaya cha mwanawewe, Abu Lahab akajibu kwa namna sawia:

“Nilijua laana za Muhammad zitamlenga mwanangu siku mo-ja...”¹⁶⁶

165. Kabla ya hapo, mtu mmoja aliyeitwa Abu Kabshah alietokea kabilia la Hudaa alipingana na watu wa kabilia lake kuhusu kuabudu masanamu. Kumlinganisha Mtume aliyebarikiwa ﷺ na Abu Kabshah, waabudu masanamu wa Makka wakati mwingine walimuita Mtume ﷺ Ibn Abi Kabshah, yaani mtoto wa Abi Kabshah. Kulingana na maelezo mengine, Abu Kabshah linaweza kuwa jina la babu wa Mtume ﷺ upande wa kuumeni au ukeni au hata jina la baba yake wa kufukia, yaani mume wa Halima.

166. Angalia Ibn Saad, VIII, 36-37; Bayhaki, Dalail, II, 338-339; Haythami, VI 19.

Mtume ﷺ alipitia madhila ya waabudu masanamu wengi kama Abu Lahab katika kipindi chake. Akijibu kwa subira na uvumilivu hata hivyo aliendelea kulingania.

Majaribio ya Kupatana Makka.

Kitendo cha Mtume ﷺ kuendelea kulingania watu bila kujali kuliwakasirisha waabudu masanamu. Wakaanza kupaza sauti zao kwa waislamu na dhidi ya dini mpya ambayo ilikuwa imesimama kati yao na manufaa yao binafsi. Walikimbia kwa Abu Talib na kumueleza kuhusu wasiwasi wao, na kumuomba amzuie mwanawе. Abu Talib kwa upole akawafukuza. Hakusema lolote juu ya tukio hilo kwa Mtume ﷺ.

Kuona hamna mabadiliko yoyote, waabudu masanamu wakam-uendea Abu Talib tena na kusema:

“Subira imetuishia Abu Talib! Unajua kuwa mwanao anaizungumzia vibaya dini yetu na masanamu. Anatushutumu sisi kuwa ni wajinga. Kama hutomsitisha mwanao kutokana na kufanya hili basi tutawapinga waziwazi nyote wewe na yeye. Ama zungumza naye kuhusu swala hili au ondoa ulinzi wako juu yake ili tuweze kumshughulikia tunavyojua sisi!”

Baada ya vitisho hivi, Abu Talib akamuelezea Mtume ﷺ kwa upole tabia ya waabudu masanamu. Japokuwa alikataa kuinua ulinzi wake juu ya mwanawе, alimdokezea juu ya kutokuwa tayari kwake kwenda kinyume na waabudu masanamu wale, hivyo kumwambia, ”Jilinde wewe na mimi!”

Mtume wa Allah ﷺ alikasirishwa kwa kiasi kikubwa kwani maneno ya baba yake mdogo yalimaanisha kuwa kama mambo yangezidi kuwa mabaya, basi angeondoa ulinzi wake juu ya Mtume ﷺ. Macho ya Mtume ﷺ yalijaa machozi. Baada ya yote, Waislamu waliku-

wa bado ni dhaifu, bila ya nguvu ya kuhimili makafiri wa Makka ambao walijijenga katika nguvu na mali.

Kwa wakati huo, kulimudu tatizo, Mwenyezi Mungu akam-shauri Mtume:

وَادْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَّئِلْ إِلَيْهِ تَبْيِلًا
رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا

“...Na lidhukuru jina la Mola wako Mlezi na ujitolee kwake kwa ukamilifu. Mola Mlezi wa mashariki na magharibi, hapana mungu isipokuwa Yeye, basi mfanye kuwa Mtegemewa wako.”
(al-Muzzammil, 8-9)

Huzuni ya mtume ﷺ ilikuwa imeondoka. Kwa imani isiyotikisika na ushujaa akasema maneno haya maarufu kwa baba yake mdogo:

“Naapa kwa Allah, baba mdogo, kama hawa watu wangeliweka jua kwenye mmoja kati ya mikono yangu na mwezi kwenye mkono mwingine, bado nisingeacha kulingania!”

Pasi na kutegemea kusikia jibu kama lile, Abu Talib alitishika. Japokuwa hakuwa Muislam, bado alikuwa akimpenda Mtume ﷺ kama mwanawe wa kumzaa. Mbali na hilo, alikuwa ametoa ahadi wakati baba yake Abdulmuttalib alipowakusanya wanawe wote kumzunguka kabla hajafariki na kuwaailiza ni nani angemchukua kijana Muhammad ﷺ kumlea :

“Unajua mimi siyo tajiri baba, lakini ninayo mapenzi na moyo mzuri. Ningependa kumlea mwanangu. Nakuahidi hilo. Muweke katika uangalizi wangu!” Moyo wake laini hivyo haukuweza kuvumilia kumuona Muhammad mwema ﷺ akiwa na huzuni na hivyo akatoa sauti kutoka nyuma yake:

“Njoo na useme unachotaka. Naapa sitokukabidhi kwao... daima!” (Ibn Hisham, I, 276-278; Ibn Kathir, al-Bidayah, III, 96-97)

Baada ya kushindwa kupata walichokitaka, waabudu masanamu wakamchukua Umarah, mtoto wa Walid ibn Mughirah, kwa Abu talib ili kufanya makubaliano mengine:

“Umarah ni mwenye nguvu na sura nzuri zaidi katika vijana wa Quraysh” wakasema. “Mchukue na utumie akili na nguvu zake. Anaweza kuwa mwanaao. Lakini tukabidhi sisi mwanaao ambaye anakwenda kinyume na dini ya wazee wetu na kupuuza mienendo yao, ili tuweze kumuondoa.”

“Hii ni nini?” akajibu Abu Talib. “Mnataka mnipe mwana wenu nimlee kwa niaba yenu na mimi natakiwa niwape mwanangu ili mkamue? Hili hata halifikiriki!” (Ibn Hisham, I, 279; Ibn Saad, I, 202)

Baadaye waabudu masanamu walimwambia Abu Talib “Mtumie ujumbe Muhammad. Muache aje ili tufanye naye makubaliaano.”

Kupokea ujumbe ule, Mtume ﷺ haraka akaenda. Ahnas ibn Sharik akasema:

“Sitisha kuzungumza vibaya juu yetu na masanamu yetu, na tutakuacha wewe na Mungu wako!”

Mtume wa Allah ﷺ akageuza kichwa chake kuelekea kwenye mawingu na akauliza:

“Mnaliona juu?”

“Ndiyo tunaliona” wakajibu. Mtume ﷺ kisha akatoa jibu lifuatano la kueleweka, akieleza ukubwa wa Uislam na ushamiri wake katika siku zilizokuwa usoni:

“Je ipo kwenye uwezo wangu kuikinga mionzi yake isiwafikie?”

“Naapa mwanangu hasemi uongo!” akasema Abu Talib akiwa amesimama karibu.

Waabudu masanamu kwa hasira wakaondoka sehemu ile. (Ibn Ishaq, uk. 136; Ibn Kathir, al-Bidayah, III, 92; Ibn Saad, I, 202-203)

Kulingana na maelezo ya Ibn Abbas, mabwana wakubwa wa Ki-Quraysh walikusanyika katika sehemu ya Hijr karibu na Kaabah na wakaapa kwa majina ya masanamu Lat, Manat, Uzza, Naile na Isaf kuwa kwa pamoja watamvamia na kumuua Mtume mara tu watakapomuona. Kila mmoja akaahidi kulipa ‘fedha ya damu’ ambayo ingeangukia kama sehemu yao ya kuchangia.

Kusikia kuhusu hili, binti wa Mtume Fatima akamkimbilia baba yake akiwa na machozi na kumfahamisha juu ya mipango hiyo ya kutisha.

Mtume wa Allah akaomba maji kwa ajili ya udhu. Kisha akaelekea moja kwa moja katika Kaabah.

“Yule pale!” waabudu masanamu kwa shauku wakasema wali-pomuona akisogea.

Lakini uwepo wa kifalme wa Mtume mwenye rehema mbele yao kukawafanya wadondoshe vichwa vyao na kuangusha macho yao, ijapokuwa walikuwa wameshaapa kwa makubaliano. Hakuna kati yao aliyebakisha ujasiri wa kuangalia juu tena. Walipoteza uwezo wote wa kumuangalia Mtume katika uso wake. Mtume alichukua fumba la mchanga kutoka ardhini na kusema:

“Na muai bike!” alipowarushia mchanga ule.

Kila mwabudu masanamu aliyeguswa na mchanga ule siku hiyo mwishowe alichinjwa kama kafiri katika vita vyta Badr na kutupwa katika shimo lilofanana na shimo la motoni. (Ahmad, I, 303)

Baada ya tukio hili, Abu Talib aliyekuwa na wasiwasi akazikusanya koo za Hashim na Muttalib na kuwaomba wale kiapo juu ya heshima yake kumlinda Muhammad ﷺ dhidi ya watu wa Makka kwa gharama zozote. Wote wakakubali isipokuwa Abu Lahab.¹⁶⁷

Kwa kuona kuwa hakukuwa na maana kumwenda Abu Talib tena, mara hii waabudu masanamu wakaenda moja kwa moja kwa Mtume aliyebarikiwa ﷺ mwenyewe:

“Wewe unatokana na ukoo mwema na unaoheshimiwa sana; lakini unafanya na kusema ambayo hakuna mwarabu aliywahi kufanya au kutenda hadi sasa. Umeparanganyisha mambo. Tumerukiana kwenye shingo zetu sisi kwa sisi. Unataka nini? Kama ni mali basi tutakupa yote unayotamani. Hakutokuwa mtu ye yeyote katika kabilia lolote tajiri zaidi ya wewe. Kama ni uongozi unaotaka basi tutakufanya katika ukoo wa Uchifu hapa Makka! Kama unataka wanawake, taja tu jina la msichana mzuri katika Makka na utampata! Au kama umerogwa tutakupeleka kwa wachawi. Tutafanya kila kitu kukuponya.

Tupo tayari kufanya unachotaka... ilimradi uachane nayo haya!”

Waabudu masanamu wale wajinga walidhani wangeweza kungeuza Mtume ﷺ kutoka kwenye shughuli yake kwa kumhadaa na mali, cheo na wanawake, wakifikiri kuwa Mtume ﷺ asingeweza kusema hapana kwa mitego hiyo mitatu ambayo daima ilikuwa na nguvu katika kuwadanganya watu.

Mali, kujulikana na uchu ni mitego mitatu ambayo inalegeza azma ya mtu. Inashangaza kuwa waabudu masanamu hawakuweza kuelewa kuwa haya na maovu mengine hayajapata nafasi katika maisha yasiokuwa na doa ya Mtume ﷺ.

Kwa hiyo Mtume mwema ﷺ akajibu, akiupa sauti ukweli huu kwa kujamini:

167. Angalia Ibn Hisham, I, 281; Ibn Asir, al-Kamil, II, 65.

“Sitaki chochote kutoka kwenu, siyo mali, wala cheo, wala uchifu! Kitu pekee ninachokitaka ni nyinyi kuacha kuabudu masanamu na mumuabudu Allah mmoja!” (Ibn Kathir, al-Bidayah, III, 99-100)

Lakini kwa sababu waabudu masanamu walikuwa wamekamatwa na matashi ya nafsi zao, hawakuweza kuelewa kazi njema ya Mtume ﷺ, hata kufikia hatua ya kumuomba kuabudu masanamu. Majibu ya Mtume ﷺ katika nyakati kama hizo ilikuwa ni kulingana na ushauri wa Qur'an:

قُلْ إِنِّي نُهِيَتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَمَّا جَاءَنِي
الْبِيَنَاتُ مِنْ رَبِّي وَأُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

“Sema: Nimekatazwa kuwafuata wale munaowaomba tofauti na Allah wakati ishara za wazi zimenijia kutoka kwa Mola wangu, na nimeamrishwa kuwa nijitangulize kwa Mola wa dunia.” (al-Mumin, 66)

قُلْ إِنَّمَا أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ وَلَا أُشْرِكَ بِهِ إِلَيْهِ أَدْعُو وَإِلَيْهِ مَأْب

“Sema: Nimeamrishwa nimuabudu Mwenyezimungu na wala nisimshirkishe. Kuendea kwake Yeye ndiyo marejeo yangu.” (ar-Rad, 36)

إِنَّمَا أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَذِهِ الْبَلْدَةِ الَّذِي حَرَّمَهَا وَلَهُ كُلُّ شَيْءٍ
وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَأَنْ آتُلُو الْقُرْآنَ فَمَنِ اهْتَدَى
فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَا أَنَا مِنَ الْمُنْذِرِينَ

“Ama mimi nimeamrishwa nimuabudu Mola Mlezi wa mji huu aliyeufanya ni mtakatifu; na ni vyake Yeye tu vitu vyote. Na nimeamrishwa niwe mionganini mwa Waislamu wenyenyekeea. Na nisome Qur'an. Na mwenye kuongoka kwa faida ya nafsi yake; na aliye potea-basi sema: Hakika mimi ni mionganini mwa waonyaji.”
(an-Naml, 91-92)

قُلْ أَنِّي هَدَيْنِي رَبِّي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ دِينًا قِيمًا مِلْهَةً أَبْرَاهِيمَ
حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنِ الْمُشْرِكِينَ قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ
وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ
الْمُسْلِمِينَ قُلْ أَغَيَرَ اللَّهُ أَبْغَى رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ

“Sema: Kwa hakika mimi Mola wangu Mlezi ameniongoa kwenye njia iliyonyooka, dini iliyo sawa kabisa ambayo ndiyo mila ya Ibrahim aliyekuwa muongofu wala hakuwa mionganini mwa washirikina. Sema: Hakika swala yangu na ibada zangu na uhai wangu na kufa kwangu ni kwa ajili ya Mwenyezi Mungu, Mola Mlezi wa viumbe vyote. Hana mshirika wake na hayo ndiyo nilioamrishwa na mimi ni wa kwanza wa Waislamu. Sema: je nitafute Mola Mlezi asiyekuwa Mwenyezi Mungu na hali Yeye ndiye Mola Mlezi wa kila kitu? Na kila nafsi haichumii ila nafsi yake. Na habebi mwenye kubeba mzigo wa mwenziwe. Kisha marejeo yenu ni kwa Mola wenu Mlezi, naye atakuambieni mliyokuwa mkihitafiana.”
(al-Anaam, 161-164)

قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُوكُمْ إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ

“Sema: Hii ndiyo njia yangu ninalingania kwa Mwenyezi Mungu kwa kujua-mimi na wanaonifuata.” (Yusuf, 108)

فُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنْ الْمُتَكَبِّلِينَ

“Sema (ewe Mtume): Sikuombeni ujira juu ya haya, wala mimi si katika wadanganyifu.” (Saad, 86)

Kukabiliana na kikwazo cha Mtume wa Allah ﷺ, waabudu masanamu wakamuomba angalau asitishe kuwazungumzia vibaya masanamu yao. Hapo Mwenyezi Mungu akaamrisha:

فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبِينَ وَدُوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ

“Basi usiwatii wanaokadhibisha. Wanatamani japo ungelainisha ili nao wakulainishe.” (al-Qalam, 8-9)

Kwa maana nyingine, waabudu masanamu ambao walikuwa wamekataa ukweli walikuwa wanadai kuwa wanaweza kufanya amani na Mtume ﷺ kama angeachana na *ayah* ambazo zinapingana na masuala yao. Lakini onyo la Qur'an dhidi ya kufanya hivyo lilikuwa la sauti ya juu na dhahiri:

**إِذَا لَأَذْقَنَاكَ ضِعْفَ الْحَيَاةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ
ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا**

“Hapo basi bila shaka tungkuonjesha adhabu maradufu ya uhai na adhabu maradufu ya kifo. Kisha usingepata mtu wa kukunusuru nasi.” (al-Isra, 75)

Hii ni kusema, hata katika nyakati za tabu, kutoa makubaliano kwa kuhatarisha misingi, imekatazwa; kwa mara hii ingemaanisha uharibifu wa dini ambacho ndio walichokuwa wakikitamani waabudu masanamu hapo mwanzo. Kadri waabudu masanamu walivyoru-

di mikono mitupu, ndiyo zaidi walivyozi disha maombi yao ya kijinga katika kuokoa sura za masanamu yao. Walifikia hadi hatua ya kushauri:

“Yaabudu masanamu yetu kila siku na sisi tutamuabudu Mungu wako kila siku; kisha ugomvi wetu utakwisha!”

Dhidi ya ombi hili ambalo lilipingana moja kwa moja na uhai na fikra za Uislam, Mwenyezi Mungu alikuwa na yafuatayo katika Qur'an takatifu:

قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ وَلَا أَنْتُمْ
عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ وَلَا أَنْتُمْ
عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ

“Sema: Enyi makafiri! Siabudu mnachokiabudu; wala nyinyi hamuabudu ninayemuabudu. Wala sitaabudu mnachoabudu. Wala nyinyi hamuabudu ninayemuabudu. Nyinyi mna dini yenu nami nina dini yangu.” (al-Kafirun, 1-6)¹⁶⁸ Mwanzo, ilikuwa zaidi ni wale masikini, wadhaifu na watumwa ambao walijitoa katika kukubali kulinganiwa na Mtume ﷺ. Japokuwa kulikuwa na watu wenye mali kama Abu Bakr ؓ ambao waliukubali Uislam, bado walikuwa wa-chache kwa idadi.

Kitendo cha kuwa Mtume wa Allah ﷺ alikataa maombi yote yaliiyowekwa na waabudu masanamu kama mali na hadhi, inaonyeshwa wazi kuwa hakuwa na nia kabisa ya kupata utajiri au vyeo, kinyume na madai ya baadhi ya watu. Hakika, hata katika nyakati za uwezekano mkuu, maisha ya Mtume mwenye rehema hayakuwa tofauti na ya masikini. Hii bila shaka ilikuwa udhihirishaji wa maadili ya Mtume ﷺ katika kujizua, upole na kutosheka.

168. Angalia Hisham, I, 386.

Kama angetaka, Mtume angekubali ombi la watu wa Makka la uongozi na kutumia nguvu na nafasi hiyo kwa huduma za mbele-ni katika Uislam. Lakini Mtume hakutaka kujingiza katika siasa za namna hiyo na kuitumia hali hiyo kama chombo cha shughuli yake kwa sababu Uislam mara zote unaangalia hoja ya uaminifu na heshima ya dini kabla ya kutumia chombo chochote. Waislamu kwa hiyo wanaweza kulazimika kuhimili na kukutana na ugumu katika hali mbali mbali lakini njia yao ambayo lazima waifuate ni *sir-at'ul-mustaqim*, njia iliyonyooka ambayo haijapinda pinda.

Kutoigika kwa Qur'an (I'jaz) na Athari yake kwa wasikilizaji

Neno ijaz kwa maana ya juu linamaanisha kumfanya mtu kuto-kwua na uwezo au nguvu au kukithiri, kuchupa mipaka ya kitu. Katika maana ya ndani lakini inamaanisha nguvu ya wanadamu katika kutoa kitu chenye kufanana na Qur'an katika misingi ya usomaji, thamani yake katika kuweka sheria na habari zake za visivyoonekana kwani inakuja kutoka kwenye chanzo kilicho juu zaidi.

Kama Allah alivyotaka kitabu cha mwisho kupewa wanadamu kiwe katika hali yake ya uhalisi na katika lugha ya kiarabu, aliwapa wale waliozungumza lugha hii kuanzia nyakati za mwanzo, uchu wa umahiri katika uzungumzaji na utamkaji. Kwa kujihusisha na mambo mengi ya kifasihi na mashindano, waarabu walikuwa na uwezo wa kukuza lugha ile mbali zaidi na sababu ya hilo wakaipa utajiri na utimilifu ambao kuliwezesha kueleza maneno ya kitakatifu na maana zake.

Matukio kama hayo yaliufanya uwezo wa mazungumzo kati ya waarabu kuwa wa kifani zaidi (kama kazi). Washairi na wazungumzaji walinyanyukia kuwa watu walioonewa wivu katika jamii. Kwa hiyo inatakiwa kutiwa maanani kuwa ilikuwa ni mazingira

kama haya ndiyo Qur'an, maneno matakatifu yaliyofikishwa na Mtume aliyebarikiwa ﷺ, yalikuja kuchukuliwa kama muujiza mkubwa zaidi na majadiliano bora zaidi.

Kwa kuwa tabia muhimu zaidi ambayo inamtofautisha mtu mmoja kutoka kwa watu wengine ni uwezo wa kufikiria, kuelewa na kueleza, muujiza wa Qur'an, cha mwisho kati ya vitabu vitakatifu, kimeibuka katika sifa hizo hizo. Mwenyezi Mungu anasema:

الرَّحْمَنُ. عَلَمَ الْقُرْآنَ. خَلَقَ الْأِنْسَانَ. عَلَمَهُ الْبَيَانَ

“Arrahman, Mwingi wa rehema. Amefundisha Qur'an. Amemuumba mwanadamu, akamfundisha kubaini.” (ar-Rahman, 1-4)

Vitabu vingi vimeandikwa na wanachuoni wengi vikiwa na habari ya kuona kwa hakika *ijaz* isiyoweza kueleweka ya Qur'an. Na juu ya hilo tutafikisha hapa muhtasari mfupi.

Mtume wa Allah ﷺ aliponadi utume, waabudu masanamu walipinga wakisema:

وَقَالُوا لَوْلَا أَنْزَلَ عَلَيْهِ آيَاتٌ مِّنْ رَّبِّهِ

“Na wakasema: Kwa nini ishara hazitumwi chini kwake kutoka kwa Mola?”

Mwenyezi Mungu akajibu ifuatavyo:

**قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ
أَوَلَمْ يَكُفِّهُمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَى عَلَيْهِمْ
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَرْحَمَةً وَذِكْرًا لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ**

“...Sema: Ishara ziko kwake Mwenyezi Mugu; ama mimi kwa hakika ni mwonyaji mwenye kubainisha tu. Je! Kwani hayakutosha ya kwamba tumekuteremshia kitabu hiki wanachosomewa? Hakika katika hayo zipo rehema na mawaidha kwa wao wanaoamini.”
(al-Ankabut, 50-51)

Ijaz ya Qur'an ipo wazi katika vitu vingi kama vile mtiririko na fani, utajiri wa yaliyomo, nguvu ya kushawishi ya hoja zake, ufa-hamishaji wake juu ya yasiyojulikana, uwezo wake wa mara kwa mara kuhifadhi uhalali wake na nguvu yake kuu katika kuweka sheria.

Sifa muhimu kabisa ya muujiza wa Qur'an umewekwa na mtiririko wake na fani. Ndani ya mtiririko huo ni kumaanisha neno hususan kwa kigezo cha maana, dhamira au mada kulingana na kila hali fulani inavyohitajia. Katika masuala ambayo inajishughulisha nayo, Qur'an takatifu inaweka mtiririko katika matendo katika njia iliyo bora zaidi.

Qur'an pia ni bora zaidi katika vigezo vya udhahiri wa mazungumzo. Haiwezekani kupata hata ndogo kabisa ya makosa katika maneno ambayo imechagua katika sentensi zake na katika maana inayomaanisha kufikisha.

Kama katika maana, uchaguzi wa maneno¹⁶⁹ ya Qur'an pia unatokana na Allah ﷺ. Hii ndiyo tofauti ya kimsingi kabisa inayoitenganisha na hadith takatifu. Kwa sababu hiyo, kubadilisha neno kutoka kwenye maadishi ya Qur'an na lengine kutoka kwenye lugha ya kiarabu inapelekea mtu katika kuzusha kama ikifanywa kwa kujua; kama siyo kwa kukusudia, basi dhara kuu ni kuwa itatengua tendo la ibada kwa sababu ya kubadilisha maana kwa kiasi fulani. Chini ya majadiliano *zhallat'ul-qari*, wameleta hukumu kadhaa katika vitabu

169. Hapa kinachomaanishwa ni sauti ya Qur'an, uchaguzi wa maneno muafaka na lugha iliyotumika, matamshi na uwazi wa maelezo; mtiririko, utamkaji na uzungumzaji.

nya mipaka kuhusiana na athari za kisheria katika matamshi ya ki-makosa bila ya kukusudia au kubadilisha maneno wakati wa swala.

Mbali na haya yote, upuuzi kuwa inaruhusiwa mtu kuabudu kwa tafsiri ya Qur'an, ambayo imefanywa kulingana na uelewa wa mfasiri, unadhihirisha kufilisika kwa akili.

Namna ya ilivyo Qur'an katika fani, inaonyesha usawa wa mizani baina ya maana na maneno yaliyotumika. Kwa kila maana inayotaka kufikisha, inatumia neno ambalo linastahili kwa kazi hiyo. Kwa hiyo basi, inaweka usawa wa mizani kati ya maana na maneno katika njia inayostahili mwenye kuijua lugha kiukamilifu wake. Hili bado linazishinda hata kanuni bora zaidi za fasihi.

Ibn Atiyya anasema:

"Qur'an ni kitabu ambacho kama neno lingeondolewa kutoka kwayo, ingekuwa vigumu kupata neno bora kubadilishia hata kama ingetafutwa katika lugha yote ya kiarabu."¹⁷⁰

Kwa kuwa ilikuwa ni neno takatifu, Qur'an inaelezea mafumbo, maoni, mjadala, maelezo ya kihistoria, masuala ya kisheria na maelezo kuhusiana na akhera, pepo na moto, pia inayo Ayah za habari njema na pia maonyo tofauti tofauti kulingana na uzito wa maana zake lakini katika mtiririko wa fani na kwa kuzingatia usawa fulani wa uwiano katika udhahiri na mtiririko wake.

Qur'an sambamba pia inazungumza na watu tofauti walio na uwezo wa kipekee katika daraja za usomi katika nyakati na sehemu tofauti. Pale *ayah* za Qur'an zinaposomwa kwa watu wa daraja tofauti, kila mmoja aliyekuwepo anaelewa. Pia hii ni sifa ambayo uwezo wa kibinaadamu unashindwa kuuelewa.

170. Zarqani, Manahilu'l-Irfan, II, 325; Muhammad Abdullah Diraz, an-Nabau'l-Azim, s 112; Ata, Azamatu'l-Kuran, uk 85.

Kusaidia katika kuonyesha uwepo na nguvu za Mwenyezi Mungu, Qur'an pia inataja kwa ukweli wa ki sayansi. Maendeleo ya mara moja na uvumbuzi katika anga za kisayansi katika miaka 1400 iliyopita hayajaweza tu kupinga hukumu za Qur'an bali pia yamezitia nguvu hukumu hizo. Na hili tena, linadhihirisha miujiza yake.

Mataifa ya ulimwengu wa leo kwa akili zao wametengeneza mavitabu ya rejea (encyclopedia) ambayo yanashindana moja na jengine. Mtu anaweza kufikiria *Britannica* la Uingereza au *Larousse* la Kifaransa kama mifano. Lakini kunakuwa na uhitaji wa kutoa matoleo mapya mara kwa mara ili kurekebisha au kukamilisha makosa au mapungufu yaliyokuwemo katika matoleo yaliyopita. Uvumbuzi mpya unawalazimu wao kufanya maongezi na marekebisho. Hata katika enzi zetu ambazo zimepambwa na uchu mkubwa wa uvumbuzi wa kisayansi, vitabu hivyo vyta rejea vinavyotolewa na tume za sayansi ambazo zimeundwa na wasomi wa kipekee mara kwa mara vinapitwa na wakati na kuhitaji marekebisho. Wakati uhitaji wa kurekebisha maelezo ya kisayansi yaliyomo katika Qur'an bado haujatokea licha ya kupita karne na karne. Hii ni moja katika ushahidi mkubwa wa asili takatifu na hoja ya kuwa Qur'an ni neno la Mwenyezi Mungu.

Katika hadith ambayo inasisitiza hoja ya kuwa miujiza ya Qur'an imepangwa kubakia hadi milele, Mtume aliyebarikiwa anasema:

“Qur'an takatifu ni neno takatifu, ambalo linamuongoza mwanadamu mbali na majaribu ambayo yatakuja, inatoa habari kuhusu watu waliopita, maonyo kwa watu wanaokuja na hukumu juu ya mambo yaliyokuwa na utata yatakayotokea baina yao. Inatengani-sha baina ya haki na batili. Siyo kitu kisichokuwa na maana. Wanaokufuru na kukiacha Allah anawaangamiza; mtu ambaye anatafuta muongozo mwingine, Allah anawasababishia kupotoka. Ni kamba

madhubuti ya Allah tu, ukumbukwaji wake na njia iliyonyooka. Wale wanaoishi kwayo kamwe hawapotei, ndimi zinazoitamka kamwe hazikosei, wanachuoni wake hawawezi kutosheka na maono yake. Kurudiwa rudiwa kwake kamwe hakuifanyi ikachuja, na miujiza yake kamwe haisiti kushangaza. Kwa kuisikia, majini walishindwa kujizuia kusema,

إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا

“...Hakika sisi tumeisikia Qur'an ya ajabu!” (al-Jinn, 1) Wale wanaozungumza kwayo, wanazungumza ukweli tu na wake wanaohukumu nayo wanahukumu kwa haki tu. Wale ambao wanaiweka katika matendo wanavuna malipo na wale wanaoirudia wanapata njia ya kweli.” (Tirmidhi, Fadail'ul-Qur'an, 14; Darimi, Fadail'ul Qur'an, 1)

Qur'an ni muujiza kwa kila nyanja. Ni kwa ajili hii Qur'an kwa karne imekuwa ikiwataka watu wote na majini, kama ilivyowatata waarabu wa nyakati zile ambao walikuwa wamefikia kilele cha umahiri kutoa maandishi kama hayo. Hii inatukumbusha *ayah* ya 34 ya at-Tur:

فَلَيْلَتُوا بِحَدِيثٍ مُّثْلِهِ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ

“Basi nawalete masimulizi kama haya ikiwa wao wanasema kweli.” (at-Tur, 34)

Kutoweza kwa waabudu masanamu kutimiza ombi hili kuhawekwa wazi zaidi na Mwenyezi Mungu:

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأَتُوا بِعَشْرِ سُورٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرِيَاتٍ وَادْعُوا
مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

“Au wanasema: Ameizua? Sema: Basi leteni sura kumi zilizozu-liwa mfano wa hii na waiteni muwawezao badala ya Mwenyezimun-gu ikiwa mnasema kweli.” (Hud, 13)

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَرَأَنَا عَلَى عَبْدِنَا فَأَتُوا بِسُورَةً مِّنْ مِثْلِهِ
وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

“Na ikiwa mna shaka kwa hayo tuliyoteremshia mja wetu basi leteni sura moja ya mfano wake na muwaite mashahidi wenu badala ya mwenyezimungu, ikiwa mnasema kweli.” (al-Baqara, 23)¹⁷¹

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْأَنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ
لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا

“Sema: wanglikusanyika watu na majini ili walete mfano wa hii Qur'an, basi hawaleti mfano wake hata wakisaidiana wao kwa wao.” (al-Isra, 88)

Lakini waabudu masanamu wakaendelea na madai yao yasio ithibati ambayo haikufanya lolote isipokuwa kudhihirisha udhaifu wao na kukosea.

إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثِرُ

“Na akasema: Haya si chochote ila ni uchawi ulionukuliwa.”
(al-Muddaththir, 24)

سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌ

171. Pia angalia Yunus, 38.

“...Huu uchawi unaozidi kuendelea.” (al-Qamar, 2)

إِنْ هَذَا إِلَّا إِفْكٌ افْتَرَاهُ

“...Haya si chochote ila uzushi aliouzua.” (al-Furqan, 4)

إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ

“...hizi si chochote ila hadithi za watu wa kale.” (al-Anaam, 25)

Hadi sasa, ombi la Qur'an kwa maadui zake kuleta sura inayof-anana nayo limekuwa na kushindwa kwa maadui hao. Na hivyo ndivyo itakavyobakia hadi mwisho wa dunia.

Katika miaka ipitayo, wakristo wamemudu kuleta viongozi wa dini waliojua kiarabu kiasi cha kuwafundisha waarabu kiarabu. Lakinii hakuna kati yao aliyeweza kuwa na ujasiri wa kujibu ombi hilo la Qur'an. Je makafiri hawa wanaopitia kila aina ya ugumu kuizima nuru ya Uislam, si walijibu ombi hilo? Je hii si hoja tosha ya kihistoria kudhihirisha ukuu wa ombi hilo la Qur'an na kutoweza kwa maadui zake na udhaifu wao katika kuikana?

Watu wengi waliojipatia umaarufu kwa umahiri wao wa kuon-gea wamejitahidi kwa miezi nyuma ya milango iliyofungwa bila ya kumudu kutoa hata aya moja mwisho wa jitihada hizi zenye kuchosha. Musaylama na wengineo wengi ambao wamejaribu kutoa mbadala wa Qur'an kwa hakika walileta tu dharau juu yao wenyewe kwani walichokiandika kilidhihirisha tu udhaifu wao. Hii ni kwa sa-babu Qur'an siyo tu muujiza wa mazungumzo bali ni kitabu pia am-bacho kinakusanya zama zote na ukweli wote kuzihusu zama hiso. Kwa hiyo, haiwezekani kamwe kwa binadamu muhitaji, asiyejua hata ni sehemu gani na wakati gani atafariki, kutoa Aya hizi za maa-jabu zisizo mithali. Hatma ilioifika Taurati na Biblia ipo wazi, vi-

tabu vyote hivi vimebadilika kutokana na vilivyokuwa asilia na vi-mebakia sasa kuwa mtandao wa mkanganyo.

Kuangalia matukio yaliyopita kunatoa ushahidi mkubwa na usiopingika juu ya hoja kuwa Qur'an ni kitabu cha mtiririko wa ajabu. Kwanzia siku ya mwanzo ya kushushwa kwake hadi karne 15 zimepita tunavyoongea, hakujakuwa na mtu hata mmoja aliyefani-kiwa kukipinga kitabu hicho kitakatifu.

Wale waliojaribu wamejadirisha wao wenyewe katika macho ya binadamu na wamepata aibu ambayo haitowaondoka hadi saa ya mwisho.¹⁷²

Qur'an siyo mashairi wala tungo. Inayo fani inayounganisha mashairi na tungo, na pia inayo muundo unoleta uwiano wa ndani ambao unaonekana katika fani yake. Mtu anaweza kuhisi athari za uwiano huo wa ndani katika kina cha roho wakati anaposoma Qur'an. Inahitaji mabadiliko machache tu katika mfumo wa maneno kuondoa hali hii ya uwiano na utulivu wa mtiririko wake kimaana.

Kwa sifa hii, Qur'an ina athari kubwa juu ya watu. Kusikia usomwaji wake kutoka kwenye ulimi safi wa Mtume ﷺ, kumewafanya waarabu kuharakisha katika kuwa na imani. Kwa sababu ya kutoweza kutoa neno lenye ukuu sawia, waabudu masanamu wote walikubali katika nyoyo zao mtiririko (umahiri) wa Qur'an. Sababu yao ya kipekee ya kuikataa Qur'an ilikuwa ni kwa sababu ilisimama kati yao na manufaa yao ya kibinagsi na kuwa waliona muhali wazo la kumfuata yatima ambaye ni Mtume ﷺ.

Ibn Abbas ؓ anaelezea kuwa siku moja Walid ibn Mughira ali-kuja kwa Mtume ﷺ na kumuomba asome Qur'an. Mtume wa Allah ﷺ akamsomea ifuatayo:

172. Buti, *Minn Rawaii'l-Kuran*, uk. 126, 130.

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَا عَنِ
الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

“Hakika Mwenyezi Mungu anaamrisha kufanya uadilifu na hisani na kuwapa jamaa, na anakataza uchafu na uovu na dhulma. Anakuwaidhini ili mpate kukumbuka.” (an-Nahl, 90)

Walid akamuuliza Mtume aisome tena na baada ya hapo hakuweza kujizua kusema:

“Naapa, hakuna utamu kama huo, uzuri na kung’aa katika maneno haya hadi yanafanana na mti wa kijani cha kukithiri, na mizizi iliyokuwa na unyevunyevu wa maji na matunda yanayoning’inia katika matawi yake. Haiwezekani kwa mtu yejote kubuni haya. Hakuna atakayewashinda na kwa hakika watamshinda kila atakayewapringa.”

Kwa mshangao mkuu, Walid akainuka na kueleka nyumbani kwa Abu Bakr na kumuuliza maswali machache kuhusu Qur'an. Kisha akageuka na kwenda karibu na viongozi wa ki-Quraysh.

“Mambo ayasemayo mtoto wa Abu Kabshah yanashangaza kweli! Naapa kuwa siyo mashairi wala siyo uchawi wala wazimu uso maana! Akisemacho bila ya shaka neno la Allah!” Akasema.

Abu Jahli alipomsikia akafanya mngurumo:

“Naapa kuwa kama Walid ataitekeza dini yake, waliobaki katika watu wa Quraysh pia watafanya hivyo! Kisha mara moja akawendea karibu Walid na kwa kejeli akasema:

“Baba mdogo, watu wa kabilia lako wanakusanya mali kukupa kwa sababu umemuendea Muhammad kuomba!”

“Watu wa Quraysh wanatakiwa kujua vyema. Mimi ndiye tajiri kuliko wote wao!” Walid akajibu.

“Basi sema kitu kuhusu Muhammad ambacho kitamfanya yeye ajue unavyomkana na kutompenda,” Abu Jahli akashauri.

“Niseme nini? Naapa hakuna yejote kati yenu ambaye anayejua mashairi, *qasida* na *rajaz*¹⁷³ zaidi yangu mimi. Anachokisema haki-fanani na yoyote hayo. Nawahakikishia kuwa nilichokisikia kutoka kwa Muhammad siyo kama maneno ya mtu au jinni. Ilikuwa na utamu mkubwa na ubora juu yake,” Walid akajibu.

Abu Jahli akang’ang’ania.

“watu wa kabilia lako hawatokuridhia wewe hadi useme kitu dhidi yake!”

“Nipe muda wa kufikiria basi,” Walid akasema.

Baada ya muda wake wa fikra, akatoka nje na kusema, “Haikuwa bali ni miujiza ya zamani!” (hakim, II, 550/3872; Tabari, tafsir, XXIX, 195-196; Wahidi, kifungu cha 468)

Tukio lake limeelezewa tena katika Qur'an kwa uwazi:

إِنَّهُ فَكَرَ وَقَدَرَ فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَرَ ثُمَّ نَظَرَ
ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ثُمَّ أَذْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ
فَقَالَ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثِرُ إِنْ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ

173. *Rajaz* ni moja kati ya aina za mashairi katika utunzi wa Kiarabu. Vina na mkutano wa ghani ndani yake ya utaratibu na haraka unaiwezesha kuweza kuimbwa kwa kutumia ala nyingi, na hulea hisia za aina aina. Inaweza pia kuonyesha hisia zote za furaha na huzuni, *rajaz* pia inasemekana kuwa ina matawi karibia kumi na tano. (Tahir'ul-Melevi, Edebiyat Lugati, uk 120, makala ya “recez”.

“Kwani hakika alifikiri na akapima. Basi ameangamia! Vipi alivyopima! Tena ameangamia! Vipi alivyopima! Kisha akatazama, Kisha akakunja kipaji na akanuna. Kisha akaipa kisogo haki na aka-takabari. Na akasema: Haya si chochote ila ni uchawi ulionukuliwa. Haya si chochote ila kauli ya binaadamu.” (al-Muddaththir, 18-25)

Waabudu masanamu kama Abu Sufyan, Abu Jahlii na Ahnath ibn Shariq ambao walikuwa wakipinga umma kusikiliza Qur'an, wakati mmoja walikuja kwenye Kaabah usiku mara tatu kwa mfulilizo bila ya kufahamu juu ya uwepo wao kati yao, ili kusikiliza Mtume aliyebarikiwa ﷺ akisoma Qur'an. Lakini walibakia na nyuso za aibu walipokutana wenyewe kati yao. Baada ya muda wa mshangao wakaanza kujisema wenyewe vibaya.

“Chochote kitakachotokea, tusiruhusu mtu kulijua hili. Tutadhalili kama wengine watalitambua hili...maneno yetu hayatokuwa na athari tena tutakapojaribu kuwazuia wasisikilize Qur'an!” Kisha wakiahidiana kutorudia hili daima wakatawanyika. (Ibn Hisham, I, 337-338)

Watu wengi walikubali Uislam kwa sababu ya uzuri wake wa ndani. Ilisifika wakati wa Omar ﷺ, akijulikana kwa hasira zake, am-baye dunia yake iligeuzwa chini ikawa juu katika nyumba ya shemeji yake, wakati moyo wake ulipoyeyuka na pia hasira zake, kwa kusikia sauti nzuri ya Qur'an.

Mtu mwengine aliyekubali Uislam baada ya kuchukuliwa mateka na Qur'an ilikuwa Jubayr ibn Mutim ﷺ. Kusikia kusomwa kwa Qur'an Sura ya at-Tur iliyosomwa na Mtume ﷺ, moyo wake ulijikunja na baada ya hapo akasema:

“Nilifikiri moyo wangu utafanya ufa!” (Ahmad, IV, 83, 85)

Maelezo yake mwenyewe juu ya tukio hili ni kama ifuatavyo:

“Nilimsikia Mtume wa Allah ﷺ akisoma Surah Tur katika sala ya Maghrib.

أَمْ خَلَقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ
 أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُؤْقِنُونَ
 أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُونَ

‘Au wao wameumbwa pasipo kutokana na kitu chochote au ni wao ndiyo waumbaji? Au wao wameziumba mbingu na ardhi? Bali hawana na yakini. Au wanazo hazina za Mola wako Mlezi au wao ndiyo wenye madaraka?’ (at Tur, 35-370) Wakti huo moyo wangu ulikuwa karibu kuruka nje ya kizuizi chake kutokana na kuhamasika.” (Bukhari, Tafsir, 52)

Katika miaka ya mwanzo ya utume, dada wa Imr’ul-Qays, mshairi maarufu ambaye mashairi yake yalitundikwa katika ukuta wa kaabah kwa kushinda katika mashindano ya ushairi, alikuwa bado yu hai. Walimsomea *ayah* chache za Qur'an. Mwanamke yule mjuzi katika kuongea akasema:

“Hili haliwezi kuwa neno la mwanadamu yeyote! Kwa maneno kama haya duniani, mashairi ya kaka yangu hayastahili tena kuonyeshwa kwenye ukuta wa Kaabah! Yanatakiwa kushushwa chini kua-cha nafasi kwa ajili ya haya!”

Kisha akaondoa shairi la kaka yake lililoshinda tuzo kutoka kwenye Kaabah kwa mikono yake mwenyewe. Na vile vile mashairi mengine kati ya *Muallaqat* pia yaliondolewa.¹⁷⁴ Kwa kusikiliza tu Qur'ani natosha kwa mtu yeyote aliye na akili timamu kudhiihiriki-

174. Angalia Ahmed cevdet Pasa, I, 83.

wa na ukweli. Ni kwa sababu hii Mtume ﷺ aliaminiwa na jukumu la kuifikisha Qur'an kwenye usikivu wa wengine.

Qur'an kwa hakika inasema:

وَإِنْ أَحَدٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ
حَتَّىٰ يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَا مَنَّهُ

“Na ikiwa mmoja wapo katika washirikina akikuomba ulinzi, basi mpe ulinzi apate kusikia maneno ya mwenyezimungu. Kisha mfikishe pahala pake pa amani. Haya ni kwa kuwa hao ni watu wasiojua kitu.” (at-Tawba, 6)

Kwa hiyo ni wazi kuwa kuletwa kwa neno takatifu kwa watu kunafuata mwangaza wa imani kujikita katika nyoyo.

Mapigo ya Qur'an yanayoikamata nafsi yanabubujika kutoka kwenye utulivu wa sauti yake, kutokana na mpangilio wake mzuri wa maneno yake, silabi ndefu na fupi na vituo vya irabu. Kutoka kwenye sauti moja hadi nyingine kwa uwiano wa kipekee, inazikonga nyoyo. Hata wale walioelewa maana yake wanaweza kuchota faraja kutokana na sauti yake ya kipekee kama Qur'an ikisomwa sawasawa kulingana na kanuni zake.¹⁷⁵

Tabia za Waabudu Masanamu dhidi ya Qur'an.

Uislam ulizungumzia ukweli, haki, akhera, kufufuliwa na hesabu mbele ya Allah ﷺ. Ikaahidi kuwa hakuna ovu lililotendwa ambalo litaachwa bila ya kuadhibiwa. Kwa hiyo Uislam ulikuwa unalenga

175. Hata usomaji wa Qur'an pekee kwa hivyo umekuwa kama tawi toafauti la elimu, ambalo linatazama namna tofauti za usomaji au *qiraa*, ikijulikana kama usomi kumi wa kisheria (*qiraat'ul-ashara*). Sambamba na *maimam* au *madhehebu* kila aina ya usomaji unao waanzilishi wanaojulikana kama *maimam wa qiraah*. Kilichopo sasa hivi Uturuki ni *qiraah* cha Asim.

kuweka kikomo katika maisha yao ya kimatashi ya nafsi. Hii ilkuwa ni dhamira nzito iliyowasumbua waabudu masanamu kuikubali. Pia Uislam ulikuwa ukiwaingiza waabudu masanamu katika kutoheshimika na kuwanadi kama waongo. Na kuongezea habari njema aliy-oileta Mtume ﷺ, Makka ikaanza kutikisika. Mwanzo wa surat Naba inaelezea tukio hili la kutisha:

عَمَّ يَسْأَلُونَ عَنِ النَّبِيِّ الْعَظِيمِ الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ

“Wanaulizana nini? Ile habari kuu, ambayo kwayo wanahitilafiana.” (an-Naba, 1-3)

Kwa sababu wanaadamu kwa kawaida ni watu wanaopenda ukweli, nyoyo hazitosheki na yasiyojulikana. Inakimbilia daima katika yajulikanayo. Yale ambayo wasiyoyajua na yale ambayo pengine hawatodiriki kuyajua yanawasababishia uchungu mkubwa. Ijapokuwa wamepewa undani na mitume, wanadamu wamekuwa mara zote wakijishughulisha na tatizo la kufa. Usiri wa kifo umemomonyoa akili kama nyoka mwenye sumu kali na kusababisha uchungu wa kutisha. Wengine hujaribu kupuuza mara kwa mara kwa kutumia mitizamo tofauti na kusukuma mbali ukweli wa kwamba jambo hilo haliepukiki, mbali na mawazo. Lakini kwa kuwa kifo kinawakamata wote kwa nguvu kubwa zaidi hata kuliko uhai unavyofanya na kwa sababu ni kitu cha kweli kinachowasubiri watu wote, kutoa maelezo yaliyo wazi linakuwa ni jambo la mwanzo katika azma za uanadamu.

Kitendawili hiki cha muda mrefu, ambacho haiwezekani kukimudu kwa kupitia fikra za kibinadamu, kinawezekana kufumbuliwa tu na nguvu za wahyi. Japokuwa habari hizi kuhusu siku zizajo zilizoletwa na Mtume ﷺ na mitume yote kabla yake zilitahiki kukaribishwa kwa kukubaliwa, zimekaribishwa na kebehi na kuto-kubaliwa na makundi fulani yaliyokosa hata chembe ya utu wa kib-

inaadamu. Waabudu masanamu na wasioamini walioishi maisha yaliyokuwa kinyume na dhamira ya uumbaji, walizikabili habari za akhera zilizoletwa na Mtume ﷺ kwa mshangao na ubishi na ubinafsi, kwa sababu tu habari hiyo ilipingana na maisha yao ya kibinafsi.

Qur'an inazungumzia akhera kama habari njema, sababu ya kufanya hivyo ipo wazi. Japokuwa wanakuwa wa hali tofauti, wanaadamu wanahisi kwa woga wakikabiliana na kifo. Kwamba njia zote za maisha mwisho zinakutana katika kifo, inaziacha nyoyo zote haswa zile zisizoamini katika uchungu. Mtu angetazamia angalau ukali wa habari zozote kuhusu kifo kuelewaka, kwa kiwango cha kuwa kusingelikuwa na kitu kingine ambacho kingewashughulisha watu kama kifo. Hakika wale waliokuja kuelewa vyema, wameyaacha matashi ya kupita na kufuata ukweli na maisha ya milele.

Maisha bila ya kuchukua mafunzo kutokana na kifo hayana tofauti na maisha ya kiza na maafa. Nyota ya furaha inazaliwa na kifo mwisho wa maisha ambayo mtu ameyaishi vizuri na hii ndiyo sababu Uislamu umeshauri mara kwa mara kukikumbuka kifo na kujitayarisha nacho.

Kwa kuwa habari za Qur'an kuhusu akhera na kifo ziliwanyima utulivu na amani, na pia zilipingana na matashi yao binafsi, waabudu masanamu wakamuomba Mtume ﷺ abadilishe habari zile ili ziwapendezee wao:

وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيْنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ
لِقَاءَ نَا ائْتِ بِقُرْآنٍ غَيْرِ هَذَا أَوْ بَدْلُهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي
أَنْ أُبَدِّلَهُ مِنْ تِلْقَاءِ نَفْسِي إِنْ أَتَّبَعُ إِلَّا مَا يُوحَى إِلَيَّ
إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

“Na wanaposomewa ayah zetu zilizo wazi, wale wasiotaraji kutana na Sisi husema: Lete Qur'an isiyo kuwa hii au ibadilishe. Sema: hainifailii mimi kuibadilisha kwa nitakavyo nafsi yangu. Mimi sifuati ila ninayofunuliwa kwa wahyi. Hakika mimi naogopa nikimuasi Mola wangu Mlezi, adhabu ya siku iliyio kuu.” (Yunus, 15) (Wahidi, uk. 270; Alusi, XI, 85)

Waabudu masanamu hawakujua la kufanya. Kwa hiyo wakageukia kuwakandamiza, kuwaua na kuwatesa waislamu tabia ambayo iliendelea kila siku zilivyosogea na kufanya kuishi Makka kuwa kugumu. Kama waislam wengine Abu Bakr ﷺ alimuomba ruhusa Mtume ﷺ kuhama. Mara tu alipopewa ruhusa akahamia Abyssinia.

Baada ya kama siku moja au mbili katika safari ile, alikutana na Ibn Daghinah, chifu wa kabile la Qara. Akasema:

“Mtu kama wewe, Abu Bakr hawesi kuondoka kwake wala kuondolewa. Naapa wewe ni kito cha kabile lako! Unafanya lililo jema na kuangalia kabile lako. Unajitahidi kwa wale wasioweza! Geuka urudi! Upo chini ya uangalizi wangu!”

Akiwa na Ibn Daghinah karibu naye, Abu Bakr ﷺ akarudi Makka. Alipoingia mji ule, Ibn Daghinah wazi wazi akanadi ulinzi wake. Watu wa Quraysh wakatoa masharti:

“Mwambie Abu Bakr amuabudu Mungu wake nyumbani! Na afanye sala zake na kusoma Qur'an kadiri atakavyo akiwa huko. Lakinis asitusumbue sisi kwa kufanya sala au kusoma Qur'an sehemu nyingine yeoyote! Tunahofia atawavutia wanawake na watoto wetu!”

Ibn Daghinah akafikisha maombi ya watu wa Makka kwa Abu Bakr ﷺ ambaye alikubaliana nayo. Akatengeneza kijisehemu kwa ajili ya swala mbele ya nyumba yake. Kisha akaanza kusali na kusoma Qur'an. Kwa kuwa alikuwa na utu na moyo mkunjufu, angegu-bikwa na hisia akiwa anasoma Qur'an na kushindwa kuzuia ma-

chozi yake. Wake na watoto wa waabudu masanamu wakaanza kumzunguka na kumsikiliza kwa kuvutiwa. Hili nalo likaanza kuwahofisha waabudu masanamu. Wakamuomba Ibn Daghinah ama amzuie au aondoe ulinzi juu yake.

Akamtumia Abu Bakr ﷺ ujumbe:

“Ama kaa nyumbani na uwe kimya au sema kuwa umeondokana na ulinzi wangu!”

Akiwa amejitao moja kwa moja kwa Mwenyezi Mungu, Abu Bakr ﷺ akatoa jibu lifuatalo:

“Nakurudishia ulinzi wako mwenyewe. Ulinzi wa Allah unanitosha mimi!” (bukhari, Manaqib’ul-Ansar, 45; Ibn Hisham, I, 395-396)

Kwa kuwa Waarabu walikuwa makini sana katika fasihi, wali-penda na kuathirika sana na maneno mazuri; kiasi cha kwamba vina wakati mwingine vilitosha kabisa kumtukuzza mmoja hadi kwenye mawingu na kumdhalilisha mwengine. Kuzingatia athari kubwa ya Qur'an ambayo mara kwa mara iliwakamata na kuwaweka chini yake, waabudu masanamu walijijengea tahadhari zao wenyewe. Mbali na kukataza usomwaji na usikilizaji wa Qur'an, waabudu masanamu wangepiga kelele ili kuuwa sauti za Qur'an walizozisikia kwa njia moja au nyingine. Na kujaribu kuzuia nyoyo kutotekwa kwa sauti hizo. Hivyo ndivyo Mwenyezi Mungu anavyowataja:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ
وَالْغَوْنَ فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ

“Na waliokufuru walisema: msisikilize Qur'an hii, na fanyeni kelele huenda mkashinda.” (Fussilat, 26)

Japokuwa kulikuwa na unyanyasaji usiokwisha na kutishiwa dhidi ya kabilia lake, Mtume wa Allah ﷺ aliendelea kufikisha ujumbe wa Uislamu na kulingania watu katika uongofu. Waabudu masanamu kwa upande mwengine wangewawahi majirani wa kiarabu wal-iitembelea Makka kwa ajili ya hija au sababu nyingine nje ya mji huo na kuwaonya au hata wakati mwingine kuwatishia dhidi ya kumkaribia Mtume ﷺ na kuchukua tahadhari na maneno yake. Walidai eti Mtume ﷺ alikuwa mwendawazimu, mfanya miujiza na mambo kama hayo. Wangeendelea kuwaweka watu mbali naye kwa kutumia visingizio ambavyo hata wao wenyewe hawakuviamini.

Wakati Tufayl ibn Amr¹⁷⁶ alikuja Makka, akafuatwa na watu wachache maarufu wa pale Makka ambao walimshauri, “Wewe ni mshairi unayeheshimika katika kabilia lako, Tufayl. Japokuwa ume-kuja kwenye mji wetu, kuwa makini na mtu yule aliyepo mionganini mwetu! Hali yake inatupa wasiwasi. Ameparanganyisha kabisa jamii yetu. Maneno yake yana nguvu ya maajabu na yanamtenganisha mtu na baba yake, mkewe na nduguze. Tunahofia kuwa kilichotutoka sisi pia kitalitokea kabilia lako. Kwa hiyo usizungumze naye au kusikiliza chochote alichonacho kusema!”

Kwa kusikia maneno haya, Tufayl akaamua asizungumze naye wala kumsikiliza Mtume wa Allah ﷺ kabisa. Alipokwenda karibu na Kaabah hata aliyatia masikio yake pamba ili asisikie hata kwa bahati mbaya maneno ye yote ya Mtume aliyebarikiwa ﷺ. Baada ya muda akahisi aibu na matendo yake na akawaza, “Nawaza nini mimi? Mimi ni mshairi niliye na akili timamu. Naweza kutenganisha neno

176. Tufayl ibn Amr ad-Dawsî ﷺ alikuwa mtu mwenye heshima, busara na ukarimu. Na alikuwa akipenda mashairi. Mlango wake ulikuwa wazi kwa wagoni wote. Angewalisha waliokuwa na njaa, angewalinda waliofutu sehemu ya kujihifadhi na kuwasaidia waliohitaji msaada. Kufuatia kukubali kwake Uislam katika mwaka wa 10 baada ya utume hadi hijjira ya Mtume aliyebarikiwa ﷺ kwenda Madina, aliendelea kulingania kabilia lake la Daws katika Uislam. Mwisho alikuwa shahidi katika vita vya Yammama baada ya kuonyesha ushjaa wa hali ya juu.

zuri kutohana na neno baya. Basi kuna tatizo gani kusikiliza yale mtu huyu aliyonayo kusema? Kama ni mazuri nitayakubali na vinginevyo la.” Akasubiri. Baada ya Mtume ﷺ kuondoka nyumbani akakutana naye na kusema:

“Muhammad! Watu wa kabilia lako wamesema hivi na hivi kuhusu wewe kwangu. Wameniogopesha sana kiasi cha kunifanya nitie katika masikio yangu pamba ili nisisikie maneno yako. Sasa kuna kitu kimeniingia na nataka kusikiliza. Je wawea kunielezea mimi shughuli yako?”

Tufayl anaelezea kilichotokea baada ya hapo:

“Mtume wa Allah ﷺ akauelezea Uislam kwangu na kuisoma Qur'an. Naapa kwa Allah, sijawahi kusikia maneno mazuri zaidi ya Qur'an, wala kusikia dini iliyo nzuri zaidi ya Uislam. Hapo hapo nikawa muislam na kuwa shahidi kuwa hakuna mungu isipokuwa Allah.”

Baada ya kubakia na Mtume ﷺ kwa siku chache, Tufayl ﷺ akaomba ruhusa kuondoka kurudi kwa kabilia lake ili kueneza Uislam. Akamuomba Mtume mwema ﷺ amuombe Mwenyezi Mungu ampe alama ya kuwaitia watu kwenye njia. Kwa baraka za dua ya Mtume akapewa nuru kati ya macho yake kwenye paji lake la uso. Na kwa kuomba kwake, nuru ile ikasogea kutoka pale hadi kwenye ncha ya bakora yake. Katika hali hii, Tufayl ﷺ akarudi kwa kabilia lake na kujishughulisha na kujitahidi katika njia ile hadi alipokufa shahidi.¹⁷⁷

Mtu wa kwanza kusikiliza mlinganio wa Tufayl ﷺ alikuwa ni Abu Hurayra ؓ, mfuasi maarufu aliyelezea idadi kubwa ya hadith.¹⁷⁸

177. Ibn Hisham, I, 407-408; Ibn saad, IV, 237-238.

178. Ibn Hajar, al-Isaba, II, 226.

Japokuwa waabudu masanamu walichukua mtizamo mbaya dhidi ya Qur'an, walipoachwa peke yao na nafsi zao waliukubali uk-weli katika nyoyo zao na wakashindwa kujizua kuisikiliza Qur'an kwa siri. Lakini wakapata sababu nyingine ya kisingizio:

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِّنَ الْقَرِيبَيْنِ عَظِيمٍ

"Na walisema: Kwa nini Qur'an hii haikuteremshwa kwa mtu mkubwa katika miji miwili hii?" (az-Zukhruf, 31)

Hata kama walitambua ukweli wa Mtume mwema ﷺ na Qur'an katika nafsi zao, nafsi hizo ziliwazuia kuukubali. Walikubali kuwa Qur'an ulikuwa ufunuo kutoka kwa Allah ﷺ lakini wakachagua kukosa dhidi ya matakwa yake. Fikra zao, zikiwa zimefunikwa kutokana na ukweli kwa sababu ya ubinasi wao, zikawaambia kuwa Qur'an haikutakiwa kushushwa kwa yatima asiyekuwa na mali yeyote, ila kwa mmoja kati ya watu matajiri wa Makka na Ta'if, Walid ibn Mughira au Amr ibn Umayr.

Walid ibn Mughira kwa hakika imesadikika kuwa alisema:

"Kwa nini Qur'an ishushwe kwa Muhammad wakati nipo mimi mkubwa na bwana wa Quraysh au Amr ibn Umayr maarufu wa Ta'if?" (Ibn Hisham, I, 385)

Lakini thamani ya binaadamu katika macho ya Mwenyezi Mungu hayatokani na mali wala asili lakini kutokana na huruma. Baada ya kusema hayo, kwa kulingana na ukoo wake, Mtume wa Allah ﷺ alikuwa kwa hakika ni mbora kati yao.

Tuhuma dhidi ya Mtume ﷺ na Qur'an.

Waabudu masanamu waliachwa bila ya uwezo wowote dhidi ya Mtume ﷺ japokuwa waliloweza kulisema ni kuwa alijifunza Qur'an kutoka kwa mtumwa wa kikristo, japokuwa walijua kwamba Mtume

﴿ إِنَّمَا يُعْلَمُ بِشَرِّ لِسَانٍ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُّبِينٌ ﴾
alikuwa hajasoma. Hawakuweza kufikiria kuwa mtumwa ali-yeweza kuweka misingi ya dini iliyokuwa kubwa asingeliacha hesima hiyo kwa mtu mwininge? Mbali na hilo, baada ya uwezo kama huo, je bado angebakia mkristo yeye mwenyewe?

Qur'an inajibu shutuma hizi zisizokuwa na mashiko:

وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعْلَمُهُ بَشَرٌ لِسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُّبِينٌ

"Na sisi hakika tunajua kwamba wanasesma: Yuko mtu anayem-fundisha. Luga ya huyo wanayemuelekezea ni ya kigeni na hii ni luga ya kiarabu iliyo dhahiri." (an-Nahl, 103)

وَمَا كُنْتَ تَتَلುَّ مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخْطُطُ
بِيَمِينِكَ إِذَا لَأْرَتَابَ الْمُبْطَلُونَ

"Na wewe hukuwa kabla yake unasoma kitabu chochote wala hukukiandika kwa mkono wako wa kulia. Ingelikuwa hivyo wangeli-fanya shaka wavunjifu." (al-Ankabut, 48)

Zaidi ya hapo, Mwenyezi Mungu akamshauri Mtume wake ﷺ asikasirishwe na shutuma za waabudu masanamu:

فَذَكِّرْ فَمَا أَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِكَاهِنْ وَلَا مَجْنُونٌ أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ
نَرَبَصُ بِهِ رَبِّ الْمَنْوَنِ قُلْ تَرَبَصُوا فَإِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُتَرَبَّصِينَ

"Basi kumbusha! Kwani wewe kwa neema ya Mola wako Mlezi si kuhani wala mwendawazimu. Au wanasesma: Huyu ni mtunga

mashairi, unamtarajia kupatilizwa na dahari. Sema: Tarajieni, na mimi pia ni pamoja nanyi katika kutarajia.” (at-Tur, 29-31)

قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ أَمْ يَقُولُونَ
إِنْ افْتَرَيْتُهُ فَلَا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللَّهِ شَيْئًا هُوَ أَعْلَمُ بِمَا
تُفِيضُونَ فِيهِ كَفَى بِهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

“Na wanaposomewa aya zetu zilizo wazi, waliokufuru husema juu ya haki inapowajia: Huu uchawi dhahiri. Au wanasema: Amei-zua mwenyewe! Sema: Ikiwa nimeizua mimi basi nyinyi hamwezi kunifaa chochote mbele ya Mwenyezi mungu. Yeye anajua zaidi hayo mnayosema; anatosha kuwa shahidi baina yangu na nyinyi. Na yeye ndiye Mwenye kusamehe, Mwenye kurehemu.” (al-Ahqaf, 7-8)

Bila ya kuwa na nia ya kuingia njia ya kweli, waabudu masanamu walifanya kila waliloweza kubuni madai dhidi ya Mtume ﷺ na Qur'an. Lakini waliujua ukweli. Kwa kuhofia kuenea kwa Uislam nje ya mipaka ya Makka, wakuu wa Quraysh wakakusanyika karibu na Walid ibn Mughira na kuulizana wenyewe kwa wenyewe:

“Tuwaambie nini wageni kuhusu Muhammad?”

Walid ibn Mughira aliongea na Mtume wa Allah ﷺ na aliwahi kuisikiliza Qur'an moja kwa moja kutoka kwake. Akashauri:

“Najua aina zote za ushairi. Nilichokisikia kutoka kwake siyo shairi. Ilikuwa na nguvu zaidi. Na haikuwa tungo pia. Sijawahi kusikia uwiano wa utulivu ulioandamana na umahiri wa kipekee kutoka kwa mtu mwengine yejote. Hayakusikika kama maneno ya mchawi pia. Kwa hakika hayakuwa makelele ya mwendawazimu pia; sikuona hata dalili moja ya wendawazimu ndani yake. Hatuwezi kamwe kumuita mchawi, sababu hajihusishi na mambo yao!”

Baada ya maneno haya, Walid akajilazimisha kutoa suluhisho kama kwamba kusaidia katika nia mbaya ya waabudu masanamu:

“lakini anawagawa mtu kutoka kwa ndugu yake. Anapanda mbegu za mfarakano kati ya ndugu. Kwa hiyo neno lake litakuwa tu ni muujiza!” (Ibn Jawzi, VII, 403-404; Hakim, II, 550; Wahidi, uk 468)

Baada ya kutofanikiwa katika shutuma zao dhidi ya Qur'an, waabudu masanamu mara hii wakageuza matusi yao dhidi ya Mtume ﷺ. Kutumia kufariki kwa mtoto wa Mtume mwema ﷺ Qasim, aliyekuwa na miaka miwili, As ibn Wail akaanza kusambaza uvumi kuwa Mtume ﷺ amekuwa *abtar*, yaani ukoo wake umekatwa na unaangamia. Kwa kufanya hivi, walitazamia kuwa Mtume wa Allah ﷺ achukiwe na watu na hivyo kukatisha mvuto wake katika nyoyo za watu.

Lakini hawakupata mafanikio. Sura ya Kawthar ikashuka kama kofi katika sura zao:

“Hakika tumekupa kheri nyingi. Basi Sali na uchinje kwa ajili ya Mola wako Mlezi. Hakika anayekuchukia ndiye aliye mpungufu.”
(al-Kawthar, 1-3)

Kama inavyoileweka katika *ayah*, katika nyakati na sehemu zote, hulka kuu waliyo nayo wote waliokuwa na nia mbaya dhidi ya Mtume mwema ﷺ ni kuwa walikuwa wao ni *abtar* au wamekatwa (tenganishwa). Hili linawagusa pia watu waliokuwa wakitukana na kuwa na ujasiri wa kusema Mtume aliyebarikiwa ﷺ alikuwa mtu wa mambo ya kale, na wajinga waliokuwa wakijaribu kuzipachika ubahili wao wenyewe juu ya kiumbe kilichokuwa bora. Na kwa wajinga walioona dini ya kweli aliyoleta kama “sheria ya jangwani.” Ni haya mawazo yao yasiyokuwa na mazingatio.

Kama ilivyoelezwa vizuri katika shairi:

Jua la uso wako

Linangaza dunia zote kwa rehema zako.

Waliolaaniwa, wasiokuwa na mapenzi kwa wanao,

Siku ya hiyo, watatenganishwa hata zaidi ya Sheitwan!

Kama vile tu wale waliokataa mitume waliopita, wale ambao hawakuweza kumfuata Mtume ﷺ walikuwa wengi wao ni viongozi wajinga na jopo la matajiri walioharibikiwa.

Mwenyezi Mungu anasema:

وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتَّرَفُوهَا إِنَّا بِمَا أَرْسَلْنَا مِنْ بِهِ
كَافِرُونَ وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ

“Hatukumtuma mwonyaji yejote kwenye mji, ila walisema waliojidekeza kwa starehe zao wa mji huo: Hakika sisi tunayakataa hayo mliyotumwa nayo. Na wakasema: Sisi tuna mali nyingi na wattoo wala sisi hatutaadhibiwa.” (Saba, 34-35)

وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ هَمَّازٍ مَشَاءِ بِنَمِيمٍ مَنَاعَ
لِلْخَيْرِ مُعْتَدِّ أَثِيمٍ عُتْلٌ بَعْدَ ذَلِكَ زَنِيمٍ أَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ إِذَا
تُتْلَى عَلَيْهِ أَيَّاتُنَا قَالَ اسْتَأْطِيرُ الْأَوَّلِينَ

“Wala usimtii kila mwingu wa kuapa wa kudharauliwa, anayetapa tapa apitaye akifitini, mwenye kuzuia kheri, dhalimu mwingu wamadhambi, mkavu na juu ya hayo, mchokozi amejipachika tu. Eti

kwa kuwa ana mali na watoto! Anaposomewa aya zetu, husema: Hizi ni simulizi za uwongo za watu wa zamani!” (al-Qalam, 10-15)

Kwa hakika Abu Lahab ambaye surat al-Masad ilishushwa ali-kuwa akilalama:

“Langamie dini ambayo inanichukulia mimi sawa na wengine!”

Kwa upande mwingine, Abu Jahli, adui mkubwa wa Mtume mwema ﷺ na Uislam angesema, “Tunajua kuwa Muhammad ana-chokisema ni kweli! Lakini hadi sasa chochote ambacho ukoo wake ulifanya na sisi tulifanya pia na sasa majivuno ya kuwa na Mtume! Vipi sisi tungetoa Mtume kama ye ye kutoka mionganoni mwetu? Hai-wezekani! Hakuna njia naweza kuukubali utume wa Muhammad!” (Ibn Kathir, al-Bidayah, III, 113)

Kwa kukasirishwa, Abu Jahli wakati fulani alisema akiwa katika hali ya kushikwa na hasira, “Kama nikimuona akiswali nitamkanya-ga kichwani mwake!”

Baadaye alimuona Mtume wa Allah ﷺ akiswali karibu na Kaa-bah. Japokuwa alijaribu kutimiza ahadi yake, mara alipauka na ku-jawa na woga. Hakuweza hata kulishikilia jiwe alilochukua mikononi mwake. Aligeuka na kukimbia. Waliokuwa karibu naye wakamuuli-za ni kipi kilichotokea. Kwa kutetemeka, Abu Jahli akajibu:

“Niliposogea karibu naye, Nilikutana na ngamia pori. Naapa sijawahi kuliona jinyama la kutisha kama lile! Lilikuwa karibu kun-imeza!” (Ibn Hisham, I, 318; Ibn Kathir, al-Bidayah, III, 92-93)

Hawakufahamu kuwa Mwenyezi Mungu alimlinda Mtume mwema ﷺ na dini Yake.

Lakini waabudu masanamu hawakuweza kuhimili kumuona Mtume ﷺ na walikuwa wakijitenga na ukweli wa Qur'an. Walikuwa wakikimbia mbali na ukweli mtakatifu:

فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ كَانُوهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ
فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ

“Basi wana nini hadi wanapuuza onyo hili? Kama kwamba wao ni punda walio na hofu wakimkimbia simba?”(al-Muddaththir, 49-51)

Kwa kuwa waabudu masanamu walijiweka mbali na ukweli hata baada ya kuujua na kuwa muongozo upo tu katika mikono ya Mwenyezi Mungu, inaelezewa vizuri katika shairi:

*Uwezo hautoshi, Mola, bila ya mwongozo kutoka Kwako,
Kwa Abu Jahlii, japo kuuwa alikijua kiarabu, ayah ingefanya nini?*

Wakati ulifika ambapo kama mtihani mtakatifu, waliokubuhu katika waabudu masanamu waliokuwa wakijitenga wakawa wauaji wakubwa wa waislam.

Kipindi Cha Mateso

Kwa kuwa walishindwa kukipata walichokitaka kutoka kwa Abu Talib na kukosa kupata makubaliano kutoka kwa Mtume ﷺ, mara hii waabudu masanamu wakageukia kuwatesa kama suluhisho. Mwanzo hawakuwadhuru wale waliotokea kwenye familia au koo kubwa kubwa; ukandamizaji wa Waislamu ulikuwa bado haujasambaa sana. Waislamu waliokumbana na mateso ya waabudu masanamu mara nydingi walikuwa ni masikini bila ya jamaa na watumwa waume kwa wake hali kadhalika. Hakukuwa na aina ya mateso am-bayo hawakufanyiwa.

Khabbab ﷺ¹⁷⁹ alifanywa kulala kwenye mkaa wa kutisha am-bao ulipakazwa kwenye kifua chake hadi miyale ya moto ikazimwa kwa mafuta yaliyokuwa yakiyeyuka kwenye ngozi yake.

179. Khabbab ibn Arat ﷺ alikuwa muislam wa sita na kati ya watu waliokutana na mateso ya kutisha waliofanyiwa na waabudu masanamu. Aliyabeba makovu ya

Alikuwa ni mfua vyuma ambaye aliwadai waabudu masanamu. Kila mara alipoulizia wangemwambia, “Mwanzo mkanushe Muhammad kisha tutayalipa madeni yetu!”

Lakini kwa kuweka utajiri wa dunia upitao, Khabbab ﷺ ange-wajibu “Sitomkana yeye! Nipo ubavuni mwake!” na kuchagua fura-ha ya milele.

Anaelezea moja kati ya vipindi hivyo vya uchungu mno hapa chini:

“Siku moja nilikwenda kwa As ibn Wail kuulizia pesa zangu. Akasema ‘Sitokulipa hadi umkatae Muhammad.’

‘Sitomkataa Muhammad daima hadi ufe...Hapano, hata ufu-fuke!’ Nikajibu

‘Nini? Mimi ni wa kufufuka?’ akasema.

‘Ndio,’ nikajibu.

‘Basi kuzingatia kuwa bado nitakuwa tajiri nitakapofufuka, nitakulipa wakati huo!’ akasema.

Hapa ndipo Aya zifuatazo za Qur'an zilipokuja:

أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَاُوْتَيْنَ مَالًاً وَوَلَدًا . أَطْلَعَ الْغَيْبَ
أَمْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا . كَلَّا سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنْ
الْعَذَابِ مَدًّا . وَنَرِثُهُ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا .

“Je umemwona aliyezikana ishara zetu na akasema: Kwa hakika mimi nitapewa mali na wana! Kwani yeye amepata habari za ghaibu

mateso yake kwenye mgongo wake hadi kufariki. Kufuatia kuhamza kwake kwenda Madina, alijihuisha kwa kiasi kikubwa katika vita vyote kuanzia Badr na kuendelea. Alielezea idadi ya hadith 32 kutoka kwa Mtume ﷺ. Alikuwa na zaidi ya miaka sabini wakati wa kufariki kwake akiwa Kufa mwaka 657. (37 baada ya hijjiria.)

au amechukua ahadi kwa Arrahmani mwangi wa rehema? Hasha! Tutaandika anayoyasema, tutamkunjulia muda wa adhabu. Na tutamrithi hayo anayoyasema na atatufikia mtupu peke yake!” (Maryam, 77-80) (Bukhari, Tafsir, 19/3; Muslim. Munafiqeen, 35-36; Tirmidhi, Tafsir, 19/3162)

Hata mmiliki wake wa kike Umm Ammar hakubaki nyuma wakati wa kumtesa Khabbab ﷺ. Kwa chuma kilichoachwa kwenye moto, angekibandika kwenye kipaji cha uso cha Khabbab ﷺ. Khabbab ﷺ akalalamikia hili kwa Mtume ﷺ ambaye aliomba:

“Msaidie Khabbab, ewe Allah!” Pindi baadaye tu, Umm Ammar akakamatwa na ugonjwa wa kichwa na kuwa anapiga kelele kama mbwa. Wakamshauri awekewe chuma cha moto kwenye kichwa ili kupunguza maumivu. Kwa hiyo kwa kuomba kwake mwenyewe Khabbab ﷺ akawa ndiye anayembandika chuma cha moto cha kichwa mara kwa mara.¹⁸⁰

Bilal ﷺ¹⁸¹ alisababishiwa mateso ya kikatili mno. Bwana wake Umayya ibn Khalef angemsababishia maumivu makubwa mno. An-

-
- 180. Angalia Ibn Asir, *Usdu'l-Ghaba*, II, 115.
 - 181. Bilal ibn Rabah ﷺ alikuwa akijulikana zaidi kama Bilal Habash kwa kumaanisha asili yake ya *Habash* yaani kutokea kwake Abyssinia. Alikuwa mmoja mionganoni mwa watu saba wa Makka ambao walinadi waziwazi imani yao. Mama yake Hamama pia likuwa muislam kitu ambacho kilimsababishia mateso mengi kutoka kwa waabudu masanamu katika miaka ya mwanzo ya Uislam. Maarufu kwa kuwa mtu aliyefanya *adhana* ya mwanzo kabisa Madina katika mwaka wa mwanzo wa hijiria, Bilala aliendelea kutoa huduma kama *muaddhin* wa Mtume aliyebarikiwa ﷺ katika nyakati zote za vita na amani. Alihusika katika vita vyote akiwa pembeni ya Mtume wa Allah ﷺ. Katika siku ya kuuteka mji wa Makka, alipanda juu ya Kaabah kutoa *adhan* ya ushindii. Bilal alikuwa akitayarisha maji ya Mtume ﷺ ya kuchukua *uddhu*, kuangalia mahitaji ya Mtume ﷺ, kumuangalia usiku nyakati za vita na kutoa msaada katika mambo ya kitifa. Hakuweza tena kutoa *adhan* baada ya kifo cha Mtume ﷺ kwani Omar ﷺ alipokuwa khalifa, Bilal alikwendwa Syria na kushiriki katika vita. Watu wa pale wakamuomba Khalifa ili yeze mwenyewe aingilie kati ili Bilala aite tena *adhan*. (Dhahabi, Siyar, I, 357) Kukumbukia zama za Mtume ﷺ, wasikilizaji wote walitokwa na machozi. Bilala Habashi ﷺ alipokea hadith 44 kutoka kwa Mtume wa Allah ﷺ. Mfuasi mkuu wa Mtume ﷺ uhai wake wa mwisho ukawa katika Damascus baada ya kuishi kwa zaidi ya miaka sitini. Kabla

gemfanya Bilal alale chini katika mchanga uliounguza na kumuwekea jiwe kubwa kifuanu mwake, mara nyingine kumvuta katika mitaa ya Makka. Baada ya kumuacha Bilal ﷺ bila ya chakula wala maji kwa mchana na usiku, Umayya angenifanya avae nguo za chuma (za vitani) kisha kumuweka katika mchanga uunguzao, ambapo Bilal ﷺ angebakia hadi mafuta ya mwili wake yangeanza kuyeyuka.

Hata baada ya kumtesa katika njia zisizofikirika, waabudu masanamu hawakuweza kumfanya Bilal ﷺ kusema walilotaka aseme na badala yake mara kwa mara alisema:

“Allah ni mmoja, Allah ni mmoja, Allah ni mmoja!”¹⁸²

Mara nyingine, waabudu masanamu walikwenda mbali zaidi. Yasir ¹⁸³ baba wa Ammar ¹⁸³ hakutamka kile ambacho waabudu masanamu walimtaka akiseme hivyo alikufa shahidi baada ya mate-so makuu. Baada ya kuwekwa katika mateso ya aina hiyo hiyo, mama yake Ammar, Sumayyah ¹⁸³ alikufa shahidi kwa kuteswa kin-yama. Miguu yake yote miwili ilifungwa katika ngamia tofauti am-bao walipelekwa pande tofauti. Hivyo familia ya Yasir ¹⁸³ ikawa fa-milia ya kwanza ya kishahidi katika Uislam.¹⁸⁴

Siku moja Mtume ﷺ alikutana na familia hii njema ikiwa in-ateswa na akasema:

“Kuweni na subira! Kuweni na furaha! Kwani bila ya shaka ki-nachowasubiria ni pepo!” (Hakim, III, 432, 438)

ya kufa kwake, imeelezwa kuwa alikuwa akiita kwa furaha “Kesho, Allah akipenda, nitaungana na rafiki zangu vipenzi...Mtume wa Allah ﷺ na wafiasi wake.” Mkewe akiwa anaomboleza tarayi kifo cha mumewe kilichokuwa kikikaribia, Bilal alikuwa akitamka kwa sauti ya taratibu, “Uzuri ulioje...” (Dhahabi, Siyar, I, 359)

182. Angalia Ahmed, I, 404; Ibn Saad, II, 233; Balazuri, I, 186.
183. Asili yake ni Yemen, Yasir ibn Amir ¹⁸³ aliweka makaazi yake Makka ambako alimuoa Sumaya, mtumwa wa Abu Hudhayfa. Pamoja walipata watoto wawili wa kime, Ammar na Abdullah ¹⁸³ (Ibn Saad, IV, 136, VIII, 264) Familia ya Yassir kwa pamoja iliukubali Uislam kitu ambacho kiliwasababishia kupitia mateso.
184. Angalia Ibn Hajar, al-Isaba, III, 648; Zamakhshari, III, 164.

Aliyefikwa na mateso makubwa makubwa pia ilikuwa ni Ammar ﷺ¹⁸⁵

Waabudu masanamu siku moja walimshika Ammar ﷺ na wakakiingiza kichwa chake kwa nguvu ndani ya maji, wakapiga kelele “Hatutokuacha hadi umtukane Muhammad na kumtukuza Lat na Uzza!” Na walimplazimisha kusema hayo.

Mtume wa Allah ﷺ aliambiwa:

“Ammar ameukana Uislam!”

Lakini Mtume ﷺ akajibu:

“Hapana! Ammar ameaja imani kuanzia kichwani hadi vidole vya miguuni. Imani imechanganya katika nyama na damu!”

Wakati huo huo, Ammar ﷺ aliyejewa akilia akaja karibu na Mtume mwema ﷺ. Akifuta machozi kutoka kwenye macho yake, Mtume ﷺ akamuuliza kilichotokea.

“Hawakuniruhusu niondoke, Mtume wa Allah” akasema Ammar akiwa na machozi, “hadi nilipokutukana na kusema masanamu ni bora kuliko dini yako...”

“Moyo wako ulikuwaje ulipokuwa ukiyasema haya?” Mtume ﷺ akaulizia.

“Umetosheka na imani kwa Allah na Mtume wake...na utiifu wangu katika dini ulikuwa na nguvu kushinda chuma!” Ammar akajibu kwa moyo.

Akiwa bado anayafuta machozi ya Ammar kwa mikono yake, Mtume ﷺ akamshauri, “Wakikulazimisha useme kile walichokufanya ukiseme, basi sema tena!”

185. Uthamani wa hali ya juu wa Ammar unahakikishwa na maneno yafuatayo ya Mtume wa Allah ﷺ: “Pepo inasubiri kwa hamu kuungana na watu watatu: Ali, Ammar na Salman”; “Ammar mara zote anafanya uchaguzi mzuri wa kila anachopewa.” (Tirmidhi, Menakib, 32, 34; Ibn Mace, Mukaddima, 11)

Kutokana na tukio hili, *ayah* ifuatayo ikashushwa:

مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مِنْ أَكْرَهُ وَقُلْبُهُ مُطْمَئِنٌ بِالْإِيمَانِ
وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ
وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

“Anayemkataa Mwenyezi Mungu baada ya kuamini kwake isipokuwa aliyelazimishwa na hali ya kuwa moyo wake umetua juu ya Imani, lakini aliyekifungulia kifua chake kukataa – Basi hao gh-adhabu ya Mwenyezi Mungu ipo juu yao na wao watapata adhabu kubwa.” (an-Nahl, 106) (Ibn Saad, Iii, 249; Ibn Athir, al-Kamil, II, 67; Haythami, IX, 295; Wahidi, uk 288-289)

Tukio hili linaleta ushahidi wa kisheria kuwa maelezo kinyume na taratibu za kiislam yanaweza kusemwa tu katika hali ya hatari lakini mbali na hapo hairuhusiwi.

Maadui wa Uislam walikuwa wakimpiga Suhayb ¹⁸⁶ hadi kupoteza fahamu.

186. Suhayb ibn Sinan au kama alivyojulikana maarufu Suhayb ar-Rumi, alipokuwa bado mtoto alichukuliwa mateka mwanzo na Wagiriki na baadaye na Waarabu. Alikaa Makka wakati huo kama rafiki wa Ibn Jadan, Suhayb mara moja akaukubali Uislam baada ya kuusikia kutoka kwa Ammar. Akiwapa mali zake zote kwa waabudu masanamu, akafanya mfano mzuri kwa kuhama kwenda Madina. *Ayah* ifuatayo ikashushwa kuhusiana nay eye:

“...Na katika watu yupo ambaye huiiza nafsi yake kwa kutaka radhi za Mwenyezi Mungu; na mwenyezimungu ni mpole kwa waja wake.” (al-Baqara, 207)
Baada ya kumuona anafuata *wahy*, Mtume wa Allah akasema kwa nguvu:

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ إِتْعَاءً مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُوفٌ بِالْعِبَادِ

“Umfanya jambo la faida na lenye malipo kwa hakika *Abu Yahya!*” (Hakim, III, 450-452) Mlenga shabaha (kwa mishale na uta mzuri, Suhayb alichukua jukumu kubwa katika vita vyote akiwa pembeni ya Mtume aliyebarikiwa . Urefu wake wa wastan alikuwanwa ngozi nyeupe. Mtu wa ukarimu mkubwa ambaye aliyatoa kafara maisha yake yote katika huduma ya Uislam, Suhayb ar-Rumi alifariki dunia mwaka wa 38 mwaka wa hijiria na akazikwa katika maziara ya Baqi Madina. Alikuwa na umri wa miaka 73 wakati huo.

Zinnira ﷺ alikuwa mtumwa wa kike ambaye yalimfika mateso ya kila aina katika mikono ya waabudu masanamu. Alipoteza uwezo wake wa kuona kwa kipindi fulani kwa sababu ya mateso aliyopewa na Abu Jahlii na juu ya hayo alimkebehi, “Angalia? Lat na Uzza wamekupofua!”

“Hapana ! Naapa kwa Allah, siyo ambaao walionipofua. Lat na Uzza hawawezi kunidhuru wala kunineemesha. Kwa hakika Mola wangu anaweza kunipa uwezo wangu wa kuona!” akajibu. Ilipofika asubuhi wakaona kuwa Allah amempa Zinnira uwezo wake wa kuona. (Ibn Hisham, I, 340-341; Ibn Athir, al-Kamil, II, 69; Usdu'l-Ghabah, VII, 123)

Waislamu wengi zaidi walikumbwa na adha ya maumivu na mateso kama haya. Katika wafuasi wa kipekee wa Mtume ﷺ Amir ibn Fuhayra, Abu Fuqayha, Miqdad ibn Amr, Ummu Ubays, Lubaynah, Nahdiyah na binti yake ﷺ ni baadhi tu ya mionganii mwao. Walifungwa silisili miguuni mwao na kisha waabudu masanamu wakawavuta katika jangwa wakati wa juu kali la mchana. Waliwawekea majabali juu yao ili wasiweze kusogea kisha wakawatesa kinyama kabisa hadi wakazimia na kupoteza fahamu ya walichokuwa wakisema. Waabudu masanamu waliwakaba koo na hawakuwaachia hadi walipodhani wameshakufa.¹⁸⁷

Waislamu wote na zaidi yao, Mtume ﷺ aliingiwa na huzuni kubwa juu ya hili, kwa bahati mbaya hawakuwa na la kuwafanya.¹⁸⁸ Lakin ni nguzo ya imani, Abu Bakr ﷺ, ambaye alikuwa akijiweza kimali, aliwanunua watumwa saba ikiwa ni pamoja na Bilal ﷺ kutoka kwa

187. Angalia Ibn Majah, Muqaddima, 11; Ahmed, I, 404.

188. Mehmed Akif anatoa sauti ya kishairi juu ya huzuni aliouhisni Mtume aliyebarikiwa ﷺ juu ya mateso ambayo waislamu walikuwa wakipewa:

*Kutoka kwa Mtume, je hamuhisi aibu?
Kuwa, kama mwiba ulikuwa kumchoma Muislam mbali,
Moyo wake usio na hatia ungechomwa na maumivu yake,
Kwa hiyo dhidi yenu, kweli, roho yake itaweka malalamiko...*

Kwa hiyo mtu anatakiwa mara zote atende kwa uangalifu kuwa kumfanya Muislamu yeoyote awe ni mweye kuwa na maumivu ni sawa na kumuweka Mtume aliyebarikiwa ﷺ katika hali kama hiyo; na kuwa anahitajika kujiepusha na kuvunja haki za watu wengine, kusengenya, kuumiza miyo ya watu na vitendo vilivyo na nia mbaya kama hivyo.

MWAKA WA NNE WA UTUME

mabwana wao ambao walikuwa ni waabudu masanamu. Na kisha kuwaacha huru. Hivyo kuwaokoa na makucha ya mateso ya kutisha.

Bado mateso yalikuwa yakiongezeka kila siku. Baada ya waislamu waliokuwa dhaifu na masikini, hata wale matajiri na wenye nguvu wakapata sehemu yao ya mateso kama Mtume wa Allah ﷺ mwenyewe, Abu Bakr, Othman, Zubayr ibn Awwam na Musab ibn Umayr رضي الله عنه.

Kwa kuwachokoza wapiga kelele wa Makkah, waabudu masanamu wa Makka wangewafitinisha dhidi ya Mtume mwema ﷺ. Ikawa ni jambo la kawaida kumtukana Mtume ﷺ na kumuita mshairi, mchawi, mfanya miujiza, mwendawazimu na mengine kama hayo, ila hata wenyewe hawakuyaamini waliokuwa wakiyasema.¹⁸⁹

Abdullah ibn Amr anasema wakati mmoja alimuona Mtume ﷺ akifanya swala karibu na sehemu ya Hijr karibu na Kaabah, mara Uqbal ibn Abi Muayt akaja na kuizungusha nguo yake kwenye shingo ya Mtume mwema ﷺ na akaanza kuivuta ili kumnyonga Mtume wa Allah ﷺ. Abu Bakr رضي الله عنه akawahi kumsukuma Uqbah mbali akipiga kelele:

“Je utamuua mtu ambaye amekuja na ushahidi wa wazi kutoka kwa Mola wenu, kwa sababu tu anasema ‘Mola wangu ni Allah?’ “
(Bukhari, Tafsir, 40)

Ibn Masud رضي الله عنه anaelezea kisa kingine kama hiki:

“Siku moja Mtume wa Allah ﷺ alikuwa akifanya swala karibu na Kaabah. Tayari aliyekuwa pale akimsubiri alikuwa ni Abu Jahli na kundi lake. Akimuashiria ngamia ambaye alikuwa amechinjwa jana yake, Abu Jahli akasema kwa wale wengine:

‘Ni nani anayethubutu kuleta mabaki ya ngamia aliyechinjwa na kuyaweka kwenye mabega ya Muhammad anapokwenda chini kusujudu?’

189. Angalia Ibn Hisham, I, 309-310.

Muovu zaidi kati yao haraka akaenda na kuyakamata mabaki yale na kuyaweka katika mabega ya Mtume mwema ﷺ alipokuwa akisujudu. Wote wakacheka. Nilikuwa nikiangalia kutoka mbali. Kama ningekuwa na yejote wa kunilinda ningeyaondoa mabaki yale upesi kutoka kwenye mabega yake. Mtume wa Allah ﷺ alikuwa bado amesujudu. Alikuwa hajainua kichwa chake. Kisha mtu akamwendea na kumwambia Fatima ؓ ambaye wakati huo bado alikuwa mtoto mdogo. Akaja na kuyatupa mabaki yale kutoka kwenye mabega ya baba yake. Kisha akageuka na kuwapigia kelele za hasira waabdu masanamu. Hawakuweza kumjibu Fatima ؓ hata kidogo. Baada ya kumaliza swala yake, Mtume ﷺ akanyanya sauti yake na kusema:

‘Ewe Allah nawakabidhi ma-Quraysh kwako!’ Akarudia hili mara tatu.

Kicheko cha waabdu masanamu kilifanywa kifupi waliposikia dua ya Mtume ﷺ. Hofu ikatanda nyoyoni mwao kwani walikuwa wameshashuhudia kukubaliwa kwa dua zake mara zilizopita. Mtume wa Allah ﷺ kisha akayataja majina yao mmoja baada ya mwengine:

‘Ewe Allah! Nakuachia Abu Jahli, Utbah, Shaybah, Walid, Um-maya ibn Khelef na Uqba ibn Muayt kwako’ akaomba.

Naapa kwa yule aliyemtuma Mtume akiwa na ukweli, kuwa baa daye nikamuona kila ambaye alitajwa na Mtume wa Allah ﷺ siku ile akiwa amelala chini mfu katika uwanja wa vita vya Badr. Baadaye walivutwa na kuingizwa kwenye shimo la Badr.” (Bukhari, Salat 109, Jihad 98, Jizya 21; Muslim, Jihad 107)

Licha ya ukatili wote ambao Mtume ﷺ alikutana nao, bado hakukubaliana na waabdu masanamu kwa njia yejote ile, au kuhtarisha kipimo hata kidogo cha Uislam. Wakati flani aliwaauliza wa-fuasi wake:

“Ni nani atakayekwenda kwenye Kaabah na kuwasomea Qur'an waabdu masanamu?”

MWAKA WA NNE WA UTUME

Kwa moyo wote, Abdullah ibn Masud ﷺ akakubali na akaenda kuwasomea ila akamalizikia kupigwa vibaya. Marafiki wa Abdullah wakamwambia:

“Hiki ndicho tulichokiogopa kutokea juu yako!”

“Sasa hivi hakuna mtu dhaifu katika macho yangu kama wao. Kama unapenda nitakwenda tena kesho na kuwafanya waisikilize Qur'an!” Abdullah akajibu.

Lakini marafiki zake wakamkataza.

“Tayari umeshawafanya wasikilize kitu wasichokipenda. Hilo linakutosha!” (Ibn Hisham, I, 336-337)

Kila mara Abu Jahal aliposikia mtu tajiri na mwenye nguvu ameukubali Uislam angekwenda kumsumbuwa.

“Kwa hiyo umeiacha dini ya baba yako japokuwa alikuwa na busara kuliko wewe? Lakini jiangalie...unaloweza kufanya ni kuli-toa heshima jina lake! Jua tu kuwa hatutokuwa nawe kati yetu tena. Hutokuwa tena na heshima!” angesema kwa sauti ya vitisho.

Kama huyu mtu mwagine angekuwa mfanyabashara, angemtishia:

“Tutaiharibu biashara yako na kukafilisi!”

Kama Muislam huyo mpya alikuwa masikini na dhaifu, angesababishwa apigwe na kuwarubuni kwa tamaa za uongo kwa kutumaini kuwa angewabadilisha.

Ibn Abbas ﷺ wakati flani aliulizwa kama Mtume aliyebarikiwa ﷺ na wafuasi wake waliteswa ili kuachana na Uislam.

“Kwa hakika! Naapa kwa Allah, pindi tu waabudu masanamu walipoiveka mikono yao juu ya Muislam wangempiga na kumua-

cha bila ya chakula wala maji kwa kiasi cha kutoweza hata kukaa wima. Na katika hali hii Muislam huyo aliyepigwa angesema lolote walilomtaka kusema. Wangemuuliza:

‘Je Lat na Uzza ni miungu pamoja na Allah?’ Jibu lingekuwa ‘Ndiyo.’

Wangeonyesha hata mdudu aliyekuwa akitambaa karibu na kumuuliza kama huyo pia alikuwa mungu. Ili kuondokana na adhabu aliyokuwa akiipata, mtu yule angekubaliana nao. Lakini baadaye baada ya kupata fahamu angerudia imani yake.” (Ibn Hisham, I, 339-343; Ibn Saad, III, 233; Ibn Kathir, al-Bidaya, III, 108)

Tunachotakiwa kufanya ni kufikiria kuhusu matukio haya ya kinyama tuliyoyagusia na pia yale ambayo hatujayagusa kisha kukubali kuwa Uislam umetufikia kwa kupertia mateso ya watu wengi.

Kama Mwenyezi Mungu angetaka, maendeleo na kusambaa kwa Uislam kungekuwa rahisi zaidi bila mateso ya Waislamu. Lakin ukweli wa waumini usingejulikana na jitihada na kujitoa kafara kwao kusingetoka nje, kumaanisha kuwa tofauti baina ya waumini na wanafiki, mkweli na muongo ingefichika.

Katika Qur'an, Mwenyezi Mungu anasema:

الَّمْ أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا أَمَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ

صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ

“Je! Wanadhani watu wataachwa kwa kuwa wanasesma: Tu-meamini. Nao wasijaribiwe? Hakika tuliwajaribu waliokuwa kabla yao na kwa yakini Mwenyezi Mungu atawatambulisha walio wa kweli na atawatambulisha walio waongo.” (al-Ankabut, 2-3)

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ
جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمَ الصَّابِرِينَ

“Je! Mnadhani mtaingia peponi na hali Mwenyezi Mungu ha-jawapambanua wale mionganoni mwenu waliopigana jihadi na ha-jawapambanua waliosubiri?” (Al-i Imran)

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثُلُ الَّذِينَ خَلُوا
مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتُهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَاءُ وَزُلُّزُلُوا حَتَّىٰ يَقُولَ الرَّسُولُ
وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَىٰ نَصْرُ اللَّهِ إِلَّا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ

“Mnadhani kuwa mtaingia peponi bila ya kukujieni kama yali-yowajia wale waliopita kabla yenu? Iliwapata shida na madhara na wakatikiswa hata Mtume na walioamini pamoja naye wakasema: Lini nusura ya Mwenyezi Mungu itakuja? Jueni kuwa nusura ya Mwenyezi Mungu ipo karibu.” (al-Baqara, 214)

Njia ya ukweli imepambwa na majaribu magumu. Hivyo ndivyo Mwenyezi Mungu alivyotaka. Mitume wote na watu wema wameteseka na wengine pia wakafa mashahidi katika kujitolea huko. Kwa hiyo siyo sahihi kwa muislam kutumbukia katika kuvunjikia moyo anapokutana na mambo magumu. Kinyume chake, waislamu wanatakiwa kujua kuwa matatizo zaidi wanayokutana nayo katika

njia ya kufanikisha amri ya Mwenyezi Mungu mwingu wa huruma, upesi zaidi watapata huruma yake.

Kuwashauri Waislamu kwa Uvumilivu na Subira

Mtume aliyebarikiwa licha ya yote, alikuwa mwanaadamu, akihuzunishwa na mambo mabaya aliyokutana nayo na kuumizwa na tabia mbaya za wale aliojitahidi kuwaongoza. Alipitia nyakati ngumu kiasi cha kwamba alihitaji kupewa faraja.

Faraja yake na utulivu ultoka kwa Mola wake ambaye hakutaka Mtume wake agubikwe na huzuni:

إِنَّ فَضْلَهُ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا

“...hakika fadhila Yake kwako ni kubwa.” (al-Isra, 87)

وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنْكَ كُفُرُهُ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُبْعَثُهُمْ
بِمَا عَمِلُوا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ نُمَتِعُهُمْ قَلِيلًا
ثُمَّ نَضْطَرُهُمْ إِلَى عَذَابٍ غَلِيقٍ

“Na anayekufuru isikuhuzunishe kufuru yake. Kwetu ndiyo marudio yao na hapo tutawaambia waliyoyatenda. Hakika Mwenyezi Mungu ni Mjuzi wa yaliyomo vifuani.” (Luqman, 23-24)

وَلَا تَحْزُنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ

“Wala usiwahuzunkie wala usiwe katika dhiki kwa sababu ya hila zao wanazozifanya.” (an-Naml, 70)

Mwenyezi Mungu kwa hiyo alikuwa anamhakikishia Mtume wake na kumshauri awe na subira:

فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ
قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ

“Basi vumilia kwa hayo wasemayo na mtakase kwa kumsifu Mola wako Mlezi kabla ya kuchomoza jua na kabla ya kuchwa.”
(Qaf, 39)

Jitihada zake zikifanywa madhubuti kwa *ayah* hizi, Mtume wa Allah ﷺ alikuwa akiondokewa na maumivu ya wafuasi wake na kurekebisha nyoyo zao zilizunjika.

Khabbab ؓ anaelezea:

“Siku moja alipokuwa katika kivuli cha Kaabah, tulimwendea Mtume ﷺ tukilalamika kwake juu ya mateso ya waabudu masanamu.

‘Kati ya watu walio kabla yenu’ akaanza kueleza, ‘kulikuwa na waumini walioshikwa na kuwekwa katika shimo na wakakatwa vichwa katika vipande viwili kwa misumeno; na kuna wale ambaonyama zao zilichanwa chanwa kwa *reki* za chuma na bado hawakuiacha dini. Nawahakikishia kwa Allah kuwa ataijamilisha dini yake na kuipa utukufu. Kiasi cha kuwa mtu atawezeku kusafiri kutoka Sana hadi Hadhramawt bila ya woga isipokuwa kwa kuhofia mbwa mwitu tu kwa ajili ya kondoo wake. Lakini nyie mnakuwa watovu wa subira!” (Bukhari, Munaqib’ul-Ansar, 29)

Kisha Mtume aliyebarikiwa akasoma ayah zifuatazo:

لَا يَغْرِنَكَ تَقْلُبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ مَتَاعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ
مَأْوَيُهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمِهَادُ لَكِنَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ

جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نُزُلًا
مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِلْأَبْرَارِ

“Kabisa kusikudanganye kubakia kutangatanga kwa waliokufuru katika nchi. Hiiyo ni starehe ndogo. Kisha makazi yao yatakuwa jahannamu. Na ni mahali pabaya mno pa kupumzikia. Lakini walio-mcha Mola wao Mlezi watapata mabustani yanayopita mito kati yake. Watadumu humo. Hayo ni makaribisho yao yatokayo kwa Mwenyezi Mungu. Na vilivyoko kwa Mwenyezi Mungu ni bora kwa watu wema.” (Al-i Imran, 196-198)

Adhabu za waabudu masanamu zilipozidi kuongezeka, *ayah* za aina hiyo hapo juu zilichukua nafasi ya kufariji nafsi za waumini. Kwa maana hii, pamoja na kumvuta mtu karibu na Muumba, mitihani migumu na ugumu ulikuwa ni kama mizani takatifu zikipima uaminifu na kujitoa kwa waumini kwa Mola wao. Tabia stahiki kabisa kwa waislamu kuonyesha katika nyakati kama hizi zimetajwa katika Qur'an:

فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطْعِنْهُمْ آثِمًا أَوْ كَفُورًا. وَادْكُرْ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا. وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْ لَهُ يَلِلًا طَوِيلًا.

“Basi subiri hukumu ya Mola wako Mlezi wala usimtii miongo-ni mwao mwenye dhambi au mwenye kufuru. Na likumbuke jina la Mola wako Mlezi asubuhi na jioni; Na usiku msujudie Yeye na umtakase usiku wakati mrefu.” (al-Insan, 24-26)

“Ilikuwa hakika kwa muislam aliyesikia maelezo haya kutoshe-ka katika moyo na kupata nguvu na subira kumudu mateso ya kila aina. Hasusan swala ya tahajjud iliyo fanywa usiku ilisaidia kuwaleta

MWAKA WA NNE WA UTUME

waumini karibu na Allah na kuzipa nafsi zao nguvu nyingi na ukweli kukamata nyoyo zao. Mwenyezi Mungu kwa hakika anasema:

إِنَّ نَاسِيَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُ وَطْءًا وَأَقْوَمُ قِيلًا

“Hakika kuamka usiku kunawafikiana zaidi na moyo na maneno yake yanatua zaidi.” (al-Muzzammil, 6)

Japokuwa amri ya kuswali tahajjud ni moja kwa moja ya kipekee kwa Mtume ﷺ hata hivyo umma wote unaweza kufanya ukipenda kwa kadri ya uwezo wao. Wanaweza kufanya hivyo, hata kwa aina nyingine za ibada ambazo ziliagizwa kwa waja wema ili kusaidia kukua kiroho.

Allah ﷺ amewabariki waumini njia ya furaha kisha anasema:

“Na sema:

وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا

“Kweli imefika na uwongo umetoweka. Hakika uwongo lazima utoweke!” (al-Isra, 81)

Hata hivyo wale wanaoendeleza ukweli wanatakiwa kufanya kila wawezalo. Kama mtu anavyokutana na ugumu kwa sababu ya utumishi, pia anaweza asifikie mwisho unaotakiwa bila ya kuweka jitihada.

Mwenyezi Mungu anasema hili pia ni kweli kwa mitume:

حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَرَ الرُّسْلُ وَظَنُوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا جَاءَ هُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّيَ مَنْ نَشَاءُ وَلَا يُرِدُ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ

“Hata mitume walipokata tamaa na wakaona kuwa wame-kadhibishwa, hapo ikawajia nusura yetu, wakaokolewa tuwatakao. Na adhabu yetu haitowaacha kaum ya wakosefu.” (Yusuf, 10)

Kadri nyoyo zaidi za Waislamu zilipokuwa zikipunguziwa uzi-to na jitihada zao kuongezeka kwa kushuka kwa Aya hizi, ndivyo walivyokuwa wakichukia waabudu masanamu. Bila ya nia ya kusiti-sha mteso kwa Mtume ﷺ na wafiasi wake, walikuwa kila siku wakija na mbinu mpya za ukatili. Mateso ambayo Waislamu wali-lazimishwa kuyapitia yalionekana kutokwisha na kuzidi kutostaha-milika kila siku.

Mambo yakazidi kuwa mabaya kiasi cha kuwa hata wazo la ku-muuu Mtume aliyebarikiwa ﷺ likapita kwenye akili za waabudu ma-sanamu. Ila bado Mtume wa Allah ﷺ kigezo cha subira alikuwa aki-omba ulinzi kutoka kwa Mwenyezi Mungu.

Kutotaka Mtume wake kuingia katika huzuni na uchungu, Mwenyezi Mungu alimuonya:

فَلَا تَحْسِبَنَّ اللَّهَ مُخْلِفًا وَعْدِهِ رُسُلُهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ ذُو اِنْتِقَامٍ

“Basi usimdhanie Mwenyezi Mungu kuwa ni mwenye ku-wavunja ahadi yake mitume wake. Hakika Mwenyezi Mungu ni mwenye kushinda na ni mwenye kulipiza.” (Ibrahim, 47)

فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ كَانُوهُمْ
يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبُسُوا إِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ

“Basi subiri kama walivyosubiri mitume wenyewe stahmala kub-wa, wala usiwafanyie haraka. Siku watakayoyaona waliyoahidiwa itakuwa kama kwamba hawakuwa ulimwenguni ila saa moja ya mchana. Huu ndiyo ufikisho! Kwani huangamizwa wengine isipokuwa waovu tu?” (al-Ahqaf, 35)

MWAKA WA TANO WA UTUME

Kuhamia Abyssinia

Kwa ajili ya mauaji ya kikatili yaliyofanywa na waabudu masanamu, Mtume wa Allah ﷺ akawashauri waumini kuhama kwani hawakuweza kuswali wala hawakuweza kutimiza jukumu lao la kueneza dini.

Wafuasi walipouliza wapi wangeweza kuhamia, Mtume ﷺ akasema:

“Abyssinia! Kule kuna mfalme ambaye hawakandamizi watu wake! Zaidi ya hayo ni nchi ya watu walioongoka! Hadi Mwenyezi Mungu atakapoleta njia ya kuepukana na mateso yenu, bakieni huko! (Ibn Hisham, I, 343; Ibn Saad, I, 203-204)

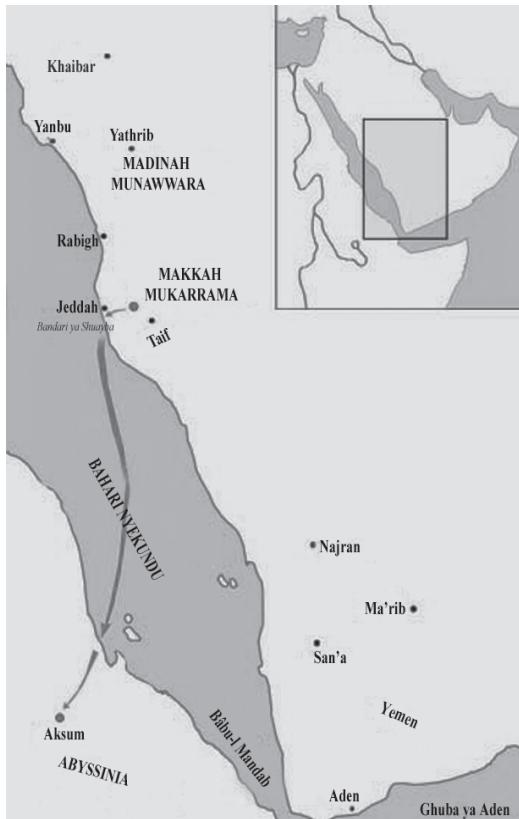
Msafara wa kwanza wa kuhama ulifanyika katika mwezi wa Raja, katika mwaka wa tano wa enzi ya Makka.

Kundi la mwanzo lilikuwa la idadi ya watu kumi na saba; wanume kumi na mbili na wanawake watano. Mlikuwa na watu maaru-fu kama Othman ibn Affan na mkewe Ruqayya, Zubayr ibn Aw-wam, Musab ibn Umayr, Abdurrahman ibn Awf, Abu Salama, Othman ibn Ma’zun na Ibn Masud رضي الله عنهما.

Wakati wahamiaji hao walipoondoka Makka kwa siri na kufika Shuaybah, kama baraka kutoka kwa Allah ﷺ, meli mbili za biashara zikafika pale. Kwa malipo ya nusu sarafu ya dhahabu, walipelekwa

Abyssinia. Japokuwa watu wa Makka waliwafuata wahamiaji wale, hawakuweza kuwakamata. Walipofika kwenye kingo za bahari, wahamiaji tayari walikuwa wameshaondoka kitambo. (Ibn Saad, I, 204)

Kwa kipindi fulani, Mtume ﷺ hakupata habari zozote kutoka kwa Othman ibn Affan na binti yake Ruqayya ؓ. Mtume wa Allah ﷺ angetoka na kwenda kuulizia habari za binti yake kutoka kwa wasafiri waliokuja kutoka upande wa Abyssinia. Mwisho, mwanamke wa ki-Quraysh akafika na habari.

“Muhammad! Nimewaona kule. Ruqayya akiwa juu ya punda na Othman akifuata nyuma kwa miguu,” akasema kumwambia Mtume ﷺ.

Kisha Mtume ﷺ akasema:

“Allah awe upande wao! Kwa hakika, Othman ni mtu wa mwanzo tokea Lut ﷺ ambaye amehama pamoja na familia yake kwa ajili ya Allah!” (Ali al-Muttaqi, XIII, 63/36259)

Wahamaji wa mwanzo waliweza kukaa Abyssinia kwa miezi mitatu sababu habari zilienea kwamba watu wa Makka wameukubali Uislam. Katika mwezi wa Shawwal mwaka huo, kundi la wahamaji thelathini na tisa, likiwa na wanaume thelathini na tatu na wanawake sita likaondoka Abyssinia. Lakini walipofika umbali mchache karibu na Makka, wakagundua kuwa walichokisikia hakikuwa kwelli. Hata hivyo hawakuweza kurudi Abyssinia. Pia waliogopa kuingia Makka bila ya ulinzi. Mwishowe wakaingia kwa ulinzi wa jamaa zao au marafiki kutoka miongoni mwa waabudu masanamu. (Ibn Hisham, II, 3-8; Ibn Saad, I, 206; Haythami, VI, 33)

Swala la Gharaniq

Wakati Surat an-Najm iliposhushwa tu, Mtume mwema ﷺ akaanza kuisoma kwa sauti karibu na Kaabah. Alipofika kwenye Ayah ya kusujudu mwishoni mwa sura, akasujudu kwa Allah na vivyo hivyo wakafanya wengine waliokuwepo, waumini na ambao walikuwa siyo waumini, binadamu na majini hali kadhalika. (Bukhari, Tafsir, 53/4)

Hata hivyo, waabudu masanamu hawakuwa wakisujudu kwa Allah ﷺ ila kwa masanamu yao Lat, Uzza na Manat ambao majina yao yametajwa katika sura hiyo.

Hiki ndiyo kisa ambacho kilisababisha swala la ‘Gharaniq’ kili-chotungwa baadaye.

Uvumi kuwa watu wa Makka wameukubali Uislamu ulikuwa kwa sababu ya kusujudu huku mara mbili kulikotokea kwa wakati mmoja, ambapo mara moja tu ndiyo iliyokuwa ya waislam.

Japokuwa hiki ndicho kilichotokea, uzushi kwa jina la Ghara-niq ukatungwa baadaye. Inadaiwa kuwa Sheitan aliwanong'oneza maneno ya ziada juu ya *ayah* zilizokuba zimeshushwa, kwa maana ya 'kuombewa kwa niaba ya waabudu masanamu kutegemewe kuto-keea' jambo ambalo linasadikika kuwaweka waabudu masanamu wale katika muhemko wa furaha na kwa ajili hiyo wakasujudu kwa kusherehekeea; na baadaye ndiyo makosa haya yalifahamika.

Kisa hiki kimechukuliwa kama cha kweli na watu fulani ambao wamekuwa na uadui dhidi ya Uislam. Lakini wanachuoni wakuu wa Uislam wa tafsir, hadith na historia ya Mtume wa Uislam wamezik-agua, chanzo cha maelezo hayo na yaliyomo katika uvumi huo, kulinganisha na kanuni za Uislam na matokeo yake kuikataa moja kwa moja.

Mwanzo, jukumu la Mtume ﷺ la kufikisha ufunuo mtakatifu kwa wanaadamu limelindwa kutokana na mapungufu na makosa. Haiwezekani kwamba sheitani aliingilia kati jukumu la mitume. Mwenyezi Mungu amesema sheitan hawezi kuwa na nguvu juu ya waumini¹⁹⁰ haiyumkiniki kufikiri kuwa anaweza kuingilia kati wito wa Mtume aliyebarikiwa ﷺ.

Pamoja na kuwa amelindwa kutokana na aina zote za kukosea na dhambi katika majukumu yake, Qur'an ambayo ilifikishwa kupitia Mtume wa Allah ﷺ vilevile ipo chini ya ulinzi mtakatifu.

لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدِيهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ
تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ

190. Angalia al-Hijr, 42.

“Hautafikia upotofu mbele yake wala nyuma yake. Kimetremshwa na Mwenye hikima msifiwa.” (Fussilat, 42)

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الْذِكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

“Hakika Sisi ndio tulioushwa Ukumbusho na Sisi ndio Wenye kuulinda.” (al-Hijr, 9)

Mapokezi ya riwaya ya tukio la Gharaniq halikubaliki. Kuhusiana na hilo, Ibn Khuzayma anajulikana kuwa aliita “uongo wa wongeaji.”¹⁹¹

Hoja ya kuwa tukio hili halijafikishwa kwa mtiririko ambaao haujavunjika na halisi inatosha kuonyesha uwongo wake.¹⁹²

Wala milango ya kufikiri haiwezi kukubali madai ya Gharaniq kwani yanasisitiza tabia za kuamini miungu wengi, kinyume na msisitizo wa Uislam juu ya upweke wa Allah.. Madai kama hayo am-bayo yanapingana na msingi huu, ambaao ndiyo mhimili wa Uislam hayawezhi kuwa ya mashiko. Sura ya an-Najm iliyotajwa hapo juu, inasemea vikali dhidi ya kuabudu masanamu kuanzia mwanzo hadi mwisho, na kusitisitiza kuwa masanamu ni majina matupu tu na kuwa waabudu masanamu wanafluata tu matashi yao yaliyokuwa matupu. Hata kama uwezekano ungewekwa juu ya sentesi hiyo am-bayo waabudu masanamu waliipenda kiasi cha kusujudu kuwa in-gechanganywa na ufunuo mtakatifu, bado haiyumkiniki kuwa waabudu masanamu hao wangeiamini. Katika *ayah* zote hizo, wasingeweza kusujudia chache tu zilizodaiwa kuchanganywa na sheitan.

Majibu mazuri dhidi ya madai haya yametolewa mwanzo wa Sura yenywewe:

191. Ismail Cerrahoglu, *Diyonet Islam Ansiklopedisi*, “Garanik” ingizo, XIII, 363.

192. Qadi Iyad, II, 132.

مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ وَمَا يَنْطَقُ عَنِ الْهَوَىٰ
إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْدَىٰ يُوَحِّىٰ

“Mwenzenu huyu hakupotea wala hakukosea. Wala hatamki kwa matamanio. Hayakuwa haya ila ni ufunuo uliofunuliwa.” (an-Najmi, 2-4)

Wanachuoni wa kiislam wamedhihirisha kutoka pande nyingi kuwa haya ni madai tu ambayo yamekuja kwa sababu ya chuki dhidi ya Uislam. Licha ya hilo, kipindi chote cha miaka kumi na tatu cha Makka kilikuwa ni jitihada za kuondoa ‘uabudu masanamu’ na kuweka imani juu ya upweke wa Allah katika nyoyo zao, kitu ambacho hakiwezi kunasibisha washirika kwa Allah ﷺ.

Kuhama kwa Mara ya Pili Kwenda Abyssinia.

Pindi tu watu wa Makka walipotambua kuwa wahamaji wali-pokelewa vizuri Abyssinia, wasiwasi wao ukazidi kukuwa na kwa sababu hiyo ukatili wao pia ukakuwa.

Othman ibn Ma’zun ﷺ, ambaye hadi wakati huo aliishi vyema chini ya ulinzi wa Walid ibn Mughira, akaanza kuwaza baada ya kumuona Mtume ﷺ pamoja na wafuasi wakipitia mateso makubwa, wengine wakibandikwa alama za moto na wengine wakichapwa.

“Naapa kwa Allah, siyo sahihi kwa mimi kuwa salama chini ya ulinzi wa muabudu masanamu mbali na mateso ambayo rafiki zangu wanayapitia katika njia ya Allah! Ulinzi wa Allah ni mkubwa na wa heshima!” Kufikiria namna hii, akamuendea Walid ibn Mughira, mlinzi wake na kusema:

“Binamu! Umeniweka mimi chini ya ulinzi! Umenilinda mimi vizuri na umekuwa mtu wa kuweka ahadi yako. Lakini sasa natama-

ni kuondokana na ulizni wako na kwenda karibu na Mtume ﷺ. Kwangu mimi, yeze na wafuasi wake wanaweka mfano mzuri! Sasa nipeleke kwa watu wa Quraysh na uwaambie kuwa umeinua ulinzi wako!” (Ibn Ishaq, Uki 158; Haythami, VI, 34)

Ukandamizaji na mauaji ya watu wa Makka ulipozidi, waislamu wakalazimika kuhama kwenda Abyssinia kwa mara ya pili mwaka ule. Mara hii walikuwa tisini idadi yao; wanaume sabini na wanawake kumi na tatu. Waliongozwa na Jafar Tayyar ﷺ, kaka mkubwa wa Ali ﷺ¹⁹³

Layla ﷺ anaelezea:

“Omar alikuwa na hasira sana dhidi yetu kwa kuukubali uislam. Nilikuwa juu ya ngamia tukijitayarisha kuondoka kwenda Abyssinia alipokuja na kuuliza tulikuwa tunakwenda wapi.

‘Umetukandamiza juu ya kile tunachokiamini. Sasa tunakwenda sehemu ambayo hatutakandamizwa.’

‘Allah awe nanyi,’ akasema taratibu.

Mume wangu Amir aliporudi, nilmwambia kuhusu tabia ya upole ya Omar. Akasema:

193. Jafar ibn Abi Talib ﷺ binamu wa Mtume mwemba ﷺ, alikuwa amekuwa muislam kabla hata Mtume wa Allah ﷺ hajachukua nyumba ya Arqam kama kituo cha kuwasilisha Uislam. Alishiriki katika kuhama kwa mara ya pili kwenda Abyssinia pamoa na mkewe Asmat bint Umays. (Ibn Saad, IV, 34)
Jafar ibn Abi Talib na wahamaji wenzie walirudi Madina kutoka Abyssinia katika mwaka wa 7 wa hijira wakati wa kutekwa kwa Khaybar. Wahamiaji waliorudi pia walipewa sehemu ya ngawira. (Bukhari, Maghazi, 38)
Jafar alishiriki katika vita vya Muta katika mwaka uliofudha na alikufa shahidi. Ibn Omar anatoa ushahidi kuuona mwili wake ukiwa na majeraha zaidi ya tisini yaliyosababishwa na mapanga, mishale na mikuki vile vile. (Bukhari, Maghazi, 44)
Kuhusiana na kuwa Jafar ilikuwa mikono yake yote miwili ilikatwa katika vita, Mtume wa Allah ﷺ maarufu alisema, “Nimemuona Jafar akipaa na Malaika peponi,” akimaanisha kuwa alipewa mbawa badala ya mikono hiyo. (Tirmidhi, Manaqib, 29/3763)
Jafar baada ya hapo akaitwa Tayyar, ikimaanisha mwenye kupaa.

‘Nafikiri unatamani yeye apokee mwongozo. Lakini naapa kwa Allah, kuna tamaa kubwa zaidi kwa punda wake kuwa Muislam (kuliko yeye)’!

Huo ndiyo uliokuwa ugumu wa Omar hadi kuwafanya wengine kukata tamaa kuwa ataweza kamwe kuamini.” (Haythami, VI, 23-24)

Ummu Salama ﷺ, aliyejkuja kuwa mke wa Mtume ﷺ baadaye amesema:

“Tangu tulipotia mguu Abyssinia, Najash alitushughulikia kwa heshima na taadhima. Alituangalia. Tulifanya majukumu yetu kwa Allah kwa amani na usalama.” (Ahmad, I, 201-202)

Melezo yafuatayo ya Ummu Habibah ﷺ mwengine kati ya wahamaji wa Abyssinia inaonyesha kiwango cha mapenzi ya mbali waislamu walijokuwa nayo dhidi ya Mtume ﷺ:

“Najash alikuwa na mtumwa wa kike akiitwa Abrahah. Abrahah alikuwa amechumbiwa kwa Mtume ﷺ Abyssinia na nilipokuwa nikijitayarisha kuondoka Madina akanijia na kusema:

‘Nakuomba unifikishie salamu zangu kwa Mtume wa Allah ﷺ na mwambie kuwa nimeingia dini yake.’

Abrahah alikuwa mwenye roho nzuri kwangu kipindi chote. Hata alinisaidia kujitayarisha kwa ajili ya safari yangu. Kila mara alipokuja karibu na mimi alihakikisha kunikumbusha juu ya ombi lake.

Nilipofika Madina, nilimwambia Mtume ﷺ kuhusu Abrahah wakati wa harusi na kufikisha salamu zake. Mtume wa Allah ﷺ aka-tabasamu na kuzikubali:

‘...wa alayhassalam wa rahmatullahi wa barakatuh.’ (ibn Saad, VIII, 98)

MWAKA WA SITA WA UTUME

Ombi la Watu wa Makkah kwa Najash Kukabidhiwa Waislamu

Japokuwa walikuwa na mazingatio machache juu ya kuhama kwa mara ya mwanzo kwa wahamiaji waliokwenda Abyssinia, waabudu masanamu wa Makka walishanka baada ya kusikia jinsi waislamu walivyochukuliwa walipokuwa huko. Kama Uislam ungeanza kuenea nje ya Arabia, walihisi mambo yangekuwa nje ya uwezo wao. Hivyo basi wakafanya maamuzi ya upesi kumwomba Najash awakabidhi waislamu na kutekeleza hili wakamtuma Abdullah ibn Rabia na Amr Ibn As wakiwa na zawadi nyingi kuwahadaa Mfalme na maamiri wake.

Pindi Abu Talib aliposikia habari hizo kuwa Quraysh wametuma ujumbe kwenda Abyssinia, upesi akaandika shairi kwenda kwa Najash mwenyewe akimsifia na kumuonya kuhusu mbinu za watu wa Makka. (Ibn Hisham, I, 356)

Kabla ya kuongea mbele ya Najash, Amr na Abdullah walifani-kiwa kuwahadaa makamanda kwa zawadi. Baadaye walimpa Najash zawadi na kisha wakajitambulisha na kusema:

“Ewe mfalme! Baadhi ya vijana wetu walio na akili finyu wameomba ulinzi katika ardhi yako. Japokuwa wameitelekeza dini ya babu zao, pia hawaajaikubali dini yako na badala yake wameunda dini mpya! Kwa hiyo jamaa zao wametutuma kuwarudisha. Licha ya hayo, watu wa kabilia lao wanajua makosa yao vizuri kuliko mwingine yejote.”

Ujumbe ule ulihofia kuwa Najash angemsikiza Jafar ﷺ na rafiki zake na kuingia katika ushawishi wao. Kwa hivyo waliwataka wahamiaji wale wakabidhiwe kwao kabla Najash hajaamua kusikiliza maelezo yao.

Kamanda wa Najash akazungumza kwa kutetea:

“Mfalme, watu hawa wanaongea ukweli. Hatuwezi kuwajua watu wa kabilia lao zaidi ya wao. Tunalazimika kuwakabidhi wahamiaji kwao na kuwaacha watatue hili kati yao wenyewe.”

“Hapana!” Najash akaingilia kati kwa hasira. “Sitoweza kuwakabidhi kabla ya kuwasikiliza kwanza! Siwezi kutenda jambo la makosa kwa watu ambao wamechagua ardhi yangu juu ya nyingine kutafuta hifadhi!

Kisha Najash akaagiza wahamiaji waitwe pamoja na viongozi wake wa dini ambao walifunga vitabu vyao na kukaa kumzunguka mfalme.

Wahamiaji walipofika, Najash akaamua kuzikabili pande zote zilizokuwa mbele yake. Ilikuwa tukio la kihistoria. Mzungumzaji wa waislamu alikuwa Jafar ﷺ:

“Quraysh wametuma ujumbe kuwarudisha Makka,” akasema.

“Waulize ewe mfalme. Je sisi ni watumwa ambao wanataka kulturudisha Makka?” Jafar akaomba.

Najash akamwangalia Amr ibn As kupata majibu.

“Hapana, wote ni watu huru,” Amr akajibu.

Mdahalo ukaendelea kama ifuatavyo:

“Waulize, je sisi ni wadeni wao ndiyo maana wanataka turudishwe?”

“Hapana, hawadaiwi chochote na yeoyote.”

“Waulize. Sisi ni wauaji ambao wanatuita tukasimame kwenye hukumu?”

“Hapana, siyo kwa hilo!”

“basi kwa lipi wanatutakia sisi turudishwe?”

Amr akaeleza:

“...Kwa sababu wameitelekeza dini ya babu zao! Wanayatukana masanamu yetu! Wameziharibu imani za vijana! Wameigawa jamii yetu! Makka sasa hivi inasimama ikiwa imegawanywa vipande viwili!”

Najash hapo akaingilia kati ili kumuuliza Jafar.

“Sababu hauikubali dini ya babu zako wala yangu, je ni dini ipi hiyo unayoikubali?”

Jafar Tayyar akaanza kuzungumza:

“Ewe mfalme! Sisi ni kundi la wasiojua. Tulikwa tukiabudu masanamu yaliyotengenezwa kwa mbao tukidhani yalikuwa mungu. Tulikuwa tukila mizoga na kuzika watoto wetu wa kike wakiwa wazima. Tulikuwa wacheza kamari na tulijiingiza kwenye riba. Tulizini na hatukuona ajabu kumuona mwanamke mmoja akijiingiza kwenye mahusiano na wanaume wengi. Wala hatukujua chochote juu ya haki za jamaa zetu na wala hatukuzitambua haki za jirani zetu. Waliokuwa na nguvu walikuwa wakiwakandamiza waliokuwa dhaifu wakati matajiri waliishi juu ya migongo ya masikini. Hatukujua lolote kuhusu haki.!

Kisha Allah mwenye nguvu akatuonesha huruma na akataka kupona kwetu na kumtuma Mtume kutoka mionganii mwetu kuto-kana na kizazi chema na ukoo mwenye maadili. Tayari tulikuwa tunamfahamu kama ni mwaminifu. Alitulingania katika upweke wa Allah. Alitufundisha vipi kumuabudu Allah. Alituokoa kuto-kana na

masanamu ya mababu zetu. Akawafukuza waovu mbali nasi. Aka-kataza umwagaji damu, riba, kusema uongo na utumiaji mbaya wa mali za mayatima. Mara kwa mara alitufundisha kuwa wema. Alitushauri mema, kuweka neno letu, kuwaendea majirani na jamaa zetu kwa upole na kuilinda heshima ya wanawake na maisha ya mabinti zetu. Alituokoa kutokana na unyama na akatufundisha ubinadamu. Kwa hiyo tukamuamini na sasa tunatembea katika njia yake. Kwa sababu hiyo, tumeipata chuki ya watu wa Quraysh. Tulliteswa; na mateso yalipokuwa hayavumiliki, sababu hatukutaka kuiacha dini yetu, tukaomba ruhusa kwa Mtume ﷺ na kwa kukupendelea wewe dhidi ya wafalme wengine tukaja kwenye ardhi yako. Tulidhani kuwa hatutonyanyaswa hapa na hivyo tukachukua hidadi chini ya ulinzi wako.”

Najash akabaki ametulia, kwa upole akisikiliza maelezo ya Jafar ؓ.

“Je unajua kwa moyo chochote kati ya vile alivyoteremshiwa Mtume wenu kutoka kwa Allah? aliuliza ghafla.

“Ndiyo,” Jafar ؓ akajibu na akaanza kusoma *ayah* ya ufunguzi ya surat Maryam kuhusu Yahya ﷺ na kuzaliwa kwa Isa ﷺ. Alipokuwa akifanya hivyo, Najash na watu wake wakatoa machozi kwa hisia.

“Naapa katika jina la Mungu, kuwa maneno haya yanatokana na chanzo kimoja na yale ya Musa na Yesu Kristo” akasema Najash. Kisha akaugeukia ujumbe wa Makka:

“Sitowarudisha wahamiaji kwenu!”

Ujumbe ule ulipoondoka mbele ya Najash, Amr akasema kwa rafiki yake:

“Naapa nitamwambia Najash juu ya imani yao kuwa Isa, mwanwa wa Maryam alikuwa ni mtu tu. Hilo linawatosha kuwafanya wafukuzwe!”

Siku iliyofuata, Amr alikwenda tena kwenye makazi ya Najash.

“Mfalme! Wanazungumza vibaya kuhusu Yesu kristo. Waite ukitaka na usikie hayo kwa masikio yako mwenyewe!”

Najash akatuma wakaitwe waislamu na kuwauliza wali-chokifikiria kuhusu Yesu Kristo.

Katika mkao wa kutulia, jafar ﷺ akaelezea, “Tunamchukulia yeye kama vile tulivyofundishwa na Mtume wetu. Na anasema, ‘Yesu ni mtumishi, mtume wa Allah; Roho na Neno lake vimezaliwa kutoka kwa Maryam ambaye aliacha kila kitu ili kujikurubisha kwa Allah.’”

Akichukua kijiti kutoka kwenye ardhi, Najash kisha akasema:

“Naapa kwa Mungu kuwa Yesu Kristo hakuwa ila unachokisema. Tofauti kati ya unachokisema na ukweli wa Yesu Kristo siyo mkubwa zaidi ya kijiti hiki!”

Kusikia maneno ya Najash, makamanda waliomzunguka wakaanza kunong’ona. Akiwageukia, Najash akasema, “Nong’oneni kadri mpendavyo lakini huo ndiyo ukweli!”

Na kwa wahamiaji akasema:

“Sasa mnaweza kuondoka! Mpo salama na salmini katika ardhi yangu. Yeyote atakayewatukana ataadhibiwa! Hata kama wangenipa mlima wa dhahabu, bado nisingetaka kuwa Yule wa kuwadhuu nyie.”

Akiwageukia watu wake tena Najaan akaamrisha, “Rudisheni zawadi za hawa watu wawili. Sizitaki!” akaongeza “Kama ningekua jirani na Mtume sasa hivi, ningetaka kuosha miguu yake na kum-hudumia!” (Ibn Hisham, I, 356-361; Ahmad, I, 202-203, V, 290-291; Haythami, VI, 25-27)

Kulingana na simulizi nyingine, Najash alisema:

“Nachukua ushahidi kuwa Muhammad ni Mtume wa Allah. Ndiye mtu aliyetajwa na yesu Kristo. Kama nisingekuwa kwenye enzi ya falme hii na bila ya majukumu ya watu wangu, ningekwenda kwake kubeba viatu vyake.” (Abu Dawud, Janaiz, 55-57/3205)

Kwa majibu yake kwa Najash, Jafar ﷺ anatoa mfano bora zaidi kwa walinganiaji wengine wa Uislam, vipi kuzungumza na kipi cha kuzungumza katika hali fulani, mbinu ambayo mtu anatakiwa mara zote awe nayo akilini.

Inastahili kuona kuwa, alipoombwa kusoma Qur'an, Jafar ﷺ hakusoma tu sura yoyote, lakini alichagua sehemu iliyofaa zaidi kwa tukio lile, ambayo ilikuwa ni *ayah* kuhusu Isa ﷺ kutoka kwenye sura ya Maryam. Huo ndiyo umahiri wake katika utetezi wa wahamiaji, watu wa Makka walipotoa sababu nydingi ili warudishwe, alisisitiza kwamba dini yao iliamrisha haki na maadili.

Zipo pia sababu nydinge nydingi kwa nini Mtume ﷺ alimchagua Jafar ﷺ kama kiongozi wa wahamiaji. Chaguo lenyewe linonyesha umuhimu wa kuchagua viongozi kulingana na uwezo wao na mazingira yalivyohitaji.

Sehemu ya wahamiaji wa mara ya pili walirudi kipindi kifupi baada ya hijira ya Madina kufanyaika wakati wengine wakasubiria hadi makubaliano ya amani ya Hudaybiyah. Kundi la mwisho lililoongozwa na Jafar ﷺ lilirudi Madina wakati wa kutekwa kwa Khaybar.

Kuwa Muislam Hamza ﷺ

Mtume wa Allah ﷺ alikuwa hatumi tu wafuasi wake kwenda kwenye Kaabah kusoma Qur'an kwa waabudu masanamu. Pia alikuwa akienda yeye mwenyewe binafsi kwa watu wa Makka mara kwa mara kuwasilisha *wahy* mtakatifu. Katika moja ya safari hizo,

Abu Jahli akajinadi katika matusi yake dhidi ya Mtume ﷺ. Kama vile kuonyesha kwa rafiki zake waliokwa karibu naye waliokuwa wamekusanyika kumzunguka. Akawa karibu kuzidisha hatua moja zaidi na hapo mwanamke mmoja akakimbia na kumwambia Hamza aliyekuwa amerudi kutoka kwenye safari ya kuwinda.

“Hamza, shujaa Hamza! Wanamtukana mwanaao kwenye Kaa-bah. Nahofia wapo karibu kumdhuru. Watafanya kitu kibaya!”

Bila ya kupoteza muda, Hamza akakimbia kwenye eneo la tukio na kwa kutumia uta wake akakipiga kichwa cha Abu Jahli kwa nguvu hadi damu zikaanza kumwagika kama kwenye mfereji. Kwa kuwa hakutegemea kuvamiwa namna ile, Abu Jahal alibakia na mshangao na kwa kuhofia maisha yake upesi akakimbia sehemu ile. Mmoja mmoja na wawili wawili waabudu masanamu wakakimbia pia kwani walizifahamu vizuri nguvu za Hamza. Hakuna kati ya wanause wenye nguvu wa kabilal la Quraysh walioweza kumkabili bila ya kuogopa.

Moja kwa moja baada ya tukio hilo, Hamza akamwendea mwanaue Muhammad, Mtume mwema wa Allah ﷺ;

“Nimeshakulipizia kisasi kwake...unaweza kuwa na amani!”
akasema.

“Nitakuwa na amani tu ukikubali Uislam!” Mtume ﷺ akajibu.

Ghafla pazia la ujinga likanyanyuliwa kutoka kwenye moyo wa Hamza. Kung’amua ukweli mara hiyo hiyo, shujaa Hamza akamuan-galia mwanaue mwema na tabasamu na kwa kuangalia mng’ao kwenye uso wake akaukubali Uislam.

Hamza ﷺ baba mdogo wa Mtume ﷺ alikuwa amemzidi Mtume ﷺ kwa miaka miwili tu. Walikuwa wamenyonyeshwa na mama mmoja pia.¹⁹⁴

194. Angalia Ibn Hisham, I, 312-313; Hakim, III, 213; Ibn Kathir, *al-Bidayah*, III, 84.

Kwa kusema kuwa angekuwa na amani tu kama baba yake mdogo angeukubali Uislam, Mtume wa Allah ﷺ alionyesha ukubwa wa mwongozo dhidi ya kulipa kisasi cha binafsi. Kisa hiki kinatufundisha kuwa mara zote tuchague manufaa ya Uislam juu ya matashi yetu binafsi na kuwa tutafute furaha na mafanikio ya dini na siyo ya mafanikio binafsi.

Siku ambayo Hamza aliposilimu, Abu Bakr ؓ alisisitiza pamoja na Mtume ﷺ kuwa waislamu wote waende kwenye Kaabah na kulingania kila mtu kuingia katika Uislam.

“Bado tupo wachache,” Mtume mwema ؓ akajibu.

Lakini pale Abu Bakr ؓ alipositisiza, akiwa na wafuasi wake pembeni mwake, Mtume ؓ akaondoka kutoka nyumba ya Arqam kuelekea kwenye Kaabah. Walipowasili pale, mara tu Abu Bakr ؓ alipoanza kulingania watu kumwamini Allah na Mtume wake, waabudu masanamu wakawafuata waislamu na kuanza kuwapiga. Utbah alimpiga mateke Abu Bakr ؓ usoni kwa kutumia viatu vyake viliviyokuwa na nakshi za chuma. Abu Bakr ؓ akabakia mwili mzima ukiwa na damu na majeraha. Iliwachukua ukoo wake wa Taym jitihada kubwa kumuokoa kutoka kwenye mikono ya waabudu masanamu.

Ukoo wake ukamleta Abu Bakr ؓ nyumbani kwake. Kwa kuhofia kuwa angekufa muda wowote, wakarudi kwenye Kaabah na kusema kwa kelele:

“Tunaapa kuwa kama Abu Bakr akifa, tutamuua Utbah!”

Ilikuwa usiku wakati Abu Bakr ؓ mwisho alipopata fahamu. Kitu cha mwanzo alichouliza kwa nguvu zote ilikuwa:

“Je Mtume ؓ yupo salama?”

Mama yake Ummu'l Khayr alikuwa akimuomba mara kwa mara ale kitu lakini Abu Bakr ؓ kama vile hakusikia chochote ali-kuwa akirudia rudia kuuliza:

“Vipi anaendelea Mtume, yupo vyema?”

“Bado sijapata habari kutoka kwa rafiki yako ewe kipenzi,” mama yake akajibu.

Abu Bakr ﷺ kisha akamtuma mama yake kwa Ummu Jameel,¹⁹⁵ mwanamke wa kiislam ili kupata habari kuhusu Mtume wa Allah ﷺ. Umm Jameel ﷺ alikuja na kumuona Abu Bakr ﷺ katika hali yake mbaya, hakuweza kujizua kusema kwa kelele:

“Naapa kwa Allah kuwa ni wanyama tu wanaoweza kufanya kitu kama hiki kwako! Allan akulipie kisasi!”

Mara baada ya kuombwa na Abu Bakr ﷺ alifahamisha kuwa Mtume wa Allah ﷺ alikuwa salama akisubiria katika nyumba ya Arqam.

“Kwa Allah, sitokunywa wala kula hadi nimuone,” Abu Bakr akasisitiza.

Mambo yalipotulia na kila mtu akaenda njia zake, Umm Jameel akamchukua Abu Bakr ﷺ kwa mkono na kumpeleka hadi kwa Mtume ﷺ. Mara tu alipomuona Mtume ﷺ akaanguka kwenye miguu yake. Hali ya rafiki yake kipenzi iliuathiri moyo mpole wa Mtume ﷺ. Abu Bakr ﷺ aliweza kusema:

“Na iwe kuwa baba na mama yangu wawekwe rehani kwa ajili yako! Mimi kweli nipo salama. Yule mtu mbaya alinipiga piga kidogo tu!” Kisha akamwomba Mtume ﷺ kuombea mwongozo wa mama yake.

Haikuwa muda mrefu baada ya hapo, kwa baraka za Mtume mwe-ma ﷺ, mama yake Abu Bakr mwenye heshima pia akajiunga na imani.¹⁹⁶

195. Umm Jameel bint Hatib, Muislam asichanganywe na mke wa Abu Lahab mwenye jina kama la kwake.

196. Angalia Ibn Asir, *Usdu'l-Ghaba*, VII, 326; *Ibn Kathir*, al-Bidayah, III, 81.

Kwa kustushwa na kuongezeka kwa idadi ya Waislamu na watu maarufu kukubali Uislamu kama Hamza ﷺ, waabudu masanamu wakafanya kikao kutafuta njia za kuling'oa wimbi hilo.

“Hoja ni kuwa Muhammad ameweka mazingatio zaidi” wakajadiliana. “Imeanza kuwa kitu cha kuudhi. Uwatumu mshairi na mchawi wetu bora zaidi kwake ili wakafanye majadiliano!”

Wakamchagua Utbah ibn Rabia kwa ajili ya suala hilo. Utbah akayarudia mapendekezo yaliyotolewa mwanzo na waabudu masanamu kwa urefu zaidi. Mtume wa Allah ﷺ akasikiliza akiwa kimya ili ye ye amalize. Kisha akamuuliza, “Ummemaliza ulicho nacho kusema Abu'l-Waled?”

Utbah akakubali kwa ishara ya kichwa.

“Sasa nisikilize mimi!” Mtume wa Allah ﷺ kisha akaanza kusoma sura Fussilat hadi *ayah* ya kusujudu, ambapo alisujudu. Aliponyanyaaka akaongeza:

“Umesikia sasa nilichokuwa nacho kusema. Hicho hapo na wewe hapo!”

Alipokuwa njiani akirudi, Utbah alionekana kwa mbali na waabudu masanamu ambao waliona wazi mabadiliko ya muonekano wake.

Utbah alipofika wakamuuliza kwa shauku kuelezea kilichotokea.

“Naapa kwa Allah kuwa sijawahi kusikia neno kama lile ambalo nimelisikia punde tu. Ushairi, maajabu, uchawi...siyo la namna hiyo! Muhammad aliposema:

فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنذِرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِّثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودٍ

‘Basi wakipuuza wewe sema: Nakuhadharisheni adhabu mfano wa adhabu ya A’ad na Thamudi,’ (Fussilat, 13) Nilimfunga mdomo wake na kumuomba asisome zaidi kwa ajili ya udugu wetu. Kwani nilijua asemacho Muhammad kinakuwa kweli...niliogopa kuwa hasira takatifu zitatuangukia sisi.

Sasa nisikilizeni mimi, enyi Quraysh! Muachenii peke yake na mambo yake, kaeni kando! Kama waarabu watatokea kumuua, basi mtakuwa mmeongoka kupitia wengine! Lakini akiwa kiongozi juu ya waarabu, basi uongozi wake unamaanisha uongozi wenu na heshma yake inamaanisha heshima yenu! Kisha, shukrani kwa Muhammad, mtakuwa wenyewe furaha zaidi kati ya watu!”

“Amekuroga na maneno yake Utbah!” waabudu masanamu wakajibu.

“Nimesema tu ninayofikiri,” akajibu Utbah. “Lakini mpo huru kufanya mpendavyo!” (Ibn Hisham, I, 313-314; Ibn Kathir, al-Bidayah, III-112)

Kuingia kwa Omar ﷺ katika Uislam

Baada ya kukusanyika katika nyumba ya Nadwah, baraza la washauri lao waabudu masanamu likaamua kumuua Mtume wa Allah ﷺ. Wa kufanya shughuli hiyo akachaguliwa jasiri na mwenye kichwa cha hasira Omar ibn Khatab, aliyekuwa amemzidi Mtume mwema ﷺ kwa miaka kumi na tatu. Na walikuwa wa ukoo mmoja kwa babu yao wa tisa kurudi nyuma katika nasaba yao.

Omar akawa ameshatoka kwenda kumuua mbora wa viumbe ﷺ. Njiani akakutana na Nuaym ibn Abdullah ﷺ. Akiwa na wasiwasi juu ya alivyokuwa Omar, Nuaym akamuuliza wapi alipokuwa akielekeea.

“Kumuua Muhammad...mtu aliyeleta dini mpya badala ya ile ya mababu zetu!” Omar akajibu.

Kumzubaisha Omar ili kupata muda zaidi, Nuaym akatengeneza sababu.

“Naapa Omar unajidanganya! Unafikiri watoto wa Abd Manafi watakuruhusu watakuacha uiishi ukifanya hivyo? Halafu ungeangalia familia yako mwanzo!”

“Unamzungumzia nani wewe?” Omar akamuuliza kwa hasira.

“Nani mwengine kama siyo dada yako Fatima na shemeji yako Sa’id ibn Zayd? Wote wamekuwa waislamu. Amini maneno yangu!”

Baada ya kutambua dhamira mbaya ya Omar, kwa kumuelekeza kwa dada yake, Nuaym aliapata muda wa kumfahamisha Mtume aliyebarikiwa juu ya mipango hiyo.

Kuzungumza na Nuaym kulimkasirisha Omar zaidi na bila ya kupoteza muda akaelekeza njia yake kwenye nyumba ya dada yake akiwa na hasira.

Khabbab pia alikuwa yupo katika nyumba ile kwa wakati huo, akiwa ameshughulika na kumfundisha dada yake Omar pamoja na shemeji yake Qur'an. Mara tu walipomuona Omar aliyekuwa na hasira akisogea, wakamficha Khabbab katika chumba wakati Fatima akiuficha ukurasa wa Qur'an waliokuwa wameushika katika mikono yao.

Omar akaingia ndani kwa kishindo.

“Ni nini kile nilichowasikia sasa hivi mkisoma?” akasema kwa sauti ya kutisha.

“Itakuwa umesikia makosa, hatuna kitu hicho hapa,” wakajibu.

“Kweli? Nimesikia nyie wawili mmekuwa wafuasi wa Muhammad?” Omar akapiga kelele na baada ya hapo akamsogelea shemeji yake na kumpiga. Alipojaribu kuingilia kati, Fatima akaambulia sehemu ya hasira za Omar kwa kofi zito la uso ambalo lilimfanya alie:

“Unaweza kufanya unalotaka Omar! Hata ukituua ukipenda!
Lakini hatutoiacha imani yetu!”

Mstari mwembamba wa damu ulikuwa ukitiririka kwenye uso
wa Fatima ﷺ alipokuwa akizungumza kwa nguvu ya imani.

Kwa kutotazamia hali kama hiyo, Omar alishtushwa. Hali ya
kuona uso wa dada yake uliokuwa na damu ulisababisha uchungu
kwenye moyo wake. Akajutia hasira zake za kipindi kile kifupi.

“Unaweza kuniletea mlichokuwa mkisoma?” akauliza kwa
mapenzi kama kwa kuomba msamaha.

“Unaahidi kutoifanyia chochote!” akasema Fatima.

“Naahidi; Nitakurudishia mara tu nimalizapo kukisoma,”
Omar akaapa kwa jina la masanamu yake.

Hapo, kwa kutazamia kuwa angeuona mwanga wa uongofu,
Fatima ﷺ akasema:

“Lakini wewe ni muabudu masanamu kwa hiyo siyo msafi! Ni
wale walio safi tu wanaweza kuzigusa kurasa za Qur'an!”

Omar ﷺ alipewa kurasa zile tu alipouosha mwili wake mzima.
Kisha alianza kusoma *ayah*¹⁹⁷ takatifu:

طَهُ. مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتُشْقِىٰ . إِلَّا تَذَكِّرَةٌ لِمَنْ يَخْشِىٰ .
تَنْزِيلًا مِمْنُ خَلْقِ الْأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتِ الْعُلَىٰ . الرَّحْمَنُ عَلَىٰ
الْعَرْشِ اسْتَوَىٰ . لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُما
وَمَا تَحْتَ التَّرَىٰ . وَإِنْ تَجْهَرْ بِالْقَوْلِ فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَىٰ . اللَّهُ

197. Pia imepokelewa kuwa ni aya chache za mwanzo za surat al-Hadid ambazo Omar alizozisoma. (Bayhaqi, dalail, II, 217)

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى. وَهُلْ أَتَيْكَ حَدِيثُ مُوسَى.
 اذْ رَأَ نَارًا فَقَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي أَنْسَتُ نَارًا لَعَلَّيَ أُتِيكُمْ مِنْهَا
 بِقَبْسٍ أَوْ أَجْدُ عَلَى النَّارِ هُدًى. فَلَمَّا أَتَيْهَا نُودِيَ يَا مُوسَى. إِنِّي
 أَنَا رَبُّكُمْ فَاخْلُعْ نَعْلَيْكُمْ أَنْكُ بِالْوَادِ الْمُقدَّسِ طُورِي. وَأَنَا اخْتَرُكُمْ
 فَاسْتَمْعُ لِمَا يُوحَى. إِنَّ لَهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ
 لِذِكْرِي. إِنَّ السَّاعَةَ أَتِيَّةٌ أَكَادُ أَخْفِيَهَا لِتُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَى.
 فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنْهَا مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوْيَهُ فَتَرَدِي

"Ta Ha. Hatukukuteremshia Qur'an ili upate mashaka. Bali ni mawaidha kwa wenye kunyenyeka. Materemsho yatokayo kwa aliyeumba ardhi na mbingu zilizo juu. *Arahmani*, Mwingi wa Rehema, aliyetawala juu ya kiti cha enzi. Ni vyake viliomo mbinguni na viliyomo baina yao na viliyomo chini ya ardhi. Na ukinyanya sauti kwa kusema ... basi hakika Yeye anajua siri na duni kuliko siri. Mwenyezi Mungu! Hapana mungu isipokuwa Yeye. Yeye ana majina mazuri kabisa. Na je! Imekufikia hadithi ya Musa? Alipouona moto akawaambia watu wake: *Ngojeni!* Mimi nimeuona moto, huenda nikakuleteeni kijinga kutoka huo moto au nikapata uongofu kwenye moto. Basi alipoufikia akaitwa: *Ewe Musa!* Hakika Mimi ndiye Mola wako Mlezi! Basi vua viatu vyako. Kwani upo katika bonde takatifu la Tuwa. Nami nimekuteua wewe; basi sikiliza unay-ofunuliwa. Hakika Mimi ndiye Mwenyezi Mungu. Hapana mungu ila Mimi tu. Basi niabudu Mimi na ushike sala kwa ajili ya kunikumbuka Mimi. Hakika saa itakuja bila ya shaka. Nimekaribia kuificha, ili kila nafsi ilipwe kwa iliyoyafanya. Kwa hivyo asikukengeushe

nayo yule ambaye haiamini na akafuata pumbao lake ukaja kuan-gamia!” (Ta Ha, 1-16)

Omar alizizima. Alichoweza kufanya ilikuwa kutoa pumzi, “Uzuri ulioje, ukuu ulioje...”

Alikuwa amekamatiwa na mtiririko wa Qur'an kwa maneno yaliyoja maana na busara ambayo hakuna mwanadamu awezaye kuyabuni. Akaingia katika fikra za kina.

Wakati huo Khabbab ﷺ alikuwa amejitokeza kutoka sehemu aliyokuwa amejificha:

“Omar! Naapa kwa Allah kuwa dua ya Mtume ﷺ ipo karibu kutokea kweli. Jana aliomba, ‘Allah...! Itie nguvu dini yako na ama Abu'l-Hakim ibn Hisham au Omar ibn Khattab?’ Kwa hiyo muda umekuja, Omar, kumuogopa Allah!”

“Nipeleke kwa Muhammad!” Omar akasema kwa Khabbab ﷺ.

Wakaondoka papo hapo. Kila hatua sasa hivi, Omar alijazwa na mori ya imani, na mapenzi na kuridhika kwa kuukamata ukweli wa Mtume wa Allah ﷺ.

Walipowasili, Omar akakutana na Hamza ﷺ akisubiri na upanga mkononi, baada ya kufahamishwa na Nuaym ﷺ juu ya tukio la hapo awali. Hawakuju jinsi matukio yalivyoendelea.

Mtume mwenye Rehema ﷺ akanyanya na kukutana na Omar katika maeneo ya kuingilia na kumuuliza sababu ya kuja kwake. Yaliyomwagika kutoka kwenye midomo ya Omar yalikuwa maneno yafuatayo ya kutosheka:

“Nimekuja ili niwe Muislam, Mtume wa Allah!”

Kwa shukuran juu ya kile ambacho Allah ana nguvu ya kuki-onyesha, Mtume ﷺ akasema kwa nguvu:

“Allah-u Akbar!”

Wafuasi wakafuatia kwa sauti ya juu kabisa ya pafu zao. Takwa jingine la Mtume wa Allah ﷺ lilikuwa limetimizwa. Omar ﷺ alipoanza tena kuzungumza, sentensi ya mwanzo aliyoisema ilikuwa, “Nakuwa shahidi kuwa hakuna mola ila Allah na Muhammad ni Mja na Mtume wake.”

Ombi la Mtume ﷺ lilikuwa limetimizwa kwani Abu'l Hakam ibn Hisham au akijulikana zaidi kama Abu Jahli alikuwa akididimia zaidi na zaidi katika dimbwi la mateso.¹⁹⁸

Tamko la Omar ibn Khattab ﷺ la imani mbele ya Mtume mwe-ma ﷺ kwa rai yake, waislamu wote wakanyanya kwa pamoja na kuondoka kutoka nyumba ya Arqam na katikati ya kumtukuza Mola wakatembea wakaelekea kwenye Kaabah. Hili lilikuwa pigo kubwa kwa waabudu masanamu. Mtume wa Allah ﷺ kisha akampa Omar ﷺ jina la “al-Faruq”, kwa kutenganisha sahihi na kilicho makosa.¹⁹⁹

Omar ﷺ anatoa maelezo yafuatayo kuhusu siku hizo:

“Hakukuwa na Muislamu hata mmoja ambaye hakunyanya-wa, ambaye hakulazimika kupambana. Lakini hakuna aliyenigusa mimi. Nikawaza mimi mwenyewe, ‘Sitamani kuwa mbali na madhara wakati Waislamu wanafanya kuvumilia kila aina ya ukatili.’

Kwa hiyo usiku ule niliokuwa Muislam, nikaamua kumtafuta adui mkubwa wa Mtume wa Allah ﷺ kutoka miiongoni mwa waabudu masanamu na kumwambia kuwa nimekubali Uislam. Ilipofika asubuhi, nikaenda kwenye mlango wa Abu Jahli. Akafungua mlan-go:

‘Karibu Omar. Una habari gani?’

198. Angalia Ibn Hisham, I, 365-368

199. Angalia Diyarbaki, I, 296.

‘Nimekuja kukwambia kuwa mimi sasa ni mwenye kumwamini Allah, Mtume wake na kila ambacho amekileta,’ nikasema. Akanilaani na kufunga mlango mbele ya uso wangu.” (Ibn Hisham, I, 371)

Kwa namna hiyo hiyo, Omar baadaye alifikisha habari hiyo kwa mmoja kati ya waabudu masanamu wakuu, baba yake mdogo Walid ibn Mughira na kwa waabudu masanamu wengine wawili zaidi ambaao kwa kukosa ujasiri waliweza tu kufunga mlango mbele ya uso wake na kurudi ndani ya majumba yao.

Abdullah ibn masud anasema:

“Kukubali kwa Omar Uislam kulikuwa ushindi, kuhama kwake kwenda Madina kulikuwa msaada na kuwa kwake Khalifa ilikuwa rehema! Hadi alipokuwa muislam hatukuweza kutimiza swala waziwazi katika Kaabah. Alipokuwa Muislam aliwapiga waabudu masanamu na kuhakikisha kuwa hawakutusumbua. Ni hapo tu tulipoweza kufanya swala sehemu ile.” (Haythami, IX, 62-63)

Omar alivumilia kukaa Makka katika uislamu hadi Hijira, akipambana na kila aina ya ugumu pamoja na waislamu wengine.

MWAKA WA SABA HADI WA TISA WA UTUME: MIAKA YA VIKWAZO

Sera ya Miaka Mitatu ya Waabudu Masanamu Ya Kuwatenga Waislamu

Licha ya mbinu zote za kuzuia, Uislam ulikuwa unakuwa kila siku na ulichochewa na chuki ya waabudu masanamu. Wakafanya makubaliano ya kiovu kuweka dhamira dhidi ya uwepo wa Mtume mwema ﷺ na hivyo kuweka ulimwengu katika kiza.

“Dhahiri au kwa siri, tutamuua!” wakaapa.

Kuwaona waabudu masanamu wamejizatiti kutenda kitendo hicho kibaya, Abu Talib akaanza kuogopa kwa ajili ya Mtume wa Allah ﷺ. Akaukusanya ukoo wote wa Hashim na Muttalib na kuwaasa kumlinda Mtume ﷺ wakati wote na kwa gharama zote. Usiku ambaao mwezi wa Muharram ultioka katika mbingu, wakiongozwa na Abu Talib, koo za Hashim na Muttalib pamoja na Mtume ﷺ wailikutana katika makazi ya Abu Talib. Aliyekosekana katika makutano hayo alikuwa ni Abu Lahab tu, ambaye alichagua kubakia katika uongozi wa makafiri.

Waabudu masanamu waligeukia kwenye mpango mwengine mbaya kuumaliza Uislam kabla ya kuenea zaidi: Walijaribu kuwaweka waumini wanaochipukia mbali na imani, kwa kuweka vizuizi vya kijamii na kiuchumi.

Kwa sababu hii, kundi la roho nyeusi zikiongozwa na Abu Jahal lilikutana katika makazi ya Banu Qinanah ambapo walitangaza kuwa wamekata mahusiano yote na Waislamu pamoja na walini wao ukoo wa Hashim, kuanzia kwenye masuala ya kibashara za aina yoyote hadi kwenye ndoa. Wakayaandika makubaliano hayo na kuyabandika katika Kaabah.

Kwa dua ya Mtume ﷺ, mkono wa Mansur ibn Ikrima ambaye aliandika makubaliano hayo ukapooza na kusababisha minong'ono kuzunguka kati ya waabudu masanamu kuwa janga la Mansur ni kutokana na alichokifanya kwa ukoo wa Hashim. (Ibn Hisham, I, 372-373; IbnSaad, I, 208-209; Bukhari, Hajj, 45)

Vikwazo hivyo viliwalazimu waislamu ambao walikuwa wameenea katika sehemu tofauti tofauti za Makka kukutana tena katika makazi ya Abu Talib ili kuimarisha kuungana mkono kati yao. Mtume wa Allah ﷺ akahamia huko na kuiacha nyumba ya Arqam.

Akijitayarisha kwa ubaya zaidi, Abu Talib alikuwa akichukua tahadhari zote dhidi ya majaribio ya kuuawa. Kwa mfano baada ya kila mtu kwenda kulala, Abu Talib angemtuma mmoja wa watoto wake wa kiume au jamaa zake kulala katika sehemu ya Mtume ﷺ, na kumwambia Mtume ﷺ kuchukua nafasi yake.²⁰⁰

Kipindi cha ugumu mkubwa kilikuwa kimeanza. Abu Jahal na watu wake walikuwa wanayafuatilia makazi ya waislamu usiku na mchana na kutoruhusu hata makombo ya mahitaji kuingia. Barabara zote zilizolekeea masokoni mwa waislamu ziliwekewa vizuizi na bidhaa zilizoingia Makka zilidhibitiwa na waabudu masanamu kabla ya waislamu hawajaweka mikono yao juu ya bidhaa hizo.

Waumini waliweza kutoka kwenye makazi yao wakati wa msimu wa hijja tu. Kila muislamu alipokwenda kwa muuzaji ili

200. Ibn Kathir, *al-Bidayah*, III, 132.

kununua chakula kwa ajili ya familia yake, ilikuwa tabia ya Abu Lahab kusimama mbele ya bidhaa hizo na kusema:

“Muuzaji! Pandisha bei dhidi ya Muhammad na wafuasi wake ili wasiweze kununua chochote kutoka kwako! Usijali! Mimi ni mtu Tajiri dunia hii! Nitakulipa hasara zako!”

Kwa hiyo waislamu wangerudi mikono mitupu bila ya chakula chochote cha kuwatuliza watoto wao. Kwa wafanyabiashara wangekwenda kwa Abu Lahab asubuhi iliyofuata na kununua bidhaa zao kwa bei iliokuwa chini ya bei iliyopandishwa.²⁰¹

Kati kati ya maafa haya, Mtume wa Allah²⁰² na mkewe Khadija²⁰³ wakamalizikia kutumia mali yao yote katika kuwasaidia waislamu.

Licha ya juhud zote zilizochukuliwa na waabudu masanamu kuzuia barabara zinazoelekea kwenye makaazi ya waislamu, baadhi ya watu mjini Makka waliweza kuwasaidia jamaa zao waliokuwa waislamu. Hakim ibn Hizam alileta shehena ya ngano kutoka Damascus. Aliwapakia ngamia na ngano kisha kwa siri akamwelekeza katika mwanzo wa bara bara inayoelekea kwenye makazi ya waislamu. Kisha akamfukiza ngamia yule ambaye alitumua mbio kuelekea kwenye makazi ya waislamu sehemu ambayo waislamu walimkama-ta na kuuchukua mizigo aliokuwa ameubeba. Katika usiku mwagine, alitumia njia sawia na hii na kutuma ngamia aliyejewa amebeba unga.

Mtu mwagine aliyesaidia waislamu alikuwa Hashim ibn Amr. Pindi waabudu masanamu walipogundua kuwa Hashim alituma ngamia wachache waliokuwa mizigo ya chakula kuelekea makaazi ya waislamu walimtishia vikali. Hisham alipokuwa hakuwasikiliza

201. Suhayli, II, 127-128.

202. Yakubi, II, 31.

na kuendelea kusaidia jamaa zake, waabudu masanamu wakageukia utumiaji wa nguvu. Aliokolewa kutokakwenye kufa alipoingilia kati Abu Sufyan:

“Mwacheneni huyo mtu! Yeye anawasaidia jamaa zake tu...Laiti tungefanya kama yeche!”

Katika kipindi chote hicho, Waislamu iliwalazimu kuvumilia maumivu makubwa na wakati mwagine kulazimika kula majani ya miti. Watoto walikuwa wakiangamia kutockana na njaa. Vilio vyao viliweza kusikika kwa urahisi ukiwa nje ya maeneo hayo.

Kwa vizuizi hivi, waabudu masanamu walilenga kuwaweka waislamu na njaa hadi watakapomkabidhi Mtume ﷺ na hapo wapate nafasi ya kumuua. Lakini baada ya kuungana nguvu na ukoo wa Hisham ulioongozwa na Abu Talib, waislam walikuwa na moyo wa-kumlinda Mtume ﷺ hata kama ingelazimu kumwaga tone la mwisho la damu zao.

Pindi vikwazo vilivyokuwa havihimiliki tena, Mtume wa Allah ﷺ akanyanya mikono yake kwenye mbingu na kuomba, “Allah...! Tusaidie kwa kuwashushia hawa watu makatili na ukame wa miaka sabab kama ule wa Yusuf!”

Sio kipindi kirefu baada ya hapo, mvua zikasimama na kuleta ukame wa uharibifu uliowakumba waabudu masanamu wa Quraysh vinaya. Wengi walikwenda bila ya chakula hadi kufa. Wengine wali-pokuwa hawana chakula wakaanza kula nyama na ngozi za wanya-ma waliokuwa wafu. Kwa ukali wa njaa, mbingu pia ikaanza kuonekana kupooza kama vile ilikuwa imegubikwa na moshi.

Kulingana na Ibn masud ؓ, Mwenyezi Mungu anaelezea hili katika Qur'an kama ifuatavyo:

فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاء بِدُخَانٍ مُّبِينٍ.
يَغْشَى النَّاسَ هَذَا عَذَابُ أَلِيمٍ

“Basi ingoje siku ambayo mbingu zitakapoleta moshi ulio dha-hiri, utakaofunika watu: Hii ni adhabu chungu!” (ad-Dukhan, 10-11)

Ukame ulipokuwa hauvumiliki, Abu Sufyan akamuomba Mtume wa Allah ﷺ, “Unasema umetumwa kama huruma, Muhammad! Unaelekeza kumuabudu Allah na kusaidia jamaa. Lakini watu wako wapo karibu kuangamia kutokana na ukame! Muombe Allah awasaidie! Kama atafanya kupitia maombi yako, basi kuwa na halika tutamuamini!”

Hivyo Mtume mwema wa Allah ﷺ akaomba na ikamwagika chini mvua. Lakini japokuwa ukame ulikwisha, waabudu masanamu wakaendelea na mambo yao ya kitambo.²⁰³

Katika Qur'an, Mwenyezi Mungu anasema ifuatavyo kuhusiana na akili za waabudu masanamu ziliyivo:

وَإِذَا مَسَ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنِيهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا
كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَ كَانَ لَمْ يَدْعُنَا إِلَى ضُرِّ مَسَهُ
كَذِلِكَ زُيْنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

“Na mtu akiguswa na shida hutuomba naye akaegesha ubavu au kakaa au kasimama. Lakini tukimwondoshea shida yake huendelea kama kwamba hakupata kutuomba tumwondoshee shida iliyompata. Ndiyo maana hiyo wamepambiwa warukao mipaka yale waliyokuwa wakiyatenda.” (Yunus, 13)

203. Bukhari, Tafsir, 30, 44; Muslim, Munafiqin, 40; Ahmed, I, 431, 441.

Mwisho Wa Vipingamizi

Mwisho wa miaka mitatu ya mateso, Mwenyezi Mungu akatuma mchwa juu ya makubaliano ya pingamizi ambayo waabudu masanamu walikuwa wameyabandika ndani ya Kaabah. Isipokuwa maneno *Bismik Allahuma (Katika jina lako ewe Allah)*, mchwa wale wakala stakabadhi yote ile ya ukatili na ukandamizaji. Akifahamishwa kuititia ufunuo, Mtume akadhihirisha tukio hili kwa baba yake mdogo Abu Talib ambaye aliwafahamisha kaka zake akiwaambia, "Vaeni nguo zenu safi zaidi na nendeni kwa Quraysh! Wambieni kuhusu hatma ya makubaliano yao kabla hawajatambua!"

Moja kwa moja baada ya waabudu masanamu walipoambiwa kuhusu habari hiyo na Abu Talib na Kaka zake, wakamtuma mtu kuichukua karatasi ile ya makubaliano ambaye alileeta katika hali ambayo Mtume alikuwa ameielezea. Waabdu masanamu walikasirika. Abu Talib akiwa ametiwa moyo na hilo akasema:

"Je sasa mnaelewa kuwa mmetenda makosa na kuwakandamiza watu wenu?"

Hakukuwa hata na neno. Wengine mwishowe wakaanza kunong'ona.

"Haya yatakuwa ni mazingaombwe!" Baada ya hapo wakazua visababu na kuupa mgongo ukweli. Lakini baadhi ya watu wa Quraysh walianza kuhisi vibaya juu ya walioyatenda na wakaanza kutafuta njia ya kutokea. Ilikuwa sasa ni mwaka wa kumi wa utume wakati waabudu masanamu wachache walipofanya jitihada kuondoa pingamizi lile. Wakimwambia Zuhayr ibn Abi Umaya alikuwa ni Hisham ibn Amr:

"Nisikilize mimi Zuhayr! Vipi utakuwa umeridhika kama upendavyo wakati baba zako wadogo wanaminyana na umasikini na wanazuiwa kutokana na haki za msingi kama biashara na ndoa? Kama ungemuita Abu Jahli kuingia katika makubaliano dhidi ya baba zake wadogo naapa asingekusikiliza!"

Baada ya kumshawishi Zuhayr, Hisham aliweza kumvuta mmoja baada ya mwagine, Mutim ibn Adiyy, Abu'l-Bakhtari na Zam'a ibn Aswad. Wakati wa usiku, watano hawa walikuwa sehemu ya Hajjun iliyopo upande wa juu wa Makka kuzungumzia njia watakazozichukua. Waliapa kujitahidi kuona pingamizi lile limeondolewa.

Asubuhi iliyofuata walikwenda kwenye kaabah. Walikuwa wamevaa nguo za gharama ya juu, Zuhayr akaizunguka Kaabah baada ya hapo akasema, "Watu wa Makka! Itakuwaje kuwa tunaishi kwa kadri ya kutosheka nyoyo zetu wakati tunawaacha koo za Hashim na Muttalib ziangamie? Naapa kwa Mungu kuwa kamwe sitokaa hadi makubaliano yale yakikatili ambayo yameondoa uhusiano wote wa damu yamechanwa!"

Kukataa kwa Abu Jahli kulidondokea kwenye masikio masito mara marafiki hao wanne walipoonyesha kuunga mkono kwao ambako mara tu kulianza kuleta maandhari ya kutia moyo. Mara moja, Mutim akanyanyuka na kuuchana mkataba uliokuwa umetundikwa kwenye ukuta. Kwa kujihami wao wenyewe, Adiyy ibn Qays, Abu'l-bakhtari na Zuhayr wakaelekea kwenye makazi ya Abu Talib ku-hakikisha waislamu wanarudi majumbani mwao. Kwa hiyo kwa baraka takatifu, waislamu hatimaye waliwekwa huru baada ya kuteseka kwa miaka mitatu. Abu Talib akasoma shairi la kuwasifia wale waliomaliza pingamizi lile. Wakati huo huo, waabudu masanamu waliokubuhu walikuwa hawajakata tamaa ya kumzuia Mtume wa Allah kulingania watu.²⁰⁴

Mwishowe, matatizo yale yalisaidia kuwajenga na kuwafanya imara kiimani waumini na viongozi wao wakati wakiongeza huzuni kwa waabudu masanamu kila siku.

204. Angalia Ibn Hisham, I, 397-406; ibn Saad, I, 210-211.

Wakati huo, katika mkondo wa miaka minane ya utume, Wapersia waliwashinda Wabyzantine katika vita vilivyofuatana na kuacha miji yao ikiwa imesambaratika kufikia hadi milango ya Constantinople, na kuwalazimisha Wabyzantine waliokuwa wanyonge kulipa bei kubwa.

Kwa sababu Wapersia pia walikuwa waabudu masanamu, watu wa Makka walifurahishwa na ushindi wao. Mtume ﷺ hata hivyo, akiwa ameachwa amevunjika moyo na kushindwa kwa Wabynzantine, watu wa kitabu katika mikono ya Wapersia. Wakati huo, *ayah* zifuatazo zikashushwa:

الْمَغْلُوبُتُ الْرُّومُ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ
 مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ فِي بَعْضِ سِنِينَ اللَّهُ الْأَمْرُ
 مِنْ قَبْلٍ وَمِنْ بَعْدٍ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ
 بِنَصْرِ اللَّهِ يُنْصَرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْغَزِيرُ الرَّحِيمُ

“Warumi wameshindwa, katika nchi iliyo karibu. Nao baada ya kushindwa kwao watashinda. Katika miaka michache. Amri ni ya Mwenyezi Mungu kabla yake na baada yake. Na siku hiyo waumini watafurahi. Kwa nusura ya Mwenyezi Mungu humnusuru amtakaye. Naye ndiye Mwenye nguvu Mwenye kurehemu.” (ar-Rum, 1-5)

“Kushindwa kwa hakika kupo karibu na Wapersia!” Mtume wa Allah ﷺ akasema. (ahmed, I, 276)

Kusikia habari hizi tukufu, Abu Bakr ؓ akawekeana dau na muabudu masanamu Ubayy ibn Khalaf ngamia kumi kuwa Wabynzantine watawashinda Wapersia ndani ya miaka mitatu.²⁰⁵

205. Tukio hili lilitokea kabla ya kukatazwa kucheza kamari.

Kisha akamwambia Mtume ﷺ juu ya kamari hiyo na Mtume ﷺ akasema, “Neno hilo haswa lina maana ya kipindi cha miaka mitatu hadi kumi. Hivyo nenda ukaongeze kipindi hicho na pia idadi ya ngamia!” Abu Bakr kisha akaenda na kuongeza muda hadi miaka tisa na idadi ya ngamia hadi mia moja.

Wabynzanite taratibu wakarudisha nguvu zao na kuwashinda Wapersia kwa kishindo kikubwa. Alipokwenda kuchukua ngamia mia kwa Ubayy, Abu Bakr ؓ akawaleta kwa Mtume ﷺ ambaye alimshauri awagawe kwa masikini. Na Abu bakr ؓ akafanya kama alivyoagizwa.

Utabiri wa Qur'an ulipelekea kuongoka kwa wengi kati ya wabudu masanamu.²⁰⁶

Shaqqu'l-Qamar: Kuchanika kwa Mwezi

Kuwasaidia Mitume wake kukabiliana na ubishi waliokutana nao katika njia ya kazi zao, Mwenyezi Mungu aliwapa zawadi ya kipekee ziwe na athari kwa watu na kuwavutia wao katika imani. Ili kuyavuta makundi kwenda kwenye kile kilichokuwa bora kwao, mitume pia walikuwa na baraka zisizo za kawaida zilizoitwa miujiza.

Miujiza waliobarikiwa Mitume ilikuwa ikiendana na stadi zili-zopendwa na watu wa nyakati hizo. Katika kipindi cha Musa ﷺ kwa mfano, uchawi ulikuwa katika kilele. Kwa hiyo Mtume Musa ﷺ akapewa miujiza inayoendana: Mkono ung'aao.²⁰⁷

Katika nyakati za Mtume Isa ﷺ ilikuwa utabibu ndiyo ume-kuwa maarufu na madaktari walikuwa wakiheshimiwa sana kaika

206. Angalia Tirmidhi, tafsir, 30/3194; Qurtubi, XIV, 3.

207. Mkono ung'aao au *Yad'ul-Bayda* (mkono mweupe) ilikuwa moja kati ya miujiza tisa aliyopewa Musa 9alayhi salam).. (angalia al-Araf,108; al-isra, 101; Ta ha, 22; as-Shura, 33; an-naml, 12; al-Qasas, 32). Baada ya kuuondoa mkono wake kutoka kiunoni kila kitu kilichopo karibu kingeng'aa kama vile sua limechomoza.

jamii. Alibarikiwa hivyo na muujiza ulioweza kuwashinda hata madaktari bingwa kabisa: kuwahuisha wafu!

Lakini katika utume wa Muhammad ﷺ ulifunika nyakati zote, cheo na athari zake na miujiza iliyohusiana navyo ni mikubwa kuhiko yote mingine iliyopita. Miujiza yake haikuweza tu kutumika tu katika viwanja na matashi ya nyakati hizo kama vile umahiri wa uzungumzaji na kujieleza, bali katika nyakati nyingine tofauti. Moja wapo ya hizi ilikuwa kuukata mwezi; muujiza ambaao ulinyanya nyoyo za Waislamu zilizokuwa zimedhoofishwa na vipingamizi na kuvipa matumaini na nguvu mpya ambayo iliwapa waabudu masanamu wazo la ukubwa wa nguvu waliokuwa wakipingana nayo.

Muujiza huu mkuu ultioka kat kati ya vipingamizi katika mwaka wa tisa wa kipindi cha Makka. Katika usiku wa mwezi, Mtume mwema ﷺ aliomba kwa Mwenyezi Mungu na mwezi ukakatika mara mbili, kipande kimoja kikashuka kuelekea mlima wa Abu Qubays na kingine kuelekea mlima Quayqian. Lakini licha ya muujiza huu mkuu, waabudu masanamu bado wakakaa mbali na kuamini. Abu Jahli kama kawaida yake akalalama kuwa tukio hilo ni mazingaombwe.

Ilikuwa ni onyesho la mazingaombwe, waabudu masanamu wakadhani, ambayo yaliwakamata wao lakini kwa hakika yasingewakamata wengine. Kwa hiyo wakaamua kuuliza watu wa misafara iliyokuja Makka kama waliona jambo lile au la. Kwa mshangao wao watu wale wakashuhudia kuwa kweli waliona.

Ayah hizi hapa chini zikashushwa mara tu baada ya tukio hilo:

اَقْرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَ الْقَمَرُ.

وَانْ يَرُوا اَيَّهَا يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌ

“Saa imekaribia na mwezi umepasuka. Na wakiona ishara hugeuka upande na husema: Huu uchawi tu unazidi kuendelea.”
(al-Qamar, 1-2) (Wahidi, uk 418; Tirmidhi, Tafsir, 54/3286)

Watu wote wa Makka walikubali kuuona mwezi ukikatika. Wale waliokuwa na miono ya ukweli katika nyoyo zao wakanadi imani zao kwa Mtume ﷺ wakati wengine ambao miyo yao ikabakia katika kuungwa kwa umadhubuti wakaendelea kumwita ye ye mwanana mazingaombwe.

Katika kufanyia utafiti mzunguko uliopita wa mwezi, hata mwanaanga maarufu wa kifaransa Lefrancois de Lalande (1732-1807) alikubali ukweli wa muujiza wa *shaqq'ul-qamar*.²⁰⁸

Sababu andamizi kwa nini Mwenyezi Mungu ametoa miujiza kwa mitume wake zinaweza kuainishwa kwa ufupi kama ifuatavyo:

1. Kuwaathiri watu na kuwavutia katika kuamini.
2. Kuzifanya madhubuti imani za waumini na kuziondolea majonzi nyoyo zao.
3. Kuonyesha nguvu ya ukweli katika ulinganiaji wa Mtume.
4. Kuwastaajabisha waislamu na kuwalazimisha wasioamini kuona udhaifu wao dhidi ya nguvu takatifu.

Kuzikuza imani za waumini, kila ayah ya Qur'an inaongeza kutokuamini kwa wale ambao Qur'an inawanadi kama 'la yahdi',²⁰⁹ wale ambao hawatoweza kuongozwa.

208. Angalia ekai Konrapa, uk 110.

209. Inamaanisha لا يهدي القوم الظالمين
“...Allah hawaongoi watu madhalimu.” (al-Baqara, 258)

Kukatika kwa mwezi ni muujiza mkubwa wa Mtume ﷺ. Kwa sababu yeye pia ni Mtume wa saa ya mwisho,’ kuja kwake duniani pia ni mionganoni mwa dalili za siku ya hukumu. Kwa kusema:

“Saa imekaribia na mwezi umepasuka,” (al-Qamar, 1) Qur'an kwa hakika inadhihirisha hili.

Uvumilivu wa Mtume ﷺ Katika kulingania Uislam katika Hali Zote.

Licha ya vitisho alivyopewa na watu wa kabilia lake, Mtume wa Allah ﷺ hakuchukua hata hatua moja kurudi nyuma katika kulingania ukweli. Alitumia kila nafasi hata ndogo katika kulingania na kutumia mbinu tofauti kumtosheleza mtu aliyekabiliana naye.

Rukanah, pengine mwana mieleka mwenye nguvu zaidi miongoni mwa Quraysh siku moja alikutana na Mtume ﷺ katika moja ya mabonde ya karibu ya Makka. Mtume mwema ﷺ akamuita:

“Ruqanah! Kwa muda gani zaidi utasimama dhidi ya Uislam na kuishi bila ya kumuogopa Allah? Njoo...kuwa Muislam!”

“Kama tu utanipiga katika mieleka,” akasema Ruqanah.

“Nikikupiga, utakubali ukweli wa ninayoyasema?” Mtume ﷺ akauliza.

“Ndiyo. Ukinipiga, ama nitakubali Uislam au nitakupa hawa kondoo wewe! Lakini nikikupiga, basi utaachana na madai yako ya utume!”

وَاللَّهُ لَا يَهْدِي النَّقْوَمَ الْكَافِرِينَ

“...Allah hawaongoi watu makafiri.” (al-Baqara, 264)

وَاللَّهُ لَا يَهْدِي النَّقْوَمَ الْفَاسِقِينَ

“...Allah hawaongoi wapotofu.” (al-Maida, 108)

Wakaanza kupigana mieleka! Muda tu Mtume ﷺ alipomkama-ta Ruqanah, mwana mieleka yule wa Makka akajikuta ametupwa kwenye ardhi. Hakuweza hata kujisogea.

“Tujaribu tena mara nyingine,” akamwambia Mtume wa Allah ﷺ kwa matarajio.

Wakajaribu lakini akashindwa tena.

“Tujaribu tena,” akamwambia Mtume ﷺ.

Akapigwa tena kwa mara ya tatu.

“Naapa kwa Mungu wewe ni bora, mtu mwema zaidi yangu,” Ruqanah akaungama alipokuwa akiondoka.

Japokuwa hakushika ahadi yake wakati ule ule, Ruqanah hati-maye alikuja kuwa muislam kufuatia kutekwa kwa Makka, baada ya hapo akaenda kukaa Madina. (Ibn Hisham, I, 418; Ibn Athir, Usd’ul-Ghabah, II, 236)

Dimad ibn Thalabah, kutoka kwenye kabila la Azd Shanauh al-ifika Makka siku moja kwa ajili ya hijja. Mtu ambaye alikuwa anav-utiwa na masula ya utabibu na akijulikana kuwatibusi waliokuwa na maradhi ya akili. Mara akawasikia waabudu masanamu wakimuita Mtume ﷺ ‘kichaa’, akajisemea mwenyewe:

“Itabidi nikamtembelee mtu huyu. Naweza pengine nikawa njia ya kumponya.” Hivyo akainuka na kwenda mwa Mtume wa Allah ﷺ na akasema:

“Naweza kuponya ukichaa, Muhammad; kwa hiyo ukipenda naweza kukutibusi. Inawezekana kuwa Mungu akakuponya kuitia mimi!”

Mtume mwema ﷺ alikuwa na yafuatayo kusema:

“Sifa zote zinamstahiki Allah. Yeye pekee ndiye tunayemshukuru na kwake Yeye ndiyo tunaomba msaada na msamaha. Ni ulinzi Wake tunaouomba kutokana na uovu wa roho zetu. Hakuna atakayemuongoza ambaye Allah amemkengeusha. Na hakuna awezaye kumpotosha ambaye Allah amemuongoza. Nachukuwa ushahidi kuwa hakuna mola ila Allah. Yeye ni mmoja. Hakuna ki-umbe kama yeye; Hana mshirika. Nashuhudia kuwa Muhammad ni mja wake na Mtume.”

Dimad alichukuliwa mno na maneno yale ya Mtume aliye-barikiwa ﷺ. “Sijawahi kamwe kusikia maneno mazuri kama hayo maishani mwangu. Je waweza kurudia tafadhali ulichokisema?”

Mtume mwente Rehema ﷺ akayarudia mara mbili zaidi na baada ya hapo akasema, “Nimewasikia watabiri, wanamazingaombwe, washairi na watu wa aina zote, naapa …lakini kamwe sijawahi kuwasikia wakisema maneno kama yako. Ni kama vito vyenye thamani katika bahari ya umahiri wa kuongea. Nipe mkono wako ili ninadi kukufuata.”

Kwa hiyo Dimad akawa Muislam.

“Je unaweza pia kunadi kwa niaba ya kabilia lako pia kunifuta?” Mtume wa Allah ﷺ akauliza.

“Kwa hakika…nanadi kukufuata kwa niaba ya kabilia langu pia,” akajibu. (Muslim, Juma, 46; Ahmed, I, 302; Ibn Saad, IV, 241)

Kwa kumfanya Dimad ﷺ kunadi kumfuata kwa niaba ya kabilia lake mara tu alipokuwa muislam, Mtume ﷺ alikuwa amemteua kwa hakika Dimad kama mwalimu na mwakilishi wa Uislam katika kabilia lake.

MWAKA WA KUMI WA UTUME

Mwaka wa Majonzi: Kufariki Dunia Kwa Khadija ﷺ na Abu Talib

Furaha ya waislam katika kuondokewa na vipingamizi nya waabudu masanamu haikuwa kwa muda mrefu kwani baba mdogo wa Mtume ﷺ Abu Talib, mlinzi wa Waislam ambaye alichukua tabu kubwa katika kuwalinda akafariki dunia.

Katika mara nyingine nyingi, Mtume mwema ﷺ alimsisitiza baba yake mdogo kukubali Uislam na Abu Talib angejibu, “Najua unazungumza ukweli, lakini nikikubali, hata wanawake wa Quraysh watanigomba!”

Baada ya kuukubali ukweli wa Mtume ﷺ katika hisia zake, alizuiliwa na nafsi.

Hata alipokuwa kitandani anaelekea kufariki, Mtume wa Allah ﷺ alimshauri kuitoa roho yake kwa Mwenyezi Mungu katika hali ya imani:

“Tafadhalibaba mdogo...Sema tuneno hilo ili Allah akupe furaha ya milele!”

Alizuiliwa na Abu Jahli ambaye wakati huo alikuwa amemtembelea. Wakati Mtume mwema ﷺ aliporudia maneno ya *shahada* kwa baba yake mdogo, Abu Jahal alimzungumzia juu yake akisema, “Usisahau kuwa upo katika dini ya mababu zako!”

Maneno ya mwisho ya Abu Talib kwa Mtume wa Allah hatimaye yalikuwa :

“Navuta pumzi ya mwisho katika dini ya zamani. Ningekubali maneno yako kama tu ningelijua watu wa Quraysh wasingelikirii nimebadilisha dini yangu kwa kuogopa kifo!” (Bukhari, Janaiz 81, Manaqibul-Ansar 40; Ibn Saad, I, 122-123)

Kwa maneno haya, Mtume wa Allah ﷺ akajibu kwa mwanga wa tamaa “Bado, nitakuombea msamaha.”

Akaondoka nyumbani kwa baba yake mdogo akiwa na huzuni.

Ahadi ya mwisho ya Mtume ﷺ aliyoitoa kwa baba yake mdogo ikasababisha kushushwa Aya ifuatayo:

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ

“Kwa hakika wewe humuongoi umpendaye, lakini Mwenye zimungu humuongoa amtakaye. (al-Qasas, 56) (Muslim, Iman, 41-42)

Mwongozo ni mwanga mtakatifu ambao unamuongoza mtu kwenye njia iliyonyooka. Inawafikia wale tu ambao nyoyo zao zimeegemea ukweli.

يَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ آنَابَ

“...na humuongoa anayeelekea kwake.” (ar-Rad, 27)

Kwa hiyo wengine wanaweza tu kujitahidi kuwa kama njia. Uongofu hauji kwa kupitia jitihada za mtu tu, hata kama mtu huyo ni mtume. Licha ya jitihada za Mtume mwema ﷺ, uongofu haukumjia Abu Talib sababu hata kama alijua ukweli ni nini, alichagua kutougeukia Ukweli na akajiruhusu kuwa muhanga wa nafsi yake.

Siku kumi na tatu zilipita tokea kifo cha kuhuzunisha cha Abu Talib wakati mfuasi, msaada mkubwa na mshirika wa maisha wa Mtume ﷺ na mwema katika wanawake, Khadijat’ul-Qubra akavuta pumzi ya mwisho. Kwa waislamu, huzuni moja ilifuata nyingine. Akiwa na moyo uliojikita katika huzuni na macho yaliyojaa machezo, Mtume wa Allah ﷺ akamuweka mkewe katika sehemu ya mapumziko kwa mikono yake mwenyewe.

Katika maisha yake yote, Khadija ﷺ alikuwa kama mshauri wakuaminika na chanzo cha maliwazo kwa Mtume ﷺ katika njia ya Uislam. Kufariki dunia kwake kulimgusa Mtume ﷺ sana hadi akaomboleza “Katika maafa mawili ambayo yameukumba Umma huu (akimaanisha vifo vyá baba yake mdogo na mkewe) sijui juu ya kipi nihuzunike zaidi.” (Yakubi, II, 35; Taberi, Tarih, II, 229)

Kwa sababu ya misiba miwili hii ya kuhuzunisha, mwaka wa kumi wa kipindi cha Makka kikaitwa Mwaka wa Huzuni.

Kumpoteza baba yake mdogo na mkewe sasa kukamaanisha kuwa Mtume mwema ﷺ hakuwa tena na usaidizi wa nje na hifadhi. Dunia yake ya kiroho ilikuwa imebakia kwa Mwenyezi Mungu tu. Baada ya yote, ilikuwa ni Allah pekee ndiye aliyemtegemea na kumuamini kwa ukamilifu. Mbali na hayo, kwa kumpoteza baba yake, mama yake na babu yake akiwa na umri mdogo, Mtume ﷺ tayari alikuwa amejengwa na Mwenyezi Mungu.

Khadija ﷺ alikuwa mwanamke wa kipekee kimaadili. Wakati mmoja, Malaika Jibril alikuja kwa Mtume wa Allah ﷺ kusema:

“Khadija yupo njiani kuja kwako, akiwa na bakuli la chakula mikononi mwake. Atakapokuja, mfikishie yeze amani na baraka za Mola wake na za kwangu, na mpe habari njema za kasri lililojengwa kwa vito linalomsubiria peponi ambako hakutokuwa na kelele wala kuchoka!” (Bukhari, manaqibul-Ansar, 20).

Kwa kuzijibu salamu hizi Khadija akasema kwa sauti:

“Allah mwenyewe ni amani; ni kutoka Kwake amani inakuja, kwa hiyo amani na iwe juu ya Jibril pia! Na iwe amani na baraka za Mwenyezi Mungu juu yako ewe Mtume wa Allah!”

Katika miaka yake yote iliyobakia, Mtume wa Allah ﷺ hakum-sahau mkewe aliyebarikiwa akionyesha uaminifu mkubwa kwa kumbukumbu yake.

Aisha ؓ anaelezea:

“Sijawahi kumuonea wivu mke mwengine wa Mtume ﷺ zaidi ya nilivyomuonea wivu Khadija ؓ. Zaidi ya hayo, sijawahi kumuona. Lakini Mtume ﷺ daima alitaja jina lake. Kama kila alipochinja kondoo angetuma mara nyingi sehemu za kondoo huyo kwa rafiki za Khadija. Mara fulani, nikashindwa kujizua nikauliza, ‘Kama vile hakuna mtu yejote aliyebakı duniani isipokuwa Khadija!’

Kwa kunijibu, Mtume wa Allah ﷺ akaanza kunitajia kila moja ya maadili yake mema kisha akaongeza, ‘Alikuwa pia mama wa watto wangu.’

Hapo ndipo nilipojiambia mwenyewe, sitomzungumzia vibaya tena.” (Bukhari, Manaqib’ul-Ansar 20; Adab 73; Muslim, fadailu’s-Sahabah 74-76)

Hala binti Khuwaylid, dada yake Khadija ؓ aliwahi kuomba ruhusa kumuona Mtume ﷺ. Mara hiyo hiyo Mtume wa Allah ﷺ akakumbuka sauti ya Khadija ؓ na akasema kwa shauku:

“O Allah! Huyu ni dada yake Khadija, Hala bint Khuwaylid!”

Kuona shauku ile, Aisha ؓ hakuweza kujizua:

“Kwanini unaendelea kulitaja jina la mwanamke mzee wa kiQuraysh ambaye alikuwa kitambo? Allah amekupa kilicho bora badala yake!” (Bukhari, Manaqib’ul-Ansar, 20)

Aliposema neno ‘bora’ Aisha ﷺ alikuwa akijimaanisha yeye mwenyewe. Kuona maneno yake hayakuwa sawa, Mtume wa Allah akajibu:

“Hapana, Allah hajanipa kilicho bora zaidi. Aliniamini wakati hakuna mwengine aliyefanya hivyo. Aliniamini wakati kila mmoja aliniita muongo. Alinipa kila kitu chake wakati wengine walirudi nyuma. Na kuititia yeye, Allah amenibariki na watoto.” (Ibn Hanbal, VI, 118)

Safari Ya Ta’if

Vitendo vibaya dhidi ya Mtume ﷺ viliongezeka zaidi baada ya kufariki kwa baba yake mdogo na mke wake. Matendo yale sasa ya likuwa kweli yakijiaribu subira ya Mtume wa Allah ﷺ. Kwa kutafuta ahueni, akiwa na Zayd ﷺ pembedi mwake, akaamua kwenda Ta’if, mji uliopo kama kilomita 120 kutoka Makka.

Alipokuwa huko akawaeleza wenyeji Uislam na kuwalingania katika *tawhid*. Alipata wasaa wa kuzungumza na viongozi wao, alwashauri waache kuabudu masanamu na kuwaambia kuona kuwa wao ni waja wa Allah ﷺ. Hakukuwa na mtu ambaye alibakia bila ya Mtume ﷺ kuzungumza naye.

Lakini jambo hili lilitababisha mlipuko wa balaa kati ya wenyeji wa Ta’if waliokuwa waabudu masanamu kama watu wa Quraysh. Wakiwa wamebobeza katika kitendawili cha maisha yao ya kimatashi ya kinafsi, hakuna hata mmoja wao aliyeusikia mlinganio. Kuzidi kufanya mambo mabaya, wakaanza kumtishia Mtume mwenye rehema ﷺ.

Mwanzo walimkebehi na kumsumbuwa na matusi. Kisha wakawapanga watumwa wao pande zote za mitaa ambapo Mtume ﷺ angepita na kumtupia mawe. Manyanyaso haya yaliyokithiri yaliendelea hadi Mtume ﷺ alipoondoka mji ule. Hata alipokuwa njekabisya ya mji ule, Mtume wa Allah ﷺ aliendelea kurushiwaa mawe.

MWAKA WA KUMI WA UTUME

Miguu ya mkuu katika Mitume ﷺ, aliyeumbwa kwa ajili ya ulim-wengu, iliachwa ikiwa imerowa damu ilijojaa katika viatu vyake. Pia aliyeumizwa vibaya alikuwa ni mfuasi wake Zayd ﷺ ambaye alikuwa akijaribu kumkinga kwa mwili wake huku akipiga kelele:

“Hapana! Mtu huyu mnayempiga mawe ni Mtume!”

Kwa taabu, walifanikiwa kufika kwenye bustani inayomilikiwa na watu wa Makka na kujitupa katika kivuli cha mtende. Ardhi na mbingu zilikuwa zikiomboleza pia malaika Jibril, Mikail, Israfil na Azrail vile vile.

Wakiongozwa na Jibril kwa ruhusa ya Mwenyezi Mungu, malaika wale wakakimbilia karibu na Mtume ﷺ:

“Sema tu na sisi tutaliangamiza kabilia lile!” walisema.

Licha ya kitendo kile cha kikatili alichopokea, Mtume wa mapenzi ﷺ alikuwa tu na matakwa mazuri katika moyo wake alipoigeukia milango ya peponi:

“Allah! Mimi nauleta kwako tu uhitaji wangu; kuwa nimepoteza nguvu na nimekejeliwa...

Ewe Mwenye mapenzi zaidi! Kama huna hasira dhidi yangu, mimi sitokuwa na wasiwasi juu ya matatizo niliyoyapitia!!!

Allah! Liongoze kabila hili kwani hawajui.

“Allah! Naomba msamaha wako kwa ajili yako!” (Ibn Hisham, II, 29-30; Haythami, VI, 35; Bukhari, Bad’ul-Khalaq, 7)

Kwa kumuonea huruma Mtume mwenye rehema ﷺ, wamiliki wa bustani ile ambao walikuwa wa ukoo wa Rabiah, wakamtuma kijakazi wao Addas kwake akiwa na bakuli la matunda. Addas akampa zawadi ile:

“Tafadhali, pokea,” akasema.

Baada ya kusema ‘kwa jina la Allah,’ Mtume aliyebarikiwa[﴿] akaanza kula. Maneno yale yakamgusa Addas. Alikuwa hajawahi kumsikia mtu yejote akisema maneno yale.

“Hakuna mtu maeneo ya hapa anayejua au kusema neno hilo,’ akasema taratibu kisha aauliza, “Wewe upo tofauti na hawa walipo hapa. Naomba nikuulize wewe nani?”

Mtume [﴿] akajibu kwa swalii.

“Wewe unatokea wapi na dini yako ni ipi?”

“Mimi natokea Nineveh na ni mkristo.”

“kwa hiyo wewe unatokea kwenye mji wa mtakatifu Yunus ibn Matta...” Mtume [﴿] akasema.

Addas alizidi kushangaa.

“Unamjuaje Yunus?”

Mtume [﴿] akajibu:

“Yunus ni kaka yangu. Alikuwa mtume na mimi pia.”

Hapo, chemichemi za imani zikaanza kuperasuka kutoka kwenye moyo wa Addas na kwa shauku akainuka na kusimama kwa miguu yake kisha kuishika mikono ya Mtume [﴿] na akasema maneno ya *tawhid*. (Ibn Hisham, II, 30; Yaqubi, Ii, 36)

Mabwana wake walipomrudi juu ya hilo, Adas akautetea uamuzi wake akisema, “Sijawahi kukutana na mtu kama yule katika maisha yangu. Amesema neno ambalo mtume tu ndiye awezaye kulijua.” (Ibn Hisham, II, 31)

Bahati iliyoje kuwa Addas [﴿] aliweza kuusikia ulinganio wa Mtume [﴿] katika nyakati ngumu za maisha yake na kuweza kuchukua nafasi ile ya heshima ya kuwa muislam na kumfariji. Mtume wa Allah [﴿] akawa na furaha kwa ajili yake na kusahau maumivu aliyokuwa ameyapata punde tu.

Leo, msikiti unasimama kwa kumbukumbu ya Addas ﷺ sehemu ile alipoukubali uislam na bustani ambayo alimshughulikia Mtume mwema ﷺ kwa matunda imewekwa kama ilivyokuwa.

Huruma wa Kipekee na Upweke wa Kipekee kutoka kwa Mwenye Mapenzi

Aisha ﷺ anaelezea:

“Niliwahi kumuuliza Mtume ﷺ kama kumewahi kuwa na siku ambayo alijihisi na huzuni zaidi ya Vita vya Uhud.

‘Ndiyo, niliumia sana katika mikono ya kabila lako. Kibaya kabisa ni kile walichokifanya siku ya Aqabah.²¹⁰ Tena, nilitafuta ulinzi wa Abdiya'lil ibn Abduqulal, ambaye zaidi ya kunikataa aliwafanya wasumbufu wale kunipiga mawe hadi nikabaki katika damu. Kwa hiyo nikageuka nikiwa nimenyong'onyea. Ni pale tu nilipofika Kam'us-Salib ndiyo niliweza kurudi katika hali yangu. Pale nikaangalia juu na kuona wingu likinikinga. Kuangalia kwa karibu zaidi nikamuona Jibril katikati ya wingu hilo akiniambia:

‘Mwenyezi Mungu anajua jinsi ulivyofanyiwa na kabila lile na viyi wamekataa kukuhifadhi. Ili kuwafanya unachotaka amekutumia Malaika wa Milima!’

Kisha Malaika wa Milima akanisalimia na kusema:

“Muhammad! Allah mwenye nguvu amesikia nini kabila lile ilichosema kwako. Mimi ni Malaika wa Milima. Mwenyezi Mungu amenituma mimi kuwafanya kile utakachoniamrisha. Unaamrisha nini? Ukipenda, nitaiangusha milima hii miwili juu ya mji wao!”

“Hapana. Mimi natamani kutoka kwa Mwenyezi Mungu aniletee watoto wao, ambao watamuabudu yeeye na ambao hawatam-

210. Siku ya Aqaba ni siku ambayo Mtume wa Allah ﷺ alisimama karibu na Aqabah, Mina na kuwaita watu katika Uislam. Wakati wengine walisikia wito wake wengi walijibu kwa matusi. Tukio hilo likaitwa Siku ya Aqaba kuanzia hapo.

shirikisha Yeye na washirika wowote,” nikajibu. (Bukhari, Bad’ul-Khalq, 7; Muslim, Jihad, 111)

Shairi lifuatalo, kwa uzuri linaeleza mapenzi ya Allah juu ya Mja wake bora:

*Umependwa sana katika macho matakatifu, hadi kwa ajili yako
Angetoa kafara dunia na kila kilichomo ndani yake.*

Safari ya Ta’if imesheheni mafunzo mengi:

1. Mwanzo, inasisitiza umuhimu wa kulingania katika Uislam. Hata kama ulikuwa mwaka wa huzuni, Mtume ﷺ hakuchukua muda wa mapumziko ila aliendelea kulingania kwa subira na uvumulivu.

2. Japokuwa wenyehi wa ta’if walimpiga mawe, Mtume mwema ﷺ hakuwa na maombi mabaya juu yao. Pamoja na kudhihirisha mapenzi ya Mtume ﷺ juu yao, hii pia inaonyesha kuwa mlinganiaji anatakiwa kuwa na mapenzi.

3. Mlinganiaji katika uislam anatakiwa kujipekuwa yeye mwenyewe na kuendelea kuswali kwa ajili ya mwongozo wa wengine bila ya kuangukia katika kukata tamaa. Baada ya kuona makosa, ili-kuwa tabia ya Mtume wa Allah ﷺ kusema kama vile analinasibisha kosa lile na yeye mwenyewe: “Mimi nina nini, mbona naona mnafanya jambo hili na hili?”²¹¹

Pia Suleyman ﷺ anasema baada ya kutambua kutokuwepo kwa Hoopoe katika mkutano, kwa namna hiyo hiyo:

مَا لِي لَا أَرَى الْهُدُّدَ

“”Mimi nina nini, mbona simuoni Hudi hudi ?” (an-Naml, 20).

211. Angalia Muslim, Saat 119; Abu Dawvud, Khatemi 4, Adab 14.

4. Kuongoka kwa Addas kufuatia safari ya Ta'if ni kwa umuhimu mkubwa katika kuinyanyua roho ya Mtume ﷺ katika wakati wa majaribu mno. Pia inaonyesha kuwa hata wakati ukiwa katika wakati mgumu, kuongoka hata kwa mtu mmoja kunatakiwa kuleta faraja ya kutosha.

5. Mlinganiaji anatakiwa kuweka mifano kuititia matendo yake.

6. Mlinganiaji anatakiwa awe na tabia njema na ajue jinsi ya kuchanganyika na watu na kujua kusema maneno sahihi kwa muda sahihi kama Mtume ﷺ alivyokutana na Addas.

Majini Kusikia Qur'an kutoka kwa Mtume Mwema ﷺ na kukubali kwao Uislam

Wakati wa kisimamo cha mapumziko ya jioni alipokuwa njiani akirudi kutoka Ta'if, safari ambayo Addas aliusikia na kuukubai Uislam, Mtume wa Allah ﷺ alisoma Qur'an na akasikika na kundi la majini. Wote wakagundua ukweli na kunadi imani yao kwa Mtume ﷺ. Walirudi kwa watu wao na jukumu la kuwalingania. (Ibn Saad, I, 212)

Ibn Abbas ﷺ anaelezea zaidi:

"Akiwa na wafuasi pembedi mwake, Mtume wa Allah ﷺ aliondoka na nia ya kwenda kwenye onyesho la Ukaz.

Hapa ndipo majini walizuiwa kusikiliza habari zitokazo peponi.²¹² Wale wenye tabia ya kufanya hivyo walipigwa kwa nyota za moto.²¹³

212. "Majini walikuwa wakipanda hadi kwenye mbingu na kusikiliza ufunuo. Baada ya kusikia neno, wangeongeza maneno tisini na tisa ya kwao wenye. Neno moja lingebakia kuwa kweli na mengine yaliobaki kuwa ya uongo. Mara tu Mtume wa Allah ﷺ alipotumwa kama Mtume, kuanzia hapo na kuendelea walizuiwa kupanda hadi mbinguni kwa nyota zingaazo. Kipindi cha kabla ya hapo, hakuna jinn aliye pigwa kwa nyota hizo mbinguni." (tirmidhi, Tafsir. 72/3324)

213. *Shihab* kiarabu ambayo inamaanisha mng'ao wa moto, na inatumika kuelezea miale inayoonekana katika mbingu sambamba na nyota ziangukazo. Wazungumzaji wa siku za karibuni wamesema kuwa *hihab* zinaweza kuwa ni *vimondo*.

Hivyo walirudi kwa watu wao wakiwa mikono mitupu.

‘Kwa nini hamjaleta habari zozote?’ waliulizwa.

‘Tumekuta kuwa sasa tumekingwa kwa kizuizi kilichowekwa kati yetu na mbingu. Siyo tu kuwa hatukuweza kuiba habari zozote, tulifukuzwa na nyota zing’azo...kwa hiyo ikatubidi kukimbial’ wakajibu.

‘Hii itakuwa ni kwa sababu ya kitu kipyä ambacho kimetokea. Tembeeni Mashariki na Magharibi kisha mje na habari,’ wakaambiya.

Kwa hiyo majini waligawanywa katika makundi tofauti na kuelekezwa pande tofauti. Kundi lililoelekea Tihamah ndipo lililotutana na Mtume akiswali swala ya Alfajir akiwa na wafuasi wake karibu na Nakhlah njiani kuelekea kwenye maonyesho ya Ukaz. Kusikia Qur'an, wakatulizana kwa umakini:

‘Kwa hiyo hii itakuwa ndicho kinachotuzuia kukusanya habari kutoka mbinguni!’ wakasema.

Kisha wakarudi kwa watu wao. ‘Tumesikia Qur'an ya kushanga-za, ambayo inatuongoza kwenye njia iliyonyooka’ wakaambia. ‘Hivyo tunaiamini na kamwe hatutaweka washirika pamoja na Mola wetu!’

Hapo Mwenyezi Mungu akashusha Sura al-Jinn, akimueleza Mtume vipi majini husika walivyomsikia akisoma Qur'an na maneno ya busara waliyoyafikisha kwa kabilia lao:

قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفْرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا. يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَامْتَأْنِ بِهِ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا.

“Sema: Imefunuliwa kwangu ya kuwa kundi moja la majini lisikiliza na likasema : Hakika sisi tunesikia Qur'an ya ajabu! Inaongozsa kwenye uongofu, kwa hivyo tumeiamini, wala hatutamshiriki-

sha yeote na Mola wetu Mlezi.”(al-Jinn, 1-2) (Bukhari, Tafsir, 72; Adhan, 105; Muslim, Salat, 149; Tirmidhi, Tafsir, 72/3324)

Mwenyezi Mungu anaelezea zaidi tukio hilo katika Sura ya al-Ahqaf kama ifuatavyo:

وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ
قَالُوا أَنْصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَوْلَا إِلَى قَوْمِهِمْ مُنْذَرِينَ.
قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزَلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا
لِمَا بَيْنَ يَدِيهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ.
يَا قَوْمَنَا أَجِبُّوا دَاعِيَ اللَّهِ وَأَمِنُوا بِهِ يَغْفِرُ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ
وَيُجْرِكُمْ مِنْ عَذَابِ الْيَمِّ. وَمَنْ لَا يُجْبِ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ
فِي الْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءُ أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ.

“Na wakati tulipowaletea kundi la majini kuja kwako kusikiliza Qur'an. Basi walipoihudhuria walisema: Sikilizeni! Na ilipokwisha-somwa walirudi kwa kaumu yao kwenda kuwaonya. Wakasema: Enyi kaumu yetu! Sisi tumesikia Kitabu kilichotremshwa baada ya Musa, kinachosadikisha yaliyokuwa kabla yake na kinachoongoza kwenye haki na kwenye njia iliyonyooka. Enyi kaumu yetu! Muitikieni Mwenye kukuita kwa Mwenyezi Mungu na muamini, Mwenyezi Mungu atakusameheni na atakukingeni na adhabu chungu. Na wasiomwitikia mwitaji wa Mwenyezi Mungu, basi hao hawatashinda katika ardhi, wala hawatakuwa na walinzi mbele yake. Hao wamo katika upotovu ulio dhahiri.” (al-Ahqaf, 29-32)

Qur'an inaeleza ifuatayo kuhusiana na kuzuiwa kwa majini kutosikiliza mbinguni:

وَأَنَا لَمْسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلْئِتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًا.
 وَأَنَا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسمْعِ فَمَنْ يَسْتَمِعُ إِلَآنِ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا
 رَصَدًا. وَأَنَا لَا نَدْرِي أَشَرُّ أُرِيدَ بِمَنْ فِي الْأَرْضِ
 أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشِدًا

"Nasi tulizigusa mbingu na tukaziona zimejaa walinzi wenye nguvu na vimondo. Na hakika tulikuwa tukikaa humo katika baadhi ya makao ili kusikiliza; lakini sasa anayetaka kusikiliza atakuta kimo-ndo kinamvizia! Nasi hatujui kama wanatakiwa shari wale wanaokaa kwenye ardhi au Mola Mlezi anawatakiwa uwongofu." (al-Jinn, 8-10)²¹⁴

214. Mawlana Rumi mkuu, anaelezea tukio hilo kwa kutumia mafumbo; "Majini walikuwa wakipanda kwenye mbingu na kusikiliza siri za mbinguni. Pale tu walipokuwa karibu kukimbia wakiwa pamoja na idadi ndogo ya siri, nyota zinazowaka zinawaondoa kutoka kwenye sehemu zao. 'Mtume ametumwa,' wangesema. 'Nendeni kule aliko na mchukue kutoka kwake chochote kile mkitakacho.' 'Kama kito cha thamani ndiyo mkitafutacho, *ingieni nyumba zao kupitia milango yao!*'* 'Chezesheni kamba iliyopo kwenye milango na kisha msubiri kwenye kingo zake... kwani mbingu haijaweka barabara yenu na wale kama nyie.' 'Mbali na hilo, hakuna haja ya nyie kutoka kwenda kwenye safari za mbali...kwani tumeweka maajabu makubwa ya yote katika mja wetu ambaye tumemtengeneza kwa udongo. 'Kama nyie ni wa kweli basi nendeni mbele zake, *khalifa* wa watakatifu. Hata kama mngekuwa fimbo ilyo na uwazi kati kati mngekuwa fimbo ilyo na sukari kwa msaada wake na kumfuata.'** "Ingieni kwenye nyumba kupitia milango yake." (al-baqara, 189) Katika enzi ya ujinga na katika miaka ya mwanzo ya Uislam, baada ya kuval *ihram* kwa ajili ya hijja, mtu asingeingia nyumba yake wala bustani yake kupitia mlangoni. Kama ni mwenyeji wa mji ule, basi angetengeneza tundu kwenye paa ambalo angeingia na kutokea nyumbani mwake. Kama ni mwarabu wa jangwani, angechana nyuma ya hema lake badala ya kuingia kwa mbele. Kwa kufanya hivyo hadi walivyovua *ihram* walidhani ni tabia njema na uzuri. Kwa kushusha *ayah* ya 189 ya al-Baqara, Mwenyezi Mungu akasema kinyume chake. (Wahidi, uk 56-57) Maelezo matakatifu tokea hapo yamekuja kutumika kama kielelezo cha 'kufanya mambo kwa njia sahihi'; na Mawlana Rumi hapa anaweka tamko ki sufi ya *ayah* : kumtafuta Allah, mu lazimaaleke *ahlullah*, watu Wake ambao ndio Milano yake.

Kwa mtizamo wa nje, manufaa pekee ya Mtume ﷺ kutohana na safari ya Ta’if ilikuwa kuongoka kwa Addas ﷺ. Lakini kiuhalisia, Allah mwenye mapenzi alitoa baraka nyingi zaidi. Kati ya hizo kwa mfano, ni kuwa alipewa usultan wa dunia zote. Mwanzo kabla hata hajarudi Makka, majini walimsikia Mtume ﷺ akisoma Qur'an iliyowapelekea kuanza kuwalingania mionganoni mwa watu wao. Muda mfupi baadaye, Mwenyezi Mungu mwenye nguvu alimpa kipenzi chake *Miraj*, na kumfanya sultan wa pepo.

Kama mtume wa Allah ﷺ angeondoka Makka kwa ruhusa yake mwenyewe, kulingana na mila ya kiarabu, kurudi kwenye mji huo angehitaji ulinzi wa mtu wa Makka. Kwa hiyo njiani akiwa anarudi Makka kutoka Nakhlah, Mtume ﷺ akamtuma mwenyeji wa Makka aliyekutana naye karibu na mlima Hira, mwanzo kwa Ahnas ibn Sharik na kisha kwa Suhayl ibn Amr na Mutim ibn Adiyy akiwa na ujumbe:

“Mtanikubali mimi chini ya ulinzi wenu hadi nitakapowasilisha jukumu la utume nililopewa na Mola wangu?”

Wawili wa mwanzo wakakataa. Mutim hata hivyo akakubali na Mtume ﷺ akaweza kukaa usiku ule nyumbani kwa Mutim. Ilipofika asubuhi, Mutim akawakusanya wanawe na ukoo wake kumzunguka ye ye na akawaamuru:

“Chukueni silaha na mkae katika ulinzi karibu na nguzo za Kaabah!”

Walipofika kwenye Kaabah, Mutim akatoa tangazo kwa watu wa Makka:

“Sikilizeni enyi watu wa Quraysh! Ninaye Muhammad chini ya ulinzi wangu. Hakuna atakayemgusa!”

Mutim na wanawe wa kiume wakasimama kulinda karibu na Kaabah hadi Mtume ﷺ akazunguka Kaabah na kuswali raka mbili. (Ibn Saad, I, 212; Ibn Kathir, al-Bidaya, III, 182)

Miaka baadaye, Mutim alichinjwa katika vita vya Badr, bahati mbaya bila ya heshima ya kuwa muislam. Kufuatia vita hivyo, katika majadiliano kuhusu nini cha kufanya kwa wafungwa wa Makka, Mtume ﷺ akaeleza shukrani zake kwa Jubayr, mtoto wa Mutim:

“Kama baba yako angekuwepo hai na akataka mimi niwaache huru wafungwa, ningewaacha huru bila ya kuulizia hata fedha kidogo.” (Bukhari, Khumus, 16, Ibn Hisham, I, 404-406)

Uaminifu ambao unafika hadi kwa wasiokuwa waumini, kwa kuifanya njia nyepesi kulingania Uislam, hii siyo ni kuonyesha tabia njema za hali ya juu.

Kukutana na Kabilia Tofauti na Kuwalingania katika Uislam.

Baada ya kurudi kutoka Ta’if, Mtume wa Allah ﷺ hakujitokeza kwa kipindi fulani. Baada ya hapo, akaanza kulingania tena ila akawakuta waabudu masanamu wakiwa na tabia ya kikatili zaidi kuliniko mwanzo. Mwenyezi Mungu akamuamrisha Mtume ﷺ kukutana na makabila mengine ya kiarabu na kuwalingania Uislam.

Kwa hiyo Mtumewa Allah ﷺ akachukua nafasi hiyo iliyoletwa na miezi ya Hijja kuwaeleza wale walitembelea Makka kwa maonyesho ya Ukaz, Majannah na Dhu'l-Majaz, mwanzo akiwasomea Qur'an kabla ya kuwafikishia mlinganio wa Uislam. Wanajamii wa makabila hayo ambao Mtume wa Allah ﷺ aliyatembelea kambi zao binafsi, akiomba msaada katika kutekeleza jukumu alilopewa na Mwenyezi Mungu. Yalikuwemo makabila ya Amir, Muharib, Fazara, Ghassan, Murrah, Hanifah, Sulaym, Abs, Nasr, Baqqa, Kind, Kalb, Harithah, Uzra na Hudarima.²¹⁵

215. Angalia Ibn Saad, I, 216-217; Ahmed, III, 322, 492; Ibn Kathir, III, 183-190.

Jabir ﷺ²¹⁶ anaelezea:

“katika mwezi wa Hijja, Mtume wa Allah ﷺ angewaendea mahujaji wakiwa wamesimama Arafa na kusema, ‘Kuna yejote atakay-enichukua mimi kwa kabilia lake? Watu wa Quraysh wamenizua mimi niswasilishe neno la Mola wangu.’” (Dawud, Sunnah, 19-20/4734)

Lakini hakuna kabilia lililokuwa likinyoosha mkono wake kukubali mwaliko wa kumlinda na kumsaidia Mtume ﷺ. Wengine walimdhara tu, wengine wakajadiliana na Mtume ﷺ kwa nini kabilia lake mwenyewe limemwacha bila ya msaada wakati wao kati ya watu wote walimjua vizuri. Mtume wa Allah ﷺ bado akaendelea kulingania watu kwenye njia ya ukweli.²¹⁷

216. Jabir ibn Abdullah ﷺ alizaliwa Madina miaka kumi na sita kabla ya Hijra. Abdullah ibn Jabir ﷺ, baba yake, ni mfuasi wa kwanza kufa shahidi katika vita vya Uhud. Akilazimika kubakia nyuma kuwaangalia dada zake tisa, Jabir hakuweza kushiriki katika vita vyovjote wakati baba yake alipokuwa hai. Kufuatia kifo cha baba yake katika vita vya Uhud, hata hivyo, Jabir ﷺ alishiriki kwa kikamilifu katika vita kumi na tisa pamoa na Mtume wa Allah ﷺ. Alikuwa mshiriki mwenye umri mdogo zaidi katika Aqabah ya pili. Mtume wa Allah ﷺ alikuwa na mapenzi sana juu yake. Mara kwa mara Mtume aliyebarikiwa ﷺ angemchukua Jabir ﷺ kwenye mgongo wa ngamia na angemtembelea alipokuwa akiumwa. Jabir ﷺ alijitahidi kulipa deni aliliola baba yake. Wadeni, wengi wao wakiwa ni mayahudi, walikuwa wakitaka walipwe mara moja. Kufanya mambo kuwa magumu zaidi, mwaka huo hakukuwa na mavuno ya kutosha. Kwa hiyo Mtume wa Allah ﷺ Akasema tende zote zilizounwa ziwekwe katika makundi na akiwa na mizani katika mikono yake iliyobarikiwa akaanza kuwalipa wadeni mmoja baada ya mwengine. Sio u kuwa deni lote la jabir ﷺ lilipwa bali kwa muujiza mtakatifu, idadi ya tende zile haikupungua.
- Mmoja kati ya *mukhthirun*, wafuasi saba waliokuwa na hadithi nyingi zaidi chini ya majina yao, jabir ﷺ alikuwa na hadith 1540. Wakati flani alisikia kuhusu Abdullah ibn Unays akielezea hadith kuhusu hali ya watu watakapofufuliwa kutoka kwenye makaburi yao; hadith ambayo Jabir ﷺ alipenda kuisikia moja kwa moja kutoka kwa mpokeaji. Hakuvunjwa moyo na kuwa Abdullah alikuwa amehamia Damascus muda mrefu, Jabir ﷺ akanunua Ngamia akampanda na akaondoka Madina. Alifika Damascus safari ya mwezi mmoja, na huko aliisikiliza hadithi hiyo moja kwa moja kutoka kwenye mdomo wa Unay. Mwishoni mwa maisha yake, jabir ﷺ alipoteza uwezo wake wa kuona na mwisho akafariki dunia akiwa Madina mwaka 697 (H. 78) akiwa na umri wa miaka 94. Alikuwa mfuasi wa mwisho kufariki dunia Madina.
217. Ahmed, III, 322; Ibn Saad, I, 216.

Kabla hata ya kuingiza mguu Makka, hujaji yejote au anayeku-ja kwenye maonyesho kutoka kwenye kabilia la Mudar au kwengine-ko angeonywa, “Usimruhusu kijana yule wa Ki-Quraysh akugeuze kutoka kwenye dini yako!”²¹⁸

Kufikia wakati fulani, Mtume mwema ﷺ alikwenda kwa ukoo wa Thalaba kule Mina. Alipowaambia kuwa yeye ni Mtume wa Allah, aliulizwa na Mafruq ibn Amr, mmoja wa viongozi wao:

“Unawalingania watu kwenda kwenye nini ewe kaka?”

Abu Bakr ؓ akiwa amesimama pembeni mwake akimkinga na jua, Mtume aliyebarikiwa ﷺ akaketi karibu nao na akasema maneno yafuatayo kwa Mafruq:

“Nawalingania nyie kushuhudia kuwa hakuna mungu ila Allah ambaye ni Mmoja na hana washirika, na kuwa mimi ni Mtume wake; na pia kunilinda mimi na kunisaidia hadi nikamilishe kile nilichoamrishwa na Allah; wamemnyima Mtume wake na kupende-lea makosa dhidi ya Ukweli. Lakini Allah anasimama pasi na kum-hitaji yejote na anastahili sifa zote!”

“Kaka yangu, kipi kingine unacholingania?” Mafruq akauliza.

Kisha Mtume mwema akasoma kwa nguvu *ayah* ifuatayo kuto-ka Surat al-Anaam:

قُلْ تَعَالَوْا أَتُنْهِي مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا
وَبِالْوَالِدِينِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أُولَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ
وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرِبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا

218. Hakim, II, 681/4251

النَّفْسَ الَّتِي حَرَمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَصَيْكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ
 تَعْقِلُونَ. وَلَا تَقْرِبُوا مَالَ الْيَتَيمِ إِلَّا بِالْتِى هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَلْعَنَ
 أَشَدُهُ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا
 إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى وَبِعَهْدِ اللَّهِ
 أَوْفُوا ذَلِكُمْ وَصَيْكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ. وَإِنَّ هَذَا صِرَاطِي
 مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَبْيَغُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ
 عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَيْكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ.

“Sema: Njooni nikusomeeni aliyokuharamishieni Mola wenu Mlezi. Nayo ni kuwa msimshirikishe Yeye na chochote. Na wazazi wenu wafanyieni wema. Wala msiwaue watoto wenu kwa sababu ya umasikini. Sisi tunakuruzukuni nyinyi na wao. Wala msikaribie mambo machafu yanayoonekana na yanayofichikana. Wala msieu nafsi ambayo Mwenyezi Mungu ameiharamisha kuiua, ila ikiwa kwa haki. Hayo amekuusieni ili myatie akilini. Wala msizikaribie mali za yatima ila kwa njia ya wema kabisa mpaka afikie utu uzima. Na timizeni vipimo na mizani kwa uadilifu. Sisi hatumkalifishi mtu ila kwa kadri ya uwezo wake. Na msemapo semenii kwa uadilifu ingawa ni jamaa. Na ahadi ya Mwenyezi Mungu itekelezeni. Hayo amekuusieni ili mpate kukumbuka.” (al-Anaam, 151-153)

“Kwa hiyo ndugu yangu, niambie; kwa kitu gani kingine unacholingania?” akauliza Mafruq baada ya kimya kidogo. “Kama uli chosema ni maneno ya wanadamu ningekuwa nimeshayasema hadi sasa.”

Hapo Mtume wa Allah ﷺ akanukuu:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَا عَنِ
الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

“Hakika Mwenyezi Mungu anaamrisha kufanya uadilifu na hisani na kuwapa jamaa; na anakataza uchafu na uovu na dhulma. Anakuwaidhini ili mpate kukumbuka.” (an-Nahl, 90)

“Kaka yangu kutoka Quraysh! Kweli unalingania watu katika maadili na vitendo bora kabisa! Kutokana na ninachokiona, watu wako wanaongopa wanapokuita muongo!” Mafruq akasema. Hani na Muthanna, viongozi wengine wa ukoo, wakamuunga mkono Mafruq. Lakini wakasema hawakuweza kulikubali ombi hilo hadi wajadiliane na viongozi wengine wa koo hiyo, wakasema pia wamefanya makubaliano ya ushirikiano na watu wa Persia ambao hawatofurahi wakisikia mpango kama huo.

Kwa hiyo hata baada ya kukubali katika nafsi zao, ukoo ule hatimaye ukakataa ombi la Mtume ﷺ kutokana na hofu ya kuingia katika matatizo.²¹⁹

Tariq ibn Abdulla ﷺ anaelezea yafuatayo:

“Niliwahi kumuona Mtume wa Allah ﷺ akiwa katika maonyesho ya Dhu'l-Majaz akiwa amevaa shati jekundu akiita, ‘Watu...semeni *La ilaha illallah* na muokoke!’

Nyuma yake alikuwa mtu mwengine akimrushia mawe Mtume wa Allah ﷺ, akipiga kelele, ‘Msimsikilize! Yeye ni muongo!’

219. Ibn Asir, *usdu'l-Ghaba*, V, 250-251; Ibn Kathir, *al-Bidayah*, III, 187-189.

Mawe yaliachachia miguu ya Mtume ﷺ ikiwa na damu. Sikuwa najua hadi wakati huo, Mtume wa Allah ﷺ ni nani, nikawaauliza wale walionizunguka.

‘Kijana mmoja kutokana na watoto wa Abdulmuttalib,’ wakajibu.

‘Na yule anayemtupia mawe?’

‘Baba yake mdogo Abu Lahab!’ (Hakim, II, 668; Ibn Athir, Usd’ul-Ghabah, III, 71)

Kisa kingine cha ugumu alioukabili Mtume mwema ﷺ katika kulingania watu katika Uislamu alipewa na Mudrik al-Azdi ﷺ:

“Nilikuwa nikifanya hijja na baba yangu. Tuliposimama Mina, tulikutana na kundi kubwa.

‘Nashangaa kwa nini wamekusanyika,’ nikamwambia baba yangu.

‘...Kwa ajili ya mtu ambaye ameitelekeza dini ya kabilia lake!’ akasema.

Nilipoangalia katika upande ambao baba yangu alikuwa akiashiria, nikamuona Mtume wa Allah ﷺ. Tuliweza kumsikia akisema kwa nguvu na dhahiri, ‘Watu, semenii *La ilaha illallah* na muokolewe!

Wengine walikuwa wakimtemea mate na kumtupia uchafu kwenye uso wake; wengine wakumrushia matusi. Hili liliendelea siku nzima. Kisha msichana ambaye shingo yake ilikuwa inaonekana akaja na jagi la maji na kitambaa. Alikuwa akilia. Mtume wa Allah ﷺ akanywa maji yale na kuosha mikono na uso. Baadaye akanyanya kichwa chake, akasema:

‘Funika shingo yako kwa kitambaa chako kipenzi changu. Na usifikiri kamwe wanaweza kumuua au kumdhaliisha baba yako!’

Baadaye nikatambua alikuwa binti yake Zaynab.” (Ibn Athir, Usd’ul-Ghabah, V, 130; Haythami, VI, 21)

Zaynab, Fatima na binti wengine ﷺ wa Mtume ﷺ walipitia udogo wao na ujana wao katika siku za udhaifu za Uislam. Wakati waislam wakifanyiwa mambo mabaya sana. Zaynab na dada zake ﷺ mara zote walijikuta wakishiriki machungu yaliyomkuta Mtume ﷺ na waislam. Pale baba yao alipoondoka nyumbani kwenda kulingania watu katika Uislam, ama wangesubiri kwa shauku mlangoni au kumfuata hatua kwa hatua kuhakikisha hakuna baya lililomfika.

Pia walikuwa pembedi ya baba yao wakihuzunika kwa kufariki kwa mama yao kipenzi Khadijah ﷺ. Kamwe Mtume ﷺ hakupitia ugumu wowote bila ya mabinti zake kumwaga machozi pembedi mwake. Fatima ﷺ angefuta damu za Mtume ﷺ wakati Zaynab ﷺ angekuwa tayari na maji kuosha uso wake. Waliishi maisha magumu kwa hakika.

Miongoni mwa kabile nyingine nyingi, Mtume wa Allah ﷺ alilinganlia katika uislam katika maonyesho ya Ukaz walikuwa watoto wa Amir ibn Sa’saa.

“Je mpo radhi kunipa mimi hifadhi na kunilinda kama Mtume wa Allah, hadi nitakapofanikisha kufikisha amri za Mola wangu kwa watu na kukamilisha jukumu langu? Sitomlazimisha ye yeyote kati yenu,” aliwaauliza.

“Hatutokufukuza wala kukuamini. Tutakulinda tu hadi umalize shughuli yako,” wakajibu.

Na hapo, mtu fulani kutoka kwenye kabile yao aitwaye Bayhara akatokea. Baada ya kumjua Mtume ﷺ, alikuwa tayari ameanza kuwaza jinsi gani atapata ukuu dhidi ya waarabu wote, kama tu angelimshawishi Mtume.

“Je tukisema tumekuunga mkono na Allah amekufanya wewe mshindi juu ya adui zako, je ufalme utakuwa wetu baada ya kuondoka kwako?” akimuuliza Mtume mwema.

“Mambo yote ni ya Allah. Anachagua yule anayetaka!” Mtume wa Allah akajibu.

“Kwa hiyo unatuomba sisi tuingize miili yetu katika njia ya vita dhidi ya waarabu kwa ajili yako kisha utegemee sisi tusubiri na kuna anayepewa ufalme ukiwa utashinda? Hayo makubaliano mabaya!” Bayhara akasema, kabla ya kupiga kelele kwa ukoo wake:

“Sijaona makubaliano mabaya zaidi ya yako katika maonyesho yote haya. Nendeni mkachukue uadui na waarabu wote. Lakini jueni kuwa khabila lake linamjua vizuri. Kama wangeona uzuri wowote ndani yake wangemchukua wao mwanzo kabla ya nyie kwa hakika!”

Baada ya mkono kuning’inia upande wake, akamgeukia tena Mtume:

“Ondoka sehemu hii mara moja!”

Mtume wa Allah aliponyanyuka kwa miguu yake ili kupanda ngamia wake, Bayhara muovu akamdunga ngamia yule kwenye kifua na kusababisha ngamia yule kukimbia na Mtume mwema kuanguka.

Kwa kuona matendo ya kutisha aliyofanyiwa Mtume, Dubaa bint Amir, mwanamke muislam aliyekuwepo akapiga kelele za tahadhari, “Enyi wana wa Amir! Vipi mnawenza kusimama hapo wakati mnamuona Mtume wa Allah akitendewa vibaya mbele ya macho yenu bila ya hata kusogeza kidole?”

Hapo ndipo watu watatu wakasimama na kumuadhibu Bayhara na juu ya hilo wakapata kutakiwa heri na Mtume mwema:

“Wape wao baraka zako ewe Allah!” akaomba.

Baraka za dua yake zilikuwa kubwa kiasi cha kuwa siyo tu kuwa wale watu watau walioongoka hatimaye bali walivuta pumzi zao wote wakiwa mashahidi.

Kabila lile likuwa na kiongozi aliyezuiliwa na uzee kwenda Makka kwa ajili ya Hijja. Aliambiwa kuhusu tukio lile na watu wake waliokuwa wanarudi. Aliposikia tu kilichojiri akaweka mikono yake kichwani kwa masikitiko akiwaeleza kwa masikitiko:

“Vipi mtajazia kwa kukosa nafasi kama hiyo mlipoipoteza? Naapa kwa Mungu kuwa hakuna kati ya watoto wa Ismail aliywahi kujitangazia utume wa uongo! Vipi hamkuweza kuona alikuwa anasema ukweli? Mulikuwa mnawaza nini?”²²⁰

Licha ya mateso yote aliyolazimika kukutana nayo, Mtume mwenye rehema alikuwa wakati huo huo akiendelea na kuwaligania walibakia katika makabila katika maonyesho kwenda kwenye njia ya kweli.

Ndoa yake Kwa Sawdah

Sawdah alikuwa kabla ya hapo alikuwa ameolewa na Sakran ibn Amr. Pamoja naye walikuwa mionganoni mwa wahamiaji wa Abyssinia, ambako alifariki dunia muda mfupi baadaye. Kwa kuwa alikuwa mtu ambaye alionyesha uaminifu mkubwa na kujitolea katika njia ya Uislam, Sawdah alipata kusifiwa na Mtume wa Allah. Hivyo basi kumsaidia kumtoa kwenye hali ya matatizo ambayo angekumbana nayo kama mjane, Mtume akauchukua mkono wake katika ndoa.

Kupanga ndoa hiyo alikuwa Hawla mke wa Othman ibn Mazun. Kama ilivyo desturi, baba yake Sawdah aliombwa kutoa ruhusa. Kama ilivyotarajiwa, alikuwa zaidi ya mwenye furaha kwa ajili ya binti yake.

220. Ibn Hisham, II, 33-34; Ibn Kathir, *al-Bidayah*, III, 184; Ibn Hajar, *al-Isaba*, IV, 353.

MWAKA WA KUMI WA UTUME

Lakini, Sawdah ﷺ hakuweza kupata ujasiri wa kuendelea na ndoa ile kwa sababu ya watoto watano au sita waliokuwa wadogo aliokuwa nao pamoja na marehemu mume wake.

Kwa kuona kusita kwake, Mtume wa Allah ﷺ akauliza sababu ya wasiwasi wake.

“Nitawezaje kuwa na shaka katika kuolewa na wewe wakati hakuna mtu mwengine kipenzi zaidi kwangu katika dunia nzima? Lakini naogopa watoto wangu wadogo watakusumbua na makelele yao. Vinginevyo ninayo zaidi ya furaha kuolewa na wewe...” (Ibn Saad, VIII, 53-57; Ahmad, I, 318-319; VI, 211; Haythami, IV, 270)

Ndoa hiyo ilifanyika katika mwaka wa kumi wa utume katika mwezi wa Ramadhan.

Sawdah ﷺ alimjali kwa kiasi kikubwa Mtume ﷺ. Alikuwa nusu nydingine ya Mtume ﷺ, kila wakati akiwa pembeni yake alipohitaji msaada zaidi na kuwajali kwa upendo mabinti wadogo ambao walihitaji kusuhughulikiwa kwa karibu kwa upendo wa mama.

MWAKA WA KUMI NA MOJA WA UTUME

Mkutano wa Aqaba.

Ilikuwa usiku. Kundi la watu sita kutoka Madina ambao walikuwa Makka wakizuru Kaabah wakakutana na Mtume wa Allah ﷺ karibu na Aqabah. Mara moja walivutiwa na mng'ao mtakatifu wa muonekano wa Mtume ﷺ, na muda huo matone ya mapenzi mtakatifu yakaanza kudondoka ndani ya nyoyo zao na kuleta kuchanua kwa mapenzi ndani humo, na kuwapa furaha isiyokuwa na maelezo. Wakati huo, Mtume ﷺ akawakaribia na kuwalingania katika Uislam kama alivyowafanya watu wengine kulingana na majukumu yake ya kitume.

“Je tunaweza kukaa kwa kitambo kidogo tukafanya maongezi?”

Watu wale sita wenye bahati kutoka Madina walikuwa zaidi ya tayari kwa nafasi ya kuzungumza na mtu anayeleta mshangao. Kama wadudu wavutiwavyo na mwanga, upesi wakatengeneza nusu duara kumzunguka Mtume mwema ﷺ.

Akisoma sehemu kutoka kwenye Qur'an, Mtume ﷺ akawaita katika Uislam na kuwashauri wakubali furaha ya dunia zote.

Watu wale wa Madina walikuwa wamesikia kutoka kwa mababu zao juu ya mtume wa zama zinazokuja ambaye juu yake walikumbushwa mara kwa mara na majirani zao wa kiyahudi. Kwa hivyo waliposikia moja kwa moja ulinganiasi wa Mtume ﷺ, wakaambizana wenywewe kwa wenywewe katika hali ya kuwahi:

“Lazima atakuwa ndiye Mtume ambaye wayahudi wamekuwa wakitutisha naye. Hatuwezi kuwaacha mayahudi wakatushinda katika kumuamini.”

Iliwachukua kumwangalia tena tu uso wa Mtume mwenye Rehemaa ﷺ uliokuwa uking’aa ambao ulikuwa umewavutia tokea mwanzo walipomuangalia, kwa watu wale wa Madina kwa moyo wote kuukumbatia Uislam. Wakasema *shahadah* mara moja.

Mtume ﷺ kisha akawauliza kama wangependa kusaidia kama angehamia Madina pamoja na waislamu. Wakajibu kuwa uadui wa jadi uliokuwepo baina ya kabilia za Madina za Aws na Khazraj zimefikia sehemu mbaya na kwa sababu hiyo hawangeweza kutoa msaada kama waislamu wangehamia Madina mwaka huo. Lakini wakaomba subira ya mwaka mmoja kuihakiki hali ile. Wakaahidi kuwa watawafikishia ujumbe wa kulingania watu wa Madina, wakaahidi kurudi kwa ajili ya Hijja baada ya kipindi cha mwaka.

Ujumbe ule mdogo wa watu wa Madina wakiwa na furaha ya tofauti kabisa wakarudi nyumbani. Wakiwa wamesafika kabisa na uchafu wa ujinga, walikuwa sasa wameondolewa mzigo kutoka kwenye mabega yao na walijihisi wepesi kama ndege. Mara tu waliporudi Madina, wakaanza kuelezea shughuli ya Mtume ﷺ kwa wenyeji na kuwalingania katika Uislam, kiasi cha kuwa hakukubaki hata nyumba moja katika Madina ambayo Mtume mwema ﷺ hakujadiliwa.²²¹

Sharh’us-Sadr ya Tatu: Matayarisho kwa ajili ya Miraji.

Katika usiku wa Miraj –usiku wa safari na kupaa kwenda pponi- kabla ya makutano ya Mtume mwema ﷺ na Mwenyezi Mungu,kwa mara ya tatu moyo wake safi ultayarishwa kupokea hali ya utakatifu na kifua chake kikajazwa imani na busara.²²²

221. Angalia Ibn Hisham, II, 38; Ibn Saad, I, 219; Haythami, VI, 40.

222. Angalia Bukhari, Salat, 1; Muslim, Iman, 263.

Mtume wa Allah ﷺ anakumbuka tukio hilo kama ifuatavyo:

“Nilikuwa nimelala chini kati ya usingizi na kuwa macho katika sehemu ya Hatim, karibu na Kaabah. Kisha mtu akaja akakata kifua changu kutoka hapa hadi hapa (akionyesha kuanzia kwenye koo yake hadi kwenye tumbo huku akisema) na akautoa moyo wangu. Chombo cha dhahabu kisha kikaletwa kikiwa kimejazwa imani na busara. Moyu wangu ukaoshwa na maji ya Zamzam na kujazwa na imani na busara kabla haujarudishwa katika sehemu yake.” (Bukhari, Bad’ul-Khalq 6; Anbiya 22, 43; Muslim, Iman 264)

Zawadi Ya Kipekee kwa Kipenzi: Miraji.

Isra ilifanyika miezi kumi na nane kabla ya Hijira.

Zawadi takatifu inayoashiriwa kama Isra na Miraj ni baraka inayopita vizuizi vyote vilivyowekwa na watu, inayovuka uelewa wowe. Nafasi na muda kama vinavyoolewaka katika upeo wa kibinadamu kwa mfano, uliondolewa na kuruhusu safari hiyo na matukio mengi yatokee katika sekunde tu ambayo vinginevyo ingechukua maisha ya kibinaadamu bilioni kukamilisha.

Mwenyezi Mungu anaonyesha:

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَنْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى
الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيهُ مِنْ آيَاتِنَا أَنَّهُ هُوَ
الْسَّمِيعُ الْبَصِيرُ

“Subhana, ametakasika aliyemchukua mja wake usiku mmoja kutoka Msikiti mtukufu mpaka Msikiti wa mbali, ambao tumevibariki vilivyouzunguka ili tumuonyeshe baadhi ya ishara zetu. Hakika Yeye ni Mwenye kusikia na Mwenye kuona.” (al-Israi, 1)

Kuweka mkazo kuhusu umuhimu wa tukio hilo, *ayah* hiyo inaanza na kutukuza (*tanzih*). Wazungumzaji wanasemwa kuwa neno سُبْحَانَ (subhana) linamtakasa Mwenyezi Mungu na sifa za mapungufu yejote, inatumika pia kuonyesha mshangao katika uso wa matendo ya ajabu ya Muumba. Kwa hiyo, inasemekana pia ni moja ya maneno muhimu zaidi yatumikayo kumkumbuka Mwenyezi Mungu.

Kwa kifupi:

1. Neno hili linamtakuza na kuhakikisha Isra ya ajabu na kuweka msingi wa usafishwaji wa nyoyo, kuzilinda na matamanio ya kumlinganisha Allah ﷺ na viumbe.
2. Inasisitiza kuwa Mwenyezi Mungu yupo mbali na sifa za mapungufu ya aina yoyote haswa kwa wale wanaofikiri kuwa *Miraji* haiwezekani.

Ayah hiyo inavutia usikivu kwa usiku. Isra ilikuwa safari ya usiku. Ufunuo mwingi ulikuja usiku. Pia, ni usiku ambapo matukio makubwa yawe mabaya au mazuri yanatokea. Pia katika muda kabla ya asubuhi ndiyo muda wa swala ya *tahajjud* kitu cha hiari lakini tendo la kilele cha ibada.

Na kuhusu baraka za msikiti wa mbali au Masjid’ul-Aqsa, na mameeo yanaouzunguka, waongeaji wamezungumzia juu ya hayo kama:

1. Baraka za kote duniani na akhera. Msikiti umezungukwa na mito ya kijani.
 2. Umekuwa nyumba ya mitume wengi na hivyo kubarikiwa mara na mara tena na mshuko mtakatifu.
 3. Baraka za ziada umepokea kupitia kuwa kituo kwa ajili ya Isra.
- Wakati wa safari hiyo, Allah ﷺ alimfanya Mtume wake ashuhudie matukio mengi ya ajabu.

Usiku ule katika masjid'ul-Aqsa, Mtume wa Allah ﷺ aliwaon-goza swala mitume wengine.²²³

Abu Hurayra ؓ anaelezea kuwa katika usiku wa isra, Mtume mwema ﷺ aliletewa mabakuli mawili moja la mvinyo na jengine la maziwa. Baada ya kuangalia kwa muda mfupi, Mtume ﷺ akachagua bakuli la maziwa, na hapo Jibril ﷺ akasema, “sifa zimwendee Allah ambaye amekuongiza wewe kwa kile kinachoendana na sababu ya uwepo wa mwanadamu. Kama ungechagua bakuli la mvinyo, taifa lako lingekengeuka.” (Muslim, Iman 272, Ashribah, 92)²²⁴

Mume wa Allah ﷺ kwa hiyo akiwakilisha *ummah* wake wote kama chanzo chao cha kupata msukumo. Maziwa yalisimama kama msukumo wa kiasili (*fitra*) wakati mvinyo ulisimamia mapenzi ya ulimwengu.

Qur'an inasema:

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى

“Wala hatamki kwa matamanio.” (an-Najm, 3)

wakati Mwenyezi Mungu anatufahamisha kuwa Mtume mwe-ma ﷺ kamwe hakufanya lolote kwa matashi yake mwenyewe.

Allah, utukufu uwe juu yake, ndiye mtendaji pekee, na hivyo Mtume ﷺ alijitoa moja kwa moja kwake. Hapa, kwa kumfanya yeye apendelee maziwa, Mwenyezi Mungu alimuongoza Mtume wake ﷺ katika maadili makubwa kabisa. Tukio hili lililonyeshwa pia katika hadith linadokeza baraka kubwa zilizopo kwa ummah wa Mtume mwema ﷺ.

-
223. Ibn Saad, 1, 214.
 224. Pia angalia Bukhari, tafsir 17/3, Ashriba 1, 12; Nasai, Ashriba, 41.
 Kuwa Uislam ni dini ya mwelekeea wa kiasili ulihakikishwa na *Israna Miraj* kushuhudia kuwa vitabu vy'a peponi haviwezi kufunuliwa kwa watu ambao wamekengeuka kiroho, wanaoumwa na maradhi ya moyo.

Kuchukuliwa kwake kutoka Masjid'ul-Haram hadi Masjid'ul-Aqsa katika matembezi ya usiku yaitwayo *Isra* Mtume wa Allah ﷺ alipewa heshima kwa kupanda hadi mbiguni, Miraj. Akiongozwa na Malaika mkuu Jibril, Mtume wa Allah ﷺ alikwenda hadi *Sidrat'ul-Muntaha*, mkunazi.

Mbora wa viumbe ﷺ anaelezea tukio hilo kama ifuatavyo:

“Nilikuwa hatim, karibu na Kaabah kati ya usingizi na kuwa macho wakati mnyama mkubwa zaidi ya punda lakini mdogo zaidi ya mnyama aliye mchanganyiko wa Farasi na Punda aliletwa kwan-gu. Kwa miguu yake ya mbele aliweza kuruka hadi kwenye ukomo wa kuona kwake. Nilipandishwa juu yake. Jibril akatuongoza hadi kwenye mbingu ya karibu na akaomba tufunguliwe milango yake.

‘Ni nani?’ sauti ikauliza nyuma yake.

‘Jibril.’

‘Nani aliye pamoja nawe?’

‘Muhammad.’

‘Je amepewa mwaliko wa *Miraj*?’

‘Ndio!

‘Kwa sababu hiyo karibu... Ni safari nzuri ilioje?’

Milango ilifunguliwa. Tulipopita nikamwona mtu anasubiria. ‘Huyu ni baba yako Adam. Msalimie!’ ilisemwa. Nikamsalimia. Akajibu kisha akasema:

‘Karibu mwana mwema, Mtume mwema!’

Kisha Jibril akaninyanya hadi mbingu ya pili. Pale nikamuona Yahya na Isa ﷺ na mwisho hadi mbingu ya sita na pale nikamuona Musa ﷺ akisubiri.

‘Kaka mwema, Mtume mwema... Karibu!’ alisema.

Lakini baada ya kupita, akaanza kulia.

‘Kwa nini unalia?’ aliulizwa.

‘Nalia kwa sababu kijana mdogo aliyekuwa mtume baada yan-

gu, wafiasi wake wengi wataingia peponi zaidi ya wangu!’²²⁵

Kisha Jibril akanichukua hadi mbingu ya saba ambapo tulim-

wona tena mtu mwininge.

‘Msalimie baba yako Ibrahim!’ Jibril akasema.

Nikamsalimia na akajibu:

‘Mwana mwema na Mtume mwema...Karibu!’ akasema kabla

ya kuendelea, ‘Wafikishie salamu zangu kwa wafiasi wako na waju-

lishe juu ya uzuri wa mchanga wa peponi, utamu wa maji yake na

ukubwa wa ardhi yake. Lakini waambie wapande miti zaidi huku.

Miti ya peponi inapandwa kwa kusema tu, ‘Subhanallah wa’l-ham-

-du lillah wa la ilaha illallahu wallahu Akbar’ (Utukufu na shukrani

ni vya Allah; hapana mungu isipokuwa Allah na Allah ndiye Mkub-

-wa.’

Nikanyanyuliwa hadi penye mti, ambao matunda yake yaliku-

wa makubwa kama vyungu vya Hejr vya Yemen, na majani yake

kama masikio ya Ndovu.

‘Na hii...ndiyo Sidrat’ul-Muntaha,’ Jibril akatamka.

Kulitiririka mito minne, miwili kuelekea ndani na miwili nje.

‘Haya yanaitwa nini, Jibril?’ Nikauliza.

‘Mito miwili inayoelekea ndani peponi. Na hii miwili ya nje

mmoja ni Nile na mwengine ni Euphrates’²²⁶ (Bukhari, Bad’ul-Khalq, 6;

225. Kulia kwa Musa ﷺ kusieleweke vibaya kama kuwa kumesababishwa na wivu lakini kulisababishwa na huzuni iliyosababishwa na kutokuwa na uwezo wa kufikia hali ya ubora timilifu.
226. Kulingana na mtazamo mmoja, kuonekana kwa Nile na Euphrates Peponi na Mtume aliyebarikiwa ﷺ ni kielelezo cha Uislam kunawiri katika dunia na kuwa mkuu katika ardhi zenye rtuba ambazo Nile na Euphrates zinatiririka. Kwa hiyo

Anbiya, 22, 43' Manaqib'ul-Ansar, 42; Muslim, Iman, 264; Tirmidhi, tafsir, 94; Da'wat, 58; Nasai, Salat, 1; Ahmad, V, 418)

Inafuatia kuwa baada ya kufika Sidrat'ul-Muntaha, Jibril akasema:

“Kutoka sehemu hii na kuendelea, Mtume wa Allah, upo peke yako!”

“Kwa nini Jibril?” akauliza Mtume ﷺ

“Mwenyezi Mungu ananiruhusu kupita hadi sehemu hii tu. Nikipukua hatua moja zaidi, nitaungua kuwa majivu!” (Razi, XXVIII, 251)

Mtume mwema ﷺ aliendelea na sehemu iliyobaki ya safari akawa peke yake. Alibarikiwa na maono yasiyokuwa ya kawaida na akaheshimiwa kuliko wote na muonekano (*jamal*) wa Mwenyezi Mungu.

Kueleza kwa kina matukio haya ya kushangaza kwa kutumia maneno ni vigumu kama kujaribu kuuweka ukweli uliopo juu zaidi ya fikra katika daraja ya uelewa wa binadamu. Matukio. Ambayo asili yake inabakia kuwa siri ya milele kati ya Mwenyezi Mungu na kipenzi chake, yalitokea kati yao peke yao kwa makubaliano ya dunia iliyo na milango ya fahamu iliyokuwa ya juu zaidi, *alam'ul-ghayb*.

Baada ya kuyasema hayo, siri hizi kubwa zilizotokea baina ya Mtukufu na Mtume wake mwema zinaonyesha baraka zilizopindukia za Muumba kwa wale wanaopokea ufunuo wake.

Miraj pia ilitokea katika hali iliyopo nje ya muda na mahali, haiwezekani kwa uelewa wa kibinaadamu kuelewa kabisa matukio

sehemu hizi zitaokolewa kutohata na kuabudu moto kwa wa Persia na Utatu wa wabynzanite na kwa vizazi vijavyo, wakaazi wa maeno haya watakuwa wabeba bendera wa *tawhid* na kutoa huduma iliyokithiri thamani kwa islam.

haya matakatifu. Kulazimisha fikra kwa kutumaini kuelewa mambo yaliyo muhimu na ya kipekee inakatazwa vikali.

Mara alipokuwa katika enzi iliyokithiri vipimo ya Mwenyezi Mungu wakati wa Miraji, Mtume wa Allah ﷺ kwa zawadi takatifu ya kipekee kupitai zote walizopewa mitume waliopita, alihisi tukio linalolezwa kama:

فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى

“Akawa ni kama baina ya pinde miwili au karibu zaidi.” (an-Najm, 9)

Kwa kukumbuka kwambaa hata kwa kuwa mionganini mwa mitume wakubwa, hisia angalau ndogo ya matukio haya ilitosha kumfanya Musa ﷺ kuzimia, mtu anaweza kuona ni vipi daraja ya Mtume Muhammad ﷺ ilivyo karibu na Allah, Mtukufu na uwezo wa kipekee na nguvu alizopewa.

Katika bonde takatifu, ili miguu yake kupata sehemu ya mgao katika baraka za sehemu na kushiriki katika heshima hiyo, Mtume Musa ﷺ aliambiwa avue viatu vyake. Lakini katika usiku wa *Miraji* aliambiwa katika hali fulani:

“Tembea katika mwili wa pepo ya juu kabisa kwa viatu vyako ili pepo ipate heshima ya vumbi lake na ili mwanga wa pepo ubarikiwe na uwepo wako.” (Burswawi, V, 370)

Mshairi Kemal Edib Kurkcuoglu anatoa sauti nzuri kwa shauku ya mbingu juu ya kupaa kwa Mtume ﷺ:

*Katika usiku wa Miraji, ili kuangalia katika uso wake
Kwenye mchanga, kwa shukurani, mbingu zilisujudu...*

Hapa chini ni maelezo ya Mwenyezi Mungu ya *Miraji*:

وَالنَّجْمٌ إِذَا هَوَىٰ

“*Naapa kwa Nyota inapotua...*” (an-Najm, 1)²²⁷ Sura hiyo inaanza na kiapo kusisitiza ukweli wa Miraji dhidi ya uwezekano wa wasio-aminu kuipinga. Hili linaungwa mkono na kilichofuata baada ya kiapo:

مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ . وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ .
إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْدَىٰ يُوَحِّىٰ . عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ .
ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ . وَهُوَ بِالْأُفْقِ الْأَعْلَىٰ .

“...Mwenzenu huyu hakupotea wala hakukosea. Wala hatamki kwa matamano. Hayakuwa ila ni ufunuo uliofunuliwa. Amem-fundisha aliye mwingu wa nguvu. Mwenye kutua akatulia. Naye yuko juu kabisa ya upeo wa macho.” (an-Najm, 1-7)

Neno *istiwa* linalotafsiriwa kama ‘kuonekana katika hali ya kuyakinika’ hapa juu, kwa maana ya juu linamaanisha kufunika, kujumlisha au kunyoosha. Pamoja na mazingatio ya kuwa Jibril ﷺ ambaye ni mtenda wa kitenzi, wengi wa washehereshaji wanakinasi-bisha kitenzi kile na Mtume wa Allah ﷺ, katika hali hiyo inadhihirisha ukuu wa thamani na daraja yake. Kwa hivyo, Mtume ﷺ alinyooka katika sehemu ya mbali na ya juu zaidi:

227. Wazungumzaji wametoa maelezo tofauti kuhusu nyota hiyo (an-najm) ambayo kwayo Mwenyezimungu anaapa kwayo. Maelezo yaliyo ya muhimu kabisa ya hayo ni yale ya kuwa ‘nyota’ ni Mtume aliyebarikiwa ﷺ binafsi yake au ayah zilizoshushwa taratibu za Qur'an. Katika mwanga huu, maana ya kiapo hichi ni:

1. Kwa Muhammad Mustafa, ambaye alipanda na kushuka Mraji!
2. Kwa wakati wa kudhihirishwa kwa kila tukio takatifu katika kushushwa Qur'an!

شَمَّ دَنَا فَتَدَلَّى

“Kisha akakaribia na akateremka...” (an-najm, 8) Hii ni kusema kuwa kama matokeo ya kuvutwa kitakatifu, Mtume mwema ﷺ alivutwa juu; hata juu zaidi ya daraja aliyokuwepo.

Kwa hiyo wakati wa Miraj, Mtume ﷺ siyo tu kuwa alisima-mishwa katika sehemu ya mbali na ya juu zaidi, bali pia alivutwa karibu na Allah ﷺ. Mvuto huu wa kitakatifu ukasababisha kuongezeka zaidi na zaidi hadi Mtume ﷺ ghafla akavuka upande mwengine wa umbali ulio juu zaidi:

فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى

“Akawa ni kama baina ya mipinde miwili au karibu zaidi.”
(an-Najm, 9)

‘Baina ya mipinde miwili’ ni tashbiha inayotumika kuonyesha uhalisia uliokuwa wa hali ya juu kabisa wa milango ya fahamu. Inaashiria tabia ya kawaida ya waarabu kabla ya kuja kwa Uislam. Tabia hiyo ilikuwa pande mbili zinapofanya makubalia-no juu ya suala fulani, kila upande ungetoa uta na kwa kuziweka nyuta zile moja juu ya nyingine wangelenga mshale mmoja kwa nyuta mbili. Hii ilikuwa kama ishara ya mshikamano, inayoonyesha kuwa lolote atakalolipenda mmoja kuanzia hapo na mwengine pia vile vile, na sababu ya hasira ya mmoja itakuwa ni sababu ya hasira ya mwengine pia.

Kwa hiyo kuchanganya ukaribu wa kiyakini na wa kiroho, *qaba qawsayn* au kipimo cha nyuta mbili ni uhalisia wa hali ya juu ambao unapitiliza uelewa wa kibinaadamu. Mtume Muhammad Mustafa ﷺ alifika karibu sana na Mola wake wakati ule kiasi cha kuwa kila kitu kikaacha kuwa:

فَأَوْحَىٰ إِلَيْهِ مَا أَوْحَىٰ

“...akamfunulia mja wake alichomfunulia...” (an-Najm, 10)

Kinachomaanishwa na ‘kumfunulia’ imeelezewa kama:

1. Swala. Moja kati ya mambo ya muhimu kabisa ya Miraj ni kuwa ni hapo ndipo swala tano za kila siku zilifanywa lazima. Kwa ushauri wa Mtume Musa ﷺ, Mtume mwema ﷺ alirudia kusisitiza kwa Mwenyezi Mungu, matokeo yake, idadi ya swala za kila siku, hamsini mwanzo wake zikashushwa hadi tano. Kwa hizi, hata hivyo, Allah ﷺ ameahidi kulipa kila tendo moja kwa malipo kumi, kwa hiyo malipo ya swala hamsini kwa swala tano. Baada ya hapo, Allah, utukufu ni wake, akaongeza:

“Yeyote atakayeazimia kufanya jambo jema lakini hawesi, bado atapata malipo kwa ajili ya nia yake njema. Na akilifanya, basi atapata malipo kumi kunakiliwa kwa jina lake.

Na yeyote anayeazimia kufanya jambo ovu, lakini asilitende, hatovuna dhambi yeyote. Ila akitenda ovu lile atawekewa dhambi ile moja!” (Muslim, Iman, 259)

Kwa sababu ya maombi ya Mtume ﷺ yaliyojirudia rudia, Mwenyezi Mungu alipunguza idadi ya swala za kila siku, hamsini mwanzo hadi tano kama inavyoelezewa katika hadithi ndefu. Hii inamaanisha kuwa japokuwa haki za Muumba au *huququllah* kwa hakika inamhitaji mtu kumuabudu mara hamsini kila siku, kwa kuwa ana huruma iliyokithiri, Muumba amempa ahueni mwanadamu ya sehemu tisa ya kumi ya jukumu lake. Kwa kuzingatia ile *ayah*:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

“Nimewaumba majini na watu ili wapate kuniabudu mimi.”
(ad-Dhariyat, 56) inanadi kuwa kitendo cha msingi cha mwanadamu ni

kuabudu Muumba, inaweza kueleweka kuwa idadi ya jukumu hili imepunguzwa kwa kuzingatia udhaifu wa asili ya mwanadamu; pia inamaanisha kuwa japokuwa ni lazima kuna zaidi ya sababu nzuri kwa wale wawezao, kujitolea katika swala zaidi, kitu ambacho hakijakatazwa kwa njia yoyote.

Kuongezea hapo kwenye swala tano za lazima, na kama matokeo ya asilia ya kile kilichoelezwa hapo juu, waumini waliokomaa wanawali swala za kujitolea kama *ishiraq* na *awwabin*, na wanazipa umuhimu wa kipekee kwa kuamka usiku kwa ajili ya *tahajjud*. Lakini ili hizi swala za hiari zifanyike na wale tu wenye ari na nguvu za kufanya hivyo, na maombi yaliojirudia rudia ya Mtume ﷺ swala za lazima mwishowe zilipunguzwa hadi tano kuanzia hamsini za mwanzoni.

2. Mtume ﷺ alipewa ahadi kuwa:

“Hakuna Mtume kabla yako na mfuasi kabla ya wafuasi wako ataaingia peponi!” (Razi, XXVIII, 248)

3. *Ayah* mbili za mwisho za sura Baqarah ziishushwa.

Hadith iliyoelezewa na Muslim inasema kuwa:

“wakati wa Miraji, Mtume wa Allah ﷺ alipewa baraka tatu: swala tano, mwisho wa surat Baqarah na habari njema kuwa dhambi kubwa za wafuasi wake isipokuwa *shirk* (kuweka washirika pamoja na Allah) zingesamehewa...” (Muslim, Iman, 279)

Baada ya kusema hayo, ni Allah ﷺ na Mtume wake ﷺ wajuaojuu ya ufunuo wa Miraj.

Kilicho wazi hapa hata hivyo ni kuwa Mtume ﷺ alishuhudia matukio ya *Miraj*, siyo ndoto lakini kama uhalsia ulioshahidiwa na uhakika wa moyo wake. Yaani:

مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَىٰ . أَفَتَمَارُونَهُ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ .

“Moyo haukusema uongo uliyoyaona. Je! Mnabishana naye kwa aliyoyaona?” (an-Najm, 11-12)

Baada ya kurudi kutoka *Miraj*, kutoka kwenye sehemu ile am-bayo hakuna mwanadamu anayoweza kuifikia, ambapo alikutana na Mola wake na akapitia mambo mengi ya ajabu, Mtume ﷺ alimu-ona Jibril ﷺ pale pale alipomuacha, kwa mara nyingine, katika umbo lake la kweli, karibu na *Sidrat’ul-Muntaha*.

وَلَقَدْ رَأَهُ نَزْلَةً أُخْرَىٰ . عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُتْهَىٰ .

“Na akamwona mara nyingine, Penye mkunazi wa mwisho.”
(an-Najm, 13-14)

Hii *ayah* inaashiria daraja ya juu ya Mtume ﷺ kulinganisha na Jibril ﷺ. Hakika Jibril ﷺ alibidi kusubiri sehemu ambayo alisema ‘hatua moja tu zaidi na nitaungua,’ wakati Mtume ﷺ aliweza kwen-da mbali zaidi. Hii inawekwa wazi zaidi kwa kukutana tena kwa Mtume ﷺ na Jibril ﷺ akiwa anarudi.

عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَىٰ . إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَعْشَىٰ .

“Karibu yake ndiyo ipo bustani inayokaliwa. Kilipooufunika huo mkunazi hicho kilichoufunika.” (an-Najm, 15-16)

Mtume wa Allah ﷺ baadaye aliulizwa alichokiona kuuzunguka *Sidratu'l-Muntaha*.

“Niliona imezungukwa na wadudu warukao wa dhahabu na malaika akiwa ameketi katika kila jani akitaja Allah.” (Tabari, XXVII, 75; Muslim, Iman, 279)

Ibn Abbas ﷺ amesema kuwa Mwenyezi Mungu alimlipa Musa ﷺ kwa kuzungumza naye, Ibrahim ﷺ kwa kumfanya rafiki yake

na Muhammad ﷺ kwa heshima ya muono mtakatifu katika njia am-bayo namna yake sisi hatujui. (Tabari, XXVII, 64)

Kwa macho bila ya kugeuzwa, kubaki juu ya Kipenzi chake ni kilele cha *adab* yaani hii ni kusema, adabu njema.

مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَىٰ . لَقَدْ رَأَىٰ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَىٰ .

“Jicho halikuhangaiwa wala halikuruka mpaka. Kwa yakini aliona katika ishara kubwa kabisa za Mola wake Mlezi.” (an-Najm, 17-18)

Kama inavyoileweka katika *ayah* za Qur'an, Mtume mwema ﷺ aliruhusiwa kupita na kuvuka *Sidrat'ul-Muntaha*, sehemu ambayo hakuna kiumbe, akiwemo Jibril ﷺ aliyepita kabla. Kilichotokea pale ni makutano, yaliyoelezewa kiurahisi kama ‘baina ya mipinde miwili au karibu zaidi,’ ambao ukweli wa uhalisia wake unabakia daima kuwa umefichika kutokana na uelewa wa binadamu.

Katika makutano hayo, Sultan wa mitume ﷺ alishuhudia uk-weli uliokuwa mkubwa sana kuelezewa kwa maneno na akaona dali-li dhahiri za uungu wa Mwenyezi Mungu na ukubwa wa ufalme wake ambao unawenza tu kufikiwa kuptitua tukio la kindani, yaani *mushahadah* au kushuhudia.

Tafsiri za washehereshaji wengi hapa ni kuwa Mtume mwema ﷺ alimuona Mwenyezi Mungu kwa jicho la moyo. (Tabari, XXVII, 63)

Inaelezewa na Ibn Abbas ﷺ Mtume wa Allah ﷺ anasadikika kusema:

“Niliona mwanga!” (Muslim, Iman, 292)

Ni Allah pekee, utukufu uwe juu yake ajuae kiini cha suala hili.²²⁸

228. Tumechukua kutoka kwenye kazi ya Elmalili Hamdi Yazir, “Hak Dini Kuran Dili” katika kueleza *ayah* kuhusu *Miraj*.

Tunayo maelezo mengi kutoka kwa Mtume ﷺ kuhusu matukio wakati wa Isra na Miraj, mengine ambayo tutayataja sasa.

Wakati wa Miraj, Mtume ﷺ aliona kundi la watu waliokuwa na midomo iliyovimba kama ngamia. Waliosimama juu yao ni wataendaji walipewa jukumu la kukata midomo hiyo na kuijaza midomo yao kwa mawe.

“Wale ni kina nani Jibril?” akauliza Mtume ﷺ.

“Ni wale ambao kinyume na haki walichukua mali za mayatima,” Jibril akajibu. (Tabari, XV, 18-19)

Baadaye, Mtume wa Allah ﷺ alikutana na kundi wakichimba kucha zao za shaba katika nyuso zao na vifua.

“Wale watakuwa ni kina nani?” Mtume ﷺ akauliza tena.

“Ni wale ambao kupitia kusengenya walikuwa wakiharibu heshimia na utu wa wengine.” (Abu Dawud, Adab, 35/4878)

Punde tu baadaye, Mtume mwema ﷺ pia akaona wazinifu wa duniani wakila mzoga, wala riba wakiwa na matumbo yaliyokuwa makubwa na wanawake waliowaua watoto wao waliowapata kwa kupitia zinaa wakiwa wametundikwa vibaya kwa ama maziwa yao au kichwa chini miguu juu.²²⁹

Ni kwa sababu hizo Mtume ﷺ alitamka:

“kama ungejua nilichokiona, kwa hakika ungecheka kwa uchache na kulia zaidi.” (Bukhari, Tafsir, 5/12)

Tena na tena, kuhusu moja katika aliyoynaonaa wakati wa *Miraji*, Mtume mwenye rehema ﷺ alisema wakati mmoja, “katika usiku wa Miraji, niliona milango ya peponi yameandikwa kwa maneno:

‘Sadaka italipwa mara kumi lakini mkopo kulipwa mara kumi na nane.’

229. Angalia Tabari, XV, 18-19.

‘Kwa nini kutoa mkopo kuna nguvu zaidi ya sadaka?’ kisha nikamuuliza Jibril.

‘...Kwa sababu anayeomba sadaka mara kwa mara, anaomba hata akiwa na pesa. Lakini anayeomba mkopo anatafuta kwa ajili ya haja.’’ (Ibn Majah, Sadaqat, 19)

Katika hadith nyingine, Mtume ﷺ anaelezea:

“Wakati wa *Miraji*, nilipumzika katika milango ya peponi na kuangalia ndani. Wakaazi wake walikuwa wengi ni masikini wakati matajiri wakiwa wamezuiliwa kwa ajili ya kuulizwa maswali. Wale waliohukumiwa kuingia katika moto wa jahanam wakaamrishwa kuchukuliwa. Kisha nikapumzika katika milango ya motoni, Wengi katika wakaazi wake walikuwa wanawake.” (Bukhari, Riqaq, 51; Muslim, Zuhd, 930)

Hadith hii inasaidia kama onyo, haswa kwa wanawake wajilinde wenyewe na tabia mbaya zinazoweza kuwaongoza kwenye adhabu takatifu.

Katika somo la *Miraj*, lazima tugusie jambo jingine, yaani kumanisha, hata kama wanaadamu wanaweza tu kufikiria mambo yaliyopita kwa upeo walioruhusiwa na Mwenyezi Mungu, mitume wamepewa elimu ya wakati uliopo na ujao, kuongezea katika wakati uliopita. Mtume ﷺ kufahamisha juu ya mambo ya akhera katika wakati uliopita ni kuonyesha jambo hili.

Kwa hakika, usiku wa maajabu wa *Miraj*, ambao aliondolewa vipingamizi vyote vya wakati uliopita, uliopo na ujao, Mtume ﷺ aliangalia matukio yajayo ya umuhimu mkubwa, kuyaeleza katika wakati uliopita kama vile yameshatokea. Moja ya haya ni Abdulrahman ibn Awf ﷺ wa mionganoni mwa *Ashara Mubashshara*, mmoja kati ya kumi walioahidiwa pepo wakiwa bado wapo hai.

“Usiku ule nilimuona Abdulrahman akitambaa kwa miguu na mikono akiingia peponi.

‘Kwa nini unakuja polepole sana?’ Nikamuuliza.

‘Kwa sababu ya ukubwa wa mali yangu, nilipitia ugumu ambao ungeweza kuwafanya watoto wadogo nywele zao kubadilika rangi kuwa hudhurungi. Kiasi cha kwamba kipindi fulani nikahisi kama sitokuona tena...’’ (Muhammad Parsa, *Faslul Khitab*, uk 403)

Ni baada ya Hijira kwenda Madina ambapo alikuwa Abdulrahman ibn Awf ﷺ alikuwa tajiri akasikia haya. Bila ya kuchelewa, akamwendea Aisha ؓ kumuuliza kama Mtume ﷺ kweli alisema maneno yale. Baada ya kupata jibu zuri. Abdulrahman ﷺ alikuwa na furaha kiasi cha kuiugawa msafara wake ambao ulikuwa ume-wasili tu kutoka Damascus, ukiwa umesheni bidhaa, kama sadaka kwa ajili ya Allah ﷺ.

Mtume ﷺ hakika alishuhudia dalili nyingi takatifu katika *Miraj*. Hadith moja hata inasema, “Nilipanda juu sana hadi niliweza kusikia sauti za kalamu (za majaaifiwa).” (Bukhari, Salat, 1)

Yaani Mtume wa Allah ﷺ alichukuliwa sehemu iliyokuwa juu sana hadi aliweza kusikia sauti za kalamu zikinakili majaliwa ya ulimwengu na kukutana na ukweli uliopinduka uelewa.

Kwa kuangalia hadith hizi, ni wazi kuwa wakati wa Miraj, Mtume ﷺ alikuwa akiishi katika wakati uliopita, wakati uliopo na wakati ujao vyote kwa wakati mmoja.

Hoja chache kutokana na Miraj

1. Kabla Mtume mwema ﷺ alipoanza safari kulikuwa na *sharh'us-sadr*. Hii inaashiria kuwa kupanda kutakatifu kunahitaji moyo safi, ambao ndani yake hamna chochote isipokuwa nuru takatifu. Ni baada ya moyo huo kuondolewa ukungu wake tu ndiyo matukio ya kitakatifu yakafika.

2. Isra inaonyesha nguvu zilizomo ndani na ufalme wa Mwenyezi Mungu katika kuwachukua waja wake katika safari ya kipekee.
3. Hoja nyingine ni kuwa kwa kupewa safari ya machungu na yenye kuchosha ya kwenda Ta'if, Miraj ilikuja kuashiria kuwa siku nzuri zipo mbele zinakuja.
4. Matendo yote ya lazima yalijotajwa katika Qur'an yaliletwa kupidia Jibril ﷺ. Lakini tofauti na hapo, swala iliamrishwa moja kwa moja na Mwenyezi Mungu katika Miraj. Hili linaashiria muuji za wa kipekee katika swala na umuhimu wake wa kipekee mionganini mwa matendo mengine.

Swala kwa hakika ndiyo nguzo ya dini. Ukomavu unaosubiri humo si wa kupatikana katika tendo jingine. Daraja ya swala kati ya matendo mengine ya ibada ni kama daraja ya kumuona Mwenyezi Mungu kulinganisha na baraka nyinginez za akhera. Kimazingatio, swala ndiyo *Miraji* ya waumini, muda ambao wanakuwa karibu sana na Mola ni wale ambao wanapokuwa wakiswali katika kujitoa kwa kiasi kikubwa na kumakinika. Swala ndiyo mja anapokutana na Muumba wake akiwa bado yupo katika maisha haya. Ni kwa sababu hii ndiyo Mtume ﷺ alisema ‘swala ilikuwa nuru ya jicho lake.’²³⁰

Akawahimiza wafuasi wake hata katika pumzi yake ya mwisho ‘kushikamana na ‘tendo la msingi la ibada.’²³¹

5. Kufunguliwa kwa milango ya peponi kwa ajili ya Mtume mwema ﷺ wakati wa *Miraj* kunaonyesha kuwa utume haukuishia tu Makka na Ta'if bali alikuwa Mtume wa ulimwengu na jukumu lake ilienea dunia nzima hata mbinguni na kupita.

6. *Miraj* inaashiria alama ya mwisho ya ukomavu kwa mwana-damu, kuonyesha mpaka wa mwisho wa utimilifu wa kiroho ambao mwana-damu anawenza kuufikia.

230. Nasai, Ishratu'n-Nisa, 1.

231. Angalia Abu dawud, Adab, 123-124.

7. Kama safari kutoka Masjid'ul-Haram hadi Masjid'ul Aqsa iliopo Jerusalem, *Isra* inashadadia muungano wa nguvu kati ya vi-tuo viwili vya kiroho ambavyo vimebarikiwa kuwa nyumbani kwa mitume wengi katika historia. Pia inaonyesha kupitia safari hiyo kuwa inakusanya dini zote zilizotumwa kutoka mbinguni kabla yake, uislam ndiyo dini pekee ya kweli iliyobaki mbele ya Mwenyezi Mungu. Dalili nyingine ya hili ni Mtume Muhammad ﷺ kuongoza swala mitume wote katika Masjid'ul-Aqsa.

Mapokezi ya Miraji

Muda ulipofika kuwaelezea waabudu masanamu wa Makka kuhusu *Isra* na *Miraji* Mtume mwema ﷺ akaelezea wasiwasi wake kwa Jibril (alayhi salaam)

“Lakini kabilia langu halitoniamini!”

“Abu Bakr ataniamini. Yeye ni *Siddiq* (mweye kukubali),” Jibril ﷺ akamhakikishia. (Ibn Saad, I, 215)

Waliposikia juu ya jambo hili, waabudu masanamu wakakataa moja kwa moja kukubali Miraj. Wakaitumia nafasi hii kueneza uzushi mjini kwa kutumaini kuwa watawafanya waislamu kuigeuka imani yao kwa kuuliza maswali juu ya uaminifu wa Mtume ﷺ. Walikwenda hata kwa Abu Bakr ﷺ ambaye kwa mshangao kwao, ali-wajibu kwa uaminifu uliokuwa dhabiti juu ya Mtume wa Allah ﷺ:

“Lolote analosema ni sahihi...kwani hakuna nafasi ya yeye kudanganya! Nitamuamini bila ya kusita katika lolote analosema!”

“Kwa hiyo unafikiri kweli alikwenda Masjid'ul-Aqsa na kurudi katika usiku mmoja?” waabudu masanamu wakauliza kwa kebehi.

“Ndiyo...Nini cha kushangaza kuhusu hilo? Kubwa ni kuwa ananiambia anapokea habari kutoka kwa Mwenyezi Mungu kila mchana na usiku...na bado namwamini.”

Baadaye, Abu Bakr ﷺ akamwendea Mtume ﷺ akiwa karibu na Kaabah wakati huo na kusikiliza tukio hilo kutoka kwake mwenyewe. Na juu ya hilo akasema:

“Unazungumza ukweli Mtume wa Allah!”

Kwa kufurahishwa na maneno ya Abu Bakr ﷺ, Mtume ﷺ akasema kwa tabasamu iliyokuwa na nuru ya kuuangaza ulimwengu mzima:

“Kwa hakika wewe ni *Siddiq*, Abu Bakr!”

Kuanzia siku hiyo na kuendelea, Abu Bakr ﷺ akaja kujulikana kama *Siddiq*.

Wafuasi waliobakia pia wakafuata nyayo za Abu Bakr ﷺ katika kumhakikishia Mtume mwema ﷺ kuhusiana na *Miraj*.

Kwa kutoweza kuwamudu waumini, mara hii waabudu masanamu wakageukia katika kumjaribu Mtume ﷺ. Walimhoji kuhusu Masjid’ul-Aqsa. Mwenyezi Mungu hapo akashusha taswira ya hekalu lile takatifu mbele ya macho ya Mtume ﷺ, na kwa kuiangalia taswira hiyo, Mume ﷺ akajibu maswali moja baada ya jingine yaliyoulizwa na waabudu masanamu. (Bukhari, Manaqib’ul-Ansar, 41; Tafsir, 17/3; Muslim, Iman, 276)

Bado wakiwa hawajatosheka, waabudu masanamu wakauliza swala jingine.

“basi tuambie Muhammad, kuhusu msafara wetu tunaoutarajia kutoka kwenye mji wetu, kwani kuhusu huo tunajali zaidi ya vile tunavyoijali Masjid’ul Aqsa!”

“Nilikutana na msafara huo wa ukoo fulani na fulani bondeni. Wakiwa na woga kwa sababu ya sauti ya mnyama, ngamia wao aka-kimbia. Nikawaonyesha alipokuwa...

Na karibu na Dajnan, niliona msafara wa ukoo huo. Watu waliwa wamelala. Walikuwa na chupa iliyojaa maji, ambayo juu yake waliweka mfuniko. Nikanyanya mfuniko na kunywa maji. Ki-

sha nikarudisha mfuniko juu ya chupa na kuiacha kama ilivyokuwa awali. Msafara utakuwa sasa hivi unaelekea kwenye mteremko wa Tanim kutoka Bayda. Anayeongoza msafara ni ngamia wa kiume mwenye rangi ya udongo, amebeba magunia mawili, moja jeusi na jengine lenye madoa.”

Kwa kushangazwa na majibu waliyopokea, waabudu masanamu wakasema kwa nguvu, “Tunaapa kwa Lat na Uzza, hili litaamua kama kweli anazungumza ukweli!” Wakinumaini kukuta maelezo yale ya Mtume ﷺ siyo sahihi, wakakimbilia kwenye mteremko wa Tanim na kuusubiria msafara. Muda mfupi, msafara ukawa una-onekana kwa mbali, wakasema, wakiwa wamevunjika moyo:

“Ule pale msafara …ukiongozwa na ngamia wa rangi ya udongo!”

Na walipoukagua kwa karibu, wakagundua kuwa ngamia yule ni haswa kama aliyoelezwa. Kisha wakawauliza watu wa msafara ule kuhusu chupa ya maji Mtume aliyebarikiwa aliyoilezea. Wakahakisha kuwa walikuwa na chupa ilijoja maji chini ya mfuniko, ambayo wakaikuta ipo tupu muda mchache baadaye.

Kwa kusherehesha, hoja ya kuwa Mtume ﷺ alikunywa maji ni moja katika ishara kuwa safari ya *Isra* na *Miraji* ilikuwa safari ya kihalisia na kiroho.

Waabudu masanamu kisha wakaauliza kundi lile la ngamia ali-yekimbia.

“Hilo ni kweli! Tulishtushwa na mlion katika bonde, na hapo ngamia wetu akakimbia. Mtu akaanza kutuambia kutuelekeza alipo ngamia. Tulimkuta ngamia haswa sehemu ile aliyotuambia na tukamkamata!”

Wengine wao pia wakasema waliitambua sauti ile kama ya “Muhammad.”

Hakukuwa na hata swali moja ambalo waabudu masanamu waliliacha halijaulizwa kwa Mtume mwema ﷺ kuanzia idadi ya ngamia katika msafara hadi idadi ya wachunga. Mtume ﷺ akajibu kila swali kwa usahihi kwani kama Masjid’ul-Aqsa, taswira ya msafara ule ilikuwa imeletwa mbele yake. Lakini wale ambaao nyoyo zao zilifungwa kutokana na ukweli wakaendelea katika njia zao za ubishi na wakasema tu, “Hii itakuwa ni mazingaombwe!” (Ibn Hisham, II, 10, Ibn Sayyid, I, 243; Haythami, I, 75; Bayhaqi; Dalail, II, 356)

Mwenyezi Mungu anasema:

أَفَعَيْنَا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِّنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ

“Hawa watu wameshika miungu mingine badala yake Yeye. Kwa nini basi hawatolei uthibitisho ulio dhahiri?” (al-Kahf, 15) Kitu gani kingkuwa rahisi zaidi kwa Allah mtukufu aliyeumba kila kitu kutokana na kutokuwepo chochote, kuliko kumnyanya mja wake kwenda Isra na Miraj? Ni utovu wa akili tu unaoweza kukataa haya.

Pia, waabudu masanamu wa Makka hawakuamini Isra, na kwa mara nyingine tena wakamkejeli Mtume ﷺ Lakini kwa mara hii, tabia yao isiyo njema ikawagharimu daima baraka za Mtume mwema ﷺ waliyekuwa karibu naye. Wakati ulikuwa umefika kuiondoa baraka ile kutoka kwa watu wa Makka ambaao hawakufahamu vipi kushukuru. Badala yake wakachagua kwenda katika kina cha utovu wao wa shukurani na matendo mabaya kwa Mtume, wakati kwa ajili yake waliumbwa.

Kulikuwa kwa hakika kumebakia kitu kimoja tu cha kufanya: Allah ﷺ kumchukua Mtume mwema ﷺ mbali nao na kumzawadia watu wengine ambaao wangeshukuru baraka ile vyema.

Hakika, siyo muda mrefu baada ya usiku ule wa Ta’if, Mwenyezi Mungu alikuwa tayari ametuma kwa Mtume wake kipenzi ﷺ viongozi wa watu wa kipekee waliotamani kuweka makubaliano naye.

MWAKA WA KUMI NA MBILI NA WA KUMI NA TATU WA UTUME

Makubaliano ya Kwanza ya Aqaba

Watu sita wa Madina waliokubali Uislam wakati wa safari yao Makka mwaka uliopita, walitokea tena mwaka mmoja baadaye, wakiwa na wengine sita pamoja nao. Aqaba kwa mara nyingine ika-wa sehemu yao ya makutano.

Mtume wa Allah ﷺ akawalinganaia wageni sita *tawhid*. Kwa kuwa walikuwa tayari wameshasikia kutoka kwa rafiki zao juu ya ukuu wa Uislam na wema wa Mtume ﷺ wao pia wakaikubali imani.

Tofauti na mkutano wa mwanzo, mara hii wageni wale rasmi wakakubali kuungana na Mtume ﷺ. Kwa kushika mkono wa Mtume wa Allah ﷺ, watu wale wa Madina wakatoa ahadi zao za mwanzo, na kwa sababu hiyo mkutano ule ukajulikana kama Makubaliano ya Mwanzo ya Aqabah.

Watu wa Madina walikubaliana yafuatayo:

1. Kutokuweka mshirika ye yeyote na Allah ﷺ kwa hali ye yeyote ile.
2. Kutokuiba.
3. Kutoisogelea zinaa.
4. Kutowazika binti zao wakiwa hai.
5. Kutokusema uongo.
6. Kumtii Allah na Mtume wake. (Bukhari, Manaqib'ul-Ansar, 43)

Makubaliano ya kuuvua mkondo mzima wa Arabia kutokana na kuabudu masanamu, ukandamizaji na matendo maovu yaliyokithiri wakati huo. Makubaliano ya kwanza ya watu hawa kutoka Madina hivyo ni sehemu ya kuanza mabadiliko katika historia ya Uislam.

Kuchaguliwa kwa Musab ibn Umayr kama Mwalimu na Kutekwa kwa Madina Kupitia Qur'an

Waislamu wapya wa Madina waliandika barua kwa Mtume wakimuomba awatumie mwalimu akawaeleze Uislam, kuwafundisha Qur'an na kuwaongoza katika swala. Kwa hiyo Mtume akamtuma Musab .²³²

Kuwafundisha watu wa Madina Qur'an, Mtume wa Allah pia akamtuma Abdulla Ibn Ummi Maktum , mmoja kati ya waumini wa mwanzo pamoja na Musab ibn Ummayr .²³³

Musab ibn Umayr alingia katika Uislam akiwa na umri mdogo, akishikilia madhubuti imani yake licha ya uktili wa familia yake ambao walifikia hadi kumnyima urithi wake. Japokuwa kwa muonekano wa nje aliachwa akiwa masikini na aliyekimbiwa, ndani alikuwa na moyo uliokuwa tajiri na ulioja mapenzi na furaha ya *iman*. Katika kueneza Uislam alikuwa kama nguzo ya matamanio.²³⁴

232. Ibn Saad, I, 220.

233. Bukhari, Manaqib'u'l-Ansar, 46.

234. Ali anaelezea:

"Tulikuwa tumeeketi pamoja na Mtume wa Allah Msikitini. Musab kisha akawasili akiwa hajavaa chochote isipokuwa kipande cha shuka kilichokuwa na viraka kila sehemu. Kumuona Musab, kukamkumusha Mtume wa Allah siku zake za uwezo akiwa Makka; na kushuhudia hali yake ya wakati huu kukamfanya Mtume wa Allah kuanza kulia. Kisha akasema:

'Utakuwaje wewe wakati utakapovaa nguo moja nzuri asubuhi nyingine mchana, utakapohudumiwa na sahani moja iliyoja baada ya nyingine; utakapozivalisha nyumba zako na nguo kama vile Kaaba ilivyovikwa!

'Kwa hakika, Mtume wa Allah, hali yetu itakuwa bora zaidi ya ilivyo sasa hivi' wakasema. 'Kwani hapo hatutokuwa na wasiwasi kuhusu kuishi kwetu na tutaweza kujikita zaidi moja kwa moja katika ibada.'

Kwa hakika, ujio wa Musab ﷺ Madina ulikuwa ndiyo mwanzo wa kushamiri kwa Uislam jijini. Akiwa amepewa jukumu la kuwasilisha Uislam na Mtume ﷺ, mfuasi yule kijana akaanza kufanya kazi usiku na mchana kuelezea watu neno la Mwenyezi Mungu. Mwenyeji wake na msaidizi mkuu alikuwa ni Asad ibn Zurara ﷺ mmoja kati ya watu wa mwanzo kuwa na bahati kuongozwa kwa jitihada za Musab ﷺ.

Wakati mmoja akiwa na Musab pembedi mwake, Asad alik-wenda na kukaa katika bustani iliyomilikiwa na ukoo wa Zafar. Saad ibn Muadh, kigogo katika familia ya Abdul’Ashal, akachukua nafasi hii kuongea kutoridhika kwake na usayd ibn Hudayr:

“Wewe ni mtu anayejua cha kufanya. Hauhitaji mtu yejote kukusaidia. Nenda ukawaambie wale watu ambao wamekuja katika maeneo yetu kufisidi imani ya wanyonge mionganini mwetu, waondoke na wasirudi tena! Ningelifanya hilo binafsi kama Asad asingeliwu jamaa yangu.”

Ghafla akasimama, Usayd upesi akaenda kwa watu wale wawili akiwa na mkuki na kutoa hasira zake.

“Mnafanya nini hapa? Mmleta huyu mtu karibu na wewe Asad ili azifisidi imani za walio wanyonge kati yetu? Kama unapenda kuiishi, ondoka sasa na usirudi tena?”

Mtu makini, Musab ﷺ akawa jasiri na kuuliza:

“Je hautokaa chini kwa kipindi kidogo na kusikiliza ninachotaka kusema? Unaonekana kama mtu mwenye akili...ukipenda maneno yangu utayakubali na kama la hautoyakubali.”

“Upesi sema unalotaka kusema,” akajibu Usayd. Akauchoma mkuki wake kwenye ardhi na kukaa chini. Musab ﷺ akaelezea Uislam kwake na kusoma baadhi ya Aya za Qur'an.

¹Kinyume na hilo... Upo katika nafasi nzuri sasa hivi hata kuliko utakavyokuwa wakati huo' Mtume wa Allah ﷺ akajibu." (Tirmidhi, Qiyamat, 35/2476)

Mara tu aliposikia Qur'an ikisomwa, hata kabla hajasema chohote, uso wa Usayd ukawaka kwa nuru ya Uislam na moyo wake ukayeyuka na ukweli.

"Maneno yenyé uzuri ulioje haya...²³⁵ mtu anayetaka kuingia dini hii anafanya nini?" akauliza. Baada ya maelezo ya Musab na Asad ﷺ, Usayd akaoga na kufua nguo zake, kisha akatamka *shahada*. Baada ya kuswali rakaa mbili akasema:

"Kuna mtu ambaye nimemuacha nyuma. Akikubali maneno yenu, kila mtu atafuata nyuma yake. Jina lake ni Saad ibn Muadh. Nitamtuma kwenu mara moja!"

Kabla ya kipindi kirefu kupita, Saad akaja upesi karibu nao. Lakin yeye pia, kama Usayd akaishia kuukubali Uislam baaa ya kumsikia Musab akizungumza. Baadaye, akarudi kwa watu wake:

235. Usayd ﷺ hakisita kuyasoma maneno matakatifu, uzuri ambao aliutambua mara ya mwanzo kabisa, kwa mapenzi na shauku ileile katika maisha yake yote. Mwenyewe anaelezea:

"Niliku nasoma surat Baqara usiku mmoja. Farasi wangu akiwa karibu naamefungwa lakini kipindi fulani Farasi akaanza kulia. Nikasita kusoma na Farasi akatulia. Nikaendelea kusoma lakini tena Farsi akaanza kulia kwa shauku nilivyoendelea kusoma. Kwa kuhofia kuwa mwanangu mdogo Yahya angekanyagwa na kwato za farai ikanilazimu kumsogeza karibu yangu. Lakini hapo nikaangalia juu katika mawingu na nikaona alama zilizokuwa kama taa, ambazo baada ya kipindi kifupi zikasogea mbali zaidi katika mbingu na kupotea. Asubuhi nikamwambia Mtume wa Allah ﷺ juu ya tukio hilo.

'Soma Usayd, soma' akaniambia kabla ya kuuliza, 'Unajua Usayd nini vilikuwa vitu vile ulivyoiviona?

'Hapana,' Nikajibu.

'Walikuwa malaike waliokuja kusikiliza usomaji wako wa Qur'an. Ungeendelea kusoma wangesikiliza hadi asubuhi kuingia. Wasingekuwa siri kwa watu wengine, ambao wangeweza kuwaona kwa urahisi.' (Bukhari, Fada'il-Qur'an, 15)

Aisha ﷺ anaelezea:

"usayd ibn Hudayе ﷺ alikuwa mionganoni mwa wafuasi wenye maadili. Nakumbuka alikuwa akisema mara kwa mara:

'kama ningekuwa naweza kuhimili hali ya akili ambayo ingweza kunichukua katika hali moja wapo ya hizi tatu, basi kwa hakika ningekuwa naelekea peponi: ninapoisoma Qur'an au kumsikiliza mtu akiisoma, ninaposikiliza mazungumzo ya Mtume ﷺ na ninapoona msiba. Ndiyo kwa hakika...kila ninapoona msiba, nahisi kama nami nahisi kile ambacho aliyefariki anakihisi na kama vile naapelekwa kule ambako aliyekufa anapelekwa.' (Hakim, III, 326/5260)

“Watoto wa Abdul’Ashal! Mmenijuaje mimi hadi sasa?”

“Kama kiongozi wetu na mwenye busara zaidi kati yetu,” wakajibu.

“Basi jueni kuwa sitozungumza na mwanamume au mwanamke ye yote mi ongoni mwenu hadi mtakapomu amini Allah na Mtume wake!”

Kwa kufikia usiku, hakuna hata mtu mmoja aliyebakia katika ukoo ambaye hakuwa muislam. (Ibn Hisham, II, 43-46; Ibn aad, III, 604-605; Ibn Athir, usd’ul-Ghabah, I, 112-113)

Musab kisha akaenda kumlingania Amr ibn Jamuh, kigo-go wa koo ya Salima. Akamsomea *ayah* nane za mwanzo za surat Yusuf! Japokuwa aliomba muda wa kufikiri, Amr hakuweza ku-fanya maamuzi. Hapo ndipo pale vijana wachache kutoka kwenye kabila lake wakimsaidia, mtoto wa Amr aitwaye Muadh ambaye alikuwa tayari ameshasilimu, kwa siri, usiku mmoja akakamata sanamu la baba yake na kulirusha katika shimo la uchafu liliokuwepo karibu. Kwa hofu kubwa asubuhi ya pili baada ya kuona sanamu lake limetupwa kwenye uchafu, amr akalitoa pale na baada ya kulisafisha vizuri kwa manukato mazuri, akalirudisha sehemu yake.

Baada ya tukio lile kujirudia mara kadhaa, Amr akatundika upanga katika shingo ya sanamu lile ili lijilinde. Lakini baada ya kuona kwa mara nyingine tena lipo katika shimo la uchafu asubuhi, hatimaye akagundua kuwa kile ni kitu kisichokuwa na uhai alichokuwa akikiabudu kwa muda mrefu na hakikuweza kujilinda chenyewe, wachilia mbali kuwa na manufaa kwa mtu mw ingine. Hili likamfanya afungue macho yake kuelekea Uislam kutokana na kiza cha ushirikina. Akamshukuru Mwenyez Mmungu kwa kumuoko kupitia Mtume wake kutokana na kiza ambacho kilikuwepo

ndani yake na akaanza kushiriki kuanzia hapo kulingania watu Uislam.²³⁶

Habari za kukubaliwa Uislam kwa furaha katika mji wa Madina, kuliawewe waislam wa Makka na Mtume ﷺ katika hali ya furaha kiasi cha kwamba mwaka huo ukafahamika kama mwaka wa furaha. Madina ilikuwa inakuwa tayari kuwa kitovu cha Uislam.

Kuhusiana na hili, Mtume wa Allah ﷺ amesema:

“Ardhi zinatekwa kwa mapanga...lakini Madina ilitekwa kwa Qur'an.” (Bazzar, Musnad, 1180; Rudani, 3774)

Makubaliano ya Pili ya Aqaba

(Mwaka wa Kumi natatu wa Uislam)

Mwaka mmoja baada ya makubaliano ya Aqaba ya mwanzo, katika miezi ya hijja, kundi la watu wa Madina wakaja kukutana na Mtume mwema ﷺ, mara hii idadi yao ikiwa sabini na tano, miongo-ni mwao wakiwa wanawake wawili.

Tamko lao la kumuunga mkono Mtume wa Allah ﷺ linajulikana kama Makubaliano ya Pili ya Aqaba.

Waliwasili Makka wakiwa na Musab ﷺ kama kiongozi wa kundi, alkwenda moja kwa moja kwa Mtume ﷺ kabla hata ya kwenda nyumbani kwake. Akatoa habari njema za Ansar kuukubali Uislam upesi, na kumfurahisha Mtume mwema ﷺ. Lakini kwa kuwa Musab ﷺ alkwenda kumuona Mtume ﷺ mwanzo kabla ya mama yake mwabudu masanamu, ailimkasirisha sana mama yule.

“Kamwe sitokwenda kwa yejote kabla ya Mtume wa Allah... kamwe sitomuweka mtu yejote kabla ya Yeye,” ndivyo alivyojitetea Musab.

236. Ibn Hisham, II, 61-63; Dhahabi, Siyar, I, 182.

Kwa ruhusa ya Mtume aliyebarikiwa ﷺ Musab ﷺ hatimaye akaenda kwa mama yake na kumlingania tena katika Uislam. (Ibn Saad, III, 119)

Hayo ndiyo yaliyokuwa mapenzi waliyokuwa nayo wafuasi wa wenye rehema wa Mtume ﷺ.

Jabir ﷺ anaelezea yafuatayo:

“Katika siku ambazo Mtume wa Allah alikuwa akitafuta kabilia la kuwalinda waislamu wenzie, lakini kila mtu akamdhara, Mwenyezi Mungu akatutuma sisi kwake kutoka Madina; na tukamuamini na kumpa ulinzi. Mtu kati yetu angekwenda kwa Mtume wa Allah ambaye angemsomea Qur'an. Baada ya kurejea, familia ya mtu huyo yote ingefuata nyuma na kukubali Uislam. Kwa njia hii, hakukuwa na nyumba Madina ambayo Uislam haukueleza. Baada ya kipindi kifupi, tukakusanyika na kujiuliza:

‘Hadi lini tutamuacha Mtume wa Allah ﷺ akitaabika katika milima ya Makka?’

Hapo ndipo tulipoamua kwenda kwake wakati wa msimu wa Hijja na kutamka kumuunga mkono kwetu.” (Ahmad, III, 322; Hakim, II, 681-682)

Kundi hili lenye bahati likakubali kukutana na Mtume ﷺ sehemu ya Aqabah katika siku mojawapo kati ya siku za *tashriq*. Kabla ya hapo, Mtume wa Allah ﷺ aliwashauri “wasiwaamshe wale walilala na kusubiri wale ambaeo hawajakuwa tayari!”

Ikapita usiku wa tatu na watu wa madina wakaenda Aqabah kama ilivyokuwa makubaliano na kuanza kumsubiri Mtume mwe-ma ﷺ ambaye alitokezea muda mfupi baadaye akiwa pamoja na baba yake mdogo Abbas pamoja naye. Licha ya kuwa Abbas alikuwa hajakubali Uislam bado, hata hivyo alikuwa amechukuuwa jukumu la kumlinda mwanawe baada ya kifo cha Abu Talib. Na ni ye ye alianza

kujadiliana na watu wa Madina kuhusu mwaliko wao wa Mtume kwenda Madina:

“Watu wa Madina! Tumemlinda ye ye kuto kana na adui zake hadi sasa na tuta endelea kufanya hivyo. Yeye anaheshimika sana mi ongoni mwetu. Na ni kuto kana na mapenzi na heshima ndiyo nyie mmemualika kuja Madina ambako atakuwa salama zaidi; na hili limetokea kuwa ndilo analolitaka pia. Lakini mchukueni tu endapo mtaweza kumlinda kuto kana na maadui zake. Mwanzo lazima mniahidi kuwa kamwe hamtomdanganya wala kumuacha peke yake. Majirani zenu, mayahudi ni wabaya kwake na sina uhakika kama wataweka ahadi yao ya kuwa na amani. Endeleeni na azma yenu hii kama mnahisi mnayo nguvu ya kutosha kuuzuia uadui wa makabila ya kiarabu. Lijadilini vyema kati yenu msijekuja kugawanyika juu ya hilo baadaye. Kama utakuwa na shaka hata kidogo kuwa hamtaweza kumsaidia Muhammad atakapokuja, au ikitokea kuwa mtamkabidhi kwa maadui zake basi achananeni na wazo hili sasa! Kama kuna ye yote kati yenu anayetaka kuzungumza sasa hivi basi na azungumze. Lakini na asiwe na maneno mengi kwani majasusi wa Makka wanaweza kuwa wapo wana angaza! Na muliweke hili kama siri baada ya kuondoka kwenu!”

Ili kuondoa sahaka ya Abbas, Asad ibn Zurarah akasimama na kusema yafuatayo:

“Wewe, Mtume wa Allah umetulingania kuacha dini ya babu zetu na kuifua ta ya kwako. Japokuwa ilikuwa ni kazi ngumu na nzi-to lakini tulikubali. Ukatulingania kuvunja mahusiano yetu na majirani zetu mapagani. Japokuwa lilikuwa jambo zito na gumi lakini mara nyingine tena tukakubali. Sote tupo hadhiri kuwa tumenyanya mikono yetu kumhifadhi mtu ambaye anatakiwa kuwa ame-kufa siyo tu na kabilia lake, bali hata watu wake wa karibu. Kuwa na hakika, Mtume wa Allah kuwa tutakulinda kama vile tunavyojilinda wenyewe, watoto wetu na wanawake zetu. Tukigeuka basi sisi ni wa-

ovu katika viumbe vyote. Hili ni tamko letu la heshima. Ni kwa Allah sote tunageukia kuomba msaada!”

Kufuatia Asda ﷺ, Abdullah ibn Rawaha ﷺ akanyanyuka kusema:

“Mtume wa Allah! Unaweza kutuwekea masharti yoyote unayotaka kwa niaba yako binafsi na Mola wako!”

“Kwa niaba ya Mola wangu, nawaomba mumuabudu bila ya kumshirikisha na mshirika yeyote yule; na kwa niaba yangu, nawaomba mtulinde sisi kama mnavyojilinda nyie wenyewe na mali zenu,” Mtume mwema ﷺ akasema.

“Na nini kinachotusubiri kama tutafanya hivyo?” watu wa Madina wakaauliza.

“Pepo,” akajibu Mtume ﷺ.

“Biashara ya faida ilioje hii! Ni nani katika akili zao timamu anayeweza kuiacha hii?” (Ibn Kathir, Tafsir, II, 406)

Abdullah ibn Rawaha ﷺ alikuja kuvuna matunda ya makubaliano haya baadaye katika vita vya Mutah ambavyo alishiriki kwa shauku hata baada ya kuambiwa na Mtume ﷺ kuwa angekufa shahidi; na kwa kukabidhi maisha yake kwa Mwenyezi Mungu na kukabidhi vyote alivyoviacha nyuma yake katika hazina ya Madina, aka malizikia kuruka kwenda Peponi kwa Mola wake! Wafuasi wengine pia wakazidisha zaidi na zaidi katika mapato yao ya kiroho kwa kuvumilia katika njia ya Mwenyezi Mungu.

Ayah ifuatayo ya Qur'an ilishushwa kulingana na makubaliano ya watu wa Madina.

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ
يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي

الْتُّورَةِ وَالْأَنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبِشُرُوا
بِيَعْكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

“Hakika Mwenyezi Mungu amenunua kwa waumini nafsi zao na mali zao kwa kuwa wao watapata pepo. Wanapigana katika njia ya Mwenyezi Mungu- wanauwa na wanauawa. Hii ni ahadi aliyojilazimisha kwa Haki katika Taurati na Injili na Qu’ran. Na nani atimizaye ahadi kuliko Mwenyezi Mungu? Basi furahini kwa biashara yenu mliyofanya naye. Na huko ndiko kufuzu kukubwa.” (at-Tawba, 111)

Baada ya hapo wengine wachache walipewa nafasi ya kuzungumza. Kisha Mtume ﷺ akaanza mazungumzo yake na watu wa Madina, akinukuu Qur'an ili kuelezea vizuri na kisha kuweka hadhiri vipengele vyta makubaliano yao. Mbali na makubaliano hayo am-bayo tayari yalikubaliwa, vipengele vifuatavyo pia vikaongezwa:

1. Kiongozi wa waislamu hatakiwi kupingwa, yejote ataka-yejekuwa.
2. Hakuna lawama kutoka kwa wasioamini itaogopwa katika kuhifadhi njia ya Allah ﷺ
3. Kumtii Mtume wa Allah ﷺ kwa hali yejote ile na kupendelea yeye dhidi yao wenywewe, kutomuasi kwa njia yejote ile.

Mtume mwema ﷺ kisha aaulizia *naqib*²³⁷ kumi na mbili. Au wajumbe kuwakilisha koo zao. Watu wa Madina wakachagua watu kumi na mbili tisa kutoka Khazraj na watatu kutoka Aws.

“Nyie ni watu viunganishi wa koo zenu, kama vile wafuasi wa Isa mwana wa maryam walivyokuwa viunganishi kwake. Na mimi ni mu kiunganishi wa watu wa Makka,” Mume ﷺ akasema.

Wawakilishi wakakubali.

237. *Naqib* ni mwakilishi wa kabilia au ukoo.

Kisha kila mmoja wa watu wa Madina wakaukamata mkono wa Mtume ﷺ na kuapa kiapo cha kumuunga mkono.

Ilikuwa katika makubaliano haya ambapo Mtume ﷺ alialikwa Madina na kuanzisha Hijjira. Madina ikitulikana kama Yathrib wakati huo, ilikuwa tayari kufungua mikono yake kwa Uislam.

Kwa kuwa makubaliano haya yalitokea usiku, watu wa Makka hawakuwa na njia ya kujua. Lakini makubaliano yale yalipokuwa yanakamilishwa, Iblis, akiiangalia Aqabah, akapiga kelele akisema kwa sauti kali:

“Enyi watu wa Mina! Quraysh! Hamutambui kuwa Muhammad na wale ambao wameipa mgongo dini ya zamani wamekusanya na kukubaliana katika kutangaza vita dhidi yenu?”

Mtume ﷺ alikuwa mwepesi kuwashakikishia wao kuwa:

“Msiogope! Hiyo ni sauti ya Iblis adui wa Allah. Hawezi kufanya lolote!” Kisha akawashauri waislamu kurudi kwenye mahema yao ambayo Abbas ibn Ubadah ﷺ akasema kuhakikisha:

“Naahidi kwa yule ambaye amekutuma wewe na ukweli, tunaweza kuiweka Mina yote kwenye upanga kama ungetaka!”

“Hatujaamrishwa kufanya hivyo. Sasa, nyie rudini kwenye sehemu zenu,” Mtume mwema ﷺ akajibu.

Kisha waislamu wakarudi kwenye mahema yao na kulala hadi subuhi. Asubuhi na mapema, baadhi ya waabudu masanamu wa Makka wakafika katika mahema ambayo walikuwemo mle pia waislamu. Wakawaaliza wasio waumini kama kuna makubaliano yoyote yaliyofanyika na Mtume ﷺ. Bila ya kujua nini kilichofanyika, wakawahakikishia watu wa Makka kuwa hakuna kitu cha namna hiyo kilichofanyika. Bado wakiwa hawajaamini, waabudu masanamu wakachunguza zaidi. Muda mfupi t baadaye hofu yao kuu ika-

tokea kweli kwani waligundua kuhusu makubaliano yale. Mara moja wakawatuma watu waliokuwa juu ya farasi pande zote kuwafuta watu wa Madina waliokuwa wakiondoka, wakafunga njia zote kuelekea Madina. Walifanikiwa kumkamata Saad ibn Ubada ﷺ.

“Umeingia kwenye dini ya Muhammad?” wakauliza.

Saad ﷺ alipojibu kuwa ndiyo amefanya hivyo, wakaifunga mikono yake kwa nguvu nyuma ya shingo yake. Walimpiga na kumvuta kwa ncha ya nywele zake ndefu, wakamleta Makka ambapo wakaanza kumtesa kwa ukatili zaidi. Aliachiwa huru na Jubayr ibn Mutim,²³⁸ ambaye Saad ﷺ alikuwa amewahi kumsaidia kipindi kilichopita. Pamoja na Harith ibn Harb, ambaye alikimbilia sehemu ile baada ya kulisikia tukio hilo. Ilipokuwa waislamu wa Madina wamekusanyanya kupanga kuja kumuokoa, saad ﷺ akatokea wali-pokuwa. (Ibn Hisham, II, 42-4)

Ibn Abbas ﷺ anasema:

“Kama vile Mtume wa Allah ﷺ, Abu Bakr na Omar ﷺ walivyokuwa mionganoni mwa Muhajir basi wahamiaji kuiacha masanamu ya Makaah, kunao pia wahamiaji wengine kutoka Ansar, wasaidizi wa Madina; wale ambao katika usiku wa Aqabah walikimbilia kwa Mtume ﷺ kutoka kwenye mji wa kipagani wa Yathrib.” (Nasai, Bayat, 13)

Makubaliano ya Aqaba hayaonyeshi tu matamko yaliyofanywa na watu kumi na mbili au sabini na tano, lakini ni ya waislamu wote na Mwenyezi Mungu.

238. Jubayr ibn Mutim alikuwa ndugu wa Mtume aliyebarikiwa ﷺ. Kwa muda mrefu aliupinga Uislam; alikuwemo pia katika kundi liliamua kuuliwa kwa Mtume ﷺ. Alikuwa upande wa waabudu masanamu katika vita vya Badr. Katika vita vya Uhud aliruhusu mtumwa wake kwa wakati huo, akiitwa Wahshi, kuwa kiungo muhimu katika kuuwawa kwa Hamza ﷺ. Mara baada suluhu ya Hudaybuya hata hivyo aliiingia Uislam na kuwa muislam mkweli. Mtu mwenye kufikiri na wa hasira za wastani, Jubayr alipokea hadith 60 hadi kufariki kwake akiwa Madina mwaka 678. (H.58)

Dunia ni kama duka la kuuza mavazi ambayo akhera inanunuliwa. Inabakia juu yetu kushiriki katika makubaliano haya hapo juu yaliyofanywa na Mtume mwema ﷺ na kama wafuasi wake walivyofanya, tufurahie juu ya biashara hiyo ya faida.

Kama vile Musab ﷺ alioweka msingi kwa ajili ya uislam kule Madina, nasi pia tuandae msingi kama huo katika nyoyo zetu na katika nyoyo za wengine, hata kwa kwenda mlango hadi mlango katika kuwafikishia msingi huo kupitia tabia za kuigwa. Mara tu moyo unapojazwa na mapenzi ya Allah na Mtume wake, kutoa kafara starehe za dunia, akama Musab ﷺ inakuwa rahisi.

Tathmini ya Juu ya Kipindi cha Makkah

Nukuu tano chini hapa zinajumuisha tabia ya waabudu masanamu kwa waislamu katika kipindi chote cha miaka kumi na tatu ya Makka.

1. Kebehi
2. Matusi
3. Mateso
4. Kutengwa na kunyimwa aina zote za mahusiano ya kijamii na kibiashara.
5. Kutishiwa kwa mabavu na hata kuuliwa, kulazimisha waislamu kuhamama.

Allah ﷺ anaelezea hali ya waislamu katika Qur'an kama ifuavyo:

إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الظِّنَنِ أَمْنُوا يَضْحَكُونَ . وَإِذَا مَرُوا
بِهِمْ يَتَغَامِزُونَ . وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَى أَهْلِهِمْ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ . وَإِذَا
رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هُؤُلَاءِ لَضَالُّونَ .

“Kwa hakika wale waliokuwa wakosefu walikuwa wakiwacheka walioamini. Na wanapopita karibu yao wakikonyezana. Na wanaporudi kwa watu wao hurudi nao wamefurahi. Na wanapowaona husema: Hakika hawa ndio hasa waliopotea.” (al-Mutaffifin, 29-32)

Kama majibu, mbinu iliyotumiwa na Mtume wa Allah ﷺ, mara kwa mara ikitiwa nguvu na ufunuo kumshauri yeye njia bora zaidi ya kuchukua, inaweza kufanyiwa muhtasari kama:

1. Kustawisha hali ya kiroho katika nyoyo za waumini.
2. Kuwa mwenye kusubiri katika hali ya tabu.
3. Kushauri kwa ushauri uliokuwa mzuri zaidi.
4. Kuendelea kuvumilia bila ya kuhatarisha hata kidogo.
5. Kuamini na kujitoa kwa Mwenyezi Mungu.

Matokeo ya mbinu hii, japokuwa hali ilikuwa hairuhusu, Mtume mwema ﷺ aliweza kufanikiwa katika shughuli yake na kushinda magumu yote. Matunda ya kipindi hiki kigumu na cha kuvumilia kilikuwa ni baraka kwa Madina, mji uliokuwa muhimu, ambao wenyeji wake waliukumbatia ukweli kwa makundi. Kabla ya hapo, alifikuzwa Ta'if ambako alikwenda akiwa na matumaini makubwa, Mtume wa Allah ﷺ alikuwa hata hajawahi kwenda Madina; lakini kwa nguvu takatifu, Uislam ulienea kama moto wa msituni katika mji huo, na muda mfupi tu baadaye ukawa tayari kukaribisha waislamu na mwanzo kabla ya hapo, Mtume mwema ﷺ.

Kutiwa nguvu na ushindi wa shughuli hii, mwanahistoria maarufu aliona mambo haya kuhusiana na akili ya Mtume ﷺ:

“Kama vipimo vikuu vyta akili ni ukuu wa jukumu, ufinyu wa mbinu na ukubwa wa matokeo, basi nani anayethubutu kulinganisha watu wakubwa katika historia ya siku za karibuni na Muhammad?” (Lamartine, Histoire de la Turquie)

Mwenyezi Mungu aliwapa ruhusa waislamu kuhama tu baada ya kipindi cha miaka kumi na tatu ya damu na machozi, kama matokeo yake, imani za waislamu zikapata utulivu na nyoyo zao zikanawiri kiroho. Kwa urahisi, mtu anaweza kusema, waumini waliigharamikia dini yao.

Kipindi hiki pia kiliona uwekaji msingi wa dola ya kiislamu na maadili yake katika Madina ambayo iliweka mfano kwa wote katika wanaadamu na kuwainua watu ambao walikuwa na tabia nzuri ambao kwa furaha ya imani hawangesinyaa nyuma katika wakati wa majaribu. Watu hawa wakawa nyota zinazoongoza *ummah* wote.

Ishara za Ufunuo wa Makkah

Ayah za mwanzo za Qur'an, kama inavyojulikana, zilikuwa kuhusu masuala ya *aqidah* au imani na zillilingania *tawhid* na kuanini katika kufufuliwa, kuahidi pepo kwa walioamini na kuwatisha wasioamini na moto. Ni baada tu ya kuwafanya wanaaoamini kukubali na kukaza imani zao kupitia ushahidi tofauti, ndiyo *ayah* kuhusu mambo ya kijamii zikashushwa. Kama walivyokuwa wamekamatwa katika imani za jadi na mila, haikuwa rahisi kwa watu kuacha njia zao za zamani. Kama isingetumika mbinu ya taratibu taratibu katika kujaribu kuwafanya watu waondokane na njia zile za zamani kungesababisha mambo kugeuka na kuwafanya wasiongoke.

Aisha ﷺ anasema:

"Sura ya mwanzo ilikuwa ya *mufassal*.²³⁹ Ilizungumzia pepo na moto. Hukumu za vinavyoruhusiwa na visivyoruhusiwa zikafunulila baada ya watu kuwa tayari wameshavutiwa na Uislam. Kama wangeambiwa kutokea mwanzo kuacha kunywa wangeepinga:

239. *Suwar'ul-mufassal* ilikuwa ni sehemu ya mwisho ya Qur'an, ikianza kulingana na muonekano uliokubalika, na Sura Qaf ambayo ni sura ya 50 na kumalizika na sura ya mwisho kabisa, an-Nas. Sura hizi zimeitwa *mufassal* kwa kuwa mara kwa mara zimegawanya na *Basamala* kwa sababu ya ushujaa wao.

‘Hatuwezi kuacha kunywa!’

Wangeambiwa waache kuzini, wangesema:

‘Hatuwezi kuacha kuzini!’

Nilipokuwa mtoto nikicheza nikiwa Makka, *ayah* juu ya imani na akhera kama:

بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَدْهَى وَأَمْرٌ

“Bali saa ya Kiyama ndiyo miadi yao, na saa hiyo ni nzito zaidi na chungu zaidi.” (al-Qamar, 46) zikashushwa kwa Mtume wa Allah ﷺ Al-Baqara na an-Nisa (sura zinazojumuisha hukumu za mambo ya kijamii) zikashushwa nikiwa naye Madina.” (Bukhari, Fadail’ul-Qur'an, 6)

Zikiwa na alama ya fani iliyokuwa bora, Sura za Makka zinachukua msimamo fulani ambao ni mkali dhidi ya kuabudu masanamu. Kwa kuwa walikuwa watu waliokuwa na umahiri wa kuzungumza na waliopenda mashairi, ili neno lolote kuwaathiri watu wa Makka, ilibidi liwe lenye mtiririko na vipimo maalum.

Mwenyezi Mungu aliziangusha hadi sifuri umahiri wa waabudu masanamu katika fasihi, na kuwachanganya zaidi, akaingiza matumizi ya herufi zilizoachana (*hurufal-muqata'a*), akianza kila maandiko katika mbinu ambayo haijasikika kabla. Isipokuwa kwa al-Baqara na Al'Imran, sura nyingine zote zinazoanza na *huruf al-muqata'a* ni za kipindi cha Makka.

Kwa sababu hizo, *ayah* za mwanzo zilizoshushwa zilikuwa na nguvu sana kiasi cha kuwa zilichoma moja kwa moja katika nyoyo zao, kuwakamata wasikilizaji kwa mtiririko wake na umahiri.

Sifa nyingine ya funuo za Makka ni njia yao yakulezea ambayo licha ya chache tu, nyingine zote zilizobaki zinakuwa katika mfano wa “Ewe mwanadamu!”

Kuwafanya waabudu masanamu kukubali masuala tofauti tofauti yaliyokuwa kinyume na mila zao na matendo, funuo za Makka zilijumuisha viapo viliyyofanywa katika majina ya vitu tofauti walivyovitkuza kama jua, mwezi, nyota, mchana na usiku na kama hivyo; pia kwa sababu kuwa vitu hivi vilivyoumbwa ambavyo viapo viliapwa kwavyo, vinaonyesha nguvu za Mwenyezi Mungu kama inavyoonekana ulimwengu mzima.

Pia vilivyoshushwa katika mshuko wa Makka ni nyingi katika maelezo ya kihistoria katika Qur'an au *qasas* Kuchukua mafunzo kutoka kwenye historia ni moja katika hoja zilizosisitizwa katika ayah hizi. Sehemu kubwa ya sura ambazo ni kuhusu maelezo ya mitume iliyopita na watu wake, haswa zile za Adam ﷺ na Iblis zilishushwa Makka. Kati ya tofauti ni mfano al-Baqara iliyoshushwa Madina.

Kueleza matukio ya watu waliopita kutoa mafunzo ya kuzingatiwa yalichukua nafasi muhimu katika kuwasilisha ukweli kwa waabudu masanamu na katika kuwarekebisha polepole. Mwanzoni mwa maelezo haya huwa mara zote ni wazo la *tawhid*.

Ayah za Makka pia zinachora njia kwa mlinganiaji wa Uislam kufuata. Zinasisitiza kuwa mtu lazima alinganie ukweli kwa kutafuta radhi za Mwenyezi Mungu tu na siyo zile za kidunia. Na kutazamia malipo kutoka kwa Allah ﷺ. Mfano mmoja wa namna hii ni katika sura as-Shuara. Wakiwalingania watu katika huruma na maadili yao kama mitume wa Mwenyezi Mungu, mitume Hud, Salih, Lut na Shuayb (alayhima salaam) waliongezea:

وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنَّ أَجْرَى إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ

“Na sikutakini juu yake ujira kwani ujira wangu hauko ila kwa Mola Mlezi wa ulimwengu wote.” (ash-Shuara, 109, 127, 145, 164, 180)

Nusu ya pili ya Qur'an sehemu kubwa ilishushwa Makka. Kwa kuwa watu wa Makka kiujumla walikuwa na kiburi, neno *kalla* mka-zo wa 'hapana' linaonekana kwa urahisi sehemu nyingi za surah, zikikana na kutishia waabudu masanamu juu ya tabia yao. Kwa hiyo, sura zote zenye neno *kalla* ni za Makka na zote zipo katika nusu ya pili ya Qu'r'an.

Vile vile, sura ambazo zina *ayah za sajdah*, au kusujudu pia zilishuka Makka. Hivyo watu walikuwa wamezoea kusujudia vitu vingine walitiwa moyo kumpa Mwenyezi Mungu haki yake na kuzizingatia ayah zile.

Ayah za mwanzo kushushwa Makka zinanadi kuwa imani zote za jadi kuwa ni uongo uliojikita katika kutokujua na kuzibadilisha na kanuni za maadili za ulimwengu.

Ayah za Makka zinaweka msingi wa jamii madhubuti iliyo na heshima kwa imani, mawazo na maadili. Zimesheheni kanuni za kimaadili, aya hizi zinalenga kuondoa imani za uongo ndani ya waislamu na kuzibadili kwa imani isiyotikisika katika ukweli, subira, muelekeo na uvumilivu.

Kwa kuwa mshuko wa Makka hauna hukumu juu ya masuala ya kisheria isipokuwa swala, pia hazina hukumu kuhusiana na matendo ya ibada. Hakuna humo ayah za kisheria kwa mfano katika sura za Makka za Yunus, ar-rad, Furqan, Yasin na al-Hadid. Kinachowenza kupatikana ndani humo kiujumla ni kanuni za imani, sifa za Allah ﷺ, matukio yanayosababisha kufikiri ya mitume iliopita na matukio ya akhera.

Suluhisho la Mtume la Mwisho: Ruhusa ya Kuhama kwa ajili ya Hijjira katika Mwaka wa Kumi na tatu katika utume na Kuhamia Madina

Baada ya kugundua mipango ya waislamu ya kuhamia kule am-bapo wangepewaa ulinzi baada ya makubaliano ya pili ya Aqabah,

waabudu masanamu wakayapandisha matuzi yao kwenda daraja ya juu. Kwa mateso haya yasiyovumilika, yaliyofanya maisha yakawa kama hayawezekani kwa waislamu wa Makka, wauminini wakaomba ruhusa kwa Mtume ﷺ kuhama.

Kwa nguvu za Mwenyezi Mungu, Mtume wa Allah ﷺ akanyoo-sha kidole kuelekea barabara ya Madina na kusema:

“Nimeonyeshwa kuwa mafikio yenu yatakuwa sehemu ya mabustani ya mitende iliyosimama kwenye ardhi yenyе mawe.”
(Bukhari, Kafalah, 4)

Akiwashauri kuwakumbatia *Ansar*, kaka zao wa Madina, Mtume ﷺ akaongeza:

“Mtukufu Allah amewabariki nyie na kaka na ardhi ambayo mtapata amani!”

Bila ya kuifanya wazi zaidi kwa waabudu masanamu, waislam wakafanya matayarisho yao na kwa kusaidiana wao kwa wao wakaanza kuhama kwa siri.²⁴⁰

Japokuwa wauminini walikaribishwa kwa ukarimu Abyssinia, kituo cha kuhamia kwa mara ya mwanzo, sehemu ile haikufikia vigezo vyta kuwa kituo cha ulimwengu mzima cha dini. Lakini Madina, kisiasa na kibiashara ilikuwa ni mji maridhawa kuwa kituo cha Uislam. Kwa hiyo ikawa huko ambako Hijira ikafanyika.

Hakika Madina ikawa hifadhi ya Waumini. Hofu kubwa ya waabudu masanamu kwa hiyo ikawa kweli; Uislam umekwenda kutoka Makka hadi Madina, ambako ilipata umaarufu mkubwa. Waabudu masanamu hawakuweza kuelewa hasara kubwa iliyokuwa kumlazimisha Mtume ﷺ kuondoka kutoka kwenye mji wake aliozaliwa. Ilikuwa kwa hakika hasara kubwa. Lakini hawakuweza hata kuhisi acha kuona athari zake.

240. Angalia Ibn Hisham, II, 76; Ibn Saad, I, 226.

Na Mwenyezi Mungu akamfunulia Mtume wake ﷺ:

وَإِذَا لَا يَلْبُسُونَ حِلَافَكَ إِلَّا قَلِيلًاً ...

“...wao wasingelibakia humo ila kwa muda mchache tu.” (al-Isra, 76)) Wakidanganywa na nguvu walizodhani wanazo pamoja na nafsi zao, waabudu masanamu walijidanganya wenyewe katika kuanmini kuwa kuwakebehi, kuwatishia na kuwatesa waumini kungeli-wakatisha tamaa kutokana na ukweli na kujiweka wao wenyewe kama wenyewe mamlaka Makka. Hawakufahamu kilichokuwa kikicasubiri: kushindwa kwa hakika na kubaya kusikokuwa na marejeo. Hata hivyo, waislamu hawakuwa wakiondoka Makka kwa sababu ya hofu lakini kwa kujua hitajio la kuasihi Uislam katika misingi iliyo-okuwa madhubuti.

Hijjira kamwe isichukuliwe kama makimbizi ya kutokuwa na la kufanya na a kuhurumiwa. *Muhajir*, wahamiaji kwao Madina ilikuwa makao makuu ambayo walikwenda kuweka makazi ili kuiweka huru dini ya Mwenyezi Mungu kwa kuungana nguvu na waislamu wengine kina kaka na dada.

Marehemu Necip Fazil anatoa sauti juu ya hili katika shairi:

Hijjira...usaidizi ambao unaofuatwa kutoka mbali,

Kwa mtu mwenye jukumu, nyumbani ni pingu,

Matumaini...kutoka nje kukiteka chanzo,

Azma ya kuiteka kitovu kutoka ugenini...

Hijjira...usaidizi unaofuatwa kutoka mbali!

Wahamiaji walikuwa wakiacha nyuma kila walichokuwa nacho kwa maana ya mali na jamaa, kwa siri au dhahiri wakiondoka kuingia barabarani kuelekea Madina.

Ali ﷺ anatoa maelezo yafuatayo:

“Simjui yejote ambaye alihamia wazi wazi Madina. Omar ibn Khatab alikuwa tofauti. Kabla ya kuondoka, alijhami mwenyewe kwa upanga, akaweka uta wake kwenye bega na akiwa na mkuki wake na mishale katika mikono yake akaenda kwenye Kaabah. Vigogo wote wa Makkah walikuwa pale. Omar ﷺ akaizunguka Kaabah mara saba halafu akaenda karibu yao na kama vile kuwaonyesha kidogo tu ushindi uliokuwa unakuja, akasema:

‘Mimi naondoka kwenda Madina. Yejote anayetaka kuacha nyuma mama anayelia, mjane na mayatima anaweza kunifuata na kukabiliana na mimi katika bonde!’

Hakuna aliyyethubutu kukabiliana naye.” (Ibn Athir, Usd’ul-Ghabah, IV, 152-153)

Watu wa madina walikuwa wakiwakaribisha kaka zao kwa mikono miwili na kuwasaidia kutoka katika ndani ya miyo yao. Waislamu wa Makka wakapewa jina la *Muhajir*, kumaanisha waliohamia na wa Madina wakaitwa *Ansar*, au wasaidizi.

Mwenyezi Mungu anasema:

وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ
بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي
تَحْتَهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

“Na wale waliotangulia wa kwanza katika Wahajiri na Ansari na waliofuata kwa wema, Mwenyezi Mungu ameridhika nao, na wao wameridhika naye; na amewaandalia bustani zipitazo mito kati yake, wadumu humo milele. Huko ndiyo kufuzu kukubwa.” (at-Tawba, 100)

Wanachuoni wamefikia mwisho huu kutokana na ruhusa waliyopewa waislamu kuhama:

Hijjira ilikuwa lazima wakati wa Mtume mwema ﷺ. Kuangalia kiujumla, kuna ulazima wa hijjira ambao utabakia hadi siku ya hukumu. Lakini hijjira hususan iliyoishia katika kuiteka Makka ilikuwa ya kipekee kwa wakati wa Mtume ﷺ.

Hairuhusiwi kwa Muislam kubakia katika sehemu ambayo hawezি kutekeleza majukumu kama adhaan, salat kwa jamaa na kufunga. *Ayah* ifuatayo ni ushahidi:

إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّ فِيهِمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنفُسِهِمْ قَالُوا فِيمْ كُتُبْنَا
 كُنَّا مُسْتَضْعِفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا تَكُونُ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً
 فَتَهَاجِرُوا فِيهَا فَإِنَّ لِئَكَ مَأْوِيَهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا إِلَّا
 الْمُسْتَضْعِفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِعُونَ حِيلَةً
 وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا

“Hakika Malaika watawaambia wale ambao wamewafisha nao wamejidhulumu nafsi zao: Mlikuwa vipi? Watasema: Tulikuwa tunaonewa. Kwani ardhi ya mwenyezi Mungu haikuwa na wasaa wa kuhamia humo? Basi hao makaazi yao ni jahannamu, nayo ni marejeo mabaya kabisa. Isipokuwa wale waliokuwa wanyonge mionganini mwa wanaume na wanawake na watoto wasio na uweza wa hila ya kuongoza njia kuhama.” (an-Nisa, 97-98)

Ayah hii hapa juu inawaelezea wale ambao hawakuhamna na kubakia katika jamii ya wasioamini kama kuwa kinyume na haki kwa roho zao. Kwa kupendelea zaidi usalama wao, tabia, familia, mali na masuala yao juu ya dini yao, sababu yao ikiwa ni mionganini mwa

‘zilizo dhaifu duniani’ hazikubaliki katika Mahakama takatifu. Sababu ni nzuri tu kwa walio wazee, wagonjwa na wanawake na watoto ambao kwa kweli hawawezi kutafuta njia za kuingia katika Hijjira.

Jambo jingine Hijjira inalofundisha ni kuwa hata ardhi za waislamu ziwe mbali vipi ni lazima kuwasaidia wale waliokumbwa na ukandamizaji. Kwa mujib wa *ijma*, au rai ya pamoja ya wanachuoni wa kiislam, waislamu ambao hawatasaidia waislamu wengine wanaokandamizwa hata baada ya kuwa wanao uwezo wa kufanya hivyo katika sehemu yejote ya dunia, wanachukua dhambi kubwa.

Mtume ﷺ aliweka umuhimu mkubwa kwenye swala la Hijjira na kuwaasa waislamu wote kushiriki katika kuiteka Makka. Hii ili-kuwa kwa sababu kuu kuwa, hadi wakati huo, ardhi yote mbali na Madina ilikuwa ni ya kigeni, kuifanya kuwa vigumu kwa muumin kujifunza na kutekeleza imani yake.

Mipango ya Waabudu Masanamu Kumuuua Mtume.

Kwa kuona kuwa Makka inakimbiwa siku hadi siku, waabudu masanamu wakahisi uharaka wa jambo lillokuwa likiwakabili. Kwa haraka wakakutana katika nyumba ya Nadwa. Waliokuwepo pale ni pamoja na mtu mzee aliyesema kuwa alitokea Najd. Hakuwa mwingine yejote isipokuwa ni Iblis akiwa amejifanya kama mwana-damu.

Wakajadiliana kwa kirefu. Maoni mengi, kutoka kwa kumfan-ya mahabusu Mtume wa Allah ﷺ, hadi kumpeleka uhamishoni nje ya Makka. Lakini kwa haya yote mzee yule kutoka Najd hakukubaliana nayo. Mwishowe wakafikia uamuzi wa kikatili: Kumuuua Mtume wa Allah ﷺ!

Ilikuwa Abu Jahli, firauni wa wakati huo, aliyetengeneza mpanago huo:

“Mwanzo, tunamhami kijana mmoja kutoka kila koo. Kisha tunawaachia wamvamie na kumuua mara moja. Kwa namna hii fedha ya kumuua itagawanyika katika kila ukoo. Na kwa hakika ukoo wa Abd Manaf hautokubali kutangaza vita dhidi ya koo zote Makka, kwa hivyo watalazimika kukubali fedha ya damu. Na hiyo tunaweza kuilipa bila ya tatizo!”

Yule mzee alikuwa wa kwanza kufurahi:

“Hakuna mtu yejote aliyezungumza na akili ya kijanja kama yeye... Siwezi kufikiria kitu kingine bora ya hicho!” (Ibn Hisham, II, 93-95)

Waabudu masanamu walikuwa wamezingatia katika mbinu zao mbaya, na Mtume aliyebarikiwa ﷺ alikuwa ameachwa peke yake Makka. Mtume aliyejali watu wake kwa ukaribu, alipendezewa kubaki ili kuwaangalia *Muhajir* waondoke mwanzo. Hiyo pia ilikuwa ndiyo mpango mtakatifu. Abu Bakr ؓ ambaye alikuwa awe mwenza wa Mtume ﷺ katika safari hii takatifu akaomba ruhusa kuhama, Mtume akasema:

“Kuwa na subira. Nani ajuaye? Pengine Allah atakupa mwenza mwema wa kusafiri naye!” (Ibn Hisham, Ii, 92)

Kuziona baraka zinazomsibiria, na kama alama ya furaha, Abu Bakr ؓ akanunua ngamia wawili kwa dirham 800 na kuwaandaa vyema kwa miezi minne kujitayarisha kwa safari. (Bukhari, Manaqib'ul-Ansar, 45)

Wakati waabudu masanamu walipojaribu kutekeleza mpango wao, Mtume mwema ﷺ alikuwa amepokea amri takatifu kuhama:

وَقُلْ رَبِّ ادْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَآخِرِ جُنْيٍ مُخْرَجَ صِدْقٍ
وَاجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا

“Na sema: Mola wangu Mlezi! Niingize muingizo mwema na unitoe kutoka kwema. Na unipe nguvu zinazotoka kwako zinisaidie.” (al-Isra, 80)

Mbali na ufunuo huu hapa juu, Jibril ﷺ alidokeza kwa Mtume wa Allah ﷺ juu ya mpango wa waabudu masanamu kumuua, akisema

“Wewe hatalala katika kitanda chako usiku wa leo!” (Ibn Hisham, II 95)

Baada ya hapo, wakati wa jua la mchana, kila mmoja akiwa amepumzika nyumbani kwake, Mtume mwema ﷺ akaenda karibu na Abu Bakr ؓ n kumueleza juu ya amri ya kuhama.

“Pamoja?” aauliza Abu Bakr ؓ

“Ndiyo pamoja!” Mtume ﷺ akajibu.

Machozi ya furaha yakamjaa katika macho yake yakadhihirisha uzuri wa moyo wake.²⁴¹

Baadaye, Mtume mwema ﷺ pia akatoa habari kwa Ali ؓ ambaye aliachwa nyuma kuwapa wamiliki bidhaa zilizokuwa zimeweka kama amana kwa Mtume ﷺ. Kwa kufahamu uaminifu wake na wema wake, hakukuwa na mtu hata mmoja Makka ambaye kwa namna moja au nyingine hajawahi kuweka vitu vyao vya thamani katika hifadhi ya Mtume ﷺ.

Kisha kama tahadhari dhidi ya mpango wa watu wa Makka, akamwambia Ali ؓ, “Lala kitandani mwangu usiku wa leo...na jifunike kwa shuka. Usiwe na hofu! Hakuna dhara litakalokufika!” (Ibn Hisham, II, 95, 98)

Kuwa Mtume ﷺ alimshauri Ali ؓ atumie shuka kama blanketi pia inatoa mfano wa *tabarruk*, yaani kutaka baraka kutokana na vitu vya Mtume mwema ﷺ.

241. Angalia Ibn Hisham, II, 97-98

Mtume wa Allah ﷺ baadaye pia akatuma shuka kwa Uways al-Qarani na ujumbe:

“Vaa hii shuka na uswali kwa ajili ya *ummah*.” (Fariduddin Attar, Tadhkirat’ul-Awliya’, uk. 21)²⁴²

Jambo jinginelinalostahili kutajwa hapa ni utimilifu wa kujitoa kwa Ali ﷺ kwa Mtume ﷺ. Haikuwa hulka ya wafuasi kuonyesha hata kusita kidogo katika kutekeleza amri za Mtume na kuchelewa kusikiliza maneno na matendo ya Mtume ﷺ. Hawakuhihi uhitaji wa kuuliza kwa nini. Mara zote walionyesha kujali katika kuepukana na kudharau hata *sunna* moja na katika kutenda zote walionyesha hofu ya kuingia katika upotofu kama wangeacha walitendalo. Kuambata-na kwao na Qur'an na Sunnah ilikuwa kama kivuli na chanzo chake.²⁴³

Ali ﷺ anaelezea:

“Akiwa karibu kuondoka kwenda Hijjira, Mtume wa Allah ﷺ na mimi tulikwenda kwenye Kaabah.

‘Kaa chini,’ akaniambia.

Nikakaa. Akiwa na nia ya kupanda kwenye sehemu ya juu ya Kaabah, akanyakaga mabega yangu. Lakini mara nikapoteza nguvu zote. Kuona kuwa ninapoteza nguvu akashuka chini upesi na mara hii akaa chini.

‘Kanyaga mabega yangu,’ akasema.

Nikafanya alichoniambia. Kisha akainuka na kunipandisha juu. Niliingiwa na nguvu kiasi cha kwamba nikahisi ningeweza kupanda hadi kwenye mawingu kama ningetaka. Nikapanda juu ya Kaabah. Pale kulikuwa na sanamu la shaba limewekwa.

242. Pia angalia Muslim, Fadailu's-ahaba, 223-225.

243. Angalia Bukhari, Humus, 1; Muslim, Jihad, 52; Abu Dawud, Haraj, 18; Ahmed, I, 10.

‘Itupe chini Ali,’ Mtume wa Allah ﷺ akasema. Nikafanya hivyo.

Mara tu ilipogusa chini, ikavunjika kama bakuli la glasi. Upesi nikashuka chini. Tukaondoka sehemu ile ili tusionekane.” (Ahmed, I, 84; Hakim, III, 6/4265)

Ulipofika usiku wa hijjira, waabudu masanamu tayari walikuwa wamezunguka nyumba ya Mtume mwema ﷺ hata kabla hajawea kutoka hata hatua moja nje. Lakini kwa imani isiyokuwa na kikomo na kujitoa kwa Mwenyezi Mungu, Mtume ﷺ hakuonyesha hata dalili za hofu au woga. Akachukua fumba la mchanga kutoka kwenye ardhi na kuurusha kuelekea kwa waabudu masanamu waliokuwa wakisubiri na kutembea karibu nao akisoma sura Ya-sin:

إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ.
 وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا
 فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبَصِّرُونَ.

“Tumeweka makongwa shingoni mwao, yakawafika videvuni. Kwa hivyo vichwa vyao viko juu tu. Tumeweka kizuizi mbele yao na kizuizi nyuma yao na tumewafunika macho yao kwa hivyo hawaponi.” (Ya-Sin, 8-9)

Kwa kupofuliwa kusikokuwa kwa kitu kingine isipokuwa upofu wa nyoyo zao, kwa hakika hawakuwa wakiona. Mtume ﷺ akapita kati yao, mbele ya macho yao. Kwa kuwa mwanga hauonekani kwa macho na nyoyo zilizo na upofu, macho yao mwisho wake hayaku-saidia chochote.

Ilikuwa baada ya muda walipoulizwa na mtu aliyekuwa akipita:

“Ni nani mnayemsubiria?”

“Muhammad!”

“Nyie wajinga! Muhammad ameondoka kitambo, na inavyoonekana alirusha uchafu kwenye macho yenu alipokuwa akiondoka!”

Waabudu masanamu walipogusa vichwa vyao wakakuta kweli vilikuwa vimechafuliwa na mchanga. Kwa hasira, haraka wakaingia ndani ya nyumba na wakamuona mtu amelala kwenye kitanda cha Muhammad.

“Yule pale Muhammad! Amejifunika, ndani ya usingizi!” wakapiga kelele.

Wakatembea haraka kukiendea kitanda ila wakatikisa vichwa vyao kwa kutoamini pale mtu aliyekuwa amelala kitandani aliponyanya kichwa na kuwaangalia. Ilikuwa ni Ali ﷺ aliyekuwa mbele yao siyo Mtume ﷺ.

“Yule mtu alikuwa akisema kweli,” wakaungama wakiwa wamevunjika moyo. Kwa hasira wakamwambia Ali ﷺ:

“Yupo wapi binamu yako?” wakapiga kelele.

“Sijui. Nini...mnafikiri huwa namuangalia kila aendako? Hata hivyo, ilikuwa nyie mliokuwa mkimwambia aondoke Makka muda wote...nahisi atakuwa ameondoka!”

Baada ya hapo, waabudu masanamu wakaanza kumkebehi na kumtukana Ali ﷺ. Pia walimchukua hadi kwenye Kaabah sehemu ambayo alishikiliwa mateka kwa muda na hatimaye wakamuachia. (Ibn Hisham, II, 96; Ahmed, I, 348; Yakubi, Ii, 39)

Wakati watu wale wabaya ambao nyoyo zao zilikuwa zimefungwa na macho yao pofu dhidi ya ukweli walikuwa wakizunguka zunguka ndani ya Mtume ﷺ, hawakuwa na habari kuwa Mtume ﷺ muda mrefu alikuwa amekwenda kwenye nyumba ya Abu Bakr ﷺ.

Japokuwa waabudu masanamu walipanga, Mwenyezi Mungu alifanya mpango mkubwa zaidi ambao hawakuufahamu. Allah ﷺ anaelezea ifuatavyo:

وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ
وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاَكِرِينَ

“Na walipokupangia mpango waliokufuru wakufunge au waku-uwe au wakutoe. Wakapanga mipango yao na Mwenyezi Mungu akapanga yake. Na Mwenyezi Mungu ndiye mbora wa mipango.”
(al-Anfal, 30)

Barabara Ndefu.

Kufika kwa nyumbani Abu Bakr ؓ baada ya kuondoka kwake, Mtume wa Allah ﷺ akarudisha fedha ya ngamia aliyetayarishwa kwa ajili yake, japokuwa Abu Bakr ؓ alisita kupokea. Baada ya kuwapenya waabudu masanamu muda mfupi tu uliopita, Mtume mwema ﷺ mara hii akawa makini zaidi kama alivyoelekezwa na azma takatifu na pia kuweka mfano kwa *ummah*. Pamoja wakaondoka kwa kupitia nyuma ya nyumba ya Abu Bakr ؓ, ambapo ngamia wale wangebakia kwa siku chache zaidi.

Kwa kuchukua tahadhari tena, wakaelekea upande ambao ulio-kuwa kinyume na njia ya Madina.

Abu Bakr ؓ alikuwa akitembea nyuma ya Mtume ﷺ muda fulani na muda mwengine akitembea mbele yake. Alipoulizwa na Mtume mwema ﷺ sababu ya kutembea hivyo, akajibu:

“Nahofia juu yako, Mtume wa Allah.”

Hatimaye wakafanikiwa kufika kwenye pango la Thawr.

“Ni vyema kama ungesubiri hadi nilihakikishe hili pango, Mtume wa Allah,” Abu Bakr ﷺ akashauri na baada ya hapo akaingia pangoni, akalisafisha na kuziba mashimo kama pengine wadudu wangeingia. Hapo tu ndipo alipomshauri Mtume ﷺ kuingia ndani. (Ibn Kathir, *al-Bidaya*, III, 222-223)

Wakiongozwa na Abu Jahli, waabudu masanamu wakati huo walikimbilia kwenye nyumba ya Abu Bakr ﷺ lakini hawakuweza kuwapata wawili wale huko, wakaanza kumhoji binti yake Asma. Kwa sababu alisema hakujuia chochote kuhusu alipokuwa baba yake, binti yule alikutana na hasira na kuchanganyikiwa kwa waabudu masanamu kwa kupigwa kofi usoni.

Mtume ﷺ na mwenzie wa pangoni (*Yar-i Ghar*)²⁴⁴ walibakia kwenye pango kwa muda, sehemu ambayo wangepata nafasi ya kumpuma kutokana na waabudu masanamu ambao walikuwa wame-shughulika wakiwatafuta katika mabara bara ya kuelekea Madina. Hata hivyo wawili hawa walikuwa chini ya ulinzi wa Mwenyezi Mungu, ambaye alikuwa akiingilia kati wakati njia zote zikiwaishia. Kufuatia alama walizoziacha, baadhi ya waabudu masanamu walizewa kufika karibu na pango. Lakini mbali na kiota cha ndege kwenye mlango wa pango, hakuona isipokuwa mabuuibui kama vile hakukuwa na mtu aliyewahi kuliona pango lile kabla sembuse kuingia ndani. Kwa amri ya Mwenyezi Mungu, hata hivyo, mti ulio-ta katika sehemu ya kuingilia pangoni, na kuziba uso wa Mtume ﷺ kutokana na macho ya wenye kutafuta.²⁴⁵

Bila ya kuhisi hata uwezekano wa kumkuta Mtume mwema ﷺ sehemu ile, waabudu masanamu wakageuka na kurudi.

244. *Yar-I Ghar*, inamaanisha mwenza wa pangoni, ni usemi unaotumika kuelezea kuandamana kwa Mtume aliyebarikiwa ﷺ na Abu Bakr ﷺ katika pango la thawr. Kwa muda flani pia imetumika kumaanisha urafiki wa kweli.

245. Ibn Saad, I, 229; Ibn Kathir, *al-Bidaya*, III, 223-224.

Msaada wao na mlinzi wa wasafiri hawa walio na utu hakuwa mwengine yeote isipokuwa Allah ﷺ. Kwa hiyo watu wale wabaya waliokuja kwenye pango hawakuweza kuona chochote isipokuwa kiota cha njiwa na mabuubui. Kama inavyosemwa kwa ubora zaidi na mshairi arif Nihat Asya:

*Buibui hakuwa mawinguni
Wala katika maji, au kwenye ardhi
Ilikuwa tu katika macho
Yaliyopofuliwa dhidi ya ukweli uliokuwa mkubwa*

Haya yote yalipokuwa yakinoteka, Abu Bakr ؓ alikuwa akizidi kuwa na hofu ndani ya pango. Alikuwa na woga siyo kwake yeye mwenyewe bali kwa Mtume wa Allah ﷺ.

Kama waabudu masanamu wangejaribu angalau kuchungulia ndani, wangewaona kwa urahisi wawili hao. Badala yake walikuwa wakitembea kulizunguka pango, wakilikagua na kusema, “Kama kungekuwa na yeote ndani, mayai ya njiwa na buibui ingekuwa kitambo vimeharibiwa!”

Baadhi waliotaka kuchungulia ndani walikatazwa na Umayyah ibn Khalaf aliyekuwa na hasira:

“Je mmerukwa na akili? Mnakwenda kufanya nini ndani? Mna-wezaje hata kushauri kuingia ndani ya pango lilishonwa kwa buibui? Niaminini...buibui hii ilishonwa muda mrefu hata kabla kuzaliwa Muhammad!”

Na Abu Jahli akasema:

“Naapa Muhammad yupo karibu...naweza kumuhisil! Lakini ameyapofua macho yetu kwa mazingombwe!”²⁴⁶

246. Ibn Saad, I, 228; Halabi, ii, 209.

Akiwa amekamatwa na shauku, Abu Bakr ﷺ wakati huu alikuwa akimnong'oneza Mtume mwema ﷺ:

“Wakiniua mimi, mimi ni mtu mmoja tu. Lakini lolote likukutokea wewe basi *ummah* wote utaharibika!”

Mtume mwema ﷺ alikuwa akiswali katika miguu yake na Abu Bakr ﷺ alikuwa akiangalia nje huku akisema wasiwasi wake:

“kabila lako linakutafuta kila mahali. Naapa kwa Allah siyo kwa binafsi yangu kuwa na hofia bali naogopa watakufanyia kitu wewe!”

Mtume wa Allah ﷺ akajibu kwa utaratibu:

“Usiogope Abu Bakr! Hakika Allah yupo nasi!” (Ibn Kathir, al-Bidayah, III, 223-224; Diyarbakri, I, 328-329).

Kipindi hiki kinaleezwa tena katika Qur'an:

إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذَا أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذَا يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزُنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَانْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

“Ikiwa nyinyi hamtamnusuru Mtume, basi Mwenyezi Mungu alikwisha mnusuru. Walipomtoa waliokufuru, naye ni wa pili katika wawili walipokuwa katika pango, naye akamwambia sahibu yake: Usiuzunike hakika ya Mwenyezi Mungu yu pamoja nasi. Mwenyezi Mungu akateremshia utulivu wake na akamuunga mkono kwa majeshi msiyoyaona na akalifanya neno la Mwenyezi Mungu kuwa ndilo juu. Na Mwenyezi Mungu ndiye mwenye nguvu na hikima.” (at-tawba, 40)

Abu Bakr ﷺ baadaye akasema:

“Ndani ya pango niliweza kuiona miguu ya waabudu masanamu. ‘Laiti tu wangepiga magoti wangetuona,’ nikamnong’oneza Mtume wa Allah ﷺ, ambaye akasema, ‘Kwa nini unawaogopea wafuatani jiji wawili ambao watatu wao ni Allah?’” (Bukhari, fadail’ul-ashab 2, Manaqib 45; Muslim, fadailu’s-Sahabah, 1)

Pango la Thawr ambamo Mtume ﷺ alimoongozwa kufuatia miaka kumi na tatu ya jitihada akiwa Makka, ilikuwa sehemu nyingine ya mafunzo tofauti na Hira.²⁴⁷ Pale, kikubwa haswa ilikuwa kuangalia mtiririko wa maajabu na nguvu takatifu, kusoma busara moja kwa moja kutoka kwenye kitabu cha mwanadamu na ulimwengu na kuzama katika siri takatifu na kwa ajili hiyo kuukuza moyo.

Kukaa mle kwenye Thawr kulimchukua siku tatu, mchana na usiku. Mtume ﷺ hakuwa peke yake. Alikuwa ameandamana na Abu Bakr ؓ, mbora wa watu baada ya mitume. Kwa kupewa heshima ya kuwa pamoja na Mtume ﷺ pembeni mwake kwa usiku na mchana siku tatu, kwa hiyo akawa ‘wa pili wa wawili.’

Kwa kumshauri rafiki yake:

لَا تَحْزُنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا

“Usiogope! Allah yupo pamoja nasi,” Mtume mwema ﷺ pia alikuwa akidhihirisha siri ya kuwepo pamoja na Allah (*ma’iyyah*). Hii ilikuwa mwanzo wa mafunzo ya *dhikr* ya kimya kimya au kukumbuka, kufunguliwa kwa nyoyo kwa Mwenyezi katika mchakato wa kutosheka.

247. Thawr ilitoa aina ya elimu tofauti na ile ya Hira. Ndani ya Hira mbegi za imani ziliotesha, wakati ndani ya Thawr mbegu za *ihsan* na *tasawwuf* zilipandwa baada ya mbegu za *iman* tayari zimeshanawiri. Hii inaonyesha kuwa moyo lazima mwanzo uishi katika *sharia* na kwa sababu hiyo baadaye inaweza kupata *tasawwuf*.

Hivyo pango la Thawr lilikuwa sehemu ya kianzio kwa mafunzo ya moyo kuelekea katika kumfikia Mwenyezi Mungu kutoka katika umbali wa miujiza isiyokwisha, kituo cha mwanzo cha safari hiyo takatifu.

Kudhihirishiwa kwa Mtume siri kutoka katika ukingo wa moyo hadi kwa *ummah* hivyo ulianza katika pango hili akiwa pamoja na Abu Bakr رض, mviringo wa mwanzo wa silisili ya dhahabu ambayo imepangiwa kuunganika hadi siku ya hukumu.

Imani inapokea nguvu yake kutoka kwa mapenzi ya Mtume رس. Jambo la muhimu kabisa katika safari hii ni mapenzi aliyohisi Mtume mwema رس na kuwa njia pekee ya kumfikia Mwenyezi Mungu ni kwa kupitia kuhisi hisia hizo. Kwa njia yejote ile, Kupenda siyo tu kumpenda mtu, bali kupenda kile mtu huyu akipendacho pia. Kuweka mapenzi daima yawe hai inawezekana kupitia muunganano wa kiroho (*rabitah*).²⁴⁸ Uelewa ambaو haujakomaa na ambaو siyo wa kina hauwezi kuelewa mapenzi matakifu.

Kuelewa muunganiko mtakatifu baina ya Abu Bakr رض na Mtume mwema رس kunatakiwa kuache athari katika kila akili, kina ambacho kitategemea na uwezo wao. Abu Bakr رض angepokea kutosheka kulikokuwa tofauti kila mara alipozungumza na Mtume رس; kwa kuwa alikuwa mtu aliyekuwa karibu zaidi na siri za kitume, mara zote angemtamani Mtume رس hata akiwa karibu naye aki-shuhudia matukio ya kipekee.

Hakika, wakati Mtume wa Allah رس aliposema kwa kukubali:

“Sijawahi kufaidika kutokana na mali ya mtu yejote kama nilivyofaidika na mali ya Abu Bakr,” Abu Bakr رض, akajibu akiwa na machozi:

248. Kwa maelezo ya kina juu ya *rabitah*, angalia Osman Nuri TOPBAS, Imandan Ihsana TASAVVUF, uk. 249-257, Instabul 2002.

“Je siyo mali yangu na mimi mwenyewe kwa ajili yako hata hivyo?” (Ibn Majah, Muqaddimah, 11); kielelezo cha kujitoa moja kwa moja kwa Mtume ﷺ na kuvunjika vunjika ndani mwake. (Katika tasawwuf, hali hii ya kiroho inaelezewa kama *Fana fi'r-Rasul*).

Walipokuwa pale Thawr, Mtume ﷺ kwa kukiweka kichwa chake katika mapaja ya Abu Bakr ؓ alichukuliwa na usingizi. Wakati huo, Abu Bakr ؓ akaona tundu dogo karibu na hapo katika pango. Kukingga uwezekano wa kutokea mdudu kutoka kwenye tundu ile na kumdhuru Mtume ﷺ, Abu Bakr ؓ akaliziba lile tundu kwa mguu wake kwa haraka lakini huku akichukua tahadhari asimwamshe Mtume ﷺ.

Mara tu, kama sehemu ya mtihani mtakatifu, ikatokea kuwa Abu Bakr ؓ wasi wasi wa Abu Bakr ؓ ulikuwa kweli, wakati nyoka alipotokea katika tundu lile na kwa hasira akamng'ata Abu Bakr ؓ mguuni na kuingiza sumu yake. Abu Bakr ؓ akaachwa katika uchungu mkubwa hadi japokuwa hakusogea kwa kuchelea kumuamsha Mtume ﷺ ila alishindwa kuzuia machozi; kiasi cha kuwa tone moja likadondoka sawa sawa kwenye uso uliobarikiwa wa Mtume ﷺ. Alipoamka, Mtume ﷺ akauliza:

“Tatizo nini Abu Bakr? Nini kilichotokea?”

Japokuwa Abu Bakr ؓ akijibu hakukuwa na tatizo lolote, alishchia kumueleza tukio hilo baada ya mtume kusisitiza. (Bayhaqi, Dalail, II, 477; Ibn Kathir, al-Bidayah, III, 223)

Bila ya kuchelewesha muda, Mtume mwema ﷺ akapaka mate kwa kidole chake kwenye kidonda. Kwa baraka za Allah, kidonda cha Abu Bakr ؓ upesi kikapona bila ya hata alama ya uchungu kubakia.

Japokuwa kutohana na chanzo kinachoweza kutiliwa shaka, kuna riwaya kuwa Mtume mwema ﷺ alimuuliza yule nyoka katika lugha ya kiroho sababu ya kuuma kule na nyoka yule akajibu:

“Mtume wa Allah...nimesubiri kwa miaka katika shimo lile ni-kitamani kukuona. Mara tu ninapokuwa karibu kupata fursa hiyo nikaona njia yangu imefungwa. Kwa kutoweza kuzuia hamu ya kukuona, kuondoa kizuizi, nikawa sina njia nyingine isipokuwa kung’ata.”

Hili lilimpa motisha mshairi Fuzuli kuelezea ifuatayo, katika kusherehekeea kuwa Mtume mwema alikuwa chanzo cha uponyaji kiroho na kiyakinifu, kutokana na kuwa wale waliokuwa marafiki zake wanaweza kupata sehemu ya hilo:

Iliponyewa na rafiki yake, basi chem Chem. Ya maisha sumu ya nyoka itakuwa,

Lakini sumu ndiyo yanavyokuwa maji yanayonyewa na adui zake.

Wakati ule katika kipindi cha Ukhilifa wake, Omar alipom-sikia mtu akijaribu kuonyesha ukuu wake dhidi ya Abu Bakr , aliingilia kati na kusema:

“Naapa kwa Allah, Abu Bakr ni bora kuliko familia nzima ya Omar. Zaidi ya hapo, hata siku moja tu ya maisha ya Abu Bakr imabarikiwa zaidi ya familia nzima ya Omar: siku ambayo Abu Bakr alikuwa pembeni mwa Mtume siku aliyoiacha nyumba yake kwenda pangoni.” (Hakim, III, 7/4268)

Katika kipindi chote cha kukaa kwao katika pango la Thawr, binti wa Abu Bakr Asma angewaletea chakula na wakati huo mwanawе wa kiume, angeutumia kila usiku katika pango lile pamoja nao na kurudi Makka ikikaribia na asubuhi kuingia, na kuwafanya waabudu masanamu kufikiria kuwa aliutumia usiku wake wote pale pale mijini. Mtu mwenye ujanja na uwezo mkubwa, Abdullah angejichanganya pamoja na waabudu masanamu wakati wa mchana na

kusikiliza kwa makini mipango yao dhidi ya Mtume ﷺ kisha kuvujisha habari hizo pangoni usiku.

Amir ibn Fuhayra, mtumwa aliyachwa huru na Abu Bakr, pia angelisha kondoo wa Abu Bakr karibu na kondoo wa wengine na wachungaji wa Makka. Akitoka pamoja nao asubuhi kwa makusudi angejibakisha nyuma ya wachunga wengine wakati wa kurudi usiku unapoingia, kisha angekwenda na kondoo wale pangoni ili Mtume mwema ﷺ na rafiki yake mheshimiwa kupata maziwa. Aliporudi Makka nyakati za alfajiri, Amir angezifuta alama za nyayo za Abdullah kwa kwato za kondoo.²⁴⁹

Baada ya kumtafuta Mtume aliyebarikiwa ﷺ kwa siku tatu, waabudu masanamu wakapoteza matumaini yote. Wakapokea habari kuwa za kukata tamaa kwa watu wa Makka kutoka kwa Abdullah, Mtume mwema ﷺ na Abu Bakr ﷺ katika siku ya nne wakapanda ngania wao walioletewa na wakaondoka kutoka kwenye pango. Hii ikamaanisha kuwa muda umefika kwa Mtume ﷺ kuuaga mji wake ambao alitumia maisha yake yote pale hadi siku ile, hivyo hili likampa huzuni. Aliupenda sana mji uliobarikiwa wa Makka. Muda mfupi kabla, akiwa anauangalia mji kutoka kwenye mlima wa Hazwarah, akasema:

“Naapa kwa Allah, Makka, wewe kwangu ni sehemu kipenzi kuliko sehemu zote. Kama nisingeondolewa, nisingekupa mgongo wangu!” (Ahmed, IV, Tirmidhi, Manaqib, 68/3925)

Kisha Mtume mwema ﷺ akasema:

“Mji mzuri ulioje wewe Makka na vipi ninavyokupenda! Nisingelitafuta hifadhi katika mji mwengine, kama isingelikuwa kabilia langu linanifukuza!” (Tirmidhi, Manaqib, 68/3926)

Kitulizo kikaja kupitia ufunuo mtakatifu ulioondoa huzuni ya Mtume:

249. Ibn Hisham, II, 99; Bukhari, Manaqibu'l-Ansar, 45; Hyathami, VI, 53)

إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِرَادُوكَ إِلَى مَعَادٍ

“Hakika aliyekulazimisha kuifua Qur'an hapana shaka atakurudisha pahala pa marejeo. Sema: Mola wangu Mlezi ndiye anayemjua zaidi mwenye kuja na uwongofu na nani aliomo katika upotovu wa dhahiri.” (al-Qasas, 85)

Wazi wazi akiahidiwa kurudi, pia ilikuwa ni dalili ya mwanzo ya kutekwa mji wa Makka. *Ayah* hii pia ililenga kuondoa moyo wa Mtume kutokana na huzuni na kumuelekeza katika furaha.

Kipande cha kilomita 400 kutoka Makka hadi Madina wakati huo kilichukua siku nane kukikamilisha kwa mwendo wa ngamia. Japokuwa bara bara ilikuwa ndefu, hali ya hewa ilikuwa ya jua la kuchoma na mchanga uliunguza, wasafiri wale waliendelea na safari yao bila ya kusimama kwa siku ya mwanzo.

Kwa kuwa alikuwa mfanyakishara ambaye alishafanya safari mara nyingi kwenda Damascus, sura yake ilitambulika na wengi. Hivyo basi wakati mwingine katika safari ile wangekutana na watu ambao aliwajua, na wakamuuliza ‘utambulisho wa mtu aliye mbele yake.’ Akiwa mwangalifu na kuwa katika salama, Abu Bakr angejibu:

“Yeye ni mwongoza njia wangu...Ananionyesha njia!” Na ndiyo, moyoni mwake alimaanisha kuwa anamuongoza katika bora ya njia.” (Ibn Saad, I, 233-235; Ahmed, III, 211)

Wakiongozwa na msoma nyayo Abdullah ibn Urayqit²⁵⁰

Mtume , Abu Bakr na Amr Ibn Fuhayra wakisimama kari-bu na hema karibu na Qudayd lililomilikiwa na Ummu Mabad ambaye alikuwa akishughulikia haja za safari waliokuwa wakipita. Kwa

250. Abdullah ibn Urayqit japo hakuwa mwenye kuamini, alikuwa ni mtu aliyeheshimika. Japokuwa hakuna makubaliano kama alikuwa muislamu au la, lakini kuna maelezo mengine yanayosema alilingia katika uislam.

hiyo wasafiri wale waliobarikiwa waliokuwa njiani kuelekea Madina wakaulizia maziwa.

Katika hema kulikuwa na kondoo dhaifu ambaye hakuwa na nguvu kuungana na kundi la wengine kwenda kulisha.wala hakuwa na maziwa katika chuchu zake. Kwa hiyo aliachwa nyuma katika kipembe cha hema lile. Mtume wa Allah ﷺ alipoomba ruhusa kuto-ka kwa Ummu Mabad kumkama maziwa yule kondoo, alijibu:

“Fanya utakavyo- ila ni bahati kupata tone la maziwa ndani yake!”

Baada ya kuomba kwa Allah ﷺ ambariki kondoo yule na ubo-ra, Mtume mwema ﷺ akaanza kumkama maziwa kondoo yule kwa mikono yake mwenyewe na mwishowe akapata maziwa mengi ku-toka kwake.

Kutokana na kile alichokisema Ummu Mabad baadaye, kondoo yule aliishi hadi kipindi cha ukame kikaingia katika kipindi cha Ukhaliifa wa Omar ﷺ, na wakati huo walimkama maziwa kila siku, usiku na mchana, hata wakati mifugo mingine hawakuweza kupata nyasi za kula.

Baada ya mtume wa Allah ﷺ kuondoka, katika hema lile, Abu Mabad, mumewe akatokea. Akashangazwa na kiasi cha maziwa yali-yokuwemo ndani, akasema:

“Haya yametoka wapi, Ummu Mabad? Kondoo wote hawapo, wote hawana rutuba na hakuna chochote cha kukama maziwa! Kimetokea nini?”

“Leo mtu mtakatifu amekuja katika hema,” Ummu Mabad akasema, na kuendelea kuelezea tukio lile na sifa njema za Mtume ﷺ.

“Endelea, nieleze zaidi kuhusu yeye!” Abu Mabad akaomba na hapo mkewe akaanza kueleza zaidi.

“Mtu mwenye sura nzuri na uso wa kung’aa...ana maadili mema ya kipekee. Hakukuwa na chochote kilichokosea kuhusu yeye nili-chowezwa kukiona. Macho yake ni meusi na yanameta meta, kope zake

ni nyingi lakini zimenyooka na kulikuwa na wema katika sauti yake. Alikuwa kama mrefu hivi, nywele nyeusi na kidevu kirefu kidogo.

Kulikuwa na utulivu na ufalme katika ukimya wake na kulikuwa na uzuri uliomiminika pamoja na roho nzuri katika maongezi yake. Maneno yake ni kama vito vilivyopangwa yakimwagika kutoka kwenye mdomo wake kwa vipimo. Anazungumza kwa kituo akiten-ganisha sahihi na makosa. Wala hakuzungumza kwa uchache sana kama dalili ya kutoweza wala kuongea sana kiasi cha kumchosha mtu.

Kwa mbali anaonekana kama mtu anayeamrisha na mwenye kushangaza, lakini karibu ni mtu rafiki na mcheshi. Urefu wake ni wastani, siyo mrefu wa kushangaza wala mfupi. Ni kama kile kili-chowazidi uzuri vile kilichokuwa navyo. Karibu naye alikuwa na rafiki zake ambao wangemsikiliza kila neno alilosema na kuwahi kutekeleza kila amri. Aliheshimiwa sana. Kutokana na nilichokiona, kulaumu au kuwfakuza watu ni jambo asilolifanya.”

Baada ya kusikia maelezo hayo, Abu Mabad akasema:

“Mtu huyo ni Mtume kutoka Quraysh. Vipi natamani ningekutana naye na kuwa rafiki yake! Lakini bado nitajaribu fursa nyingine itakapotokea.”

Katika siku hizo, sauti isiyojulikana ilisikika ikitoa tungo za kisia kumsifia mgeni wa hema ya Ummu Mabad. Kustushwa kwa sauti yake, Hassan ibn Thabit akatengeneza shairi akisema kuwa watu waliomuachia Mtume wao sasa wameangamia na kuwa Mtume anaeneza mwongozo katika nyoyo za Madina, akisoma kwa sauti maneno ya Allah ﷺ. (Ibn Saad, I, 230-231; VIII, 289; Hakim, III, 10-11)

Familia nzima ya Abu Mabad ikaishilia kuukubali uislam na heshima ya kuwa wafuasi wa Mtume.

Kutokuveza kupata wasafiri hawa waliobarikiwa japo walijari-bu kwa jitihada, waabudu masanamu kama jitihada za mwisho wakatoa zawadi nono kwa kukamatwa kwake. Mmoja katika watu wengi walioshangazwa na zawadi hii alikuwa Suraqa ibn Malik.

Mwisho wa kutafuta kwa kipindi kirefu, Suraqa alifanikiwa kumpata Mtume aliyebarikiwa ﷺ. Kwa matumaini ya kumkamata, Suraqa mara moja akampeleka farasi wake kuwafuata. Ghafla, hata hivyo, kwato za farasi wake zikazama katika mchanga na kumsabibisia Suraqa kuanguka.

Japokuwa alitumia nguvu nyingi, Suraqa hakuweza kujinasua kutokana na mchanga ule ambao ndani yake alikuwa amenasa. Ni baada ya muda ndiyo akili zikamrudia na kuanza kujihisi vibaya. Baada ya hapo akataka huruma ya Mtume mwema ﷺ. Mtume wa Allah ﷺ akamuombea na muda mfupi baada ya hapo, farasi wa Suraqa akatoka kwenye michanga. Suraqa hapo hapo moyo wake ukabadijika na akawa rafiki wa kweli wa Mtume ﷺ. Kwa nia ya kuweka sehemu walipo siri, Suraqa akarudi na kuwapotosha watu waliokuwa wanaelekea njia ile kwa kuwashauri waende upande mwengine. (Muslim, Zuhd, 75)

Mwangwi kwenye masikio ya Suraqa kwa kipindi kilichofuata ulikuwa wa maneno ya Mtume ﷺ aliyomwambia:

“Utajihisi vipi Suraqa siku utakapovaa bangili ya dhahabu ya Khosrau na kirauni yake na kuvala ukanda wake?”

Hakika, wakati bangili, ukanda na kirauni ya Khosrau aliyeukwa amekwisha vilipoletwa Madina kufuatia kutekwa kwa Persia, Khalifa Omar ؓ, alimuita Suraqa na kumfanya ayavae mapambo yale na kunyanya mikono yake kisha asema:

“Allah ni mkubwa! Sifa zote ni za kwake ambaye amevichukua vitu hivi kutoka kwa Khosrau ibn Hurmuz, ambaye alijisimamisha yeze eti mungu wa watu, na kuviweka katika mikono ya Suraqa ibn Malik, mwana wa Mudlij!” (Ibn Athir, Usd’ul-Ghabah, II, 332; Ibn Hajar, al-Isaba, II, 19)

Kukutana na Burayda ibn Husayb na kabilia lake karibu na Ghamim, Mtume aliyebarikiwa ﷺ akawalingania katika uislam.

Wakakubali wote kwa moyo mmoja. Usiku huo Mtume ﷺ akamfundisha Burayda ﷺ sehemu ya ufunguzi ya surat Maryam.²⁵¹

Akikivua kilemba cheupe (*imamah*) kichwani mwake, Buraydah kisha alimwambia Mtume ﷺ:

“Niruhusu mimi niwe mbeba bendera wako!”

Burayda baada ya hapo akabeba bendera kwa niaba yao hadi walipofika kijiji cha Quba.

Baadaye wakiwa njiani, walikutana na msafara wa kibashara ukirudi kutoka Damascus, mionganini mwao alikuwa Zubayr ibn Awwam ambaye alimfunika Mtume wa Allah ﷺ na Abu Bakr ﷺ kwa nguo nyeupe.²⁵²

Kila hatua kwa wakati ule ilikuwa ikiwaelekeza kundi lile la Hijjira karibu na Madina. Licha ya waabudu masanamu kutiana mori na kila mtu waliyekutana naye ili amuue Mtume mwema ﷺ, hata hivyo alien-delea kwa nguvu, kueneza kulingania katika Uislam njiani akielekea.

Saad ad-Dalil ﷺ²⁵³ mmoja wa wafuasi anaelezea ifuatavyo:

“Wakati wa Hijjira, Mtume wa Allah ﷺ na Abu Bakr ﷺ walikuja sehemu yetu. Binti wa Abu Bakr ﷺ alikuwa pamoja nasi wakati huo, akiwa ananyonyeshwa na msaidizi. Walitaka kufika Madina kwa nia fupi zaidi. Tukawaambia kuwa walikuwa katika njia ya Ghair katikati ya njia ya Raqubah, maarufu kwa maharamia wawili wajulikanao kama *Mukhanan*, na kuwa wangesema tu sisi tungewashughulikia.

‘Tupeleke kwao,’ Mtume wa Allah ﷺ akasema.

Kwa hiyo tukaondoka. Tulipofika mwisho wa mteremko wa Raqubah, tukawaona maharamia wale, mmoja wao tukamsikia akisema kumwambia mwingine:

251. Ibn Saad, IV, 242.

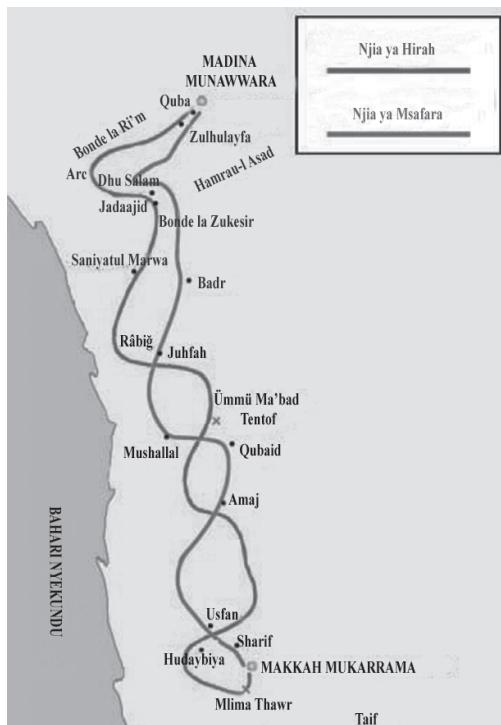
252. Bukhari, Manaqibul-Ansar, 45.

253. Kwa kumuonyesha Mtume aliyebarikiwa njia fupi kwenda Madina na kumuongoza kupitia njia ya Raqubah, mfuasi huyu mkuu akapewa jina la *ad-Dalil*, mwongozaji.

‘Yule mtu anaonekana anatokea Yemen.’²⁵⁴

Baada ya kuwaita wawili wale karibu naye, Mtume wa Allah ﷺ akaeleza na kuwalingania waziwazi katika uislam. Walikubali pale pale. Mtume ﷺ alipowauliza majina yao, wakajibu, ‘Tunaitwa *Mukhanan* (yaani wawili wasiopendwa).’

‘Kinyume kabisa, nyie ni *Mukraman* (yaani wawili walioheshimika),’ Mtume ﷺ akasema. Kisha akawambia waende Madina kabla yao pamoja na habari nzuri za kufika kwao.” (Ahmed, IV, 74)

254. Kwa kauli ile alimaanisha kuwa Mtume ﷺ alitokea Makkah kwani kwa wakati huoMakka ilichukuliwa kama sehemu ya Tihama, sehemu iliyoChukuliwa kama ipo ndani ya mipaka ya Yemen. Kaabaha kwa sababu hiyo pia iliitwa *al-Kaabat'tul-Yemeniyya*. (Ibn Kathir, an-Nihaya, V, 300)

Mgeni Aliyesubiriwa Kwa Muda Mrefu

Shauku ilikuwa ya hali ya juu kwa watu wa Madina ambao wali-kuwa muda mrefu wameshasikia habari za ujio wa Mtume ﷺ. Wali-kuwa wamekusanyika kwenye viunga vya mji wakiwa na shauku ya kufika kwa mgeni aliyebarikiwa, kwa matumaini ya kuukaribisha msafara ule wakung’aa na kukusanya sehemu yao ya baraka. Mwisho, siku ya jumatatu ya tarehe 12 Rabiulawwal,²⁵⁵ sauti za furaha zikiita “Wanakuja!” mwishowe zikaanza kurindima kote Madina.

Mitaa ya Madina ilipewa uhai na habari hizo, ikawa zinasikia sauti za *takbir*. Waislam wakachukua silaha zao. Kwenye vipando au kwa miguu wakaenda kumkaribisha mgeni wao aliyebarikiwa.

Kwa kufika kwa wageni wale waliobarikiwa kutoka kijiji cha jirani cha Quba, wakiwa chini ya ulinzi usaidizi mtakatifu, mji wote ukafurika kwa furaha na sherehe.

Sauti nzuri za *Talaa'l-badru alayna*²⁵⁶ zikipaa kwenda mawinguni kutoka kwenye milima na kuwasha nyoyo moto kwa furaha. Kunakili matukio yote yatakayotokea hadi saa ya mwisho, historia ilikuwa wakati huo ikiweka kalenda ya Hijiria katika matendo.

Kwa kuwa idadi kubwa ya waislamu walikuwa hawajawahi kumuona Mtume ﷺ katika maisha yao, hawakuntambua na kwa muda mfupi wakachukulia kuwa Abu Bakr ؓ ndiyo Mtume. Mtume mwema ﷺ wakati huo alikuwa amenyamaza kimya. Alikuwa hajafunika kutokana na jua lililokuwa likichoma. Na hapo ndipo Abu Bakr ؓ akajaribu kumfunika kwa nguo yake. Hapo ndipo Waislam walipotambua kuwa yeye ndiye Mtume ﷺ.²⁵⁷

Kuanzia siku hiyo na kuendelea, Madina ikawa kitovu na kioo cha maendeleo ya Uislam. Uso mweusi wa kutoamini ukachuja zaidi

255. Tarehe hii inaendana na September, 622 ya kalenda ya Gregoria.

256. *Mbalamwezi imetushukia*.

257. Bukhari, *Manaqib'u'l-Ansar*, 45.

na zaidi. Kwa kuzingatia umuhimu mkubwa wa Hijjira, misikiti ya Madina na Quba imeachwa kama kumbukumbu hai ya baraka za safari hiyo hadi saa ya mwisho.

Wakiweka mali zao zote katika miguu ya *Muhajirun* watu wa *Ansar* wakasema:

“Hii hapa mali yangu...Nusu ni yako!” Kujitolea huku kwa hali ya juu ambao ndiyo udugu wa uislam ukaanzishwa wakati na sehemu ile. Madina ukadhibiti sehemu isiyotikisika na sifa katika historia ya uislam. Matendo yote ya uislam, ya kijamii na kibinafsi, na jitihada zilijionyesha kwa kipekee kabisa Madina, kutoa mfano kwa *Ummah* wote.

Akiwa Quba, Mtume aliyebarikiwa ﷺ alikuwa mgeni katika nyumba ya Ibn Khidm, kutoka kwenye ukoo wa Amr ibn Awf. Pale, Mtume ﷺ mara kwa mara angeondoka kwenda kwenye nyumba ya Saad ibn Haythamah, ambako alikaa na kuzungumza na waislamu wengine. Kwa kuwa Saad ﷺ alikuwa bado hajaoa, vijana wa wahamiaji ambao walikuwa hawajaoa walikaa katika nyumba yake, na kwa sababu hii ikajulikana kama *manzil’ul-Uzzab*, sehemu ya vijana ambao hawajaoa. (Ibn Hisham, II; IbnSaad, I, 233)

Katika kipindi kifupi alichokaa Quba, Mtume ﷺ alihudhuria katika misiba, mialiko na kuwatemebelea walioumwa.

Abu Said al-Khudri ﷺ anakumbuka yafuatayo kutoka kwenye siku hizo, hii inaonyesha ukaribu wa wafuasi:

“Katika siku za mwanzo za kuwasili kwa Mtume ﷺ Madina, tulikuwa tukimfahamisha endapo kulikuwa na mgonjwa mahututi aliyekaribia kufariki. Kisha angekuja na kusubiri karibu na huyo mtu na kuomba kwa kusamehewa kwake. Ni hadi pale mtu huyo atakapovuta pumzi ya mwisho ndipo ataondoka na wakati mwingine alisubiri hadi mazishi.

Kuchelea kumsababishia usumbufo, tukaambizana:

‘Tusiwe tukimwambia Mtume wa Allah ﷺ chochote hadi mgonjwa anapofariki. Kwa kufanya hivyo, Mtume hatachoka wala hatapoteza muda wowote.’

Hivyo tukaanza kumwambia Mtume wa Allah ﷺ kuhusu marehemu baada tu ya watu hao kufariki. Angekuja kufanya swala ya maiti na kumuombea kwa jili ya msamaha, kusubiri wakati mwininge hadi maziko.

Tukaendelea kufanya hivi kwa kipindi fulani, Kisha kwa kuhi kuhusu hata kufanya hivi kulimsababishia tabu Mtume ﷺ tuakaamua kuupeleka msiba mlangoni mwake, tukihisi itakuwa rahisi kwake yeye kufanya swala kwa marehemu. Na hicho ndicho tulichokifanya kuanzia hapo na kuendelea.”

Muhammad ibn Omar, mwelezaji wa kisa hiki hapa juu, anongeza:

“Hiyo ndiyo sababu sehemu ile sasa inaitwa *Musalla*, kumaanisha sehemu ambayo swala ya maiti inafanywa. Misiba ilikuwa ikipelekwa pale mara zote na kitendo hiki kiliendelea hata baada ya kufariki Mtume ﷺ.” (Ibn Saad, I, 257, Hakim, I, 519/1349)

Mtume mwema ﷺ alikuwa bado hajaondoka Quba pale Ali ؓ alipokuwa amerudisha mali za watu zilizoachwa kwa Mtume ﷺ kwa wenyewe, na akawakuta.

Kuna maelezo mengi yanayoshuhudia ukubwa wa mapenzi yaliyoonyeshwa na wafuasi kwa Mtume mwema ﷺ na kwa kumbukumbu yake.. Bara ibn Azib ؓ²⁵⁸ anaelezea hamu isiyoshindika ya baba yake ya kusikiliza kitu kuhusu Mtume ﷺ katika kila fursa iliopatikana:

258. Bara ibn Azib ؓ pia akijulikana kama Abu Ammara alikuwa mionganoni mwa *Ansar*. Alikuwa Muislam kabla ya Hijjira na alishiriki vyema katika vita vyote baada ya Uhud. Alifariki Kufa katika mwaka wa 73 Hijjiria, baada ya kupokea hadith 300.

“Abu Bakr ﷺ alinunua nguo ya farasi kutoka kwa baba yangu kwa dirham kumi na tatu na akamwambia:

‘Mwambie Bara aifikishe nyumbani kwetu kama ataweza.’

‘Hadi utakaponielezea mimi viyi Mtume wa Allah alivyo hama kutoka Makka hadi Madina,’ baba yangu akajibu.

Hapo Abu Bakr ﷺ kwa kirefu akaielezea Hijjira kwenda Madina. (Bukhari, Ashabu'n-Nabi, 2; Ahmad, I, 2)

Msikiti wa Quba: Msikiti Uliaoasisiwa juu ya Huruma

Kituo cha mwanzo katika barabara kwenda Madina, Quba, Mtume ﷺ alibakia kwa siku kumi na nne kama mgeni katika makazi ya ukoo wa Ibn Awf. Ilikuwa wakati huo ambapo Msikiti wa kii-gizo wa Quba ulipojengwa, na Mtume mwema ﷺ mwenyewe akishiriki kikamilifu katika ujenzi.

Quba ndiyo msikiti wa kwanza wa Uislam na unachukua umuhimu mkubwa kwa sababu umejengwa wakati wa Hijjira. Unaelezewa katika Qur'an kama:

لَمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ

“...Msikiti uliojengwa juu ya msingi wa uchamungu tangu siku ya mwanzo...”²⁵⁹ (at-Tawba, 108)

Abu Hurayra ﷺ anasema kuwa sehemu ya *ayah* hiyo inasema:

فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ

“...Humo wamo watu wanaopenda kujitakasa. Na Mwenyezimungu anawapenda wanaojitakasa.” (at-tawbah, 108) inaashiria

259. Omar ﷺ baadae alitoa maelezo ya Qur'an, ‘...tangu siku ya kwanza...’ kama ushahidi wakati wa kufanya hijjira kama mwanzo wa siku ya kalenda.

wenyeji wa Quba. (Tirmidhi, Tafsir, 9/3099; Abu Dawud, Taharah, 23/44; Ibn Majah, Taharah, 357)

Wakati kundi la mwanzo la wahamiaji lilipofika Quba, waliita-yarisha sehemu ambayo kipindi cha awali ilitumika na ukoo wa Ibn Awf kukaushia tende kwa ajili ya swala. Akiwaongoza wahamiaji wa mwanzo katika swala alikuwa Salim, mtumwa aliyachwa huru wa Abu Huzayfa, msomaji mzuri wa Qur'an akiwa na elimu juu yake kushinda mwengine yeyote sehemu ile.²⁶⁰

Wakiiongeza sehemu ambayo wahamiaji walifanya swala, Mtume mwema ﷺ akajenga Msikiti wa Quba. Msikiti ule uliokuwa na umbo la pembe nne mraba asilia ulikuwa na urefu wa mita 32 kila upande. Mtume ﷺ akawaomba wenyeji kuleta mawe, ambayo ya mwanzo akayaweka katika *Qiblah* kwa mikono yake mwenyewe, kisha akaagiza Abu Bakr na Omar ﷺ kuyaweka mawe kwa mpangilo ule ule.

Kwa mbali ilikuwa Ammar ibn Yassir ambaye alionyesha jithada kubwa katika ujenzi wa Msikiti huo, kwa hilo akaitwa kuanzia hapo na kuendelea 'mjenzi wa kwanza wa msikiti' katika uislam.²⁶¹

Mashairi ambayo Abdullah ibn Rawaha ﷺ aliyasoma wakiwa wanafanya kazi yaliwasaidia waislamu kutulia katika uchofu wao.²⁶²

Saad al-Qurazi alichukua jukumu kama *muadhdhin* wa msikiti huo.

Kama Masjid'un-Nabawi na misikiti mingine tisa ya Madina, quba ultoa msingi wa mafunzo endelevu, ambayo Mtume ﷺ aliya-simamia kila mara alipokwenda msikitini.²⁶³

260. Ibn Saad, III, 87; IV, 311

261. Ibn Hisham, II, 114

262. Kamil Miras, *Tecrid Tercemesi*, X, 106

263. Hamidullah, *Islam peygamberi*, II, 771.

Siku za jumamosi, Mtume aliyebarikiwa ﷺ angekwenda Quba, ama kwa kipando au kwa mguu na kuswali raka mbili katika msikiti ule,²⁶⁴ jambo ambalo pia aliwashauri waislamu kufanya.

“Yeyote anayefanya *udhu* kikamilifu alafu akaenda kwenye Masjid Quba na kuswali raka mbili, atapokea malipo ya *umrah* (hijja ya kutaka).” (Ibn Majah, Iqamah, 197; Nasai, masajid, 9)

Omar ﷺ pia alikuwa na tabia ya kutembelea msikiti ule siku za Jumatatu na Alhamis katika Ukhalfifa wake. Akisema hawesi kufikiri mara mbili kumwongoza ngamia wake kuelekea ulipo msikiti huo hata kama alikuwa umbali mkubwa.²⁶⁵

Msikiti wa Quba ulifanyiwa upanuzi kati Ukhalfifa wa Othman ﷺ na Omar ibn Abdulaziz, pia marekebisho ya mara kwa mara baaada ya hapo. Ulikarabatiwa enzi ya Sultan Mahmud II mwaka 1829 (H 1245), mnara mmoja na paa la bapa yaliondolewa na serikali ya Saudia Arabia na kujengwa nundu na minara minne.

Swala ya Ijumaa ya Mwisho katika Bonde la Ranunah

Baada ya kituo cha siku kumi na nne quba, Mtume wa Allah ﷺ na wafuasi wake wakaondoka kuelekea Madina. Ilikuwa siku ya Ijumaa. Mchana, wakati muda wa dhuhr ukisogea, walikuwa wamefika bonde la Ranunah ambapo Mtume mwema ﷺ alishuka kutoka kwenye ngamia. Pale, kwa mara ya mwanzo akaongoza swala ya *Jumuah* au swala ya Ijumaa, alama kubwa zaidi ya uhuru wa Uislam. Alitoa *khutbah* au hotuba ifuatayo.

Hotuba ya Mwanzo.

“Watu!”

264. Bukhari, fadlu's-salat 3, 4; Muslim, hajj, 516

265. IbnSaad, I, 245.

“Tubieni kabla ya kifo! Fanyeni mambo mema wakati bado fur-sa ipo! Kwa kutoa sadaka nydingi, kwa siri au dhahiri na kwa kum-kumbuka Allah mara kwa mara, tengenezeni mahusiano yenu na Allah! Fanyeni hili na mtabarikiwa, mtasaidiwa na mtavipata tena vyote mlivyovipoteza.

Jueni kuwa katika mwezi huu wa mwaka huu, katika sehemu hii, Allah ameifanya lazima swala ya Ijumaa. Na mambo yake ya-sitengenae yule ambaye anaichukulia swala kwa urahisi au anaiacha kwa kuikataa, wakati yupo imamu, wa haki au asiye wa haki, wa kumuongoza, wakati mimi bado nipo hai au baada yangu! Na Allah asimuongoze katika mafanikio! Mtu kama huyo hana swala nyagine (kwa matumaini ya kukubaliwa)-isipokuwa wale wanaotubu, kwani Allah atazikubali toba zao.” (Ibn Majah, Iqamah, 78)

“Watu!

Jiandaeni kwa akhera yenu wakati mnazo afya zenu! Kifo kwa hakika kitawakuteni na kuwaacha mifugo yenu bila wachunga. Ki-sha bila mkalimani wala chombo Allah atauliza:

‘Je mtume wangu hajawajia kuwafahamisha nyie juu ya amri zangu? Kwa mali zote mliokuwa nazo na upendeleo wangu juu yenu, mmeleta nini leo kwa ajili yenu?’

Wakikabiliwa na swalii hili, kila mtu ataangalia kushoto na kuliahingga la kufanya; kisha wataangalia mbele yao na kuuona moto.

Kwa hiyo amkeni! Jilindeni wenyewe kutokana na miale hata kama ikiwa kwa nusu tende! Au kama hauwezi kupata nusu tende basi kwa maneno; kwa wema mmoja unafanywa mara kumi hadi mara mia saba.

Na baraka za Allah na huruma zake ziwe juu yenu!” (Ibn Hisham, I, 118-119, Bayhaqi, dalail, II, 524)

Hotuba ya Pili

“Sifa zimwendee Allah. Kwake yeye tu ndiye ninakoomba msaa-da. Ulinzi wake tunauomba kutokana na maovu ya nafsi zetu na ubaya wa matendo yetu. Yeyote Allah amuongozaye hakuna awezaye kumpotosha na yeyote aliyempotosha hakuna wa kumuongoza.

Nashuhudia kuwa hakuna mungu isipokuwa Allah. Yeye ni mmoja bila ya mshirika. Maneno mazuri zaidi yamo kwenye kitabu chake. Moyo wa yeyote ambaye Allah ameuvisha Qur'an na kumuongoza katika Uislam baada ya kiza, ameokolewa, akichagua Qur'an juu ya maneno yote.

Kitabu cha Allah kweli ni kitabu kizuri zaidi na chenye mtiririko wa maneno.

Pendeni anachokipenda Allah! Msisite juu ya neno la Allah na kumkumbuka! Msiache nyoyo zenu zipotoke kutoka kwenye neno la Allah kwani maneno yake yanachukua na kuchagua kutoka walio bora. Yanaeleza matendo bora na kutaja mitume, wakuu katika waja na kufikisha maelezo mazuri na yenye kushangaza sana.²⁶⁶ Inayaweka wazi yaliyoruhusiwa na ambayo hayajaruhusiwa.

Muabuduni Allah na msishirikishe! Mcheni Yeye jinsi anavyostahili kuogopewa! Ndimi zenu zifanyeni ziendane na matendo yenu mema! Pendananeni pamoja na neno la Allah! Jueni kuwa Allah anakasirishwa na wale wanaoshindwa kutekeleza maneno yao.

Na amani ya Allah iwe juu yenu!”

Yakiwemo mambo kama imani, ibada, maadili na kanuni za kijamii, hotuba hizi zinaweza kuchukuliwa kama muhtahsari mpana wa dini.

266. *Qissa*, maelezo ya mitume waliopita na watu inachukua zaidi ya thuluthi ya Qur'an. Kwa busara iliyomo ndani humu, angalia Osman Nuri TOPBAS Nebiler Silsilesi, toleo 1, uk 11-28, Instambul 2004.

Kuwa swala ya Ijumaa ilifanywa kuwa lazima hata kabla ya kumalizika Hijjira inaonyesha umuhimu na uharaka kwa waislamu kukutana wenyewe kwa wenyewe katika jamii.

Kumsubiri kwa Hamu Madina.

Kabla ya kuondoka Quba kuelekea Madina, Mtume wa Allah ﷺ aliwaita ukoo wa Najjar, mionganoni mwao walikuwa wajomba zake kumsaidia. Wakiwa wamejihami, upesi wakauitikia wito huo na huku wakimsalimia Mtume ﷺ wakamwambia kwa uhakika:

“Panda ngamia wako kwa ajili ya safari, ulinzi wako umehaki-kishwa.”²⁶⁷

Baada ya kukamilisha swala ya ijumaa, akiwa ameandamana na Abu Bakr ؓ, viongozi wa Najjar na waislamu wengine, Mtume mwema ؓ akapanda ngamia wake Qaswa kuingia Madina alikosub-iriwa kwa muda.

Kuondoka kwa Mtume ؓ na uchungu wa kutoweza kuwa naye kama mgeni kukiwatanzukia, watu wa Quba wakasema:

“Mtume wa Allah! Unaondoka kwa sababu umetuchoka au ni sababu unaondoka kwenda mahali pazuri zaidi?”

“Nimeamrishwa tu kwenda Madina,” Mtume ؓ akajibu, aki-wafariji na kuwahakikishia kuridhika na kutangamana nao. (Diyarbakri, I, 339)

Waislamu wote wa Madina bila ya tofauti walitaka kumchukua Mtume ؓ kama mgeni wao. Tamanio hili likiunguza ndani ya kila muislamu kumchukua Mtume mwema ؓ nyumbani kama mgeni lilipotaka kugeuka ugomvi, Mtume aliyebarikiwa ؓ akimuashiria ngamia wake Qaswa, ikamlazimu kuingilia kati:

267. Bukhari, Manaqibul-Ansar, 46

“Ni bora mkampisha ngamia, anayo maelekezo yake.” (Ibn Hisham, II, 112-113)

Hii ndiyo iliyokuwa njia ya kipekee ya kuepusha kuumia moyo katika kuchagua wapi Mtume mwema ﷺ atakapomalizia kukaa.

Baada ya kusita kwa mara chache, ngamia yule mwenye kipaji akamalizia kukaa kwenye sehemu iliyokuwa tupu mbele ya nyumba ya Khalid ibn Zayd, aliyekuwa maarufu kama Abu Ayyub al-Ansari ﷺ. Mfuasi huyu aliyebahatiqa alikuwa katika furaha isiyoelezeka.

“Tafadhali Mtume wa Allah ﷺ! Itie heshima nyumba dhalili ya mwenyeji wako!” akasema Abu Ayyub ﷺ mara moja akamualika Mtume ﷺ ndani.

Akitembea kuelekea kwenye nyumba ya Abu Ayyub ﷺ Mtume mwema ﷺ alikutana na wasichana wadogo wa ukoo wa Najjar wakiimba kwa furaha na ngoma mikononi mwao:

نَحْنُ جَوَارٍ مِّنْ بَنِي النَّجَارِ
يَا حَبَّدًا مُّحَمَّدٌ مِّنْ جَارِ

“Furaha ya kuwa mabinti wa watoto wa Najjar,
Hailinganishiki na kuwa jirani wa Mtume!”

Mtume kipenzi ﷺ kisha akawauliza:

“Niambieni-je mnanipenda?”

“Ndiyo, tunakupenda sana,” wakajibu.

Kwa kufurahika kuona furaha yao, Mtume wa Allah ﷺ akajibu:

“Allah pekee anajua vipi ninavyowapenda nyote! Naapa kwa Allah, nawapenda nyote, pia. Naapa kwa Allah, nawapenda nyote, pia.” (Ibn Majah, Nikah, 21; Dyyarbakri, I 341)

Bara ibn Azib ﷺ anasema yafuatayo:

“Kamwe sijawahi kuwaona watu wa Madina wakiwa na furaha kama siku ya kuwasili Mtume ﷺ. Watu wote wa Madina wadogo kwa wakubwa, wanawake kwa wanaume walikusanyika katika mitaa, wakapanda mapaa yao, wakaita kwa sauti za furaha, ‘Mtume wa Allah amewasili! Ewe Muhammad! O Mtume wa Allah!’” (Bukhari, Manaqib’ul-ansar, 45; Muslim, Zuhd, 75)

Anas ibn Malik ﷺ anakumbuka kumbukumbu sawiya:

“Sikumbuki siku yejote ya furaha zaidi, nzuri zaidi na iliyokuwa na nuru kubwa zaidi ya siku ambayo Mtume wa Allah ﷺ alipoipa heshima Madina. Ilikuwa kama mji wote umeoshwa na nuru.” (Ahmed, III, 122; Tirmidhi, Manaqib, I/3618)

Kama dalili ya kushukuru kwao kwa Mtume ﷺ kuja Madina, waislamu wa Madina wakachinja Ngamia.²⁶⁸

Mapenzi ya waumini waliyokuwa nayo kwa Mtume aliyebariki-iwa ﷺ yanaelezewa vizuri katika shairi la beti mbili hapa chini:

*Aman ni sawa tu na jina lako la heshima,
Kwa mpenzi, O Mtume, kumbukumbu yako ni aman...*

Vyote, kielezo *aman* ambacho ni ombi la msaada na jina Muhammad yana *abjad* sawa zenyé mizani ya 92, udokezi wa kishairi hapo juu katika kuelezea kilio cha mpenzi cha *aman* ni kimsingi matamanio ya asiyekuwa mwingine isipokuwa Mtume aliyebarikiwa ﷺ. Muono wa kishairi wa kushangaza kwa hakika!

Hijjiira inaweka alama ya mwisho wa kipindi cha Makka na kuweka alama ya kipindi kingine kipywa cha Madina.

268. Ahmed, III, 301.

YALIYOMO

DIBAJI.....	7
UTANGULIZI	13
Umuhimu wa kujua maisha ya Mtume ﷺ	13
katika kuuelewa na kuufuata Uislam.....	13
Busara iliyopo katika uteuzi wa ukanda wa	
Arabia kama sehemu ya kuzaliwa Uislam.....	20
Makka: Mama wa miji	23
Historia ya Kaabah na utukufu wake.	31
Kisa cha Ndovu: Uthibitisho wa ulinzi mtakatifu.	38
Hanifa Mtume Ibrahim ﷺ na dini ya kumuabudu	
Mungu mmoja.....	41

KUZALIWA NA UTOTO WA MTUME

ALIYEBARIKIWA / 49

Nuru ya Muhammad	49
Ukoo halisi wa Mtume ﷺ	52
Ndoa ya Abdullah na Aminah, wazazi wa Mtume.....	54
Kifo cha Abdullah.	57
Matukio kuelekea kuzaliwa kwa Mtume.....	58

MTUME MTEULE MUHAMMAD MUSTAFA ﷺ

Uzazi ulionyanyuliwa na Matukio yasio ya Kawaida.....	70
Majina ya Mtume aliyebarikiwa.....	75
Katika uangalizi wa mama wa kambo	76
Sharh'us-sadr ya kwanza: Kufunguliwa kifua	82
Safari ya Madina na kufariki dunia kwa Aminah	84
Chini ya Uangalizi wa Abdulmuttalib.....	86
Chini ya Uangalizi wa Abu Talib	88
Kufunguliwa Kifua kwa Mara ya Pili.....	91
 MIAKA YA UJANA	 93
Maendeleo ndani Ya Ulinzi Mtakatifu.....	93
Muhammad ﷺ kama Mchungaji.	96
Misafara ya kibiashara na Baba yake Mdogo	98
Kukutana na Mkristo Bahira	99
Jamii ya Hif'ul-Fudhul.....	105
Maisha ya Kibiashara ya Mtume ﷺ	106
Alichokiona Mwanachuoni Nestor.	110
Ndoa kwa Khadija ﷺ	111
Hekima iliyopo katika Ndoa za Mtume ﷺ	113
Kuwekwa huru kwa Zayd ibn Haritha ﷺ	
na kuasiliwa kwake na Mtume aliyebarikiwa ﷺ	123
Kuishi kwa Mtume ﷺ na Ali ﷺ	126
Watoto wa Mtume ﷺ	126
Uamuzi uliofanyika katika Kaabah.....	129
Khutba ya Quss ibn Saidah.	131

Kujitenga kwa Mtume	✠	kwenye Pango la	
Hira kabla ya kupewa utume.	134	
Muhtasari wa utoto na ujana wa Mtume Aliyebarikiwa.....		139	

**KIPINDI CHA UTUME
CHA MAKKA / 143**

Wahyi mtakatifu kuanza kushuka: Ndoto za kweli.....	143
---	-----

MIAKA MITATU YA MWANZO YA UTUME:

WITO WA SIRI.....	145
--------------------------	------------

Wahyi wa mwanzo na kipindi kati.	145		
Ukweli wa Ushukaji wa wahyi na Jinsi ya kuletwa kwake.....	154		
Utume: Nubuwah na Risalah.....	166		
Sifa za Mitume	169		
Kuhusu Ubinaadamu wa Mtume Aliyebarikiwa	186		
Busara iliyopo nyuma ya Mtume	✠	aliyebarikiwa	
kuwa ni Ummi	190		
Hilyat'us-Saadah.....	194		
Kuendelea kwa kushushwa Ufunuo	204		
Waislam wa Mwanzo.....	206		
Nyumba ya Arqam: Kituo cha Elimu cha			
Waislamu wa mwanzo.....	216		

MWAKA WA NNE WA UTUME.....	219
-----------------------------------	------------

Sema Kile Ulichoamrishwa!.....	219
Onya Jamaa Zako wa Karibu!.....	219

Mtume kuwalingania watu wa Quraysh katika Mlima wa Safa....	225
Umuhimu wa Mbinu ya Kulingania.....	233
Kulingania katika Uislam na Kazi ya kujitolea katika Dini.....	250
Tabia za Abu Lahab na Mkewe dhidi ya Mtume ﷺ	252
Majaribio ya Kupatana Makka.....	255
Kutoigika kwa Qur'an (I'jaz) na Athari yake kwa wasikilizaji.....	264
Tabia za Waabudu Masanamu dhidi ya Qur'an.....	277
Tuhuma dhidi ya Mtume ﷺ na Qur'an.....	284
Kipindi Cha Mateso	290
Kuwashauri Waislamu kwa Uvumilivu na Subira.....	302
 MWAKA WA TANO WA UTUME.....	307
Kuhamia Abyssinia	307
Swala la Gharaniq.....	309
Kuhama kwa Mara ya Pili Kwenda Abyssinia.....	312
 MWAKA WA SITA WA UTUME	315
Ombi la Watu wa Makkah kwa Najash Kukabidhiwa Waislamu....	315
Kuwa Muislam Hamza ﷺ.....	320
Kuingia kwa Omar ﷺ katika Uislam	325
 MWAKA WA SABA HADI WA TISA WA UTUME:	
MIAKA YA VIKWAZO	332
Sera ya Miaka Mitatu ya Waabudu Masanamu	
Ya Kuwatenga Waislamu	332
Mwisho Wa Vipingamizi	337

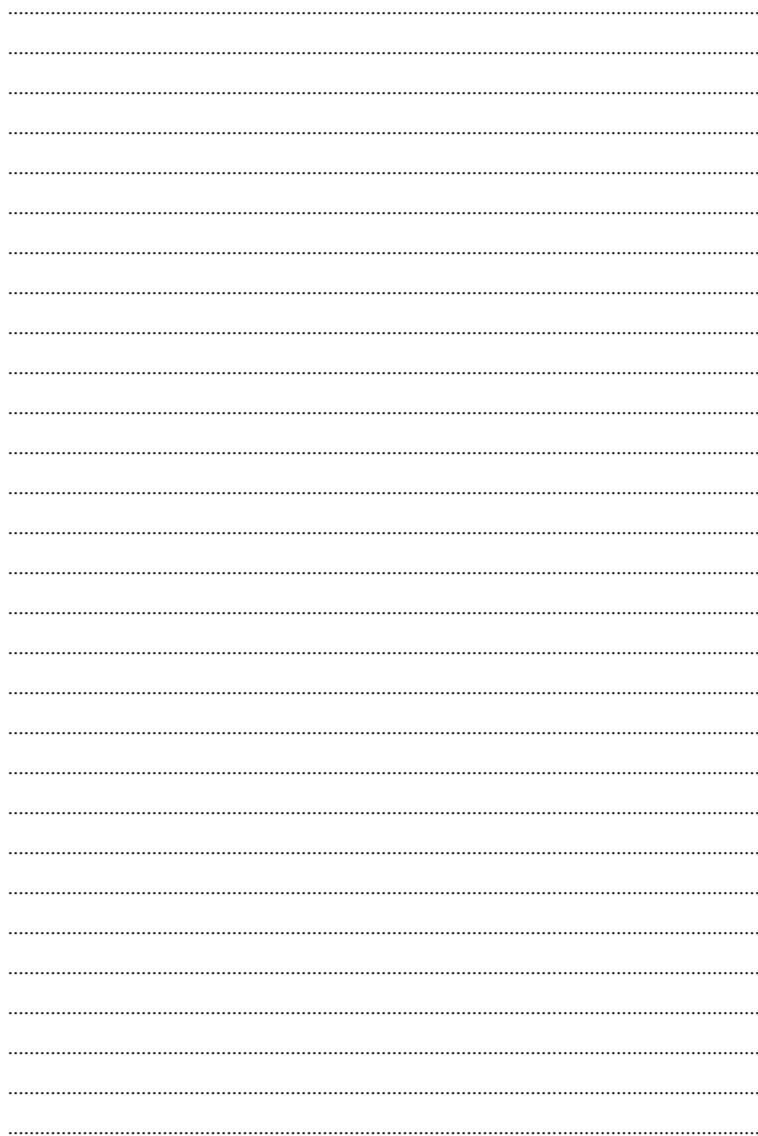
YALIYOMO

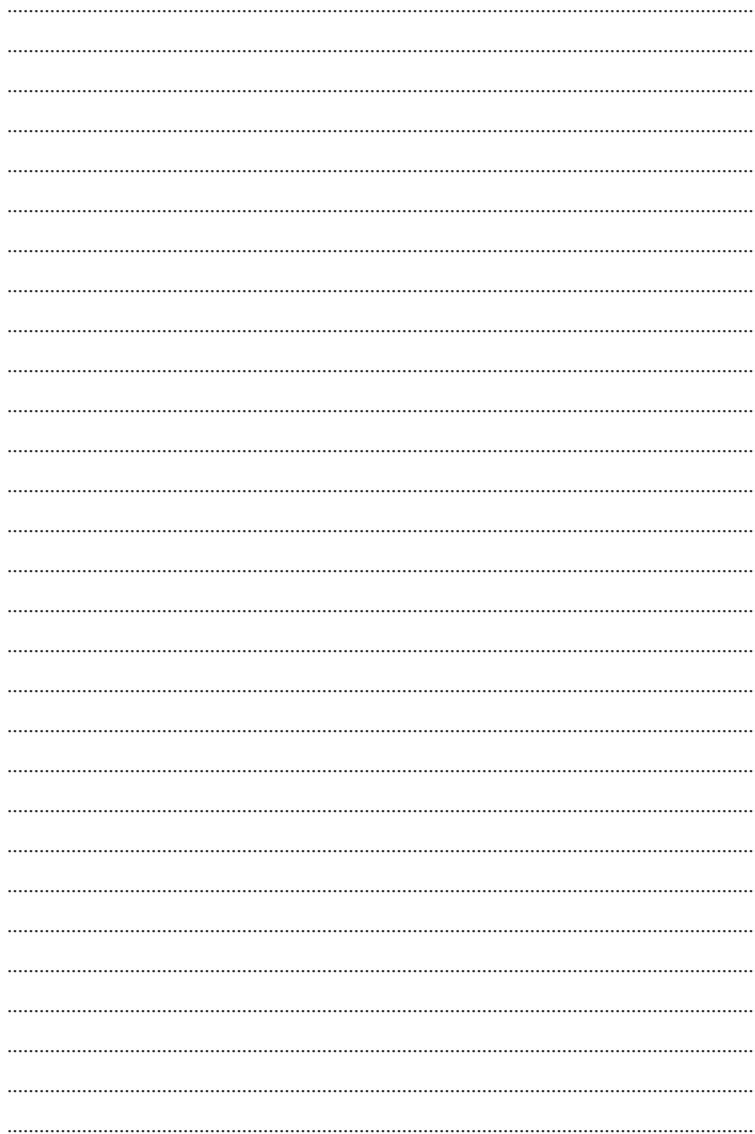
Shaqqu'l-Qamar: Kuchanika kwa Mwezi	340
Uvumilivu wa Mtume ﷺ Katika kulingania	
Uislam katika Hali Zote.....	343
MWAKA WA KUMI WA UTUME.....	346
Mwaka wa Majonzi: Kufariki Dunia Kwa Khadija ﷺ	
na Abu Talib	346
Safari Ya Ta'if.....	350
Huruma wa Kipekee na Upweke wa Kipekee kutoka kwa	
Mwenye Mapenzi	353
Majini Kusikia Qur'an kutoka kwa Mtume Mwema ﷺ na	
kukubali kwao Uislam	355
Kukutana na Kabilia Tofauti na Kuwalingania katika Uislam.	360
Ndoa yake Kwa Sawdah ﷺ	368
MWAKA WA KUMI NA MOJA WA UTUME	370
Mkutano wa Aqaba.....	370
Sharh'us-Sadr ya Tatoo: Matayarisho kwa ajili ya Miraji.	371
Zawadi Ya Kipekee kwa Kipenzi: Miraji.....	372
Hoja chache kutokana na Miraj.....	387
Mapokezi ya Miraji	389
MWAKA WA KUMI NA MBILI NA WA KUMI	
NA TATU WA UTUME.....	393
Makubaliano ya Kwanza ya Aqaba.....	393
Kuchaguliwa kwa Musab ibn Umair kama Mwalimu na	
Kutekwa kwa Madina Kupitia Qur'an	394

MTUME MTEULE MUHAMMAD MUSTAFA

Makubaliano ya Pili ya Aqaba (Mwaka wa Kumi natatu wa Uislam).....	398
Tathmini ya Juu ya Kipindi cha Makkah.....	405
Ishara za Ufunuo wa Makkah	407
Suluhisho la Mtume la Mwisho: Ruhusa ya Kuhama kwa ajili ya Hijjira katika Mwaka wa Kumi na tatu katika utume na Kuhamia Madina.....	410
Mipango ya Waabudu Masanamu Kumuuua Mtume.	415
Barabara Ndefu.....	421
Mgeni Aliyesubiriwa Kwa Muda Mrefu.....	436
Msikiti wa Quba: Msikiti Uliaoasisiwa juu ya Huruma.....	439
Swala ya Ijumaa ya Mwisho katika Bonde la Ranunah.....	441
Hotuba ya Mwanzo.....	441
Hotuba ya Pili	443
Kumsubiri kwa Hamu Madina.....	444

FOR FREE IN PDF FORMAT

ISLAMIC WORKS

YOU CAN DOWNLOAD IN PDF FORMAT
1550 BOOKS IN 59 LANGUAGES FOR FREE

Islamic books in different languages are waiting
for you in PDF format at the web site
www.islamicpublishing.org